การเกิดใหม่และการตายใหม่

REBIRTHS AND REDEATHS

เรียบเรียงโดย

ศิริ พุทธศุกร์

อาจารย์ภาษาอังกฤษ สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย

และ

รศ. ดร. ด้วง พุทธศุกร์

อาจารย์ภาควิชาเคมี คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

การเกิดใหม่–ตายใหม่
(RE-BIRTHS AND RE-DEATHS)

การเกิดใหม่ ตายใหม่ ไม่สิ้นสุด
แต่ละชาติ ต้องย้อยุด ฉุดกายเน่า
ทุกทุกครั้ง ตั้งหน้าจอง เป็นของเรา
คิดจะเอา ทุกทุกอย่าง เพื่อร่างกาย

ไม่ยอมปลง ว่ามีไว้ ใช้ชั่วคราว
ไม่ยืนยาว จักดับดิ้น สิ้นสลาย
ทรัพย์สมบัติ เคยกกกอด จักวอดวาย
แม้ร่างกาย ก็ต้องฉม ให้จมดิน

ตั้งใจเฉิด พิ่นน้อง ผองชาวพุทธ
อย่ายึดถือ ย้อยุด ไม่สุดสิ้น
อย่ามัวเมา เอาแต่เล่น เห็นแก่กิน
หอบทรัพย์สิน ปรนร่างกาย ตราบวายชนม์

หัดคิดอ่าน สั่งสม และเสริมสร้าง
บาระมี กันบ้าง เพื่อหวังผล
อันจักได้ เป็นเสบียง ไว้เลี้ยงตน
ไม่ต้องทน ทุกข์ระทม เพราะงมงาย

(อ่านต่อปกหลังด้านใน)

การเกิดใหม่และการตายใหม่

(REBIRTHS AND REDEATHS)

เล่ม ๑

เรียบเรียงโดย

ศิริ พุทธศุกร์

และ

รศ. ดร. ด้วง พุทธศุกร์

จัดพิมพ์โดย

สำนักค้นคว้าทางวิญญาณ

ราคา ๕๐ บาท

คำนำ
ของผู้จัดพิมพ์

หนังสือเรื่อง **"การเกิดใหม่และการตายใหม่"** ซึ่ง อาจารย์ศิริ พุทธศุกร์ ได้เขียนขึ้นนี้ ข้าพเจ้าได้อ่านจบหลายครั้ง ทั้งนี้ก็เพราะเรื่องนี้ครั้งแรกได้นำลงพิมพ์ในหนังสือวารสารวิญญาณ ซึ่งเป็นหนังสือราย ๒ เดือนออกเล่ม แล้วจึงนำมารวบรวมพิมพ์เป็นเล่มในภายหลัง ที่ว่าข้าพเจ้าอ่านจบหลายครั้ง ก็เพราะทุกหน้าทุกตัวอักษร ข้าพเจ้าจะต้องอ่านหลายครั้ง เพื่อตรวจดูคำผิด คือนอกจากอาจารย์ศิริจะเป็นผู้ตรวจครั้งแรกแล้ว ข้าพเจ้ากับคุณศรีเพ็ญ จตุทะศรี ยังต้องช่วยกันตรวจปรู๊ฟอีก และเวลาจะพิมพ์ก็ยังตรวจปรู๊ฟหน้าแท่นอีก ฉะนั้นข้าพเจ้าจึงมีโอกาสอ่านหลายครั้ง

ข้าพเจ้าเคยเขียนเคยพูดเกี่ยวกับเรื่อง **การตายและเกิด** มานานนับเป็นสิบ ๆ ปีแล้ว คือตั้งแต่ก่อน พ.ศ. ๒๕๐๐ หนังสือเล่มแรกที่เขียนคือ เรื่อง **ตายแล้วเกิด** ซึ่งพิมพ์ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๓ และยังมีหนัง

สืออื่น ๆ อีกหลายเรื่อง ที่เขียนขึ้นมาเพื่ออธิบายเรื่องนี้ เช่นเรื่อง **พุทธวิทยา** ซึ่งข้าพเจ้าได้เขียนไว้ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๙๖ แต่มีโอกาสได้พิมพ์ครั้งแรก เมื่อปี ๒๔๙๙ หนังสือเรื่อง **ผีและเทวดามีจริง** ซึ่งได้พิมพ์ครั้งแรก เมื่อปี ๒๕๐๕ หนังสือเรื่อง **สู่แสงสว่าง** ซึ่งได้พิมพ์ครั้งแรกเมื่อปี ๒๕๑๓ และได้ออกหนังสือ**วารสารวิญญาณ** มาตั้งแต่ปี ๒๕๐๘ มาจนกระทั่งปัจจุบัน นอกจากนี้ยังได้เขียน**รายงานเกี่ยวกับการพิสูจน์เรื่อง โอปปาติกะ** ไว้มากมาย ซึ่งเรื่องโอปปาติกะนี่แหละในเมื่อพิสูจน์ได้ว่ามีจริง *ข้อมูลหรือหลักฐานในเรื่องนี้คือกุญแจดอกสำคัญที่สุดที่จะยืนยันได้ว่า คนเราตายแล้วต้องเกิดอีกแน่นอน และแต่ละคนก็เคยเกิดมาแล้วนับชาติไม่ถ้วน* และหนังสือหลักวิชาที่จะอธิบายให้เห็นว่า เรื่องเหล่านี้มีจริงเป็นจริงได้อย่างไร ก็ได้เขียนไว้แล้วอย่างละเอียด คือหนังสือเรื่อง **อภิญญา** ซึ่งมี ๓ เล่ม และข้าพเจ้ายังจำได้ว่าเมื่อสมัยยังเป็นพระภิกษุ และทำการสอนพุทธศาสนาอยู่ที่เชียงใหม่ ซึ่งได้เริ่มครั้งแรกเมื่อปี ๒๔๙๑ ก็ได้เคยพยากรณ์ไว้ว่า ต่อไปคนทั้งหลายจะเข้าใจเรื่องชาตินี้หน้า

และยอมรับความจริงกันทั่วไป ง่ายยิ่งกว่าการเข้าใจว่าโลกนี้กลมหมุนรอบดวงอาทิตย์ (ดูคำนำครั้งแรกในหนังสือพุทธวิทยาเล่ม ๑ หน้า ง) ฉะนั้นจะเห็นว่า ปัญหาเรื่องการตายและการเกิดใหม่นี้ ข้าพเจ้าได้พยายามพูด พยายามหาเหตุผลมาพิสูจน์ให้เห็นว่า การตายและเกิดใหม่นี้เป็นเรื่องจริง เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้จริง ไม่ใช่เรื่องงมงาย หรือเป็นเรื่องที่มีกล่าวไว้ในพระไตรปิฎกนั้นเป็นเรื่องที่เกิดในภายหลัง โดยนำมาจากลัทธิศาสนาพราหมณ์

แต่อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ข้าพเจ้าจะเคยพูดเคยเขียนเกี่ยวกับเรื่องนี้มานาน แต่เรื่องที่เคยพูดเคยเขียนมาเกือบทั้งหมดนั้น *ส่วนใหญ่เป็นเรื่องที่ข้าพเจ้าอ้างมาจากคัมภีร์พระไตรปิฎก* ไม่ได้อ้างถึงเรื่องที่นักวิทยาศาสตร์หรือคนชาติตะวันตกเขาศึกษาค้นคว้าและพิสูจน์ได้ ฉะนั้นในเมื่อเรื่องที่ อาจารย์ศิริ พุทธศุกร์ พร้อมกับ ดร. ด้วง พุทธศุกร์ ซึ่งเป็นบุตรชาย ได้ช่วยกันหาข้อมูลและเรื่องราวเกี่ยวกับเรื่องนี้ ที่นักวิทยาศาสตร์หรือชาวตะวันตกได้เขียนเอาไว้ดังที่ปรากฏอยู่ในหนังสือเล่มนี้ รวมทั้ง

เรื่องประสบการณ์ที่พระอาจารย์ผู้มีชื่อเสียงของไทย ได้กล่าวไว้ด้วยนั้น จึงนับว่าหนังสือเล่มนี้มีความสำคัญมาก อย่างน้อยก็เท่ากับเป็นการพิสูจน์หรือยืนยัน คำที่ข้าพเจ้าเคยพยากรณ์มาแล้ว เมื่อ ๔๐ ปีกว่ามาแล้วว่า *"ต่อไปไม่นานคนทั่วโลกจะมีความเชื่อในเรื่องตายและเกิด เหมือนกับคนในปัจจุบันที่เชื่อว่าโลกนี้กลม และหมุนรอบดวงอาทิตย์"*

ข้าพเจ้ามีความยินดีและขออนุโมทนาเป็นอย่างยิ่ง ที่อาจารย์ศิริ พุทธศุกร์ และ ดร. ด้วง พุทธศุกร์ ได้ช่วยกันรวบรวมและเขียนขึ้นมาในทำนองดังที่ปรากฏอยู่ในหนังสือเล่มนี้ ซึ่งไม่เคยมีใครทำได้มาก่อนในเมืองไทย และจากหนังสือเรื่องนี้ เข้าใจว่า คงไม่นานนักคนไทยที่ถือกันว่า เป็นคนสมัยใหม่ เป็นพวกชนชั้นปัญญาชนทั้งหลายนั้น จะหันมาสนใจและเชื่อเรื่อง **"การเกิดใหม่และการตายใหม่"** อย่างแพร่หลายทั่วไปทุกวงการอย่างแน่นอน

พร รัตนสุวรรณ

๑ พฤษภาคม ๒๕๓๕

สำนักค้นคว้าทางวิญญาณ
๔๗/๒ ถนนสามเสน บางลำภู กรุงเทพมหานคร
โทร. ๒๘๒๒๐๒๕ เข้าตรอกข้างร้านตัดเสื้อมิตรชาย

คำนำของผู้แต่ง

เรื่อง **"การเกิดใหม่และการตายใหม่"** (RE-BIRTHS AND REDEATHS) นี้ เป็นผลงานของการค้นคว้าและเรียบเรียงขึ้นจากหนังสือหลายเล่ม ทั้งที่เป็นของคนไทยและนักวิชาการตะวันตกหลายท่านด้วยกัน โดยปกติข้าพเจ้าชอบการแปลมากกว่าการแต่ง ไม่ว่าจะเป็นการแปลเป็นภาษาไทย หรือแปลเป็นภาษาอังกฤษก็ตาม เพราะไม่ต้องใช้เวลาค้นคว้าและอ่านหนังสือมาก เพียงเปิดต้นฉบับของผู้แต่งเดิมขึ้นมา แล้วก็แปลไปตามนั้น หากมีปัญหาสงสัยก็ถามท่านเจ้าของเรื่อง ซึ่งเป็นความสะดวกกายและใจดีกว่าการแต่งเรื่องเองมาก ไม่ว่าจะเป็นการแต่งเป็นภาษาอังกฤษหรือภาษาไทยก็ตาม

แต่เนื่องจากหนังสือภาษาอังกฤษที่เกี่ยวกับการตายแล้วเกิดของข้าพเจ้าเองบ้าง และของผู้อื่นให้ยืมมาบ้าง มีมากมายเหลือเกิน ส่วนมากเป็นหนังสือที่แต่งโดยฝรั่งที่มีการศึกษาสูง ๆ ขั้นปริญญาเอกก็มี และที่เป็น

ชาวคริสต์ก็มี ทั้งหมดนั้นยืนยันเรื่องการตายแล้วต้องเกิดอีก ซึ่งเป็นการเกิดหลังจากการแตกทำลายของกายเนื้อ (กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา) ไปแล้ว ไม่ใช่เป็นการเกิดทุกขณะจิตในชาติปัจจุบันก่อนตายเลย จึงทำให้ข้าพเจ้าอดรู้สึกประหลาดใจไม่ได้ว่า สถานการณ์เกี่ยวกับเรื่องความเชื่อดังกล่าวนี้ ในปัจจุบันได้กลายเป็น paradox คือเป็นเรื่องที่ไม่น่าเชื่อและไม่น่าเป็นไปได้ แต่ก็ต้องเชื่อและเป็นไปได้จริง ๆ คือชาวพุทธผู้ได้รับความยกย่องนับถือว่าเป็นปัญญาชนในประเทศไทย มีจำนวนไม่น้อยที่ปฏิเสธความเชื่อเรื่องเช่นนี้ โดยอ้างว่าเป็นความงมงาย ผิดหลักวิทยาศาสตร์ ไม่มีในคำสอนของพระพุทธเจ้า และแม้ว่าจะมีก็เป็นของแปลกปลอมเพิ่มเข้ามาภายหลัง โดยเป็นการลอกแบบมาจากศาสนาฮินดูหรือศาสนาพราหมณ์ ท่านผู้ที่ไม่ยอมเชื่อเรื่องนี้ ซึ่งมีทั้งพระภิกษุระดับมหาเถระ และฆราวาสที่มีปริญญาหลายท่าน ได้เขียนบทความและปาฐกถาทางวิทยุกระจายเสียง ประณามคือด่ากราดความเชื่อและผู้ที่เชื่อเรื่องนี้อย่างสาดเสียเทเสีย สถานการณ์เช่นนี้มิใช่จะมีแต่ใน

ประเทศไทยเท่านั้น ชาวพุทธผู้มีชื่อเสียง มีตำแหน่งสูง ๆ ในวงการพุทธศาสนา (ดูบทที่ ๑) ในประเทศศรีลังกา เป็นต้น ก็มีทัศนคติเช่นเดียวกันนี้เหมือนกัน

ทว่าในขณะเดียวกัน กลับมีฝรั่งซึ่งไม่มีความเชื่อเรื่องนี้มาแต่เดิม กลับมาแต่งหนังสือมากมาย เผยผลการค้นคว้าอย่างมีระบบและมีหลักฐาน สนับสนุนหลักการเรื่องตายแล้วเกิดของพุทธศาสนามากขึ้นทุกที หนังสือประเภทนี้มีออกกันเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งในยุโรปและอเมริกา จนกระทั่งหามาอ่านกันไม่หวาดไหวเลยทีเดียว แต่ก็น่าเสียดายที่หนังสือประเภทนี้ มีจำหน่ายในประเทศไทยน้อย เพราะขายไม่ดี ไม่เหมือนหนังสืออ่านเล่นหรือประเภท "ปลุกใจเสือป่า" ส่งเสริมโรคเอดส์ หลายเล่มจึงต้องหาจากต่างประเทศโดยตรง ซึ่งก็เป็นไปด้วยความยากลำบากและใช้เวลานานมาก และก็หาไม่ค่อยได้เสียอีกด้วย

ประสบการณ์ดังกล่าวนี้ทำให้ข้าพเจ้าเกิดความคิดและกำลังใจที่จะลองแปลและเรียบเรียง โดยเก็บข้อความจากหนังสือเหล่านั้น เล่มละเล็กละน้อยรวมขึ้นมาไว้อีก

เล่มหนึ่ง ในขณะเดียวกัน ก็ไม่ทิ้งมติหรือวาทะของท่านผู้รู้ทั้งหลายในประเทศไทยเสียทีเดียว หนังสือเล่มนี้จึงขึ้นต้นเป็นบทอุทเทสด้วยวาทะของสมเด็จพระสังฆราชองค์ปัจจุบัน วัดบวรนิเวศวิหาร คู่กันกับมติของชาวคริสต์ผู้หนึ่ง

สิ่งที่น่าประหลาดและเป็น paradox ประเภทที่ ๒ คือว่ามีชาวคริสต์ในปัจจุบันหลายท่าน ยอมรับเชื่อเรื่องตายแล้วเกิดแล้ว ทั้ง ๆ ที่หลักการเช่นนี้ ขัดต่อข้อความในคัมภีร์ทางศาสนาของเขาอย่างตรงกันข้ามเลยทีเดียว เพราะเขาถือว่า คนที่ตายไปแล้วจะต้อง "นอนรอหลับอยู่ในหลุมจนกระทั่งวันสิ้นโลก จึงจะลุกขึ้นมาฟังคำพิพากษาของพระผู้เป็นเจ้า" แต่ชาวพุทธเราจำนวนหนึ่งที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นปัญญาชน กลับไม่ยอมเชื่อเรื่องนี้ ทั้ง ๆ ที่มีข้อความ, เรื่องราว และตัวอย่างระบุไว้ในคัมภีร์ของเราเองอย่างมากมายเหลือเฟือ ท่านเหล่านั้น **อ้างคัมภีร์** คือกาลามสูตร ว่าไม่ให้ผู้อื่นอ้างคัมภีร์ (คือต้องอ้างได้เฉพาะท่านและเฉพาะกาลามสูตรเท่านั้น)

หนังสือเรื่องนี้ เดิมทีข้าพเจ้าคิดว่าคงจะเป็นเรื่องสั้น ๆ มีความยาวไม่เกิน ๒๐๐ หน้าเท่านั้น แต่เมื่อแต่งและค้นคว้าหลักฐานเรื่อยไป ก็เกิดความคิด และได้หลักฐานมากขึ้นทุกที จึงคิดว่าควรจะแบ่งเป็น ๒ เล่ม เพื่อมิให้หนังสือหนาเกินไป เฉพาะเล่ม ๑ คือบทที่ ๑ ถึง ๙ นี้ ก็เป็นความยาวเฉพาะของเนื้อเรื่องเป็นจำนวน ๔๒๖ หน้าแล้ว สำหรับเล่ม ๒ นั้น คิดว่าน่าจะบางกว่าเล่ม ๑ เล็กน้อย แต่เอาเข้าจริง ๆ อาจจะหนาเท่ากันหรือหนากว่าเล็กน้อยก็ได้ ซึ่งทั้งนี้ข้าพเจ้าเองก็ยังไม่ทราบแน่เหมือนกัน เพราะเมื่อเขียนไป ๆ ก็เกิดความคิดแซงแทรกแตกแขนงออกไปเรื่อย ๆ เป็นอันว่า ตั้งแต่บทที่ ๑๐ เป็นต้นไปนั้น ท่านผู้อ่านที่สนใจจะติดตามอ่านได้จากหนังสือ "วิญญาณ" ราย ๒ เดือนของอาจารย์พร ซึ่งขณะนี้ก็ได้ลงเรื่องนี้ติดต่อกันมาถึงบทที่ ๑๒ แล้ว.

ศิริ พุทธศุกร์
(c/o รศ.ดร. ด้วง พุทธศุกร์)
ภาควิชาเคมี คณะวิทยาศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ๕๐๐๐๒

ISBN 978-93-5492-144-4

First published in India in 2020 by
Speaking Tiger Books LLP
4381/4, Ansari Road, Daryaganj
New Delhi 110002

Copyright © Shashi Deshpande 2020

All rights reserved.

No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without the prior permission of the publisher.

Typeset in Adobe Garamond Pro

Printed at Thomson Press (India) Ltd.

पुनर्जन्म-पुनर्मरण
(RE-BIRTHS AND RE-DEATHS)

यह पुस्तक सेतु प्रकाशन प्रा.लि. 4381/4, अंसारी रोड, दरियागंज
नई दिल्ली 110002 द्वारा प्रकाशित

ISBN 978-93-5492-144-4

इस पुस्तक के किसी भी अंश को किसी भी रूप में, इलेक्ट्रॉनिक, यांत्रिक, फोटोकॉपी, रिकॉर्डिंग या अन्य किसी भी माध्यम से, प्रकाशक की पूर्व अनुमति के बिना, पुनः प्रस्तुत नहीं किया जा सकता।

मुद्रक : थॉमसन प्रेस (इंडिया) लि.

สารบาญ

การเกิดใหม่–ตายใหม่ เล่ม ๑

บทที่ : ๑ การรักตนแบบชาวพุทธที่แท้จริง ๑—๕๕

พุทธศาสนาสอนว่าตายแล้วสูญ ? ๒

พระพุทธองค์สอนเรื่องการเกิดใหม่หรือเปล่า ? ๙

วิทยาศาสตร์รับรองเรื่องตายแล้วไม่สูญ ๑๑

มหาวิทยาลัย (ฝรั่ง) ค้นคว้าและพิสูจน์ว่า
ตายแล้วไม่สูญ ๑๕

ชีวิตหลังจากตายมีได้ ไม่ต้องสงสัยอะไรอีกแล้ว ๑๙

นักวิทยาศาสตร์ยืนยันเรื่องตายแล้วเกิด ๒๕

กีฬาบ้าระห่ำ "รัชเซียนรูเล็ต" ๒๗

วิกฤติกาลในวงการวิทยาศาตร์ ๓๖

วิญญาณมีอยู่จริง ๓๘

สิ่งที่ท้าทายวิทยาศาสตร์ ๔๑

การบ่อนทำลายพุทธศาสนาโดยชาวพุทธเอง ๔๘

บทที่ : ๒ การดูละครหรือภาพยนตร์ฉากเดียว ตัวอย่างผู้ระลึกชาติได้ ๕๖—๑๑๔

หลักกรรมแยกจากการเกิดใหม่และการเคยเกิดมาแล้วไม่ได้ ๕๘

ดูละครฉากเดียว ๖๑

อ้างฝรั่งมาขู่กันทำไม ? ๖๘

วงการเมืองของฝรั่งเห็นความบกพร่องของวิทยาศาสตร์ ๗๓

ข้อมูลตัวอย่างจากการระลึกชาติ ๗๓

บทความจากวารสาร WFB REVIEW ๗๕

บทความจากวารสาร FATE ๘๔

บันทึกของผู้แปล ๑๐๖

บทที่ ๓ : ความหมายของการตายแล้วเกิดที่เป็นสายกลางของพุทธศาสนา ๑๑๕—๑๕๗

การ "เกิด" ในทัศนะของพระพุทธองค์ ๑๑๘

มติของนักอภิธรรมบางท่าน ๑๒๑

ประเด็นที่ทำให้เกิดการโต้แย้ง ๑๒๔

การแปลคำว่า "ตายแล้วเกิด" ๒ นัย ๑๒๖

การ "ทำเกินเหตุ" ๑๒๙
โลกสมมติ, โลกบัญญัติ, โลกโวหาร ๑๓๒
"จุดยืน" ของการตายแล้วเกิด ๒ จุด ๑๓๘
ตัวอย่าง ๑. การสืบพันธุ์ของต้นไม้ ๑๔๐
๒. การจุดเทียน ๑๔๑
๓. การถ่ายทอดความรู้ ๑๔๕
สรุปความ ๑๔๗
ของฝากเป็น "การบ้าน" จากผู้ที่ไม่ใช่ชาวพุทธ ๑๕๔
บทที่ ๔ : ผิดที่ไหน ? ผิดอย่างไร ? ผิดเท่าใด ? **๑๕๙—๒๐๘**
การทำเกินเหตุในแง่วิทยาศาสตร์ ๑๖๑
ความเห็นสุดโต่ง เกิดจากวิชาชั้นประถม และล็อตเตอรี่ ๑๖๙
ผู้มีตา (ใจ) บอดสี ๑๗๕
วิภัชชวาที (The Analysor) ๑๗๘
ทฤษฎีปรมาณู ๑๘๑
หินตกจากฟ้า ๑๘๒

การลงบนดวงจันทร์, ลูกระเบิด, เรือดำน้ำ,
การบิน ฯลฯ ๑๘๓
ความบกพร่องหรือความผิดพลาดที่ยัง
ให้การได้ในระดับหนึ่ง ๑๘๔
"สายโซ่ข้ออ่อน" ในทางวิทยาศาสตร์ ๑๘๕
"สายโซ่ข้ออ่อน" สังคมมนุษย์ ๑๘๗
เกลียดตัวกินไข่ เกลียดปลาไหล กินน้ำแกง ๑๙๒
คน "เบี้ยว" ในโลก "เบี้ยว" ๒๐๓
อ้างฝรั่ง เพื่อยกย่องพุทธศาสนา
ไม่ใช่เหยียบย่ำพุทธศาสนา ๒๐๔
ถูกแค่ไหน ? ใครงมงาย ๒๐๗
บทที่ ๕ : ความมีอยู่เป็นอยู่จริง ๆ
โดยบรรยาย (ออกมาเป็นคำพูด)
ไม่ได้ว่าอยู่ที่ไหน ๒๐๙—๒๕๐
บุคคลกับหลักการ ๒๑๔
บุคคลดี, หลักการคลาดเคลื่อน ๒๑๗
บุคคลอ่อน—หลักการดี ๒๒๔
ประยุกต์เพลงกราวกีฬา ๒๓๖

หันหลังพิงกำแพงพระไตรปิฎก ๒๓๗
หลักการค้ำจุน "กำแพง" ๒๓๙
บุคคลดี : หลักการถูก ๒๔๒
ของฝากเป็น "การบ้าน"
๑. นักวิชาการต้องถือหลักการ ๒๔๔
๒. "ข้าอยู่เอ็งตาย" ๒๔๕
๓. ตกสูง : ตกต่ำ ๒๔๖
๔. เอาม้าไปไว้หลังรถ ๒๔๗
๕. คู่กรรม : คู่บุญ ๒๔๗
๖. "ใจปิด" ๒๔๙
บทที่ ๖ : คำสำคัญของสิ่งที่ดูเหมือนไม่สำคัญ (คือวิธีการหรือรายละเอียด) ๒๕๑—๓๐๐
การโฆษณาชวน (ไม่ให้) เชื่อ ๒๕๑
วิธีการส่วนตัว : หลักการส่วนรวม ๒๕๔
วิธีการในวงปฏิบัติแตกต่างกัน ๒๕๗
ตัวอย่างในระดับประเทศ : ๔ คุณหลวง ๒๖๒
ตัวอย่างระดับครอบครัว : ความมัธยัสถ์ ๒๖๔
หลักการสำคัญที่สุดในระยะยาว ๒๖๙

หลักการเป็นพื้นฐานเพื่อรองรับโครง
สร้างชั้นบนดิน ๒๗๒
งานกู้ชาติต้องมีบุคคล และวิธีการมา
เสริมหลักการ ๒๗๓
ความสาปสูญของหลักการ ๒๗๖
ตัวอย่างที่ ๑: สงครามยุทธหัตถี ๒๗๗
ตัวอย่างที่ ๒: จับเป็นพม่าที่บางแก้ว ๒๗๘
ตัวอย่างที่ ๓: นอนสามัคคี ๒๘๐
การโฆษณาชวน (ไม่ให้) เชื่อ ๒๘๑
—ไม่มี "แชมเปี้ยน" ตลอดกาลในโลกนี้ ๒๘๔
ผลที่เกิดกับผู้อื่นและที่เกิดกับใจของตนเอง ๒๘๕
"ชุมทาง" ใน "ชุมชนแออัด" ๒๘๗
จักรวาลอวกาศด้านใน ๒๘๙
การให้ธรรมคือสัมมาทิฏฐิเป็นขุมทรัพย์ติดตัว ๒๙๖
จิตที่ตั้งไว้ถูกคือการคิด (แล้ว) เห็น ๒๙๗
ระบำมาร ? จิตที่ตั้งไว้ผิดคือการคิด
(แล้วไม่) เห็น ๒๙๙

บทที่ ๗ : สวรรค์—นรก และชาติหน้า หลังตาย นั้น ไม่ใช่ ในขณะจิตหนึ่ง ๆ ๓๐๑—๓๓๔

อธิบายคำว่า "ชาติ" หรือ "การเกิด" ๓๐๕

การระลึกชาติของตนเองได้ ๓๐๖

การระลึกชาติของผู้อื่น ๓๐๗

กาย ๓ ชั้น ๓๐๘

การปฏิบัติธรรมต่อในภูมิเทวดา ๓๑๐

สามีภรรยาผู้ต้องพบกันใหม่ในชาติหน้า ๓๑๒

หลวงปู่ชอบ ฐานสโม ๓๑๓

พระพุทธองค์เห็นเทวดา ๓๑๕

อานิสงส์ของสุจริต ๓ และโทษของทุจริต ๓ ๓๑๖

หลักฐานจากธรรมบท ๓๑๘

การแสดงฤทธิ์ทางมโนมยิทธิ ๓๒๑

คำว่า "ชาติ" ในปฏิจจสมุปบาท ๓๒๒

หลักกาลามสูตร ๓๒๔

เรื่องชาติหน้าชาติก่อนไม่ใช่ปัญหาโลกแตก ๓๒๕

สรุปความ ๓๓๐

บทที่ ๘ : ประโยชน์อานิสงส์ของการเชื่อเรื่อง สวรรค์—นรก และตายแล้วไม่สูญ ๓๓๕—๓๗๕

ความเป็นผู้มีสายตายาวแบบ "เหยี่ยวถลาลม" ๓๓๙

ตัวอย่างในประวัติศาสตร์เกี่ยวกับรัชกาลที่ ๖ ๓๔๑

"เมียมี เมียพึ่งต้องมา เมียไม่มา เมียพึ่งไม่มี" ๓๔๓

เมื่อผีไม่มีขี้ ก็แสดงว่าผีไม่มี ๓๔๖

การพ้นจากภาวะ "กบในกะลาครอบ" ๓๔๘

มายาในชีวิตประจำวัน ๓๔๘

ประสาทสัมผัสพิเศษ นกหาฝั่ง, สัตว์บอกเหตุแผ่นดินไหว นกพิลาป งู ๓๕๕

"เขาวงกต" คือดงหนาป่าทึบแห่งมิจฉาทิฏฐิ ๓๕๘

การยุบกรมตำรวจ ๓๖๐

ถูกใจ : ถูกต้อง ๓๖๑

คนที่เชื่อว่าตายแล้วสูญ จะกลัวตายมากที่สุด ๓๖๓

ทหารก็กลัวผี ๓๗๑

บุพเพสันนิวาส ๓๗๓

ประโยชน์ของการดูกรรมในชาติก่อน ๓๗๔

บทที่ ๙ : ประโยชน์และอานิสงส์ของการเชื่อว่าตายแล้วเกิด และเรื่องสวรรค์—นรก (ต่อ) ๓๗๖—๔๒๖

"รอยแผลเป็น" ในจิตใจ ๓๗๖

จิตไม่ใช่มันสมอง ๓๗๙

วิชาพืชคณิตสอนให้คิดเป็นนามธรรมได้ ๓๘๑

อีกาขาว ๓๘๖

การตัดสินโดยถือเสียงข้างมากเป็นประมาณ ๓๘๗

คนไปนรกมากกว่าไปสวรรค์ ๓๘๘

การสะกดจิตเพื่อระลึกชาติก่อน ๓๙๑

การระลึกชาติได้เมื่อเป็นเด็ก แต่พอโตขึ้นก็ลืม ๓๙๓

การตัดสินโดยปริมาณหรือโดยคุณภาพ ๓๙๓

คุณภาพกับปริมาณ: รูปธรรมกับนามธรรม, มหาภารตยุทธ, สัมพันธมิตรยึดเบอร์ลิน, เดชทหารไทยในเกาหลี นายพลจูล่ง, นายพลเนย์ ๔๐๑

สมดุลยสมการ ๔๐๓

บทเรียนจากวิชาเรขาคณิค: Axiom, เลือกตั้ง ซ่อมผู้แทน ลักษณะของภูมิหลังจากตาย ๔๐๕

เหมือนกัน แต่ไม่เท่ากัน :
เท่ากันแต่ไม่เหมือนกัน ๔๑๑
ฉายาแห่งปรมัตถบารมี ๔๑๗
สรุปความ ๔๒๐
ตอบจดหมายผู้อ่าน : เรื่องรัชกาลที่ ๖ ใช้วิธีการ
ซึ่งไม่เป็นประชาธิปไตย ๔๒๔

การรักตนแบบชาวพุทธที่แท้จริง

"ชีวิตในชาตินี้น้อยนัก ชีวิตในชาติข้างหน้ายาวนานไม่อาจประมาณได้.....จะเป็นชีวิตดีมีสุขเพียงไรขึ้นอยู่กับกรรมที่ทำไว้แล้ว ทั้งในอดีตชาติและชาตินี้เป็นสำคัญ...แม้นบุคคลรักตนจริง ก็ควรรักให้ตลอดไปถึงชีวิตชาติหน้าข้างหน้าด้วย ไม่ใช่จะคิดเพียงสั้น ๆ รักแต่ชีวิตนี้เท่านั้น" — *สมเด็จพระสังฆราช ญาณสังวร วัดบวรนิเวศวิหาร*

(จากเรื่อง "แสงส่องใจ" หน้า ๑๓๔, ๑๓๗)

ชาวคริสต์เชื่อกรรมเก่าในชาติก่อน

"การที่คนเราเกิดมามีสภาพเหลื่อมล้ำต่ำสูงต่าง ๆ กันก็ดี และมีความสามารถไม่เท่ากันก็ดี ไม่ได้เป็นเพราะอารมณ์ชั่วแล่นของพระเจ้าผู้สร้างโลก หรือเพราะบังเอิญไปเกิดกับพ่อแม่คนนั้นในสกุลนั้น ๆ แต่ทว่าสิ่งเหล่านั้น เกิดจากบุญและบาปของตนเองที่ได้อบรมสั่งสมไว้ในชาติที่แล้ว ๆ มาต่างหาก"

— *จีน่า เซอร์มินารา (ชาวคริสต์) จากเรื่อง* **"การเกิดใหม่"**

(The inequalities of human birth and human capacity do not arise from the capriciousness of the Creator or the blind mechanism of heredity; they arise from merits and demerits of past life behaviour. —*Gina Cerminara* (from MANY MANSIONS: The Edgar Cayce Story on Reincarnation page 45).

เรื่องปรารภ : พุทธศาสนาสอนว่าตายแล้วสูญ

ในวารสาร WFB REBIEW ขององค์การพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก ฉบับเดือน มกราคม—มีนาคม ๒๕๓๒ ได้มีบทความเรื่อง REBIRTH NOT RELEVANT TO BUDDHISM ซึ่งถ้าจะแปลเอาใจความ ก็พอจะแปลได้ว่า **ในพระพุทธศาสนาไม่มีหลักคำสอนเรื่องตายแล้วเกิดเลย** *(คือมีแต่สอนว่าตายแล้วสูญหมด)* บทความเรื่องนั้นส่งมาจากประเทศศรีลังกา ซึ่งเป็นประเทศที่นับว่าเป็นปราการสำคัญแห่งหนึ่ง ของพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท ผู้แต่งก็เป็นนักปราชญ์คนหนึ่ง ซึ่งได้เขียนบทความทางพระพุทธศาสนาไว้เป็นหลักฐานหลายเรื่อง และโดยตำแหน่งก็เป็น ผู้อำนวยการศูนย์วิปัสสนาทางพุทธศาสนา (Director, Insight Centre) ที่เมืองอนุราธปุระ บทความนั้นส่งมาตามคำเชิญชวนของบรรณาธิการ ที่ขอให้ผู้สนใจคำสอนเรื่อง **การเกิดใหม่** ได้ส่งบทความแสดงความเห็นมา โดยไม่เลือกว่าจะเป็นผู้มีทัศนคติในด้านเชื่อหรือไม่เชื่อก็ตาม

เป็นอันว่า บทความที่ส่งมา ซึ่งตอบสนองคำเชิญชวนดังกล่าวนั้น เป็นการแสดงความ ไม่เชื่อ อย่างเด็ดขาด ซึ่งทางวารสาร WFB REVIEW ก็ได้นำลงให้โดยไม่ได้ตัดทอนหรือต่อเติมแต่อย่างใด เพราะถือว่าเป็นการให้โอกาสแสดงความคิดเห็นโดยเสรี (Freedom of Expression) แก่ทั้งฝ่ายที่เชื่อและฝ่ายที่ไม่เชื่อ โดยเท่าเทียมกัน

บทความดังกล่าวนั้น มีสาระสำคัญพอจะสรุปใจความได้ดังต่อไปนี้

"๑. ไม่มีโลกอื่น ๆ อีกต่างหาก (*นอกจากโลกนี้เท่านั้น*) ที่ใคร ๆ จะไปเกิด **หลังจากตาย** โดยเป็นภูมิสวรรค์หรือนรกได้เลย (There are no separate worlds to be reborn as heavens or hells after death)

๒. สำหรับชาวพุทธ การที่จะต้องไปเกิดใหม่หลังจากตายแล้วหรือไม่นั้น ไม่ใช่เรื่องที่มีความสำคัญอย่างใดเลย (It is immaterial for Buddhists whether rebirth after death exists or not)

๓. การค้นคว้าเรื่องตายแล้วเกิด (*เพื่อจะพิสูจน์ให้ได้ว่าตายแล้ว**ต้อง**เกิดใหม่*) นั้นเปรียบเหมือนการพยายามจับตัวแมวดำในห้องมืดในตอนเที่ยงคืน (*คือมืดสนิท*) ให้ได้ทั้ง ๆ ที่ความจริงในห้องนั้น ก็ไม่มีแมวดำตัวนั้นอยู่เลย (It is like trying to trace a black cat in a dark room at midnight, that is not there)

๔. ผู้ที่ค้นคว้าพึ่งพาแต่พระสูตรอย่างเดียว มักจะหลงทางไปเช่นนั้น เพราะสุตตันตปิฎก ก็มุ่งไปในทางสั่งสอนให้เกิดความสงบ (คือสมถะ) เป็นส่วนใหญ่ (*คือไม่มีข้อธรรมฝ่ายวิปัสสนา ซึ่งไม่เหมือนกับพระอภิธรรมปิฎก*) และดังนั้น การที่มีข้อโต้เถียงกน (*เรื่องการที่จะต้องเกิดใหม่อีก*) นี้ ก็เป็นผลของการไม่ศึกษาค้นคว้าพระอภิธรรมปิฎกเสียบ้างเลย (Those who depend only on Suttanta Pitaka that mainly caters for tranquility naturally go astray and all those controversies now are the result of it)

๕. คนผู้ไม่ได้ตรัสรู้ย่อม (*ตายแล้ว*) เกิดใหม่อีก *วันละหลาย ๆ ครั้งและตลอดชีวิตก็นับไม่ถ้วนว่ากี่ครั้ง* (an

unenlightened individual is born and reborn again several times each day and a countless number of times in a life-time)

๖. เมื่อได้บุคคลคิดหรือกระทำอย่างโง่ ๆ เหมือนอย่างสัตว์ เขาก็ได้ เกิดเป็นสัตว์เดรัจฉานแล้วในขณะนั้นเอง ในด้านของวิญญาณ (Whenever one thinks or acts stupidly like an animal, he or she, on the level of consciousness, is reborn as an animal at that moment)

๗. การค้นคว้าในด้านปรจิตวิทยาเกี่ยวกับการเกิดใหม่ได้รับความสำเร็จมากขึ้นเพียงใด ก็ยิ่งเป็นอันพิสูจน์ว่า...กระบวนการเกิดใหม่ ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องอะไรกับพุทธศาสนาเลย เพราะพุทธศาสนา *สั่งสอนและดำรงอยู่เพื่อประโยชน์แก่ชาตินี้เท่านั้น* (The greater the success achieved in the research on rebirth under parapsychology, the easier it is to prove that...the process of rebirth is not relevant to Buddhism, which caters or exists only for this life !)"

จากสาเหตุดังกล่าวมา สำนักค้นคว้าทางวิญญาณจึงเห็นเป็นการสมควรที่จะได้เสนอบทความที่มีทัศนะตรงกันข้ามไว้บ้าง เพราะเมื่อฝ่ายที่เห็นว่า *ในพุทธศาสนาไม่มีคำสอนเรื่องชาติหน้า (และชาติก่อน)* ได้มีสิทธิเสรีเสนอความเห็นดังกล่าวแล้วได้ อีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งมีทัศนะว่า *คำสอนเรื่องชาติหน้าและชาติก่อน คือตายแล้วเกิดเป็นหลักการสำคัญยิ่งของพุทธศาสนา* ก็ควรได้มีโอกาสที่จะใช้สิทธิเสรี เช่นเดียวกันนั้นบ้าง เมื่อฝ่ายที่เห็นว่า **ตายสูญ** ถือว่าการเช่นนั้นเป็นการปกป้องพุทธศาสนา ฝ่ายที่เห็นว่า **ตายเกิด** ก็ควรจะได้ปกป้องพุทธศาสนาด้วยวิธีการของตนเช่นเดียวกัน จะกล่าวว่าเป็นการเสนอให้ผู้อ่านได้เห็น "สองด้านของเหรียญอันเดียวกัน" (two sides of the same coin) ก็น่าจะได้กระมัง

ในการเสนอบทความต่อไปนี้ จะถือตามประเด็นต่าง ๆ ดังนี้คือ

หมายเหตุ ข้อ ๕ และข้อ ๖ ผู้เขียนบทความดังกล่าว อ้างถึงบทความอีกบทหนึ่งจากอเมริกา ซึ่งอ้างถึง มติของท่านพุทธทาสภิกขุ ว่า มีใจความดังกล่าวแล้วนั้น ๆ

(๑) อ้างข้อความจากพระไตรปิฎกว่า การตายแล้วเกิด หมายถึงการตาย **ของกายเนื้อ** จริง ๆ *ไม่ใช่ตายทุกขณะจิตเกิดดับ*

(๒) อ้างข้อความจากชาวพุทธอื่น ๆ ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศที่สนับสนุนว่า หมายถึงการตายของร่างกาย ไม่ใช่จิตเกิดดับ

(๓) อ้างข้อความจากผู้ที่ *ไม่ใช่ชาวพุทธ* สนับสนุนเรื่องตายแล้วเกิด

(๔) อ้างหลักฐานการค้นคว้าของชาวตะวันตก *ที่ไม่ใช่ชาวพุทธ* แต่สนับสนุนมติเรื่องตายแล้วเกิด

(๕) อ้างหลักฐานจากนักวิทยาศาสตร์ *ที่ไม่ใช่ชาวพุทธ* ผู้สนับสนุนเรื่องตายแล้วเกิด

(๖) วิจารณ์ความเห็นของชาวพุทธผู้ไม่ยอมเชื่อว่าตายแล้วเกิด—ข้อดีและข้อเสีย เหตุผลที่ฟังได้และที่ฟังไม่ขึ้น จุดตันและทางออก

อย่างไรก็ตาม ข้อความต่อไปนี้จะไม่ได้เป็นการแยกกล่าวเป็นข้อ ๆ ตามลำดับที่เรียงไว้นั้น ทั้งนี้สุดแล้วแต่ความสะดวกและความสมควรเป็นคราว ๆ

ก่อนอื่น สำนักค้นคว้าทางวิญญาณจะ **ยังไม่เสนอมติ และหลักฐานของตนเอง** แต่จะขอเสนอแนวความคิดอันน่ารับฟังอย่างยิ่ง เกี่ยวกับตายแล้วเกิดจากหนังสือเล่มหนึ่ง ซึ่งพิมพ์ออกจำหน่ายในประเทศศรีลังกา เช่นเดียวกับแนวความคิดเรื่องตายแล้วสูญนั้นเอง หนังสือเล่มนั้นชื่อ REBIRTH AS DOCTRINE AND EXPERIENCE ซึ่งแต่งโดยนายฟรานซิส สโตรี่ หรืออนาคาริก สุคตานันทะ ผู้ล่วงลับไปแล้ว หนังสือเล่มนี้เป็นเล่มค่อนข้างใหญ่ พิมพ์โดยสำนักพิมพ์ Buddhist Publication Society ที่ Kandy โดยพิมพ์เมื่อ ค.ศ. ๑๙๗๕ นายฟรานซิส สตอรี่ ผู้แต่งเป็นชาวตะวันตก (ฝรั่ง) ผู้เลื่อมใสในพุทธศาสนา ได้แต่งหนังสือที่มีหลักฐานและให้แง่คิดที่น่าอ่านไว้หลายเรื่อง กล่าวโดยสรุปก็เรียกได้ว่า นายฟรานซิสผู้นี้ มีความเข้าใจพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทดีทีเดียว ในหนังสือดังกล่าวมีบทความหลายเรื่อง ซึ่งจะยกมาแปลเป็นบางตอนดังต่อไปนี้

พระพุทธองค์สอนเรื่องการเกิดใหม่หรือเปล่า ?

(Did the Buddha teach rebirth ?)

"สำหรับชาวพุทธนั้น ย่อมจะเป็นเรื่องที่ออกจะแปลกประหลาดคาดไม่ถึงเลยทีเดียวที่ว่า เหตุใดจึงเกิดมีการโต้เถียงเรื่องนี้ขึ้นมาได้ อันที่จริง ที่เป็นเช่นนี้ก็ไม่ใช่เพราะว่า คำสอนเรื่องการเกิดใหม่ เป็นเรื่องที่บังคับให้ต้องเชื่อแต่อย่างใด แต่เป็นเพราะว่า **ถ้าไม่มีคำสอนเรื่องตายแล้วเกิดเสียแล้ว พระพุทธศาสนาจะมีความหมาย (คือมีคุณค่า) อะไร (เหลืออยู่)** (To a Buddhist it must be a matter of astonishment that such a dispute could arise—not because rebirth is a dogma of Buddhism but because without it Buddhism itself would have no meaning)

"พระพุทธองค์ทรงสอนธรรมะ ก็เพื่อให้เป็นการทำที่สุดแห่งทุกข์ ถ้าความทุกข์นั้นสิ้นสุดลงโดยอัตโนมัติพร้อมกับกายแตกแล้ว มันก็เป็นการหาประโยชน์อะไรไม่ได้ ที่เราจะต้องพยายามบำเพ็ญเพียร ทำตัวให้อยู่ในระเบียบวินัยอย่างเข้มงวด เพื่อความบริสุทธิ์ ดังที่พระ-

พุทธองค์ทรงสั่งสอนให้เราทำ เพื่อว่าจะได้พ้นจากทุกข์ในที่สุด แน่นอน การทำความเพียรแบบนั้น ทำไปเท่าใดก็หาประโยชน์อะไรไม่ได้ นอกจากจะเพิ่มทุกข์ให้กับตนเองยิ่งขึ้นไปอีก จริงอยู่ อาจจะมีผู้ให้เหตุผลว่า การรักษาศีล ๕ นั้นเป็นประโยชน์ต่อสังคม แม้ว่าจะไม่มีผล *(ติดตามไปในชาติหน้าก็ตาม)* แต่ก็ใครเล่าจะมีกำลังใจหาเรื่องทุกข์ใส่ตนเองเปล่า ๆ ในเมื่อไม่มีความหวังอะไรที่สูงส่งกว่านั้น รอเขาอยู่เบื้องหน้าเลย?

"**ถ้าทุกอย่างจบลงพร้อมกับความตาย***(ของกายเนื้อ)* **หลักเรื่องกรรมและวิบาก คือการกระทำและผลของการกระทำนั้น ๆ ก็พังทะลายลงทันที** (If everything ends with death, the entire teaching of Kamma and Vipaka, or actions aad results, goes by the board) เท่าที่เห็น ๆ กันอยู่ เราก็รู้ว่าความชั่ว *(บางอย่าง)* ก็ไม่ได้เกิดผลเลวร้ายแก่ผู้ทำในชาตินี้เสมอไป และความดี *(บางครั้ง)* ก็ไม่ได้เกิดผลดีแก่ผู้ทำในชาตินี้เช่นเดียวกัน ดังนั้น คำสอนเรื่องหลักเกณฑ์ทางศีลธรรมที่ **ทำงานข้ามชาติ** (operate from life to life) นี่เองที่เป็นเรื่อง

สำคัญส่วนใหญ่ที่พระองค์ทรงสอนทั้งแก่ภิกษุและฆราวาส คำสอนเรื่องอื่น ๆ ก็เป็นประเด็นย่อยออกไปจากเรื่องนี้ โดยที่สุดแม้คำสอน เรื่องวิธีการที่จะนำไปสู่นิพพาน ก็ออกมาจากจุดนี้เหมือนกัน."

วิทยาศาสตร์รับรองเรื่องตายแล้วไม่สูญ

มักมีการกล่าวอ้างกันบ่อย ๆ ว่าความเชื่อเรื่องตายแล้วเกิด เรื่องสวรรค์และนรก เป็นเรื่องงมงายเพราะผิดหลักวิทยาศาสตร์ ความคิดทึกทักเอาเองเช่นนี้ อันที่จริงก็เป็นเรื่อง "งมงาย" อย่างหนึ่งเหมือนกัน แต่ก็ดูเหมือนจะมีอิทธิพลมากอยู่ ในกลุ่มบุคคลเสียงดังกลุ่มหนึ่ง ที่ข้าพเจ้าว่าการเชื่อว่าตายแล้วสูญเป็นความงมงายอย่างหนึ่งนั้น ก็เพราะว่า ถ้าเราจะพิจารณาดูจากหลักฐานการค้นคว้าอย่างมีหลักเกณฑ์ทางวิทยาศาสตร์ กันจริง ๆ แล้ว จะเห็นได้ว่าเป็นการตรงกันข้ามเลยทีเดียว เพราะในปัจจุบัน ปรากฏว่ามีบุคคลผู้มีการศึกษาดี *และไม่ได้มีความน้อมใจเชื่อเรื่องเช่นนั้นมาแต่ก่อนเลย* ได้ดำเนินการค้นคว้าอย่างจริงใจ จนกระทั่งในที่สุดก็ต้องยอม

รับเชื่ออย่างสนิทใจ และโฆษณาผลการค้นคว้าของเขาลงในวารสารและหนังสือต่าง ๆ *มากมายจนอ่านกันไม่หวาดไหว*

ดังนั้นการอ้างว่าฝรั่งที่เขาเจริญแล้ว เขาไม่ยอมเชื่อเรื่องเช่นนั้นนั้น จึงเป็นการอ้าง "หลอกเด็ก" คือหลอกหรือว่า ขู่ คนที่ไม่ได้รับรู้การค้นคว้าของฝรั่งนั่นเอง ที่สำนักค้นคว้าทางวิญญาณ มีหนังสือประเภทนี้ที่เป็นผลการค้นคว้าของฝรั่ง ที่มีการศึกษาสูง (*ไม่ใช่ฝรั่งชนิดที่เป็น "เศษ"*) ที่ไม่เคยเชื่อเรื่องนี้มาก่อน เป็นจำนวนมากมายชนิดที่ว่าลำพังการอ่านอย่างเดียว ก็รู้สึกว่าจะไม่มีเวลาพอ ทั้งนี้ไม่ต้องพูดถึงว่าจะมีเวลาแปลออกมาหรือไม่ และทั้งนี้ ก็หมายความว่า หนังสือเรื่องเหล่านั้น เป็นส่วนน้อยส่วนหนึ่งของหนังสือประเภทนี้ที่มีออกจำหน่ายอยู่ในต่างประเทศเท่านั้น น่าเสียดายว่าในประเทศไทย หนังสือประเภทนี้คงจะขายไม่ค่อยดี ไม่เหมือนหนังสืออ่านเล่นประเภทอื่น ๆ จึงมีผู้สั่งเข้ามาขายน้อยมาก และบางเล่มก็ต้องฝากซื้อกันจากต่างประเทศ

อีกด้วย เพราะในเมืองไทยยังไม่มีขาย และอาจจะไม่มีขายเลยก็ได้

ข้อที่น่าสังเกตในเรื่องนี้ ก็มีอีกประการหนึ่งว่า นักค้นคว้าที่หันมารับรองเรื่องการตายแล้วเกิดตามหลักการของศาสนาฮินดูและพุทธศาสนานี้ ล้วนแต่เป็นผู้ที่ไม่ได้นับถือศาสนาพุทธหรือฮินดูมาแต่ก่อนเลยทั้งสิ้น แต่แล้วหลังจากการค้นคว้าและพิสูจน์อย่างจริงจัง ก็ยอมหันมาเชื่อเรื่องตายแล้วไม่สูญ ในแบบที่ตรงกันข้ามกับหลักการในศาสนาคริสต์ของเขาอย่างกลับหน้ามือเป็นหลังมือทีเดียว แต่เขาก็พยายามหาเหตุผล ตีความในถ้อยคำในคัมภีร์ของเขาเสียใหม่ โดยหาทาง "ลาก" ความหมายให้มาเข้ากับผลงานด้านวิทยาศาสตร์ อันเป็นการค้นคว้าของเขาจนได้ เช่นข้อความรับรองเรื่องชาติหน้าชาติก่อน ซึ่งข้าพเจ้ายกมากล่าวที่หัวเรื่องนี้ ถัดจากข้อความของสมเด็จพระสังฆราชลงมาเป็นต้น จีนาเซอร์-มีนารา ผู้นี้เป็นชาวคริสต์ ซึ่งเชื่อเรื่องสังสารวัฏฏ์ และก็พยายามอธิบาย "ลาก" เรื่องนี้ให้เข้ากับหลักการของ

ศาสนาคริสต์จนได้ ข้าพเจ้าอ่านเรื่องนี้ ก็รู้สึกประหลาดใจและสลดใจในคราวเดียวกัน ที่ว่าประหลาดใจก็คือว่าเป็นเรื่องที่ไม่น่าเป็นไปได้เลยที่ผู้นับถือศาสนาอื่น กลับมารับเชื่อหลักการในศาสนาของเราอย่างแข็งขัน และพยายามหาทางอธิบายหลักการ *ของเขา* ให้เข้ากับหลักการ *ของเรา* จนได้ และที่น่าสลดใจก็คือว่า เป็นเรื่องที่ไม่น่าเป็นไปได้เลย ที่บุคคลผู้เรียกตนเองว่าเป็นชาวพุทธชั้นปัญญาชนเสียงดัง กลับปฏิเสธหลักการของตนเองอย่างแข็งขัน และพยายามหาทางอธิบายบิดเบือนหลักการของเราให้เข้ากับหลักวัตถุนิยมทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งกำลังจะล้าสมัยไปทุกทีแล้ว

ต่อไปนี้เป็นข่าวจากวารสารต่างประเทศชิ้นหนึ่ง ซึ่งคุณประสิทธิ์ การุณยวนิช ผู้สนใจเรื่องวิญญาณ และเชื่อเรื่องตายแล้วเกิด โดยได้มีประสบการณ์ด้วยตนเองหลายครั้งแล้ว ได้กรุณาส่งมาให้ วารสารดังกล่าวออกในประเทศอังกฤษ มีเนื้อความแปลออกมาดังต่อไปนี้

"มหาวิทยาลัยค้นคว้าเรื่อง การตาย และพิสูจน์เรื่องตายแล้วไม่สูญ

เมื่อไม่นานมานี้ มีนักจิตเวชวิทยา (psychiatrist) ผู้หนึ่งชื่อ ดร. อลิซาเบธ คูเบลอร์ รอสส์ ซึ่งเป็นผู้ทำการค้นคว้าเรื่องความตายและการตาย (death and dying) ที่มีชื่อเสียงไปทั่วโลก ได้พิมพ์รายงานการค้นคว้าของตนออกเป็นหนังสือที่แพร่หลายไปในประเทศต่าง ๆ โดยเป็นเรื่องที่ยืนยันถึงการตายแล้วไม่สูญอย่างแจ่มชัด ครั้นต่อมาอีกไม่นานนัก ก็มีนักค้นคว้าอีกคนหนึ่ง ชื่อดร. ชาร์ลส การ์ฟิลด์ แห่งศูนย์การแพทย์มหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย ได้แถลงว่าเขาได้ค้นคว้าและทำบันทึกไว้เกี่ยวกับเรื่องกิริยาอาการ หรือประสบการณ์ของคนที่จวนจะตายไว้มากมาย เป็นเวลาหลายปีมาแล้ว

"เขากล่าวว่า "ไม่มีข้อสงสัยเลยทีเดียว ในความจริงที่ว่า คนไข้ที่กำลังจะถึงแก่ความตายนั้น ได้เห็นว่ามีญาติพี่น้องที่ตายไปก่อนแล้ว มาเยี่ยมเขา เรื่องนี้เกิดขึ้นในคนไข้เป็นจำนวนมาก คนแล้วคนเล่า และพอคนไข้

เหล่านั้น เห็นญาติพี่น้องของเขาที่ตายแล้วมาเยี่ยมเยียน เขาก็จะมีจิตใจสงบ และปลงตกคือยอมตายโดยไม่ลำบากใจมากนัก ยิ่งกว่านั้นบางรายยังยอมตายด้วยความยินดีเสียด้วยซ้ำ

"เขาได้บรรยายถึงคนไข้หญิงชรารายหนึ่ง ซึ่งป่วยเป็นโรคมะเร็งในกระดูก ได้รับความทุกข์ทรมานมาก แพทย์ได้พยายามทุกวิถีทางเพื่อจะบรรเทาอาการทรมานของเธอให้ลดน้อยลง แต่ก็ได้ผลไม่เป็นที่พอใจ ครั้นแล้ววันหนึ่ง คนไข้หญิงชราผู้นี้ก็มีอาการสงบกายและใจได้อย่างไม่คาดฝัน หมอได้ถามว่าเหตุใดเธอจึงไม่กระวนกระวายเหมือนที่แล้วมา เธอก็ตอบว่า เธอได้เห็นมารดาของเธอผู้ล่วงลับไปแล้วมาปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนเหลือเกิน ในนิมิตนั้นมารดาของเธอบอกว่าไม่มีอะไรที่เธอจะต้องกังวลดอกเพราะอีกไม่ช้าทุกอย่างก็จะเรียบร้อยดี และเธอก็จะได้ไปอยู่ร่วมกันเหมือนแต่ก่อนแล้ว ดร. การ์ฟิลด์ กล่าวว่า "น่าอัศจรรย์ที่นิมิตดังกล่าวแล้ว ได้ทำให้คนไข้ผู้นี้มีความสงบใจ และเกิดกำลังใจได้ถึงขนาดนั้น และต่อมาไม่ช้าเธอก็ถึงแก่ความตายจริง ๆ" ดร.

การ์ฟิลด์ ได้กล่าวว่า "ตอนนี้ข้าพเจ้าเชื่อแน่แล้วว่าชาติหน้ามีจริง ข้าพเจ้าคิดว่า ถ้าได้มีการสอบสวนค้นคว้าเรื่องนี้กัน ให้กว้างขวางและลึกซึ้งยิ่งขึ้นไปได้ ก็จะทำให้เราได้รู้เห็นความจริงนี่น่าอัศจรรย์เกี่ยวกับชีวิตหลังจากตายได้มากทีเดียว และนี่แหละจะเป็นหลักฐานอย่างแจ่มชัดว่าตายแล้วไม่สูญจริง ๆ

"มติของดร. การ์ฟิลด์ ดังกล่าวแล้วนั้น ได้รับการสนับสนุนจาก ดร. คาร์ลิส โอซิส* ผู้ซึ่งได้ทำการค้นคว้าอย่างจริงจัง นับได้ว่าเป็นนักค้นคว้าชั้นแนวหน้าผู้หนึ่งในเรื่องชีวิตหลังจากตาย โดยท่านได้ดำเนินการค้นคว้าไปในแนวทางที่ว่า คนไข้ที่เจ็บหนักจวนจะตายนั้น มีปฏิกิริยาต่อความตายอย่างไร และเห็นหรือพูดอะไร ทั้งนี้โดยได้ไปสังเกตด้วยตนเองบ้าง และโดยการสอบถามแพทย์และพยาบาลในโรงพยาบาลต่าง ๆ บ้าง ดร. โอซิสได้กล่าวว่า 'ข้าพเจ้าเชื่อว่าชาติหน้ามีจริง

---

* ดร. คาร์ลิส โอซิส ผู้นี้ได้เคยเดินทางมาพิสูจน์ความจริงเรื่องท่านไส บาบา มาแล้ว และก็ยอมรับว่า การแสดงปาฏิหาริย์ของท่านไส บาบาเป็นของจริง ไม่ใช่การเล่นกล โปรดอ่านเรื่อง "วิจารณ์ เรื่องไส บาบา มนุษย์มหัศจรรย์" ใน "วิญญาณ" ฉบับที่แล้วมา

เพราะเคยได้พบเห็นหลักฐานของจริงมามากมายเหลือเกิน ทำให้ไม่สามารถจะปฏิเสธเรื่องโลกหน้าชาติหน้าได้อีกต่อไป นอกจากจะต้องยอมรับว่า เรื่องตายแล้วไม่สูญนั้นเป็นความจริงอย่างแน่นอน'

"นอกจากนี้ ยังมีบุคคลผู้มีชื่อเสียงคนหนึ่งชื่อ ดร. โรเบิร์ต แวน เดอ คาสเซิล ซึ่งเป็นผู้อำนวยการฝ่าย Sleep Laboratory แห่งมหาวิทยาลัยเวอร์จิเนีย ได้กล่าวว่า การพิสูจน์ความจริงเรื่องชาติหน้า กระทำได้อีกทางหนึ่ง คือโดยการบันทึกเรื่องราวไว้เป็นหลักฐานว่าคนที่ตายไปแล้ว ได้มาติดต่อพูดจากับคนที่ยังมีชีวิตอยู่ในระหว่างฝันว่าอะไรบ้าง ดร. คาสเซิลได้เล่าเรื่องจริงซึ่งเป็นหลักฐานได้ดีเรื่องหนึ่งคือ เป็นเรื่องของชาวอเมริกันผู้มั่งคั่งคนหนึ่ง มีบุตรชาย ๔ คน แต่ต่อมาเกิดโกรธเคืองลูกชาย ๓ คน จึงตัดชื่อลูกชายทั้ง ๓ คนนั้นออกจากพินัยกรรมก่อนที่ตนจะตาย ผลก็คือทำให้สมบัติทั้งหมดตกอยู่กับลูกชายที่เหลือคนเดียวเท่านั้น ต่อมาเมื่อเขาตายแล้ว ได้มาเข้าฝันลูกชายคนหนึ่งในบรรดาคนทั้ง ๓ นี้ถูกตัดชื่อออกจากพินัยกรรม โดยในความ

ฝันนั้นบุตรชายเห็นบิดาของตน สวมเสื้อฝนตัวที่เขาชอบใส่มากในระหว่างที่ยังมีชีวิตอยู่ ในฝันนั้น บุตรชายเห็นบิดาแสดงอาการเดือดร้อนใจกระวนกระวายมาก และได้ชี้ไปที่กระเป๋าด้านในของเสื้อฝนตัวนั้น ครั้งแล้วครั้งเล่า เมื่อตื่นขึ้นบุตรชายผู้นั้นเกิดความสงสัย จึงได้ไปค้นหาเสื้อฝนตัวที่บิดาของเขาเคยชอบใส่ และในที่สุดก็พบ เขาจึงล้วงกระเป๋าของเสื้อตัวนั้นทุกกระเป๋า และก็ได้พบพินัยกรรมฉบับหลังอีกฉบับหนึ่ง เป็นพินัยกรรมที่มีพยานลงนามเป็นหลักฐานพร้อมบริบูรณ์ ซึ่งได้มีชื่อของบุตรชายของเขาทุกคน เป็นผู้รับมรดกโดยเสมอภาคกัน นายแพทย์คาสเซิลได้กล่าวต่อไปว่า 'เรื่องทำนองนี้ยังมีอีกมาก นับได้หลายร้อยเรื่องทีเดียว'

"ชีวิตหลังจากตายมีได้ ไม่ต้องสงสัยอะไรอีกแล้ว"

(Life after death beyond a shadow of doubt)

ดร. อลิซาเบธ คูเบลอร์ รอสส์ ซึ่งเป็นนักค้นคว้าชั้นแนวหน้าเป็นที่รู้จักกันดีทั่วไป ในวงการของการค้นคว้าด้านวิญญาณ เกี่ยวกับผู้ป่วยหนักซึ่งจะต้องตาย

แน่ เป็นผู้กล่าวคำข้างต้นนั้น ดร. อลิซาเบธ รอสส์ ได้กล่าวไว้หนังสือที่เธอแต่ง โดยเบรรยายถึงสภาวะทางอารมณ์เป็นลำดับขั้นของคนไข้ที่กำลังทรุดหนักลง และกำลังก้าวออกไปจากร่างกายของตนไว้อย่างน่าฟัง ต่อไปนี้เป็นการให้สัมภาษณ์ของดร. ผู้นี้ โดยเป็นข่าวตัดทอนมาจาก วารสาร SPIRITUALIST GAZETTE ฉบับเดือนพฤษภาคม ปี ค.ศ. ๑๙๘๘ ของสมาคมค้นคว้าทางวิญญาณของอังกฤษ (The Spiritualist Association of Great Britain) ซึ่งคุณประสิทธิ์ การุณยวนิช เป็นผู้เอื้อเฟื้อส่งต้นฉบับภาษาอังกฤษมาให้

"**ถาม :** คุณหมอเริ่มแน่ใจเชื่อตั้งแต่เมื่อไรว่า มีชีวิตหลังจากตายแล้วจริง ๆ ?

ตอบ : ก่อนหน้าที่คนไข้จะถึงแก่ความตายนั้น มักจะมีอะไรบางอย่าง ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญเกิดขึ้นแก่เขา คือคนไข้มักจะสงบจากอาการทุรนทุราย หรือกระวนกระวายลงอย่างน่าอัศจรรย์ และมักจะพูดกับใครคนหนึ่ง *(ซึ่งคนอื่นมองไม่เห็น)* ในขณะที่เขายังนอนรอความตายอยู่นั่นเอง

คุณพ่อของข้าพเจ้าเอง ก็เป็นรายหนึ่งที่มีประสบการณ์ดังกล่าวนี้ คือตอนที่ท่านจวนจะตายนั้น ปรากฏว่า ท่านได้พูดสนทนากับพ่อของท่านเอง ซึ่งก็เป็นที่รู้กันอยู่ว่าได้ตายไปกว่า ๓๐ ปีแล้วหลังจากนั้น ท่านก็ได้หันมาเล่าเรื่องนี้ให้ข้าพเจ้าฟัง โดยเป็นการพูดอย่างมีสติดีทุกประการ *(คือไม่ได้คลั่งเพ้อแต่ประการใดเลย)*

ถาม : คุณหมอพอจะบอกได้ไหมว่า มีรายไหนที่มีน้ำหนักทำให้คุณหมอเชื่อเรื่องนี้เป็นครั้งแรก ?

ตอบ : เรื่องที่ทำให้ข้าพเจ้าแน่ใจมาก ซึ่งนับเป็นเรื่องแรกคือ ครั้งหนึ่งมีคนไข้คนหนึ่งที่แพทย์ตัดสินว่าตายแน่แล้ว ทั้งนี้หลังจากที่เราได้พยายามช่วยชีวิตไว้ทุกประการเท่าที่จะทำได้ จนสุดความสามารถ แต่ก็ไม่เป็นผลสำเร็จ ครั้นแล้วต่อมาคนไข้รายนี้ก็เกิดฟื้นขึ้นมาได้ เมื่อหลังจากนั้นอีกประมาณครึ่งชั่วโมง หลังจากฟื้นแล้ว คนไข้ได้บรรยายให้แพทย์ฟังอย่างละเอียดและถูกต้อง ว่าพวกเราพยายามช่วยเขาอย่างไรบ้าง โดยกล่าวว่า

เธอหลุดออกไปจากร่างกาย ไปลอยตัวอยู่ข้างบน จึงมีโอกาสเห็นอะไร ๆ ทุกอย่างที่หมอทำแก่ร่างกายของเธอ ในระหว่างเวลานั้น เธอยังมีอารมณ์ขัน พูดเย้าแหย่หมอเล่นเสียอีกด้วย

หลังจากนั้น ข้าพเจ้าได้สืบสวนค้นคว้าในเรื่องเช่นนั้นต่อมาอีก เป็นจำนวนถึง ๑๙๓ ราย ซึ่งล้วนแต่เป็นรายที่มีหลักฐานยืนยันอย่างแน่ชัดทั้งสิ้นและก็เป็นกรณีที่มีอยู่ในส่วนต่าง ๆ ของโลกด้วย ในกรณีเหล่านั้น บางรายก็เป็นเรื่องคนที่ถือศาสนาเคร่งครัด แต่บางรายก็ไม่เกี่ยวกับความเชื่อทางศาสนาเลย อายุของคนเหล่านี้มีตั้งแต่ ๒ ขวบ ถึง ๙๐ ปี และส่วนมากก็บรรยายถึงประสบการณ์ในทำนองเดียวกัน

ถาม : คนไข้เหล่านั้น บรรยายถึงประสบการณ์ตอนกำลังจะตาย ว่าอย่างไรบ้าง ?

ตอบ : เขาบอกว่า เขาหลุดหรือละทิ้งร่างกายของเขาออกไป **เหมือนกับตัวผีเสื้อที่ทิ้งคราบหรือเปลือกของมันออกไปฉะนั้น** (like a butterfly coming out

of a cocoon) เขาเล่าว่าหลังจากนั้นแล้ว เขาก็รู้สึกว่ามีความรู้สึกที่เป็นความสงบ และความสุขอย่างบอกไม่ถูกเลยทีเดียว และที่สำคัญก็คือ ไม่มีความเจ็บปวดทรมานอีกต่อไป ชายหนุ่มคนหนึ่งผู้ซึ่งประสบอุบัติเหตุ ต้องถูกตัดขาออกไป ข้างหนึ่งเล่าให้เราฟังว่า เขาหลุดออกไปลอยอยู่เหนือบริเวณที่เกิดอุบัติเหตุ และก็บอกว่าตอนนั้นปรากฏว่า ขาของเขาทั้งสองข้าง ก็ยังอยู่ครบดี ไม่ได้ขาดไปแต่อย่างใด แม้ว่าในตอนนั้นกายเนื้อของเขาจะขาดขาไปข้างหนึ่งแล้วก็ตาม คนไข้หลายคนบอกว่า ในตอนที่ออกไปอยู่นอกร่างกายเนื้อนั้น เขารู้สึกสบายดี และพอใจจะอยู่ในสภาพเช่นนั้นตลอดไป มากกว่าที่จะกลับมาเข้าร่างเดิมอีก ดังนั้นเวลาเขาฟื้นขึ้นมาอยู่ในร่างเดิม (*โดยที่แพทย์พยายามช่วยให้ฟื้นขึ้นมานั้น*) เขาจึงรู้สึกขัดเคือง และเสียใจเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้ปรากฏว่าผู้ที่เคยผ่านสภาวะดังกล่าวมาแล้ว เช่นนั้น ไม่ได้กลัวตายเลยสักคนเดียว

ถาม : คุณหมอบอกว่า คุณพ่อของคุณพูดกับคุณพ่อของท่านก่อนจะตายอยากทราบว่า คนไข้ที่กำลังจะตายนั้น จะต้องพูดกับใคร ๆ สักคนหนึ่งเสมอไปหรือ ?

ตอบ : คนที่เรารักและคิดถึงผู้ซึ่งได้เดินทางล่วงหน้าไปก่อนแล้วนั่นแหละ จะมาคอยรับและช่วยเหลือเรา การตาย(*ของกายเนื้อ*)ก็เป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างหนึ่ง เปรียบได้เหมือนกับการตัด "สายรก" (umbilical cord) ออกนั่นเอง ดังนั้นจึงเป็นอันว่าก่อนจะตายนั้นเราจะไม่ต้อง "เดินทาง" ไปตามลำพังดอก

ถาม : มีนรกและสวรรค์จริงไหม ?

ตอบ : หลังจากการเปลี่ยนแปลง (transition) (*คือหลังจากตายแล้ว*) เราก็จะได้รับความรู้ความเข้าใจเพิ่มเติมสูงขึ้น ซึ่งก็จะเป็นการทบทวนเหตุการณ์ในชีวิตของท่านอีกครั้งหนึ่ง (*ว่าความดีและความชั่วอย่างไหนจะมีมากกว่า*) ตอนนั้นแหละ เราก็จะได้รู้และเห็นสิ่งที่เราน่าจะได้ทำแล้ว และสิ่งที่เรา

ต้องระลึกถึงด้วยความเศร้าเสียใจเรื่องเช่นนี้ไม่ได้ เป็นเพราะพระผู้เป็นเจ้าดอก ที่จะทำให้ท่านรู้สึกตัวสำนึกถึงความผิดพลาดที่ได้ทำไปแล้ว ทั้งหมดนี้เป็นเรื่องที่ท่านจะรู้สึกสำนึกเองทั้งสิ้น และนี่แหละคือนรก"

"นักวิทยาศาสตร์เดี๋ยวนี้ยืนยันความจริงเรื่องตายแล้วเกิด"

"...นักวิทยาศาสตร์ผู้มีชื่อเสียงผู้หนึ่ง ชื่อ อัลเฟรด นอร์ธ ไวท์เฮด ได้เขียนบทความมีใจความว่า ส่วนมากแล้ววิทยาศาสตร์ ก็เปรียบเหมือนคนตาบอด (*คลำช้าง*) เพราะว่าวิทยาศาสตร์มีความสามารถในการค้นคว้า เพียงแค่ส่วนน้อยนิดเดียวของหลักฐานที่ได้จากประสบการณ์ของมนุษย์ (Science was blind because it dealt with only a very small part of the evidence provided by human experience). วัตถุหรือสสารนั้นเป็นเสมือนส่วนยอดนิดเดียวที่โผล่ขึ้นมาเหนือน้ำของภูเขาน้ำแข็ง (*คือส่วนที่อยู่ใต้น้ำมีอีกมากมายนัก*) (Matter was only the tiniest tip of the iceberg)

"นักฟิสิคส์ที่มีชื่อเสียงชาวอเมริกันคนหนึ่งชื่อ **อาเธอร์ ยัง** กล่าวว่า เราจะศึกษาให้รู้และเข้าใจคนใดคนหนึ่งให้ทุกแง่ทุกมุม โดยดูเพียงรูปร่างสัณฐาน (คือ shape) ของเขาเท่านั้น ย่อมไม่ได้ นักวิทยาศาสตร์ชาวเยอรมันด้าน sub-atomic (*คือเหนือ— หรือว่าลึกกว่า— ปรมาณู*) ผู้หนึ่ง หลังจากที่ได้ค้นคว้ามาหลายปีแล้ว ก็กล่าวว่า มีหลักฐานที่แน่นอนที่สุด (*ที่จะยืนยันได้*) ว่ามีโลกแห่งความจริงอีกต่างหาก ซึ่งอยู่ **นอกและเหนือ** โลกที่เรารับรู้สัมผัสได้ด้วยประสาท (*ทั้ง ๕*) ตามปกติ

"ในวงการนักฟิสิคส์ที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันดี ยังมีนักวิทยาศาสตร์ในด้านนี้ อีก ๒ คนคือ **ท่านเซอร์-โอลิเวอร์ ลอดจ์ และเซอร์วิลเลียม ครูกซ์** ก็ได้ลงมติเห็นด้วยว่า การพิสูจน์เรื่องโลกหน้านั้น จะต้องทำโดยผ่านทางโลกที่อยู่เหนือปรมาณู (*คือไม่ใช่วัตถุ*) (Proof of the Survival of the soul will be found in the sub-atomic world).

"ยังมีนักวิทยาศาสตร์ฝ่ายฟิสิคส์ และ ควอนตัม อีกหลายท่าน ที่มีความเห็นในทำนองเดียวกัน เช่น

เวอร์เนอร์ ไฮเซ็นเบอร์ก, แมกซ พลังค์, ศาสตราจารย์-ซีเกอร์แห่งอิตาลี, ดร. แชมเบอร์เลน และ อัลเบิร์ต ไอนสไตน์ เป็นต้น ทั้งหมดนี้ได้กล่าวเป็นทำนองสนับสนุนไว้เหมือนกัน มีใจความว่า โลกเหนือ (*คือละเอียดกว่า*) ปรมาณูเป็นโลกที่มีอยู่จริง ๆ และโลกที่เรารับรู้สัมผัส (*ด้วยประสาททั้ง ๕*) นี้ อันที่จริงเป็นสองโลกซ้อนกันอยู่ (เป็นโลกลับแล) คือแห่งโลกโปรตอนอันประกอบด้วยมวล (*แห่งสาร*) ซึ่งเป็นโลกที่สัมผัสได้ด้วยอวัยวะของกายเนื้อนี้และโลกที่มีอยู่เหนือโปรตอน (*คือละเอียดกว่าโปรตอน*) ซึ่งเป็นโลกที่อยู่เหนือวัตถุคือจิต (*ซึ่งละเอียดกว่าวัตถุของโลกนี้*)."

(จากวารสาร THE SPIRITUALIST GAZETTE เดือนเมษายน ๑๙๘๘)

กีฬาบ้าระห่ำ "รัชเซียนรูเล็ต"

อันที่จริง ข้อความสนับสนุน เรื่องการตายแล้วเกิดอย่างแข็งขันจากนักปราชญ์ทางตะวันตก โดยนัยดังกล่าวมาแล้วนั้น ยังมีอีกมากมายซึ่งจะได้นำมาเสนอ

ในครั้งต่อไป สำหรับในตอนนี้ ใคร่ขอเสนอความเห็นต่อชาวพุทธ (*ทั้งที่เป็นพระและเป็นฆราวาส*) ว่าท่านอาจจะมีความประสงค์ดีต่อพุทธศาสนา คือคิดว่าจะหาทางให้พุทธศาสนาเป็นคำสอนที่ทันสมัยให้ได้ เพื่อที่จะได้ดึงดูดให้คนมานับถือพุทธศาสนามากขึ้น ซึ่งความคิดเช่นนั้นเป็นความคิดที่ผิดพลาดหลายชั้น ชั้นแรกก็คือ นักวิทยาศาสตร์สมัยปัจจุบันนี้กำลังหันมาสนับสนุนแนวความคิดเรื่องการตายแล้วเกิดมากขึ้นทุกที น่าจะไปเป็นไปได้ว่า ต่อไปคนที่ประกาศหลักการว่าตายแล้วสูญนั่นแหละ จะกลายเป็นคนไม่ทันสมัย และมีความเชื่องมงาย ผิดหลักวิทยาศาสตร์อย่างยิ่ง ประการที่สองก็คือ ท่านไม่ควรจะบิดเบือนคำสอนของพระพุทธองค์ เพื่อให้ถูกใจคนสมัยปัจจุบันถึงขนาดนั้น กล่าวโดยสรุปก็คือ การกระทำด้วยความหวังดีต่อพุทธศาสนาเช่นนั้น เป็นการเสี่ยงอันตรายอย่างยิ่ง เปรียบเหมือนการเล่นกีฬามหาภัยที่มีชื่อเรียกกันว่า "รัชเชียน รูเล็ต" ซึ่งถ้าจำไม่ผิด ก็ดูเหมือนจะมาจากภาพยนตร์เรื่อง "เดียรฮันเตอร์" (Deer Hunter) ซึ่งเคยเข้ามาฉายในประเทศไทยหลายปี

มาแล้ว ในการเล่นกีฬาชนิดนี้ ผู้เล่น (*ซึ่งบางครั้งก็มีเพื่อนคนหนึ่งหรือสองคนร่วมผสมโรงด้วย*) จะนำลูกปืนลูกหนึ่งมาใส่ในลูกโม่ (*ของปืนชนิดที่มีลูกโม่*) เสร็จแล้วก็หมุนลูกโม่นั้นไปหลาย ๆ รอบ จนกระทั่งไม่มีทางรู้ได้ว่าลูกปืนลูกนั้น อยู่ในรังเพลิงของลูกโม่ช่องไหน ในบรรดา ๖ ช่องนั้น ครั้นแล้วผู้เล่นจะจ่อปากกระบอกปืนเข้าที่ขมับของตนเอง แล้วก็ลั่นไก ถ้าปืนไม่ลั่น คือมีเสียงดังแชะ ก็เป็นอันรอดตัวไป ไม่ต้องตายต่อจากนั้นก็นำปืนไปจ่อเข้าที่ขมับของเพื่อน ๆ ที่ผสมโรงเล่นด้วย แล้วก็ลั่นไก แน่ละ เมื่อสับนกไปเรื่อย ๆ ปืนก็จะต้องลั่นเข้าครั้งหนึ่ง และก็ต้องมีคนตาย (*อย่างโง่ ๆ*) คนหนึ่งจนได้ ปรากฏว่าในประเทศไทย ได้มีข่าวลงหนังสือพิมพ์ว่ามีคนบ้าระห่ำ นำการเล่นชนิดนี้มาทดลอง (ความกล้า) กับตนเองและเพื่อน และก็มีคนตายจนได้ ซึ่งก็ดูเหมือนจะเป็นคนที่ลั่นไกนั้นเอง

การเล่นบ้าระห่ำเพื่ออวดความกล้านี้ นำมาจากภาพยนตร์เรื่องดังกล่าว ซึ่งถ่ายทำในประเทศไทย โดยสมมุติให้สมรภูมิเวียตนาม เป็นการเล่นของทหารรัสเซีย

ต่อมา คำว่าเล่นกิฬารัชเซียนรูเล็ต (to play Russian Roulette) จึงกลายเป็นสำนวนในภาษาอังกฤษ มีผู้นำไปใช้หมายถึงการเสี่ยงอันตราย คือความตายชนิดที่ได้ผลไม่คุ้มกับการนำเอาสิ่งที่มีค่าสูง คือชีวิตของตนเองไปเสี่ยงเช่นนั้นเลย

โดยนัยดังกล่าวนี้ การตีความคำสอนของพระพุทธองค์ โดยบิดเบือนความหมายเพื่อให้สอดคล้องกับรสนิยมของคนสมัยใหม่กลุ่มหนึ่ง ซึ่งคลั่งไคล้อย่างใหลหลงในวิทยาศาสตร์นั้น แม้จะเป็นไปด้วยความปรารถนาดี (*คืออยากได้สาวกมาก ๆ*) เพียงใดก็ตามก็นับว่าเป็นการเสี่ยงภัยที่ไม่คุ้มค่ากับการเสี่ยงถึงขนาดนั้นเลย ก็เราเคยกล่าวอ้างกันบ่อย ๆ แสนบ่อยว่า **"การให้ทานคือ ธรรมเป็นยอดของการให้ทั้งปวง"** เมื่อเป็นเช่นนั้น การให้คำสอนที่เป็น **อธรรม** แก่คนรุ่นใหม่ ทำให้เขาเดินผิดทาง เป็นการหลงทางเข้าป่าดงพงหนามแห่งมิจฉาทิฏฐิชนิดรุนแรงร้ายกาจขนาดนั้น จะเป็นยอด (*หรือว่า ก้นเหว*) ของอะไร และน่าจะมีผลร้ายกาจขนาดไหน ? โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ถ้าผู้ให้อธรรมนั้น เป็นผู้ที่มีผู้เคารพนับถือมาก

เป็นขนาดพระมหาเถระเช่นนี้ ผลร้ายจะเกิดขึ้นทั้งแก่ตัว (*คือจิตใจ*) ของท่านเองและแก่วิถีชีวิตของผู้ที่หลงใหลในตัวท่าน มากสักเพียงใด ?

ดังนั้น การยอมเสี่ยงตีความหมาย (interpret) คำสอนของพระพุทธองค์ ซึ่งเป็นศาสดาของตนเอง ในทำนองบิดเบือนด้วยความปรารถนาดีเช่นนั้น จึงเป็นการเสี่ยงที่ไม่คุ้มค่าเลย เปรียบเหมือนการเล่น รัชเชี่ยน-รูเล็ต โดยแท้ ในปัจจุบันนี้หรือในชาตินี้ท่านเหนี่ยวไกปืนยังไม่ลั่นก็จริง แต่ทุตมรณะ คือลูกปืนที่บรรจุอยู่ในรังเพลิงของลูกโม่ช่องใดช่องหนึ่งแล้วนั้น ยังคงมีอยู่ในการเหนี่ยวไกครั้งต่อไป ลูกโม่จะหมุนไปเรื่อย ๆ และปืนจะลั่นออกมาเจาะศีรษะท่าน และบริวารที่หลงเชื่อตามท่านอย่างแน่นอน การเล่นกีฬาบ้าระห่ำเช่นนี้ จะคุ้มกันกับการเสี่ยงละหรือ ? ถ้าท่านรักอยากจะเสี่ยงเพื่อเห็นแก่พระพุทธศาสนาจริง ๆ แล้ว เหตุใดจึงไม่หาวิธีที่จะได้ผลคุ้มค่ากว่านี้ เช่นยอมเสี่ยงต่อการอดตายและถูกเสือกินในป่าดงดิบ แบบพระธุดงค์กัมมัฏฐานสายท่านพระอาจารย์ มั่น ภูริทัตโต หรือเสี่ยงในการทำประโยชน์

แก่สังคมเช่นท่านพระครู ที่จังหวัดอ่างทองที่เลี้ยงเด็กกำพร้าไว้กว่า ๑ พันคน หรือเสี่ยงในการทำความดีเพื่อสืบทอดพระธรรมให้เป็นมรดกแก่อนุชนรุ่นลูกหลานของเราในวิธีการอื่น ๆ ซึ่งมีอยู่มากมายหลายประการ เช่น ในการค้นคว้าแต่งตำราที่ถูกต้องตามหลักธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด (*ซึ่งก็เป็นการเสี่ยงเหมือนกัน คือเสี่ยงต่อการขายไม่ออก ต้องขาดทุนล่มจมเป็นต้น*) อย่างไรก็ตาม การเสี่ยงทำความดี ซึ่งบางครั้งก็เป็นการ "บีดทองหลังองค์พระปฏิมา" เช่นนั้น นับได้ว่าเป็นการได้ผลทางวิญญาณ คือทางบำเพ็ญบารมีที่คุ้มค่า มีคำกล่าวของท่านอาจารย์-พระมหาบัวญาณสัมปันโนว่า **"อยู่ก็มีกำไร ตายก็ไม่ขาดทุน"**

แต่การตีความ (interpret) พุทธพจน์แบบบิดเบือนเพื่อเอาใจคนร่วมสมัยกลุ่มหนึ่ง โดยไม่คิดถึงบาปบุญคุณโทษ และผลเสียในระยะไกลและในวงกว้าง เช่นนี้ เป็นความเสียหายร้ายแรงชนิด "ซึมลึกยาวนาน" เพราะเป็นฝ่าย ทิฏฐิวิบัติ (คือความเห็นผิด) นับเป็นการเผยแพร่มิจฉาทิฏฐิ ความผิดพลาดชนิดนี้ เป็นเสมือน

โรคมะเร็งร้ายซึ่งมีผลไม่เห็นได้ชัดในระยะใกล้ ไม่เหมือนความผิดพลาดแบบ อาจาระวิบัติ (คือเสียมารยาท) หรือศีลวิบัติ (คือเสียศีล) เช่นพระซื้อล็อตเตอรี่ และแชงคิวกันในเวลาบิณฑบาตเช่นนี้ จัดว่าเป็นอาจารวิบัติ คือเสียมรรยาทมีโทษทางวินัยน้อย แต่ดูน่าเกลียดมาก ในสายตาชาวบ้าน หรือพระกินข้าวเย็น ก็เป็นศีลวิบัติคือผิดศีล เป็นอาบัติที่เบาในทางพระวินัย แต่ก็เป็นที่น่ารังเกียจมากสำหรับชาวบ้าน ส่วนการบิดเบือนพระธรรมวินัย เช่นในเรื่องสอนว่าตายแล้วสูญ หรือปฏิจจสมุปบาท มีเพียงในชาตินี้ชาติเดียว เท่านั้น เป็นความผิดร้ายแรงทางพระธรรม แต่ถูกใจชาวบ้านกลุ่มหนึ่งซึ่งอาจจะเป็นกลุ่มใหญ่ หรือไม่ก็กลุ่มเล็กที่มีเสียงดังมาก ส่วนชาวบ้านอื่น ๆ นอกจากนั้น ก็ไม่ได้รับความกระทบกระเทือน เพราะส่วนมากก็คงไม่รู้ว่าจะตัดสินถูกผิดอย่างไร และถึงแม้ว่าจะรู้ ก็เห็นว่าท่านมีความประพฤติภายนอกงดงาม เช่นไม่ได้ซื้อล็อตเตอรี่ ไม่ได้แย่งพระอื่นในเวลาบิณฑาต ก็เป็นอันแล้วไป เพราะส่วนมากก็จะตัดสินพระกันด้วยอาจาระคือมรรยาท และศีลคือ

ความประพฤติเท่านั้นเอง เนื่องจากอาการภายนอกเช่นนั้น ถ้ามีอะไรวิปริตไปบ้าง ก็มองเห็นง่าย เปรียบเสมือนอาการของแผลสด หรือแผลหนอง ซึ่งมีอาการน่าตกใจและน่าเกลียด แต่อันที่จริงรักษาง่าย ไม่เหมือนแผลเลือดตกใน หรือแผลลึกซึ้ง เช่นโรคมะเร็งในกระดูกเป็นต้น พวกนี้ไม่แสดงอาการผาดโผน แต่รักษายากมาก มันกินกัดกร่อนร่างกายให้ทรุดโทรมจนพอรู้สึกตัว ก็หมดทางรักษาเสียแล้ว

คุณสมัคร สุนทรเวช หัวหน้าพรรคประชากรไทย เคยเปรียบเทียบเรื่องทำนองนี้ (*แต่ไม่ใช่เรื่องนี้*) ไว้อย่างน่าฟังมาก ข้าพเจ้าจะขอยืมคำอุปมามาใช้ในกรณีนี้บ้าง คือความผิดเกี่ยวกับอาจาระ และ ศีล คือมารยาทและความประพฤตินั้น เปรียบเหมือนมดขึ้นบ้าน มันก็ทำความรำคาญให้มากเหมือนกัน แต่มันก็ไม่ได้กัดบ้านให้พัง และไม่ได้กัดคนจนถึงตาย เราพอมีทางรู้และกำจัดมันได้ไม่ยากนัก เพราะคงไม่มีใครปล่อยให้มดกันจนถึงตาย แต่ความผิดเกี่ยวกับทิฏฐิคือความเห็น และการบิดเบือนคำสอนของพระพุทธเจ้าให้ถูกใจคนสมัยใหม่นั้น น่าจะเปรียบได้เหมือนกับปลวกขึ้นบ้าน มันมีทางขึ้นมาได้

อย่างลึ้ลับ เห็นยาก แม้เห็นแล้วก็กำจัดยาก และข้อสำคัญคือถ้าทิ้งไว้ มันจะทำลายบ้านพังหมดทั้งหลังแน่นอน

ถ้าท่านผู้อ่านคิดว่า ข้อความที่อ้างมาจากที่ต่าง ๆ นั้น มาจากเรื่องของผู้สนใจในเรื่องศาสนาเป็นส่วนมาก ข้าพเจ้าก็จะขอนำข้อความจากวารสารที่ **ไม่ได้เกี่ยวกับการศาสนาเลย**—คือเป็นวารสารทางการเมืองในระดับโลกทีเดียว—มาเก็บใจความแปลตัดทอนลงบ้าง วารสารดังกล่าวนั้นชื่อ Transnational Perspectives ปีที่ ๑๔ เล่ม ๓ ปี ๑๙๘๘ ออกในประเทศสวิทเซอร์แลนด์ เป็นหนังสือที่มีจุดประสงค์บอกไว้เด่นชัดว่าเพื่อ "ผลประโยชน์ร่วมกันในวงการเมืองของโลก" (Common interests in world politics) มีข้อความอันไม่น่าเชื่อ (โดยย่อ) ดังต่อไปนี้

วิกฤติกาลในวงการวิทยาศาสตร์ในด้านการค้นคว้าหาความรู้และเสนอความจริง

(Metaphysical crisis in science)

"วิทยาศาสตร์เป็นการระบบศึกษาค้นคว้าหาความรู้ที่มีหลักการแน่นอน และได้รับความเชื่อถืออย่างเป็นทางการแล้วในสังคมของเรา ดังนั้น ถ้าหากเกิดมีเหตุผลหรือปรากฏการณ์ ซึ่งทำให้เราต้องสงสัย คือไม่แน่ใจว่าวิทยาศาสตร์จะสามารถทำให้ได้รู้ และเข้าใจความจริงอย่างถูกต้องหรือไม่เช่นนี้ ก็หมายความว่าได้เกิดวิกฤติกาลทางวิทยาศาสตร์ขึ้นแล้ว และเรื่องเช่นนี้จะมีผลกระทบกระเทือนไปถึงสถาบันทุกแห่ง ในสังคมของเราอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้เลย

"ปัจจุบันนี้มีแนวความคิดต่าง ๆ เกิดขึ้นมาแข่งขันและคัดค้านวิธีการ และแนวความคิดของวิทยาศาสตร์อยู่เรื่อย ๆ แนวความคิดหรือหลักการดังกล่าวนั้นมีอยู่ประการหนึ่งซึ่งเรียกว่า Pan-psychism ซึ่งมีความหมายว่าวัตถุหรือสสารมีลักษณะ หรือสภาวะที่ไม่ใช่วัตถุล้วน ๆ เหมือนดังที่ได้เข้าใจกันมาแต่เดิมเสียแล้ว แต่

ทว่ามันมีความเป็นอยู่ในมิติที่น่าจะเป็นลักษณะของจิตใจเสียมากกว่า (matter has as an aspect, not physical in the usual sense, a mind-like dimension) ที่น่าสังเกตเป็นอย่างยิ่งก็คือ ปัจจุบันนี้มีแนวโน้มของความคิด ของบุคคลที่หันไปทางการหาความจริงด้านในคือหลักการทางวิญญาณ ซึ่งรู้สึกกันว่ากำลังได้รับความสนใจเพิ่มมากขึ้นทุกทีอย่างน่าประหลาดใจ ปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้เห็นได้ชัดเจนในทวีปยุโรปตอนเหนือ ในอเมริกาเหนือและในออสเตอรเลียด้วย

"แนวโน้มของปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้ ในที่สุดก็จะต้องส่งผลกระเทือน ไม่เฉพาะแต่วงการวิทยาศาสตร์เท่านั้น แต่ยังจะมีผลสะท้อนไปถึงสถาบันที่สำคัญทั้งหลายทั่วโลกอีกด้วย เห็นได้ชัดว่า วิทยาศาสตร์แบบเดิมมุ่งตอบปัญหาเกี่ยวกับวัตถุโดยเฉพาะไม่แยแสต่อการดำเนินงานของจิตใจเลย แต่วิทยาศาสตร์แบบใหม่นี้มุ่งตอบปัญหาที่เกี่ยวกับจิตใจด้วย เช่นว่าเหตุใดมนุษย์ต่างคน จึงมีความโน้มน้อมในการประเมินคุณค่าของสิ่งเดียวกัน ในวิถีทางที่แตกต่างกันออกไปได้ คือถ้ามนุษย์เป็น

เครื่องจักรกลล้วน ๆ (*แบบเครื่องคอมพิวเตอร์จริง ๆ*) ก็ควรจะต้องแสดงปฏิกิริยาตอบสนองต่อเครื่องเร้าสิ่งเดียวกัน โดยเหมือนกันหมด นอกจากนั้นก็ยังมีการสงสัยกันในเรื่อง ความมุ่งหมายของการที่เราเกิดมาในโลกนี้เป็นต้น ซึ่งความมุ่งหมายดังกล่าวนี้ เป็นเรื่องที่จะรู้และเข้าใจได้ ก็จากภายใน (intuitive) เท่านั้น ทั้งนี้ย่อมจะแสดงว่า "ข้างใน" ของมนุษย์เรานั้น น่าจะมีอะไรประหลาดลึกล้ำแฝงอยู่ไม่น้อยเป็นแน่

วิญญาณเป็นสิ่งที่มีอยู่จริง โดยอาศัยเหตุเป็นแดนเกิด

(Consciousness as Causal Reality)

"ข้อใหญ่ใจความของเรื่องดังกล่าวมานั้น จะเห็นได้ชัดในเอกสารแสดงผลงาน ของนักวิชาการคนหนึ่งชื่อ โรเยอร์ สเปอรี่ แห่งสถาบันโทคโนโลยีแห่งคาลิฟอร์เนียที่เขาได้เสนอเมื่อเร็ว ๆ นี้ สเปอรี่ผู้นี้เป็นผู้ได้ร่วมรับรางวัลโนเบลในด้านสรีรวิทยา และแพทยศาสตร์เมื่อปี ๑๙๘๑ จากผลงานของเขาเกี่ยวกับการศึกษามันสมองของมนุษย์ด้วยเหตุนี้ เขาจึงได้รับเกียรติให้เขียน

บทความเป็นเรื่องนำให้วารสาร ที่เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ด้านประสาทวิทยา ชื่อ Annual Review of Neuroscience ประจำปี ๑๙๘๑ ด้วยบทความของเขาชื่อ "การจัดลำดับความสำคัญกำลังเปลี่ยนแปลงไป" (Changing Priorities-) โดยเขาได้กล่าวถึงสิ่งที่วิทยาศาสตร์ส่วนใหญ่ในปัจจุบันมองข้ามไป คือไม่ให้ความสำคัญเลย สิ่งนั้นก็คือการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับประสบการณ์ภายใน (อันเป็นเรื่องส่วนตัวคือเฉพาะ) ของบุคคลแต่ละคน (human subjective experience) (*คือเหตุใดบางคนจึง* **คิด** *ไม่เหมือนกับคนอื่น ๆ แม้ว่าจะเห็นหรือรู้หรือว่าอยู่ในสถานการณ์เช่นเดียวกันก็ตาม*) นอกจากนั้น สเปอรี่ยังได้กล่าวถึงเรื่องที่วิทยาศาสตร์น่าจะสนใจอีกประเด็นหนึ่ง คือการที่มโนกรรม (mental activities) คือความคิด (*ที่เข้มข้นจริง ๆ*) มีพลังสามารถก่อให้เกิดผลกระทบต่อร่างกายและทางสรีรวิทยาของบุคคลได้อีกด้วย ลักษณะการก่อให้เกิดผลดังกล่าวมานี้สเปอรี่เรียกว่า Downward causation (ซึ่งแปลว่า "ความเป็นเหตุผลของกันและกัน จากเบื้องบน ลงมาสู่เบื้องล่าง" หมายความตาม connotation

ว่า มโนกรรมหรือจิตใจนั้นมีความสำคัญมากกว่า และอยู่ในฐานะเบื้องบนหรือขั้นสูง สามารถจะส่งอิทธิพลหรือพลัง **ลง**มาก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลง—ทั้งทางดีและทางร้าย—ต่อทางสรีรวิทยาของร่ายกายอันเป็นเบื้องล่างได้ด้วย) เอกสารของสเปอร์รีชนิดเค้าส่อแสดงให้เห็นว่า คงจะมีการพัฒนาวิทยาศาสตร์ (*ในด้านใหม่คือให้ความสำคัญแก่จิตใจมากขึ้น*) อย่างลึกซึ้ง จะขอคัดข้อความบางตอนมาดังต่อไปนี้ :—

"ในปัจจุบัน การประเมินราคา คือคุณค่าของวิญญาณ (Consciousness) มีความสำคัญต่อสังคมมิใช่น้อย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าเราจะถือว่าวิญญาณเป็นอมตะหรือเป็นของเกิดดับ เป็นสิ่งที่ย้ายเข้าครองร่างกายเปลี่ยนใหม่เรื่อย ๆ ไป หรือว่าเป็นของมีอยู่ในจักรวาลเฉย ๆ (*โดยไม่ได้เข้าสิงร่างกายเลย*)... .และอยู่ประจำที่คืออยู่เฉพาะที่สมองเท่านั้น หรือว่าอยู่ได้ทุกแห่งหน.....(แต่) แนวความคิดรุ่นใหม่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างจิตใจกับสมองนั้น บัดนี้ได้ก้าวกระโดดข้ามพ้นแนวความคิดของนักวัตถุนิยม ซึ่งเชื่อกันในวงการประสาทวิทยามา

หลายสิบปีนั้นไปแล้ว คือแทนที่จะไม่ใยดีหรือละเลย (ความสำคัญของ) วิญญาณ (หรือจิตใจ) (เหมือนดังแต่ก่อน) แนวความคิดรุ่นใหม่นี้กลับให้ความสำคัญอย่างเต็มที่กับความคิดความรู้สึกทางวิญญาณ อันเป็นเรื่องในด้านในว่า เป็นสิ่งที่จะต้องคิดถึงก่อน คือเป็นลำดับแรกทีเดียว ทั้งนี้ในฐานะเป็นสัจธรรมที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่อง (กับเหตุอื่นด้วย) (Instead of renouncing or ignoring consciousness, the new interpretation gives full recognition to the primacy of inner conscious awareness as a causal reality) นี่แหละคือวิกฤติกาลในวงการวิทยาศาสตร์ (*ซึ่งจะทำให้วิทยาศาสตร์ฝ่ายกายภาพต้องเบนเข็ม เปลี่ยนแนวทางของการค้นหาความจริงเข้าสู่วิถีทางและวิธีการแบบใหม่กันแล้ว*)

สิ่งที่ท้าทายวิทยาศาสตร์

"อันที่จริง ในระหว่างช่วงกลางของศตวรรษที่ ๒๐ นั้น แม้ว่าบุคคลส่วนมากจะมีใจลำเอียงคือหลงนิยมชมชื่น และบูชาวิทยาศาสตร์ทางด้านวัตถุอย่างรุนแรง

เพียงใดก็ตาม แต่ก็ยังมีกลุ่มบุคคลทั้งที่เป็นนักวิทยาศาสตร์และไม่ใช่นักวิทยาศาสตร์ อีกเป็นจำนวนไม่น้อยที่อดคิดไม่ได้ว่า มีอะไรบางอย่างที่มีความสำคัญยิ่ง ซึ่งวิทยาศาสตร์ฝ่ายกายภาพมองข้ามไปหมด บุคคลประเภทนี้ไม่ลืมความจริงที่ว่า การที่เรา รู้ และ เข้าใจ ความจริงต่าง ๆ ได้นั้น ส่วนสำคัญก็มาจากความสำนึกในด้านวิญญาณของเราโดยตรงทีเดียว (*คือถ้าไม่มีวิญญาณ*) หรือใจแล้ว เราจะรู้เห็นหรือเข้าใจ*สัจธรรมต่าง ๆ* ได้อย่างไร (การให้ความสำคัญแก่ตัวกรรมคือสิ่งที่ถูกรู้ *โดยมองข้ามความสำคัญของตัวประธาน* คือสภาพที่**รู้**ไปเสีย จึงน่าจะเป็น*ความผิดพลาด*อย่างสำคัญ)

"ผู้ที่คิดว่าตนจะต้องนับถือวิทยาศาสตร์อย่างหมดหัวใจ ก็ต้องพยายาม (คือฝืนใจ) ยอมรับว่าสมองเป็นสิ่งที่มีอยู่จริง ๆ ส่วนวิญญาณ (คือความรู้สึกนึกคิดต่าง ๆ) นั้นเป็นเรื่องประกอบปลีกย่อย (epiphenomenon) (*คือเป็นผลของสมองเท่านั้น*) เขาจะต้องยอมรับอีกด้วยว่า ถ้ามีใครถามว่า "จิตใจมีอยู่จริงหรือเปล่า ?" (Does mind exist) เขาก็จะต้องตอบอย่างหนักแน่นว่า "เปล่า ไม่มี

ดอก" ที่นี้ถ้าจะมีข้อสงสัยต่อไปอีกว่า แล้วเหตุใดมันสมองของคน (*ซึ่งก็เป็นสสารวัตถุธรรมดาอย่างหนึ่ง*) จึงมีความสามารถในทางสร้างสรรค์คิดประดิษฐ์อะไรต่าง ๆ (creative imagination) ได้มากมายและสลับซับซ้อนมากถึงขนาดนี้ (*เพราะวัตถุจะผลิตวัตถุออกมาได้อย่างไร?*) ก็จะมีคำตอบ (เหวี่ยงแห) ไปได้ว่า มันก็คงจะเกิดจากการที่เครื่องคอมพิวเตอร์ในสมอง หมุนตัวไปเรื่อย ๆ แบบส่งเดช (random re-cycling of a brain-computer) ประการหนึ่ง และประกอบด้วยกระบวนการคัดเลือก (*ตามธรรมชาติ*) เพื่อหา "ผู้ที่เหมาะสมที่สุด" (selection of "best fit") (*ตามทฤษฎีวิวัฒนาการของดาร์วิน*) อีกประการหนึ่งก็ได้กระมัง นอกจากนั้น เราก็จะต้องยอมรับเชื่อต่อไปอีกด้วยว่า การที่สัตว์มีพฤติกรรมเกี่ยวกับสัญชาตญาณอันสลับซับซ้อนมากมายก็ดี และการที่มีระบบทางสรีรวิทยาอันสลับซับซ้อนเช่นเดียวกัน เช่น การที่เรามีตา ๒ ข้างก็ดี ทั้งหมดนี้ ก็ล้วนแต่เกิดมาจากกระบวนการทางวิวัฒนาการในอดีต ซึ่งเป็นผลมาจากการคัดเลือกตามธรรมชาติ (*ตามหลักของดาร์วิน*) และการ

เปลี่ยนแปลงโครงสร้างของยีนส์ในเซลล์ ซึ่งก็เป็นไปอย่างส่งเดช (random mutations) อีกน่ะแหละ

"จะเห็นได้ว่าข้อเรียกร้องบังคับให้ต้องเชื่อดังกล่าวมาแล้วของวิทยาศาสตร์นั้นดู ๆ ไปก็น่ากลุ้มใจเต็มทีพออยู่แล้ว แต่เมื่อสำรวจโดยละเอียดเข้าไปก็จะพบว่ามีความบกพร่องหรือความแปลกประหลาดที่ค้านกันอยู่ในตัวอีกมิใช่น้อย เพราะตลอดระยะเวลาหลายศตวรรษที่ผ่านมาจนกระทั่งถึงบัดนี้นั้น ก็ปรากฏว่ามีรายงานเรื่องปรากฏการณ์ทางจิต (psychic phenomena) เกิดขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งทั้งหมดนั้น ก็แสดงให้เห็นประจักษ์ความจริงอย่างหนึ่งว่า จิตใจ (mind) นี้ สามารถทำให้เกิดผลบางอย่างของโลกทางวัตถุได้จริง ๆ ซึ่งผลดังกล่าวนี้มีทั้งที่เป็นผลโดยตรงและโดยอ้อม ที่เป็นผลโดยตรงคือมีตัวอย่างของการรักษาโรค (ด้วยพลังจิต) ให้หายได้อย่างน่าอัศจรรย์หลายต่อหลายราย ที่เป็นผลโดยอ้อมก็ได้แก่การเห็นจากระยะไกล (remote viewing) ซึ่งน่าจะนับได้ว่าเป็นการเห็นแบบใช้ตาทิพย์หรือทิพย์จักษุ (clairv-

oyant) เรื่องนี้ได้เป็นที่สนใจของบุคคลในวงการข่าวฝ่ายการทหาร เมื่อไม่นานมานี้

"จึงพอจะสรุปได้ว่า ทั้ง ๆ ที่เมื่อประมาณ ๕๐ ปีมาแล้ว มีแนวโน้มของเหตุการณ์ที่ทำให้คนทั่วไปเข้าใจว่า ประชาชนที่มีการศึกษาสูง ๆ และมีทัศนคติก้าวทันเหตุการณ์ของโลก (*คือไม่งมงายโง่เง่า*) ต่างพากันเชื่อมั่นว่า ยิ่งวิทยาศาสตร์ก้าวหน้ามากขึ้นเท่าใด ก็ยิ่งจะทำให้ปรากฏการณ์ทางวิญญาณหมดราคาและความหมายลงไปเท่านั้น แต่เมื่อเวลาล่วงมาจนถึงบัดนี้ สถานการณ์กลับส่อว่าเกิดผลตรงกันข้ามเสียแล้ว (*คือผู้มีการศึกษาสูง ๆ และมีทัศนคติก้าวทันต่อเหตุการณ์ คือไม่งมงาย กลับพากันให้ความสนใจและเชื่อถือปรากฏการณ์ทางวิญญาณมากขึ้นกว่าเดิม*) อันที่จริง ในระหว่างเวลาดังกล่าวนั้น ก็มีนักค้นคว้าฝ่ายปรจิตวิทยา (parapsychchologists) ได้ทำการค้นคว้าในเรื่องปรากฏการณ์ทางวิญญาณ และมีทัศนะคติเห็นความสำคัญของจิตใจอยู่บ้างเหมือนกัน ทว่าเป็นจำนวนไม่มากนัก (*ประชาชนผู้กำลังเห่อวิทยาศาสตร์จึงไม่ยอมฟัง "เสียงนกเสียงกา" หันไปบูชาวิทยาศาสตร์ฝ่ายวัตถุกันอย่าง "งมงาย" ตลอดเวลา*)

"ข้อสังเกตที่นักวิทยาศาสตร์เก็บมาคิดไตร่ตรองด้วยความสนใจก็คือ เหตุใดคนหลายคน ซึ่งก็เป็นคนเหมือนกันเท่า ๆ กัน จึงแสดงปฏิกิริยา **ไม่เหมือนกัน** ทั้ง ๆ ที่อยู่ในสถานการณ์และสิ่งแวดล้อมที่ **เหมือนกัน** เรื่องเช่นนี้นักวิทยาศาสตร์อดสงสัยไม่ได้ว่า จะหาทางอธิบายโดยอาศัยหลักวิทยาศาสตร์ได้อย่างไร ? บางคนทำงานหนักเกิดความตึงเครียด (ทางประสาท) แล้วลุกลามไปถึงเป็นแผลในกระเพาะอาหารอีกด้วย นี้ผลในทางเสียหมอบางคนให้ยา "หลอก ๆ" แก่คนไข้ (*คือยาไม่มีสรรพคุณแก้โรคอย่างใดเลยเช่นเป็นน้ำกลั่นหรือแป้งอัดเม็ดเป็นต้น*) โดยบอกว่าเป็นยาที่มีสรรพคุณแก้โรคได้อย่างชะงัดคนไข้นำไปกินแล้ว เกิดหายโรคได้ดังนี้ก็มี นี่เป็นผลในด้านดี ตัวอย่างเช่นนี้แสดงว่า ในชีวิตประจำวันของเราทุกคนนั้น มีเรื่องซึ่งแสดง **พลังของจิตที่ส่งผลถึงวัตถุ** ให้เห็นอยู่เสมอ การที่เราจะทำเป็นไม่รู้ไม่เห็นเสียเลยนั้น จึงเป็นเรื่องที่ไม่ถูกหลักแห่งเหตุผล และความจริงเป็นอย่างยิ่ง แต่นั่นแหละ พวก "นักวิทยาศาสตร์" ทั้งหลายก็ได้รับการจูงใจให้ปฏิเสธ ข้อเท็จ

จริงที่เห็นกันอยู่ชัดแจ้ง เช่นนั้นมาเป็นเวลานานถึงหนึ่งชั่วอายุคนแล้ว (*เรียกว่าต่อไปนี้เราควรจะหันมาสนใจและค้นคว้าเรื่องนี้กันอย่างจริงจังเสียที*)

"การที่นักวิทยาศาสตร์คือ โรเยอร์ สเปอรี่ ผู้ได้รับรางวัลโนเบลกล่าวไว้ดังข้างต้นนั้น ก็เพราะคำนึงถึงความจริงที่ว่า พวกเราปฏิเสธไม่ยอมรับรู้เรื่องวิญญาณมาหลายสิบปี และถ้าเราเบนความสนใจ คือตั้งเข็มการค้นคว้ามาในทิศทางใหม่ได้จริง ๆ ก็คงจะทำให้เกิดผลกระทบต่อสังคมในโลกนี้อย่างมหาศาลทีเดียว มันอาจจะมีผลกว้างไกลและลึกซึ้งเช่นเดียวกับการประกาศความจริงของ นิโคลัสโคเปอร์นิคัส อีกครั้งหนึ่งก็ได้ (คือโคเปอร์นิคัสเป็นผู้กล้าประกาศความจริงว่า โลกเดินทางไปในอวกาศตลอดเวลา ไม่ได้อยู่นิ่งเฉย ๆ กับที่ ดังเช่นที่ได้เข้าใจเช่นนั้นมาหลายร้อยปีแล้ว การค้นพบของโคเปอร์นิคัส จึงเป็นการประกาศความจริงที่ส่งผลสะเทือนไปทั่วโลกทีเดียว บัดนี้เมื่อนักวิทยาศาสตร์หันมาสนใจค้นคว้าเรื่องวิญญาณไม่น้อยกว่าเรื่องวัตถุ ผลในอนาคตอาจเป็นเรื่องที่สั่นสะเทือนไปทั่วโลก คืออาจ

เป็นการปฏิวัติความเชื่อดั้งเดิมแบบโคเปอร์นิคัสเป็นครั้งที่สองอีกก็ได้ และเมื่อพิจารณาดูแนวโน้มทั่ว ๆ ไป ก็มีท่าทีว่าจะเป็นเช่นนั้นจริง ๆ เสียด้วย เป็นแต่ว่าเรายังคาดไม่ถูกว่า ผลเช่นนั้นจะมาถึงเมื่อใดในอนาคตเท่านั้น)"

การบ่อนทำลายพุทธศาสนา โดยชาวพุทธเอง

มีข้อความที่น่าสนใจอีกตอนหนึ่ง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของบทความของนายฟรานซิส สโตรี่ ในหนังสือเล่มที่กล่าวมาแล้ว โดยอยู่ในอีกตอนหนึ่งของหัวข้อเรื่อง Did the Buddha teach rebirth ? หน้า ๑๐๒

"การยืนยันว่า พระพุทธองค์ไม่ได้สอนเรื่องการเกิดใหม่นั้น เป็นการบิดเบือนพุทธวจนะที่น่าประหลาดใจที่สุด เท่าที่เคยมีมาในประวัติพุทธศาสนา ผู้กล่าวเช่นนี้ (*ไม่ควรพูดพล่อย ๆ คือ*) ควรจะต้องหาทางพิสูจน์ให้แจ่มชัดว่า ข้อความเกี่ยวกับการเกิดใหม่ที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ในที่ต่าง ๆ นั้นแท้จริง พระองค์ไม่ได้ตรัสเลย ซึ่งทั้งนี้ (*ถ้าเป็นเช่นนั้นจริง*) ก็หมายความว่า ข้อความในพระไตรปิฎกเกือบทั้งสิ้นเป็นเรื่องโกหกทั้งหมด

"อันที่จริง ถ้าคนที่ไม่ใช่ชาวพุทธประกาศทัศนะออกมาว่า เขาไม่เชื่อเรื่องตายแล้วเกิด เราก็พอจะให้เกียรติเขาได้บ้างว่า เขาเป็นคนซื่อตรง และก็มีเหตุผลสมควรตามทัศนะของเขา ซึ่งเขาก็มีสิทธิที่จะกล่าวเช่นนั้นได้.....แต่การที่คนซึ่งอ้างตนว่าเป็นชาวพุทธ แล้วก็ยังยืนยันว่า พระพุทธเจ้าไม่ได้สอนเรื่องตายแล้วเกิดเช่นนี้ ต้องถือว่าเป็นความทุจริตทางปัญญาคือมิจฉาทิฏฐิชนิดที่ร้ายแรงที่สุด (*คือไม่ยอมเชื่อพระปัญญาตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าเลย*) (for one claiming to be a Buddhist to maintain that the Buddha did not teach rebirth is an intellectual dishonesty of the worst kind) อันที่จริง เขาควรจะพูดออกมาตรง ๆ ดีกว่า เช่นเดียวกับคนที่ไม่ใช่ชาวพุทธกล่าวมา แล้วนั่นแหละว่า เขาคิดว่าพระพุทธเจ้าสอนผิดเสียแล้ว.....การสงสัยด้วยความบริสุทธิ์ใจหรือการไม่ยอมเชื่อเลย ก็ยังดีกว่าการอุตริ-วิตถารบิดเบือนคำสอนอันเป็นเรื่องที่มีอยู่แน่นอนชัดเจนอย่างยิ่ง (Better is honest doubt or sheer disbelief than a perverse falsification of the Enlightened

One's clear teaching) คนที่สงสัยด้วยความบริสุทธิ์ใจยังมีโอกาสที่จะกลับใจได้เสมอ แต่คนที่มีเจตนาบิดเบือนคำกล่าวและความหมายของพระพุทธองค์นั้น น่าจะมีอบายภูมิเป็นที่ไปในเบื้องหน้าเป็นอย่างยิ่ง...

"ความทุจริตทางความคิดแบบนี้นั่นเอง ที่เป็นพิษเป็นภัยอย่างร้ายแรงที่สุดต่อพุทธศาสนาในปัจจุบันนี้ (It is intellectual dishonesty of this kind which represents the greatest danger to Busshism today) อันที่จริง ถ้าจะมีการโจมตีหรือกล่าวร้ายจากผู้นับถือศาสนาอื่น ๆ หรือจากผู้ที่ไม่นับถือศาสนาเลยก็ดี พระธรรมของพระพุทธองค์จะยืนหยัดต่อสู้ได้อย่างสบายมาก แต่ถ้ามีการบ่อนทำลายจากภายใน (*วงการของชาวพุทธเอง*) โดยมีเจตนาที่จะทำให้เกิดความเข้าใจสับสนเช่นนี้แล้ว ก็เป็นเรื่องที่ลำบากต้องการต่อสู้ป้องกันมาก และนี่แหละคือ การโฆษณาชวนเชื่อที่มุ่งทำลายพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้งที่สุดและได้ผลมากที่สุด (This is the most subtle and effective form of anti-Buddhist propaganda) น่าเสียดายที่ยังไม่เห็นมีผู้ใดทำอะไรจริงจัง เพื่อต่อต้าน

หรือหยุดยั้งการบ่อนทำลายดังกล่าวนี้เลย (*ทั้งนี้เพราะความบกพร่องอย่างหนึ่งคือ*) พุทธศาสนาไม่มีใคร (*หรือสถาบันไหน*) ที่เป็นศูนย์กลางที่มีอำนาจเต็ม เพื่อ (*ใช้อำนาจนั้น*) พิทักษ์รักษาธรรมวินัยให้บริสุทธิ์ผุดผ่อง ดังนั้น (*เท่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้*) ใครที่ไหนก็ได้ ไม่ว่าจะเป็นนักบวชหรือฆราวาสก็ตาม ต่างก็มีสิทธิเสรีที่จะสอนธรรมแบบไหนก็ได้ เท่าที่เขาคิดอยากจะสอน ไม่ว่าคำสอนหรือการปฏิบัตินั้นจะ เพี้ยน เบี้ยว หรือคดเพี้ยงใดก็ตาม (anyone, be he in the yellow robes or lay-man's dress, can put forward whatever travesty of the Dhamma he cares to propagate)

"สถานการณ์ดังกล่าวนี้ จึงทำให้เกิดเรื่องอันแสนจะแปลกประหลาดไม่น่าเป็นไปได้เลย คือในขณะนี้นักคิดทั่วโลก เขากำลังให้ความสนใจเรื่องชาติหน้าหรือการเกิดใหม่อย่างจริงจัง โดยที่เขาถือว่าเป็นทฤษฎีข้อเดียวที่มีทางเป็นไปได้อย่างยิ่งในการอธิบายให้เหตุผลตอบปัญหาที่น่าสงสัยของชีวิตคน (*เช่นความวิกลวิการของมนุษย์ความอยุติธรรมในสังคมเป็นต้น*)..... จนถึงกับนิกายทาง

ศาสนาคริสต์บางนิกาย เขากำลังหาลู่ทางที่จะรับรองเรื่องการเกิดใหม่ โดยอ้างเหตุผลต่าง ๆ ว่าเรื่อง การตายแล้วเกิดนี้ไม่ขัดกับหลักศาสนาคริสต์แต่อย่างใด (*ซึ่งอันที่จริงขัดกันอย่างแน่นอน*) แต่แล้วก็เป็นการน่าประหลาดลึกลับที่เกิดมีชาวพุทธที่อ้างตนเองว่า เป็นผู้มีหัวก้าวหน้าหรือว่าทันสมัย กำลังหาวิธีปัดทิ้งเรื่องนี้ออกไป (*จากหลักศาสนาของตนเอง*)

"สภาพจิตใจของชาวพุทธกลุ่มนี้เป็นอย่างไร ก็น่าจะสันนิษฐานได้ไม่ยากนัก คือกลุ่มบุคคลที่คิดฝันเอาเองว่า ตนเป็นชาวพุทธหัวสมัยใหม่นั้น อันที่จริงเป็นคนล้าสมัย (*คือเชย*) มาก เขายึดถือทัศนคติของบุคคลในช่วงปลายศตวรรษที่ ๑๙ คือประมาณ ๑๐๐ ปีล่วงมาแล้วอย่างเหนียวแน่น ดังนั้นทัศนคติเรื่องตายสูญนี้จึงทำให้เขาเกิดความภูมิใจด้วยเหตุอย่างใดอย่างหนึ่ง ใน ๒ ประการต่อไปนี้ ประการแรกก็คือ เขาคงจะหลงฝันเฟื่องและก็นึกครึ้มใจไปเองว่า ตนมีระดับสติปัญญาเหนือชั้นกว่าคนอื่น ๆ (*ที่เชื่อว่าตายแล้วเกิด*) หรือไม่ก็เป็นประการที่สอง คือว่าเขาคลั่งไคล้ใหลหลงลัทธิวัตถุ

นิยมอย่างหมดหัวใจ โดยคิดฝันว่าการพัฒนาสติปัญญาของมนุษย์ได้มาถึงจุดสูงสุด คือที่ลัทธิวัตถุนิยมนี้แน่นอนแล้ว อันที่จริง เราอาจจะถือว่าบุคคลกลุ่มนี้เป็น คนสติเฟื่องปัญญาฟุ้ง (cranks) ที่ไม่สมควรจะสนใจนักก็ได้ แต่ที่น่าเสียดายที่เขามีอิทธิพลมากพอดู ต่อบุคคลอื่น ๆ ที่ยังมี "สันดาน" ดิบ (immature) คือยังไม่สามารถจะตัดสินอย่างมีหลักเกณฑ์ (ว่าอะไรถูกตามหลักธรรมวินัย และอะไรผิด คือวิปริตจากธรรมวินัย) (คือถือความ **ถูกใจ** ทางอารมณ์มากกว่าความ **ถูกต้อง** ตามหลักเหตุผล).

– ๒ –

ดูละคร (หรือภาพยนตร์) ฉากเดียว ตัวอย่างผู้ระลึกชาติได้

การค้นคว้าเรื่องตายแล้วเกิด โดยผู้มีใจเบิดกว้างแบบนักวิทยาศาสตร์

"แน่นอนเหลือเกิน มีประจักษ์พยานหลักฐานในทางบวก (*คือในทางสนับสนุน*) มากมาย ซึ่งชี้ถึงความจริงเกี่ยวกับการตายแล้วไม่สูญ โดยทั่วไป และชี้ถึงการตายแล้วกลับมาเกิดใหม่อีกโดยเฉพาะ เรื่องราวต่างๆที่สมาคมค้นคว้าทางวิญญาณได้สอบสวนและรวบรวมไว้เป็นเวลาเกือบร้อยปีมาแล้วนั้น เป็นที่น่าประทับใจมากที่เดียว และ

ทุก ๆ ประเด็นของเรื่องที่ได้รับการบันทึกไว้นั้น ได้รับการสืบสวน และพิสูจน์อย่างเข้มงวดกวดขันที่สุด ชนิดที่กล่าวได้เลยว่า เข้มงวดกวดขันยิ่งกว่าการค้นพบทางวิทยาศาสตร์ *(ฝ่ายวัตถุ)* ในสมัยปัจจุบันมากมายนัก." (There is, of course, a wealth of positive evidence for survival in general and for rebirth in particular. The material collected by the Society of Psychical Research over nearly a century is highly impressive, and every single item in these records has been subjected before acceptance to the most stringent tests ——far more stringent in fact than for many modern scientific 'discoveries'.")

— จากเรื่อง BUDDHISM AND DEATH

โดย Maurice O.C. Walshe

(พุทธสมาคมแห่งประเทศอังกฤษ)

การเชื่อว่าตายแล้วเกิดผิดหลักวิทยาศาสตร์ !

"ปัจจุบันยังอุตส่าห์มีบุคคลที่ทึกทักเอาเองว่า การเชื่อในเรื่องการสืบภพชาติ (คือตายแล้วไม่สูญ) นั้น ผิดหลักวิทยาศาสตร์ ซึ่งอันที่จริงก็ไม่ทราบว่า มันจะผิดหลักวิทยาศาสตร์ที่ตรงไหน รับรองว่า ไม่มีเหตุผลพอที่จะสนับสนุนแนวความคิดเช่นนี้ของคนเหล่านั้นได้เลย และแน่นอนทีเดียว ในปัจจุบัน ก็ไม่ใช่ว่านักวิทยาศาสตร์เขาจะเห็นด้วย (*กับความเชื่อที่ว่าตายแล้วต้องสูญ*) ไปหมดทุกคน" (There are still those who suppose that it is somehow 'unscientific' to believe in any form of survival. There is actually no justification for this view, and certainly today not all scientists would endorse it)

(ที่มาแห่งเดียวกันกับหน้าต้น)

หลักกรรมแยกจากการเกิดใหม่ (ชาติหน้า) และการเคยเกิดมาแล้ว (ชาติก่อน) ไม่ได้

กฎแห่งกรรม และความจริงเรื่องการเกิดใหม่เป็นหลักการที่ควบคู่กันไปจะแยกออกจากกันไม่ได้ ชาวพุทธบางท่านพยายามใช้เหตุผลโน้มน้าวผู้อื่นให้เชื่อว่าการเชื่อหลักกรรมอย่างเดียวก็เป็นการเพียงพอ ไม่จำเป็นต้องเชื่อเรื่องการเกิดใหม่ก็ได้ อาจารย์วศิน อินทสระ ผู้บรรยายวิชาพุทธศาสนาในสภาการศึกษา มหามกุฏราช-วิทยาลัยเคยเล่าให้ข้าพเจ้าฟังว่า ได้แต่งตำราสอนศีล-ธรรมแก่เด็กนักเรียนชั้นมัธยมต้น โดยอธิบายเรื่องกรรมควบคู่กันไปกับเรื่องสงสารวัฏฏ์ คือการตายแล้วเกิด ปรากฏว่าทางกระทรวงศึกษาธิการไม่เห็นด้วย และไม่ยอมรับ สั่งว่าให้อธิบายเสียใหม่ โดยอย่าพูดถึงเรื่องชาติหน้า ซึ่งอาจารย์วศินก็บอกว่าทำไม่ได้ ท่านเจ้าคุณโศภณคณาภรณ์ วัดบวรนิเวศวิหาร ต้องไปเทศนาให้เจ้าหน้าที่ของกระทรวงฟังอยู่พักใหญ่ จึงได้มีผู้ยอมรับว่าหลักเรื่องการเกิดใหม่ (คือวิญญาณหลังตาย) มีอยู่ใน

คำสอนของพุทธศาสนาจริง ๆ ไม่ใช่เป็นของพราหมณ์หรือฮินดูโดยส่วนเดียว.

มร. มอริส โอ. ซี. วอลเช แห่งพุทธสมาคมแห่งประเทศอังกฤษ ได้กล่าวไว้อย่างน่าคิดในหนังสือเรื่อง Buddhism and Death ที่ข้าพเจ้าได้ยกเอาส่วนหนึ่งของคำกล่าวของเขามาไว้ที่ต้นบทนี้นั้น ได้กล่าวไว้ในอีกตอนหนึ่งของเล่มเดียวกัน (หน้า ๒๒) ว่า

"การเกิดใหม่มี ๒ อย่างที่เราจะต้องแยกออกจากกันให้เห็นชัดเจน คือ การเกิดใหม่ข้ามชาติ (จากชาติหนึ่งไปสู่อีกชาติหนึ่ง) และการเกิดใหม่ชั่วขณะจิต (คือจากขณะจิตหนึ่งไปสู่อีกขณะจิตหนึ่ง) .....ปัจจุบันนี้มีคนบางคนยืนยันว่า พระพุทธองค์ทรงสอนเฉพาะการเกิดใหม่อย่างหลัง (คือทุกขณะจิต) เท่านั้น ซึ่งเป็นการเหลวไหลมาก ก็ในคัมภีร์ของทุกนิกายของพุทธศาสนามีข้อความอ้างถึงการเกิดใหม่ (ชนิดข้ามชาติ) ทั่วไปหมด นับเป็นจำนวนหลายต่อหลายร้อยแห่ง และข้อความเหล่านั้น เราจะอธิบายโมเมเองได้อย่างไรว่า เป็นเพียง 'สัญญลักษณ์' เท่านั้น (ซึ่งอันที่จริงก็ไม่มีใครรู้เหมือน

กันว่า คำนั้นแปลหรือหมายความถึงอะไรในที่นี้) หรือจะพยายามหาเหตุผลมายัดเยียดให้ว่า พระพุทธองค์ก็ตรัสอนุโลมไปตามความเชื่อของคนในสมัยนั้นเท่านั้นเอง ดังนี้ก็ไม่ถูกเหมือนกัน เพราะในสมัยนั้น ก็ไม่ใช่ว่าทุกคนหรือทุกครูอาจารย์ เขาจะเชื่อเรื่องตายแล้วเกิดไปทั้งหมด (...two kinds of rebirth are distinguished: rebirth from life to life, and rebirth from moment to moment.....Some people today maintain that the Buddha taught only the latter. This is nonsense. There are many hundreds of references to rebirth throughout the Buddhist scriptures of all Schools, and they cannot be simply explained away as either 'sympolic' (whatever that means) or as 'concessions to popular beliefs' (it is not true, incidentally, that in the Buddha's day 'everybody believed in rebirth')

ดูละครฉากเดียว

อาจารย์วศิน อินทสระ เคยสนทนากับข้าพเจ้าเรื่องเหตุการณ์แห่งชีวิตของบุคคลบางคน (หรือว่าหลายคน) ในโลกนี้ ซึ่งมีสภาพความเป็นไปตรงกันข้ามกับหลักกรรมของพระพุทธองค์อย่างเห็นได้ชัด เช่นบุตรบางคนเป็นมีความกตัญญูดีมาก อุตส่าห์เลี้ยงดูพ่อแม่ที่แก่เฒ่า รวมทั้งพ่อแม่ของภรรยาซึ่งชราภาพและเจ็บออดๆ แอด ๆ ตลอดเวลา ต้องเสียเงินเสียทอง เสียเวลาและเหน็ดเหนื่อยมากมายเป็นเวลานาน ทำให้ตั้งตัวไม่ขึ้นสักที เพราะต้องเสียเงินในการรักษาพยาบาลผู้เฒ่าเหล่านั้นตลอดเวลา แต่พอถึงคราวที่ตนมีลูกขึ้นมาบ้าง ปรากฏว่าได้ลูกที่ทำให้ผิดหวัง และน่าอับอายขายหน้าเกือบทุกคน แม้คนที่ดีที่สุดก็เรียกว่าไม่ได้เบียดเบียนพ่อแม่เท่านั้นเอง แต่ก็เป็นที่พึ่งของพ่อแม่ไม่ได้เท่าใดนัก ส่วนอีกรายหนึ่งเป็นบุตรที่ไม่เอาใจใส่พ่อแม่ของตนเลย ยิ่งกว่านั้น ลูกของตนเองมีกี่คนก็นำไปฝากญาติเลี้ยงทั้งหมด เรียกว่าเกือบจะไม่ได้ส่งเสียอะไรนัก แต่พอลูกเหล่านั้นโตขึ้น ก็ปรากฏว่ามีความกตัญญูดีมาก ได้

เงินเดือนเท่าใดก็นำไปส่งแบ่งให้พ่อแม่ใช้ไม่ขาด ทำให้พ่อแม่รายนี้ ซึ่งไม่เคยเลี้ยงดูพ่อแม่ของตนเอง และก็ไม่ค่อยได้เอาใจใส่ลูก ๆ ของตนเองเท่าใดนัก กลับได้ผลดีในบั้นปลายชีวิตอย่างไม่น่าเป็นไปได้เลย เรื่องที่กล่าวมานี้ เป็นเพียงตัวอย่างแห่งสิ่งที่ดูเหมือนจะเป็นการค้านหลักที่พระพุทธองค์แสดงไว้เป็นอย่างมาก และก็แน่ละไม่ได้มีเพียงรายนี้เท่านั้น ที่สำคัญก็คือทำให้คนส่วนมากเกิดความท้อใจและสิ้นหวังในการทำความดี ถึงกับมีคำกล่าวเป็นทำนองเสียดสีหรือแสดงความเจ็บใจแพร่หลายกันทั่วไปว่า "ทำดีได้ดี มีที่ไหน ทำชั่วได้ดี มีถมไป."

เรื่องเช่นนี้ อาจารย์วศิน กล่าวว่า เป็นเพราะเราดูหรือว่าเห็น บทละครเรื่องยาวเพียงฉากเดียว คือไปเห็นเฉพาะฉากที่พระเอกกำลังเสียเปรียบ แต่ผู้ร้ายกำลังได้เปรียบ ซึ่งความจริงเช่นนี้ก็มีอยู่ในละครหรือภาพยนตร์ทุกเรื่อง ซึ่งเป็นการจำลองหรือว่าถอดความมาจากชีวิตจริงนั่นเอง สังสารวัฏฏ์คือการเวียนว่ายตายเกิดของคนเราแต่ละคน เป็นเสมือนบทละครที่แสดงกันมาแล้วนับไม่ถ้วนฉาก และก็คงจะต้องแสดงต่อไป

อีกนับไม่ถ้วนฉากเช่นเดียวกัน ถ้าหากบุคคลนั้นยังไม่ได้ "ตกกระแสร์" คือไม่ได้เป็นอริยบุคคลชั้นโสดาบัน ดังนั้นเรื่องของพระเอกนางเอกกับผู้ร้ายนั้น ก็ย่อมมีการผลัดกันได้เปรียบและเสียเปรียบอยู่เช่นนี้เป็นธรรมดา การเชื่อเรื่องตายแล้วเกิด และ เกิดแล้วตายใหม่อีกเช่นนี้ จึงเป็นการมองละครของแต่ละชีวิตในระยะไกลออกไปหลาย ๆ ฉากและตัดสินโดยคะแนนรวมของหลาย ๆ ฉากเหล่านั้น จึงจะได้ผลใกล้เคียงกับความเป็นจริง

ผู้ร้ายกลับใจ ? หรือพระเอกนางเอกกลับใจ ?

คำวิจารณ์เชิงอุปมาของอาจารย์วศินดังกล่าวแล้วนี้น่าฟังมากทีเดียว และพร้อมกันนั้นก็ทำให้ข้าพเจ้าเกิดความคิดขึ้นมาแว่บหนึ่งว่า น่าจะเป็นไปได้อยู่เหมือนกันที่ว่า เราทุกคนหรือว่าส่วนมากที่กำลังคิดว่า ตนเป็นพระเอกหรือนางเอก (เพราะได้ทำความดีตลอดมานี้) อาจจะเคยได้เป็น "ผู้ร้าย" มาครั้งหนึ่งหรือหลายครั้งในอดีต ซึ่งอาจจะเป็นอดีตของชาตินี้เอง หรือของชาติที่

แล้วก็ได้ และความเป็นผู้ร้ายนั้น อาจจะ "ร้าย" มาก หรือว่า "ร้าย" น้อย ไม่เท่ากันก็ได้ ซึ่งก็เป็นธรรมดา ดังนั้นการที่เราได้ทำความดีอยู่ในขณะนี้ แต่ก็ยังไม่ได้รับผลดี **(ภายนอก)** บ้างเลยนั้น ก็คงจะเป็นเพราะ เรากำลังเป็น "ผู้ร้ายกลับใจ" อยู่ก็ได้เหมือนกัน ส่วนคนบางคนที่เราเห็นว่าเขาไม่ได้ทำความดีอะไรมากมาย หรือได้ทำความร้ายมามากเสียด้วยซ้ำ แต่กลับกำลังเสวยผลอันน่าพอใจอยู่นั้น ก็น่าจะเป็นไปโดยนับกลับกัน คือเขากำลังเป็นผู้ดี หรือพระเอกนางเอกที่กลับใจ คือกลับใจเป็นผู้ร้ายก็อาจจะเป็นได้

และข้อสำคัญที่จะต้องคำนึงถึงในที่นี้ก็คือว่า ในบทละครหรือภาพยนตร์ที่แต่งขึ้นมานั้น ตัวที่แสดงบทผู้ร้ายในเรื่อง อาจไม่ใช่ผู้ร้ายจริง ๆ คืออาจมีนิสัยดีมีคุณธรรมดีก็ได้ และตัวที่แสดงบทพระเอกนางเอกนั้น ในชีวิตนอกจอ หรือ หลังฉากอาจเป็นผู้ร้ายก็ได้ แต่สำหรับในบทละครแห่งชีวิตของเราทุกคนนั้น ที่ข้าพเจ้ากล่าวว่า บางคนเคยเป็นผู้ร้ายนี้ ก็คือเป็นผู้ร้ายด้วยใจจริง ๆ (แม้ว่าหน้าฉากจะเป็นผู้ดีก็ตาม) และถ้าเป็น

พระเอกนางเอกก็เป็นพระเอกนางเอกจริง ๆ ในด้านจิตใจ (แม้ว่าอาจจะถูกสังคมหาว่า เป็นผู้ร้ายก็ตาม)

ดังนั้น จึงทำให้ข้าพเจ้าได้รับบทเรียนว่า เราอย่าเพ่อไว้ใจตนเองมากเกินไปนักว่า การที่เรากำลังเป็นพระเอกนางเอกอยู่ในขณะนี้ จะหมายความว่าเราได้เคยเป็นพระเอกนางเอกมาแล้วในอดีต ถ้าเราเป็นคนซื่อสัตย์ต่อตนเองจริง ๆ ข้าพเจ้าคิดว่า ส่วนมาก (ซึ่งรวมทั้งตัวข้าพเจ้าเองด้วย) เมื่อเหลียวหลังไปมองดูแม้เหตุการณ์ในอดีตของชาตินี้เอง ก็อาจจะต้องยอมรับว่าตนเอง (รวมทั้งข้าพเจ้าด้วย) ก็ได้เคยสวมวิญญาณของ **"ผู้ร้าย"** มาแล้ว มากบ้างน้อยบ้างเหมือนกัน ด้วยเหตุนี้ ข้าพเจ้าจึงคิดว่าถ้าอย่างไร ๆ การที่เรามองเห็นตนเองว่า เป็น **"ผู้ร้ายกลับใจ"** นั้น ก็ยังเป็นเรื่องที่น่าอุ่นใจและพอใจ ยิ่งกว่าการเป็น "พระเอกนางเอกกลับใจ" (เพื่อเป็นผู้ร้าย) เป็นแน่

ในฐานะที่ข้าพเจ้าเคยเป็นครูมาตลอดเวลา ๔๕ ปี ก็ทำให้ได้ข้อคิดเพิ่มเติมข้อหนึ่งว่า สมมติว่าเราให้นักเรียนทำแบบฝึกหัด หรือว่าข้อสอบ ซึ่งมี ๒๐ ข้อ การที่

ครูตรวจไปเพียงข้อ ๑ และข้อ ๒ พอเห็นว่าผิด ก็ปรับเป็นตกหมดเช่นนี้ ย่อมไม่ยุติธรรมทางที่ถูกครูจะต้องตรวจต่อไปให้หมดทั้ง ๒๐ ข้อ และจึงคิด "คะแนนรวม" ของ ๒๐ ข้อนั้น จึงจะถูก ก็การที่จะเป็นผู้มีสายตาไกล มีความอดทนรอ "ฉากต่อไป" นั้น ถ้าไม่มีศรัทธาในเรื่องการตายแล้วเกิดเสียเลย เราจะมองให้เห็น "ละครแห่งชีวิต" ทั้งของตนเอง และของคนอื่นให้ใกล้เคียงกับความเป็นจริงได้อย่างไร ? แน่ละ เรายังไม่มี "สายตา" คือ "ญาณ" ในระยะไกล ที่เรียกว่า อตีตังสญาณ (รู้อดีต) และ อนาคตังสญาณ (รู้อนาคต) เหมือนพระพุทธเจ้าและพระสาวกองค์อื่น ๆ ที่มีอภิญญาในด้านนี้ คือ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ (ระลึกชาติของตนเองและคนอื่นได้ คือรู้อดีต) และจุตูปปาตญาณ (คือรู้ว่าผู้นี้ตายแล้วจะไปเกิดที่ไหน เรียกว่ารู้อนาคต) เมื่อเป็นเช่นนี้ก็ต้องอาศัยศรัทธาในความตรัสรู้ของพระพุทธองค์ ซึ่งไม่น่าจะเป็นความอับอายหรือเป็นการงมงาย หรืองมโงอย่างใด ถ้าเรายังคิดว่าเราเป็นผู้นับถือพระพุทธศาสนาอยู่ อันที่จริง ถ้าบุคคลที่ไม่ใช่ชาวพุทธ เขาจะไม่เชื่อ

ในสิ่งที่พระพุทธองค์สอน ก็ไม่น่าประหลาดใจอะไร แต่ถ้าชาวพุทธเองเกิดไม่เชื่อ และถึงกับคัดค้านด้วยเช่นนี้ ผลจะเป็นอย่างไร ? ประเด็นข้อนี้ ข้าพเจ้าได้กล่าวแล้วใน "วิญญาณ" เล่มที่แล้วมาหน้า ๒๑, ๒๒ และ ๒๓ โดยเป็นคำกล่าวของนายฟรานซิส สโตรี่ ผู้สนใจในเรื่องการตายแล้วเกิดเป็นอย่างยิ่ง และได้ยอมอุทิศชีวิตเพื่อพิสูจน์ความจริงข้อนี้อย่างเด็ดเดี่ยว ในบั้นปลายแห่งชีวิตของบุคคลผู้นี้ ซึ่งปฏิญญาณตนเป็น อนาคาริกะ คือเป็นฆราวาสผู้ไม่ครองเรือน ได้ตระเวณซอกซอนไปสืบเสาะเรื่องราวของเด็กระลึกชาติได้ทุกแห่งหนในประเทศศรีลังกา ในระยะหลังร่างกายได้รับความบอบช้ำมาก (ดูเหมือนจะซี่โครงหักหรือร้าว) เพราะการคมนาคม คือถนนและรถในศรีลังกา ยังไม่เจริญเท่าที่ควร เมื่ออุตส่าห์ลงทุนยอมลำบากตรากตรำไป ค้นคว้าเรื่องเด็กระลึกชาติได้ ในหมู่บ้านที่ทุรกันดาร ถนนขรุขระ รถยนต์ที่เป็นพาหนะก็ทรุดโทรม แล่นโครงเครงหัวสั่นหัวคลอนไปตลอดเวลา ปรากฏว่าซี่โครงไปกระทบกับข้างรถอย่างแรง ทำให้บอบช้ำ และก็ถึงแก่ความตายใน

เวลาต่อมา นับเป็นดร. เอียนสตีเวนสันแห่งศรีลังกา อย่างแท้จริง ท่านได้อุทิศชีวิตเพื่อกรรมอันเป็นกุศลคือ ยืนยันและพิสูจน์ความจริงของพระธรรมของพระพุทธ-องค์อย่างไม่คิดชีวิต คือยอมถวายชีวิตและก็ได้ถวายชีวิต แล้วจริง ๆ ข้าพเจ้าเชื่อว่าชาวพุทธที่เชื่อในพระปัญญา ตรัสรู้ของพระพุทธองค์ คงจะอนุโมทนาและแผ่ส่วน กุศลให้แก่อนาคาริก ฟรานซิส สโตรี่ ผู้นี้ด้วย

อ้างฝรั่งมา "ขู่" กันทำไม ?

ในเรื่อง "เกิดใหม่และตายใหม่" บทที่แล้วมา ก็ดี และในเรื่องอื่น ๆ อีกหลายต่อหลายเรื่องก็ดี มักจะมีการอ้างคำกล่าว และมติของฝรั่งมาประกอบด้วยบ่อย ๆ ทั้งในเรื่องแปล (ซึ่งเป็นของธรรมดา) และในเรื่องเรียบเรียงหรือแต่งขึ้นเอง ซึ่งไม่จำเป็นจะต้องทำเช่นนั้นก็ได้ ด้วยเหตุนี้จึงมีบางท่านปรารภว่า เหตุใดจึงต้องอ้างฝรั่งเพื่อมา "ขู่" คนไทยด้วยกันเองบ่อย ๆ การกระทำเช่น-นั้นจะมิเป็นการ "ตามก้น" ฝรั่งไปละหรือ ?

ต่อประเด็นที่กล่าวหาหรือที่เกรงกันดังกล่าวนั้น ข้าพเจ้าใคร่ขอตอบว่า การที่ต้องอ้างฝรั่งขึ้นมาบ้าง เช่นนั้น ก็เป็นการอ้าง "ตอบโต้" นั่นเอง ทั้งนี้เพราะเท่าที่ได้อ่านหรือได้ยินมา ก็ปรากฏว่ามีข้อความหรือคำพูดแสดงมติกันบ่อย ๆ ซึ่งก็อ้างฝรั่งเช่นเดียวกันทำนองว่า *"สมัยนี้เป็นสมัยที่เขาไปสำรวจโลกพระจันทร์กันแล้ว และกำลังจะก้าวหน้าไปไกลถึงไหน ๆ อีกก็ไม่รู้ ตลอดทั้งยังมีเครื่องคอมพิวเตอร์ เครื่องอะไรต่ออะไรซึ่งทำงานได้สารพัดเป็นยอดอัศจรรย์ แต่แล้วคนไทยบางกลุ่มก็ยังงมงาย งมโข่ง และงมโง่อยู่กับความเชื่อถือแบบเก่า ๆ ขนิดเต่าล้านปี คือเชื่อเรื่องผีเทวดา ชาติหน้าชาติหลัง เจ้ากรรมนายเวร สวรรค์นรก ฯลฯ ด้วยเหตุนี้เมืองไทยจึงเป็น 'นิคส์' ไม่ได้สักที"* ดังนี้เป็นต้น ปาฐกถาบางท่านที่ต่อต้านความเชื่อเรื่องตายแล้วเกิดอย่างก้าวร้าว ก็ใช้วาจารุนแรงเช่นว่า "วิญญาณหลังตายไม่ใช่พุทธศาสนา" เป็นต้นและในจำนวนนี้ บางท่านก็ถึงแก่กรรมไปแล้ว ไม่ทราบว่าบ่านี้จะรู้สึกตัวแล้วหรือยัง ว่าท่านได้ตายแล้ว แต่ก็ยังมีชีวิตอยู่ในสภาพที่ท่านได้ปฏิเสธอย่างแข็งขันมาแล้วนั่นเอง

ท่านเหล่านี้ได้ปาฐกถาอ้างฝรั่งขึ้นเชิดชูอย่างภูมิใจว่าฝรั่งเขาเลิกเชื่อเรื่องเช่นนี้กันมานมนานแล้ว บางท่านก็อ้างว่ายิ่งวิทยาศาตร์ก้าวหน้ามากขึ้นเท่าใด นักวิทยาศาสตร์เขาก็เห็นว่าเรื่องโลกหน้า และเรื่องตายแล้วเกิดเป็นเรื่องเหลวไหลมากขึ้นเพียงนั้น ไม่มีวันที่นักวิทยาศาสตร์เขาจะรับเชื่อสิ่งงมงายไร้สาระเช่นนี้ได้เลย

ข้อความกล่าวปรามาส และอ้างฝรั่งขึ้นมาข่มกันเช่นนั้น ทำให้ข้าพเจ้าเกิดความบันดาลใจ และความเพียรที่จะหาข้อมูลจากฝรั่งมายืนยันเพื่อเป็นการตอบโต้บ้างให้ได้ และเมื่อได้ค้นคว้าอ่านหนังสือประเภทนี้ที่เป็นภาษาอังกฤษมากขึ้น ก็ทำให้ได้เห็นความจริงซึ่งตรงกันข้ามกับคำข่มดังกล่าวแล้วโดยสิ้นเชิง เพราะปรากฏว่าหนังสือประเภทซึ่งแต่ง โดยฝรั่งที่เขาสนับสนุนเรื่องเช่นนี้ มีมากกว่ามาก และยิ่งมีมากขึ้นทุกที จนอ่านกันไม่หวาดไหวทีเดียว ยิ่งกว่านั้นฝรั่งที่แต่งหนังสือดังกล่าวนี้ก็ไม่ใช่ฝรั่งกึกก๊อก แต่เป็นคนที่มีการศึกษาดี ชนิดที่ไม่มีใครจะดูถูกดูแคลนได้ เรียกว่าหลายคนได้ปริญญาเอก คือเป็นขั้นดอกเตอร์ และอันที่จริง คนเหล่านี้ก็

ไม่เคยเชื่อเรื่องนี้มาก่อน เพราะเป็นชาวคริสต์บ้าง เป็นผู้ไม่ได้นับถือศาสนาอะไรอย่างแท้จริงบ้าง แต่เขาเป็นผู้ใจ "เปิดกว้าง" ไม่ใช่ดูถูกและเยาะเย้ยอย่างเดียว แต่ได้พยายามศึกษาค้นคว้าอย่างมีหลักเกณฑ์แบบ วิทยาศาสตร์ และในที่สุด เกือบทั้งหมด ซึ่งรวมทั้งชาวคริสต์ด้วย ก็ยอมรับว่า **อย่างน้อย** แนวความคิดเช่นนี้ ก็มีเค้าความจริงอยู่บ้างพอสมควร และก็ควรจะได้มีการค้นคว้าศึกษากันต่อไป

ด้วยเหตุดังกล่าวมา ข้าพเจ้าจึงต้องอ้างการค้นคว้าและความคิดเห็นของฝรั่งขึ้นมาเพื่อสนับสนุนบ้าง ซึ่งเมื่อคิดถึงกระบวนการแห่งความยุติธรรม ก็ไม่น่าจะเป็นการผิดหรือ "ตามก้น" ฝรั่งแต่อย่างใด ลองคิดดูว่า เมื่อฝ่ายหนึ่งอ้างฝรั่งขึ้นมาขู่เพื่อ **คัดค้าน** ศาสนาของตนเองได้ และการที่อีกฝ่ายหนึ่งจะอ้างฝรั่งขึ้นมาตอบโต้เพื่อ **สนับสนุน และยกย่อง** ศาสนาของตนเองนั้น จะเป็นการผิดและชั่วช้าถึงขนาด "ตามก้น" ฝรั่งทีเดียว หรือ? พูดกันอย่างตรงไปตรงมา การอ้างฝรั่งเช่นนั้นก็น่าจะเป็นการ "ตามก้น" ฝรั่งด้วยกันทั้งสองฝ่าย เป็นแต่ว่า

ตามไปคนละทาง โดยฝ่ายหนึ่งตามเพื่อเป็นอุปกรณ์เชิดชู ศาสนาของตนเอง และอีกฝ่ายหนึ่งตามเพื่อ ลดค่าศาสนาของตนเอง

แน่ละ มาถึงตอนนี้ ก็จะเกิดคำถามแทรกซ้อนขึ้นมาว่า "ก็แล้วการอ้างฝรั่งที่ว่าเพื่อสนับสนุนพุทธ-ศาสนานั้น มีหลักฐาน เหตุผล และข้อมูล หรือตัวอย่างอะไรบ้าง ?" ต่อข้อถามนี้ ข้าพเจ้าใคร่ตอบว่า เรื่องนี้เป็นประเด็นที่ใหญ่มาก คงจะตอบให้ชัดเจนแจ่มแจ้งกันภายในเนื้อที่ ๒ หรือ ๓ หน้ากระดาษไม่ได้ เพราะจะต้องมีที่มาในพระคัมภีร์มากมายหลายแห่ง ซึ่งก็จะต้องเป็นบทหนึ่งอีกต่างหาก ดังที่จะได้นำเสนอในภายหลัง ข้อสำคัญก็คือ ต้องมีความใจกว้าง รับนับถือคัมภีร์ที่มาชุดเดียวกัน ซึ่งเป็นมรดกของเราเอง ไม่ใช่ว่าจะถือว่า **ข้อความที่อ้างมาอย่างมีหลักฐานนั้นผิดหมด** ต้องใช้ **ความคิดอัตโนมัติหรือส่งเดช ซึ่งไม่มีหลักฐานอะไร จึงจะถูก** ซึ่งเมื่อเป็นเช่นนั้น ก็ต้องขอยืมคำกล่าวของท่านเจ้าคุณโสภณคณาภรณ์วัดบวรนิเวศมาว่า "เลิกพูดเลิกเถียงกันได้แล้ว (*คือต่างคนต่างไปตามยถากรรมของตนดีกว่า*)"

วงการเมืองของฝรั่งก็เริ่มเห็นความบกพร่องของวิทยาศาสตร์แล้ว

มีข้อที่น่าสังเกตจากข้อความในบทที่ ๑ ที่แล้วมาประการหนึ่ง คือว่าแม้แต่ในวงการเมืองระดับโลก คือวารสารที่มีชื่อว่า TRANSNATIONAL PERSPECTIVE ซึ่งไม่น่าจะสนใจเรื่องวิญญาณ ก็กลับมีบทความแสดงถึงความบกพร่องของวิทยาศาสตร์ และความน่าจะเป็นไปได้ของความจริงทางวิญญาณอยู่ด้วย ท่านที่ยังไม่ได้อ่านเรื่องนี้ ขอได้โปรดย้อนกลับไปอ่านใน "วิญญาณ" ฉบับที่แล้วมาด้วยตนเอง จะได้เห็นความจริงอันน่าประหลาดเช่นนี้

ข้อมูลอันเป็นตัวอย่างจากเรื่องจริงเกี่ยวกับการระลึกชาติได้

ในฉบับที่แล้วมา สำนักค้นคว้าทางวิญญาณ ได้เสนอข้อความที่เป็นมติของผู้ที่เห็นด้วย หรือสนับสนุนแนวความคิดเรื่องการตายแล้วเกิด ซึ่งส่วนมากมาจากต่างประเทศเป็นส่วนใหญ่ โดยยังไม่ได้เสนอความเห็น

ของตนเองมากนัก ในบทนี้ บังเอิญได้รับข้อมูลที่เป็นตัวอย่างของเด็กที่ระลึกชาติได้มาจากแหล่งต่าง ๆ ๒ แห่งด้วยกัน แหล่งแรกมาจากบทความภาษาอังกฤษ เรื่อง DO PRETAS EXIST ? ซึ่งแปลว่า "**คนที่ตายไปแล้วนั้นยังมีชีวิตอยู่หรือไม่ ?**" โดย Arvind Sharma แห่งมหาวิยาลัย McGill ประเทศคานาดา ส่งมาเพื่อนำลงในวารสาร WFB REVIEW ขององค์การพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก ฉบับที่ ๒๖ เล่ม ๓ ประจำเดือนกรกฎาคม นี้ ข้าพเจ้าได้แปลย่อและเรียบเรียงลงเสนอใน "วิญญาณ" ฉบับนี้ แหล่งที่สอง มาจากวารสาร FATE ซึ่งออกในอเมริกาฉบับประจำเดือน MAY 1989 เป็นเรื่องภาษาอังกฤษชื่อ REINCARNATION COMES TO AMERICA ซึ่งแปลว่า "การเกิดใหม่ (คือการระลึกชาติก่อนได้) มาถึงอเมริกาแล้ว" วารสาร FATE ฉบับนี้คุณประสิทธิ์ การุญวณิช เป็นผู้เอื้อเฟื้อให้ยืมมา ซึ่งข้าพเจ้าก็ได้แปลเรียบเรียงอย่างรวบรัดเช่นเดียวกัน ผู้สนใจใคร่จะทราบรายละเอียดยิ่งขึ้น โปรดหาอ่านได้จากต้นฉบับดังกล่าวนั้น บทความทั้งสองเรื่องนี้อ้างการค้นคว้าของ ดร.

เอียนสตีเวนสัน แห่งมหาวิทยาลัยเวอร์จิเนีย สหรัฐ-อเมริกา แต่คงจะเป็นหนังสือเล่มใหม่ ไม่ใช่เล่มแรกซึ่งดูเหมือนจะชื่อ TWENTY CASES SUGGESTIVE OF REINCARNATION ซึ่งมีผู้แปลเป็นภาษาไทยพิมพ์เป็นเล่มหลายปีแล้ว

จากบทความในวารสาร WFB REVIEW

เรื่องที่ ๑ เด็กชื่อ ราจุล ชาห์ เด็กหญิงผู้นี้เกิดที่ (ตำบล) วินชิยะ ในอำเภอ ราชโกต แห่งแคว้นกุจารัฐ เมื่อวันที่ ๑๔ สิงหาคม ๑๙๖๐ ในตระกูลของผู้ถือศาสนาเชน ต่อมาในเดือนธันวาคมปีนั้นเอง ครอบครัวนี้ได้ย้ายไปอยู่ที่อีกเมืองหนึ่งชื่อเกชอด ณ ที่นี้เด็กหญิงราจุล ชาห์ได้อาศัยอยู่กับปู่และย่าของเธอเป็นเวลาหลายปี และในช่วงเวลาที่อยู่ที่นี่เอง ราจุล ชาห์ ได้เริ่มพูดถึงชาติก่อนของเธอว่า เธอเคยเกิดเป็นเด็กหญิงชื่อ คีตา อาศัยอยู่ที่เมือง จุนาคัท ตอนที่พูดนี้เธออายุราว ๒ ขวบครึ่ง จากการบรรยายสภาพในชาตินี้แล้วมา ก็ทำให้พอจะจับเค้าได้ว่าชาติก่อนนั้น เธอไม่ได้ถือศาสนาเชน

ตามหลักของศาสนาเช่นนั้น เชื่อกันว่าวิญญาณจะอยู่ตามลำพังโดยไม่มีร่างกายเป็นที่อาศัยไม่ได้ นอกจากว่าวิญญาณนั้นบริสุทธิ์ด้วยประการทั้งปวง และก็ได้บรรลุโมกษะคือความหลุดพ้นแล้ว ดังนั้นครอบครัวของ ราจุล ชาห์ จึงลงมติว่า เนื่องจากบุตรสาวของตนเกิดเมื่อวันที่ ๑๔ สิงหาคม ๑๙๖๐ คีตา ซึ่งหมายถึง ราจุล ในชาติก่อนนั้น ก็คงจะต้องตายในตอนที่บุตรสาวของตนถือกำเนิดในครรภ์ และนั่นก็หมายความว่าเหตุการณ์นี้ (คือความตายของ คีตา) จะต้องเกิดในช่วงเวลาครึ่งหลังของเดือนตุลาคม หรือไม่ก็ครึ่งแรกของเดือนพฤศจิกายน ๑๙๖๐ ทีนี้ลุงเขยของราจุล ชื่อเปรมจัน ชาห์ มีธุระกิจที่จะต้องเดินทางไปยังเมือง จุนาคัท เป็นครั้งคราว ดังนั้นเมื่อทราบข่าวนี้ จึงในระหว่างที่เขาเดินทางไปทำธุระกิจที่จุนาคัท ในตอนปลายฤดูร้อน หรือฤดูใบไม้ผลิของปี ๑๙๖๔ เขาจึงไปที่สำนักทะเบียนท้องถิ่นของเมืองนั้น เรื่องนี้มีพะยานยืนยันความจริงคนหนึ่ง คือนายบาบูลลาล ซึ่งเป็นเสมียนคนหนึ่งในที่นั้น และข้าพเจ้า (คือ ดร. เอียน สตีเวนสัน) ได้ไปพบหลังจากนั้น ๔ ปี คือปี

๑๙๖๙ ซึ่งเขาก็ยังจำเหตุการณ์ได้ นายเปรมจัน ได้ขออนุญาตสอบความจริงในทะเบียนประวัติคนตายในเมืองนั้น ในช่วงเวลาระหว่างเดือนตุลาคม และ พฤศจิกายน ๑๙๔๙ และก็ได้พบหลักฐานว่ามีเด็กหญิงคนหนึ่งชื่อ คีตา ได้ถึงแก่ความตายเมื่อวันที่ ๒๘ ตุลาคม ของปีนั้นจริง ๆ ซึ่งก็หมายความว่าเป็นวันที่อยู่ในระยะกึ่งกลางของช่วงเวลาที่กะไว้แต่เดิมนั่นเอง บิดาของเด็กหญิง คีตา มีบันทึกไว้ว่าชื่อนายโคกัลดาส เค แท็ตเกอร์ ข้าพเจ้า (คือ ดร. สตีเวนสัน) ได้จดตำบลที่อยู่ของเขาในปีนั้นไว้ด้วย

เรื่องนี้จึงทำให้น่าคิดว่า ไม่มีระยะว่างสำหรับชาติทั้งสองของเด็กหญิงผู้นี้ คือพอตายจากเด็กหญิง คีตา ราจุล ชาห์ ก็มาเกิดเป็นเด็กหญิงทันที

เรื่องที่ ๒ หญิงชื่อปุติ บีตระ หญิงผู้นี้เกิดในเดือนพฤศจิกายน ๑๙๖๔ ในครอบครัวกรรมกรในหมู่บ้านแห่งหนึ่งใกล้เมืองตัมลุก ในเขตมิดนาโปร์ แคว้นเบงกอลตะวันตก ในระหว่างที่อายุได้ขวบครึ่งถึง ๒ ขวบ ก็ได้พูดถึงเรื่องชาติก่อนว่าได้ถูกสามีฆ่าตาย โดยเล่าเป็น

ใจความว่า วันหนึ่งสามีกลับบ้านมาด้วยอาการมึนเมา เมื่อพบว่าภรรยายังทำอาหารกลางวันไม่เสร็จ ก็เกิดโมโหหิวข้าว ตรงเข้าตบภรรยาจนล้มลงสลบ เมื่อเห็นเช่นนั้น ก็ตกใจคิดว่าภรรยาตายเสียแล้ว จึงจับร่างของเธอขึ้นแขวนคอเพื่ออำพรางความผิด ให้คนอื่นคิดว่าภรรยาฆ่าตัวตายเอง เรื่องที่เด็กหญิงปุติ บัตระ เล่านี้มีเค้าความลงรอยกันได้กับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ๆ กับหญิงผู้หนึ่งชื่อโลลิตา เบรา ในปี ๑๙๔๖ ในตำบลอีกแห่งหนึ่ง ซึ่งอยู่ห่างจากที่นั้นไปประมาณ ๒ กิโลเมตร คือคิดระยะทางห่างจากบ้านที่เธอเกิดใหม่ในปี ๑๙๖๔ และห่างกันประมาณ ๘ ปี ในช่วงเวลาที่ยังไม่มาเกิดเป็นคนนี้ เธอเล่าว่า หลังจากที่ถูกแขวนคอจนตายตอนนั้นแล้ว ก็วนเวียนอยู่แถวต้นอินทผาลัมต้นหนึ่ง ใกล้กับบ้านที่ตนอาศัยอยู่นั้นเอง เธอได้บอกบิดาของเธอ (ในชาตินี้) ว่า "เมื่อตอนที่พ่อเดินผ่านมาทางนี้ ในตอนกลางวันของวันหนึ่ง หนูกำลังยืนอยู่ใต้ต้นอินทผาลัมนั้น และแล้วก็เลยเดินตามพ่อ (ในชาตินี้) มาเรื่อย ๆ" เรื่องนี้มีประเด็นที่แปลกอยู่อย่างหนึ่งคือ ในระหว่างเวลา ๘ ปีที่ยัง

ไม่ได้มาเกิดเป็นคนอีกครั้งหนึ่งนั้น รู้สึกว่าเธอจะจดจำเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้น้อยมาก คือบรรยายได้เพียงแค่ที่กล่าวมาแล้วเท่านั้น เธอไม่ได้บรรยายว่าได้เห็นงานศพและการเผาศพโลลิตา เบรา ซึ่งหมายความว่าเป็นตัวเธอเองในชาติก่อนเลย

เรื่องที่ ๓ นายเวียร์ สิงห์ บุคคลผู้นี้เกิด เมื่อปี ๑๙๔๔ ในหมู่บ้าน สาลิเครี ใกล้เมืองมูซัฟฟาปูร์แคว้นอุตตรประเทศ ตอนที่เขาอายุยังไม่ถึง ๓ ขวบดีนั้น เขาได้พูดกับพ่อแม่ของเขาว่า "หนูไม่ใช่ลูกของพ่อแม่นะ หนูเป็นลูกของพราหมณ์ผู้หนึ่งแห่งเมืองสิการ์ปูร์ ต่อมาเมื่อได้มีการสอบสวนเรื่องนี้ ก็ได้ความว่า เรื่องราวเกี่ยวกับรายละเอียดอื่น ๆ ที่เขาได้เล่านั้นตรงกันกับเรื่องของคน ๆ หนึ่งชื่อ ซอมดัทท์ ผู้เป็นบุตรของ ลักษมีจันซึ่งชื่อนี้เด็กชายเวียร์ สิงห์ ได้เอ่ยถึงมาก่อน ซอมดัทท์ถึงแก่ความตาย ในปี ๑๙๓๗ ซึ่งห่างจากเวลาที่เด็กชายเวียร์สิงห์เกิด ๑๑ ปี ระยะเวลาดังกล่าวนี้ เมื่อเทียบอัตราเฉลี่ยของเด็กระลึกชาติได้รายอื่น ๆ ส่วนมากในอินเดียแล้ว ดร. เอียน สตีเวนสันก็ให้ความเห็นว่า "เป็นช่วง

เวลาที่ยาวนานกว่ารายอื่น ๆ มาก โดยเฉพาะในอินเดีย" (considerably exceeds the average such intervals for cases in India) (*นี้แสดงว่าคนในอินเดียส่วนมาก ตายแล้วก็เกิดใหม่เร็ว ไม่ได้อยู่ในโลกของโอปปาติกะนาน ๆ*) เด็กชายเวียร์สิงห์เล่าว่า ในชาติก่อนนั้น เขาวนเวียนอยู่ในบ้านของลักษมีจัน ตลอดเวลาหลังจากที่เขาคือซอมดัทท์ตายแล้ว และก่อนที่จะมาเกิดใหม่ครั้งนี้ เขากล่าวว่าในระหว่างนั้น เขาอาศัย (คือสิง) อยู่ที่ต้นไม้ (peepal tree) ต้นหนึ่ง อันที่จริง ถ้าเขาพูดเพียงแค่นี้ ก็คงจะไม่เป็นเรื่องที่น่าสนใจเท่าใดนัก แต่ปรากฏว่าเขายังสามารถระบุเรื่องราวปลีกย่อยอีกหลายอย่างเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในบ้านของนางลักษมีจัน ซึ่งสมาชิกของครอบครัวนั้น ภายหลังก็รับรองว่าเป็นความจริง เช่นเขากล่าวว่าในช่วงเวลาที่ยังไม่มาเกิดใหม่นั้น เขาได้ไปร่วมในการแต่งงานของพี่ชายของเขา ที่ชื่อวิษณุ ดัทท์ และยังได้เล่าเหตุการณ์ปลีกย่อยต่าง ๆ ในระหว่างงานพิธีนั้นได้ถูกต้อง นอกจากนั้นเขายังบอกว่า เขาได้ติดตามสมาชิกของครอบครัวในบ้านเก่าของเขาไปด้วย ใน

บางครั้งเช่น คืนวันหนึ่ง มารดาของซอมดัทท์ได้ฝันหลังจากที่เขาได้ตายไปแล้วประมาณ ๒—๓ เดือน (คือเขาตายในเดือนตุลาคม ๑๙๓๗) ในฝันนั้น เธอเห็นซอมดัทท์ผู้ตายมาบอกว่า เขากำลังจะติดตามพี่ชายของเขาคือนายวิษณุ ดัทท์ ไปในงานแห่งหนึ่งในตอนกลางคืนของวันหนึ่ง ในตอนนั้นเธอยังไม่รู้เรื่องนี้เลย ดังนั้นหลังจากคืนนั้นแล้ว เธอได้ถามนายวิษณุดัทท์ ก็ปรากฏว่าเป็นความจริงดังความฝันนั้น เรื่องนี้นายวิษณุ ดัทท์ได้ยืนยันความจริงกับข้าพเจ้า (คือ ดร. เอียนสตีเวนสัน) เอง

เวียร์สิงห์ได้กล่าวถึงการพ้องร้องกันที่ครอบครัวของ พินทรเทวีได้เข้าไปพัวพันอยู่ด้วย หลังจากที่ซอมดัทท์ ตายและก่อนเวียร์สิงห์เกิด คือเป็นเรื่องอูฐที่ครอบครัวของเขาซื้อมาหลังจากซอมดัทท์ตายไปแล้ว ๔ หรือ ๕ ปี และอูฐตัวนั้นก็ตายหลังจาก นั้นได้ ๒ ปี คือก่อนเวียร์สิงห์เกิดราว ๓ ปี นอกจากนั้น ยังได้บอกลักษมีจันว่า เด็ก ๆ ที่เกิดภายหลังซอมดัทท์ตายนั้นมีใครบ้าง ซึ่งนอกจากบอกชื่อได้ถูกแล้ว ยังจำตัวได้อีกด้วย คือ ระวี

ดัทท์ และ สาร์ลาเทวี และการจำตัวนั้นเรียกว่าพอเห็นกรู้จักเลยทีเดียว ซึ่งทำให้เป็นที่ประทับใจแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องเป็นอันมาก เกี่ยวกับครอบครัวเพื่อนบ้าน เวียร์สิงห์ก็บอกว่า ครอบครัวมุกตาสิงห์ได้อพยพไปอยู่ที่หมู่บ้านอีกแห่งหนึ่ง หลังจากที่ถูกขโมย ทั้ง ๆ ที่เรื่องนี้เกิดขึ้นก่อนเวียร์สิงห์เกิดเหมือนกัน

มีเกร็ดอีกเรื่องหนึ่งคือเขาบอกว่า เขาเห็นผู้หญิงสองสามคนมาผูกชิงช้าเล่น อยู่กับกิ่งของต้น peepal ซึ่งเขาอาศัยอยู่ (*ในสภาพของโอปปาติกะ*) และซึ่งเขาก็ถือว่าต้นไม้ต้นนั้นเป็นกรรมสิทธิ์หรือสมบัติของเขา ทำให้เขารู้สึกขัดเคือง เพราะตอนนั้นก็คิดไปว่า ถูกคนพวกนี้บุกรุกเข้ามาใน "บ้าน" ของตน เขาเคยคิดว่า อยากจะหักกิ่งไม้กิ่งที่มีชิงช้าผูกนั้นเสีย เพื่อให้หญิงเหล่านั้นตกลงมา แต่ก็ยับยั้งไว้ได้ เพราะคิดว่าคนเหล่านั้นอาจจะคอหักตายได้ ดังนั้นเขาจึงคอยให้ชิงช้านั้นแกว่งลงมาเกือบถึงพื้นดิน แล้วจึงหักกระดานชิงช้านั้นออก ซึ่งก็ทำให้หญิงเหล่านั้นตกจากชิงช้า แต่ก็ไม่ถึงกับตายหรือเจ็บมากนัก จากการสอบถามลักษมีจัน ก็ได้ความว่าเรื่องนั้นเกิดขึ้นจริงหลังจากที่ซอมดัทท์ตายแล้ว

สรุปความ จากเรื่องที่เกี่ยวกับการเกิดใหม่ดังที่ยกตัวอย่างมาแล้วนี้ จึงทำให้มีหลักฐานพอที่จะทำให้อนุมานได้ว่า สภาวะที่เรียกกันว่าเป็นภูมิของผู้ที่ละโลกนี้ไปแล้ว ซึ่งมีอ้างถึงในศาสนาพุทธ และศาสนาฮินดูนั้นมีอยู่จริง ๆ (To conclude; there is presumptive evidence supplied by cases of the reincarnation type in favor of the existence of a state of being referred to as that of a Preta in Hinduism and Buddhism)

(หมายเหตุผู้แปล ต้นฉบับภาษาอังกฤษที่ใช้คำว่า "เปรต" นั้น ไม่ได้หมายความถึง คำว่า "เปรต" ดังที่เข้าใจกันอยู่ในภาษาไทย ซึ่งเป็นอบายภูมิประเภทหนึ่ง ที่นักปราชญ์ทางฝ่ายภาษาอังกฤษนิยมแปลกันว่า hungry ghosts (คือ ผีที่หิวโซ) แต่มีความหมายตามคำภาษาบาลีว่า "เปต" คือผู้ละ (โลกนี้)ไปแล้ว คือตายแล้วทั้งหมด ซึ่งมีคำแปลในภาษาอังกฤษว่า the deceased)

จากบทความในวารสาร FATE

ข้าพเจ้ามีเพื่อนสนิทคนหนึ่ง ซึ่งได้เคยมีชีวิตพิสดาร อันทำให้เขามีความทุกข์แสนสาหัสมาครั้งหนึ่ง ตอนที่เขาเป็นเด็กวัยรุ่น ข้าพเจ้าจะเรียกชื่อเขาง่าย ๆ ว่า "เจย์"

ในช่วงเวลานั้น เพื่อน ๆ ของ "เจย์" ล้วนแต่ฝันถึงรถยนต์ และการนัดพบกับคู่รักกันทุกคน แต่ปรากฏว่าเจย์ครุ่นคิดอยู่กับเรื่องเกี่ยวกับ "ความจำ" อันแปลกประหลาดของเขาตลอดเวลา คือเขารู้สึกขึ้นมาเองว่า เขาสามารถจดจำเรื่องราวและเหตุการณ์เกี่ยวกับชีวิตในชาติก่อนของเขาได้อย่างแปลกประหลาด ซึ่งในชาตินั้น เขาได้มีชีวิตอยู่ในสมัยกลางของอังกฤษ อันที่จริงเรื่องเช่นนี้ถ้าจะว่าไป ก็เป็นเรื่องส่วนตัวภายในจิตใจของเขาเอง ไม่ได้มีความเกี่ยวข้องทำให้ใครอื่นเดือดร้อนแต่อย่างใด แต่นั่นแหละ วันหนึ่งเขาก็ทำผิด คือทำให้คนอื่นเดือดร้อนกันยกใหญ่จนได้ วันนั้นก็คือวันที่เขาระบายความในใจดังกล่าวออกให้พ่อแม่ของเขารู้นั่นเอง เพราะปรากฏว่าทั้งพ่อและแม่ของเขาเกิดตกใจกันยกใหญ่

คิดว่าเขาเป็นบ้าไปแล้ว และก็ไม่ได้รอช้า คือรีบส่งตัวเขาไปยังโรงพยาบาลโรคจิตทันที และเขาก็ต้องถูก "ควบคุมตัว" คือต้องอยู่เป็นคนไข้โรคจิตกับหมอที่นั่นเป็นเวลาถึง ๑๔ วัน

แต่ก็ยังเป็นโชคดีของเจย์อยู่บ้าง ที่เขาได้พบจิตแพทย์ที่มีจิตใจและความรู้กว้างขวาง ไม่คับแคบเหมือนพ่อแม่ของเขา หลังจากที่ได้ฟังเรื่องของเจย์จนจบแล้ว แพทย์ผู้นั้นก็กล่าวอย่างตรงไปตรงมาว่า เขาไม่มีความเข้าใจเรื่องที่เจย์เล่าให้ฟังแต่อย่างใดแต่เขาก็รู้ว่าเจย์ไม่ใช่คนวิกลจริต คือยังไม่ได้บ้า ดังนั้นหลังจากสองสัปดาห์แล้ว เจย์ก็ได้รับอนุญาตให้กลับบ้านได้ โดยได้รับคำแนะนำจากแพทย์ว่า ต่อไปนี้อย่าเล่าเรื่องนั้นให้พ่อแม่ของเขาฟังอีกเลยทีเดียว

เรื่องราวของนายเจย์ผู้นี้ แสดงถึงความจริงสองประการ ประการแรกก็คือเด็ก ๆในอเมริกาเดี๋ยวนี้ บางคนสามารถระลึกเหตุการณ์ในสิ่งที่เขาคิดว่า เกิดขึ้นแก่ตนเองในชาติก่อนได้เหมือนกัน และประการที่สอง คือ

พ่อแม่ของเด็กเอง ไม่มีความรู้ความเข้าใจพอที่จะให้ความเข้าใจพอที่จะให้ความเห็นใจเด็กในเรื่องเช่นนี้เลย

อย่างไรก็ตาม ก็ยังมีนักวิทยาการในอเมริกา ผู้สนใจในเรื่องเช่นนี้อยู่เหมือนกัน คนหนึ่งในจำนวนนั้น คือ **ดร. เอียน สตีเวนสัน แห่งมหาวิทยาลัยเวอร์จิเนีย** ซึ่งมีผู้รู้จักกันดี เพราะท่านผู้นี้ได้ทำการค้นคว้าเรื่องนี้โดยเฉพาะมาเป็นเวลานานพอสมควร และได้พิมพ์หนังสือรายงานผลงานของตนไว้อย่างมีหลักฐาน (*ซึ่งได้มีผู้แปลเป็นภาษาไทยมาก่อนหน้านี้แล้ว*) ต่อมาในปี ค.ศ. ๑๙๘๗ (คือเมื่อสองปีที่แล้วมานี้เอง) ดร. สตีเวนสัน ได้เสนอรายงานล่าสุด เป็นเรื่องเกี่ยวกับเด็กระลึกชาติได้อีก ๔ เรื่องในหนังสือชื่อ **"เด็กระลึกชาติได้"** (Children who remember previous lives) ซึ่งจะได้นำเสนอโดยย่อดังต่อไปนี้

เรื่องที่หนึ่ง เด็กชื่อ โรเบอร์ตา มอร์แกน เมื่ออายุได้ ๒ ขวบครึ่ง แม่หนูผู้นี้ก็เริ่มเอ่ยถึง "พ่ออีกคนหนึ่งและแม่อีกคนหนึ่ง" ซึ่งเธออยากไปหาเป็นอย่างยิ่ง แต่ก็คงไม่เป็นผล ต่อมาเมื่อแม่หนูอายุ ๑๐ ขวบ พ่อแม่

ของเธอได้ติดต่อมายัง ดร. สตีเวนสัน จากบ้านของตนในมลรัฐมินเนโซต้า โดยเล่าให้ฟังว่าในครอบครัวของตนแต่เดิมมาก็ไม่มีใครคิดฝันว่า จะเชื่อเรื่องชาติก่อนเช่นนั้นเลย และยังได้บอกเพิ่มเติมอีกด้วยว่า ตนได้ลงโทษแม่หนูเสียจนแม่หนูเข็ด ไม่กล้าเอ่ยถึงเรื่องการระลึกชาติ (*ซึ่งตนคิดว่าเป็นเรื่องเหลวไหล*) อีกต่อไป

แต่มารดาของแม่หนูก็เล่าต่อไปว่า ทั้ง ๆ ที่ตนเองไม่เชื่อนั่นแหละ แต่ก็ยังอดประทับใจไม่ได้ ในเมื่อเห็นว่าบางครั้งบุตรสาวของตนเอง ทำตนเหมือนกับเป็นลูกบุญธรรม คือไม่ใช่ลูกที่แท้จริงของตน เพราะแม่หนูจำเรื่องราวเกี่ยวกับบ้านเก่า และพ่อแม่คนเก่าได้อย่างละเอียดถี่ถ้วนเหลือเกิน พร้อมทั้งยังบอกสถานที่ตั้งของบ้านในชาติก่อนได้อย่างละเอียดจริง ๆ ว่าอยู่บนยอดเนินในไร่แห่งหนึ่ง นอกจากนั้น แม่หนูยังมีนิสัยแปลกอย่างหนึ่ง ซึ่งน่าจะติดมาจากชาติก่อนก็ได้ คือเธอเป็นคนชอบม้าเป็นพิเศษเรียกว่า เห็นม้าที่ไหนก็ไม่มีความเกรงกลัวเลย แต่จะตรงเข้าไปลูบหัวลูบหลังมันอย่างเป็นกันเองทุกครั้ง แม่หนูกล่าวว่า "หนูเคยขี่ม้ามาแล้วหลายครั้งนะ"

เหตุการณ์ที่น่าสนใจมีอีกตอนหนึ่ง เมื่อนางมอร์-แกน มารดาของแม่หนู พาแม่หนูขึ้นรถออกไปนอกเมืองปรากฏว่า ขณะที่รถกำลังแล่นผ่านถนนที่เต็มไปด้วยขี้ฝุ่นตลอดทางนั้น แม่หนูเกิดจำถนนได้อย่างแม่นยำ และบอกกับมารดาว่าถนนสายนี้แหละเป็นทางที่ไปสู่บ้านในชาติก่อนของเธอ ตอนนี้นางมอร์แกน เกิดกลัวเสียแล้วว่า เรื่องที่แม่หนูพูดนั้นอาจจะเป็นจริงก็ได้ จึงไม่ยอมพาแม่หนูขึ้นรถย้อนไปตามทางนั้นเลย แน่ละ แม่หนูโยเยบ่นพ้อเรื่องนี้อยู่ต่อมาอีกหลายวัน ทำให้นาง-มอร์แกน ก็ออกจะเสียใจในการตัดสินใจครั้งนั้นอยู่เหมือนกัน

ความจำของแม่หนูผู้นี้ ต่อมาก็ปรากฏว่ามีรายละเอียดมากขึ้นเรื่อย ๆ เธอได้พูดถึงของเล่นของเธอในชาติก่อน และบรรยายลักษณะร่างกายของแม่ในชาติก่อนอีกด้วย บางครั้งในเวลาที่พ่อแม่ในชาตินี้สนทนากัน เธอสามารถสอดแทรก ออกความคิดเห็นแสดงว่าเคยเป็นผู้เชี่ยวชาญในเรื่องนั้น ๆ มาแล้วอย่างไม่น่าเชื่อ ทั้ง ๆ ที่พ่อแม่ของเธอกล่าวว่า เธอไม่มีทางที่จะรู้เรื่องเช่นนั้น(*ในชาตินี้*)ได้เลย

แม่หนูโรเบอร์ตา มีนิสัยชอบแต่งตัวเป็นเด็กผู้ชาย แม้ว่าเธอจะไม่ได้เอ่ยบอกว่า เธอเคยเป็นเด็กผู้ชายมาแล้วในชาติก่อน เธอไม่ได้บอกว่าในชาติก่อนนั้นเธอตายอย่างไร นอกจากบอกว่าได้ถูกบังคับให้จากพ่อแม่ในชาติก่อนมา และอยากกลับไปหาอีก อย่างไรก็ตาม เธอจำชื่อพ่อแม่ในชาติก่อนไม่ได้ ซึ่งก็ทำให้เป็นการลำบากที่ว่าในระยะหลัง ๆ นี้ ถ้ามีการต้องการจะพิศูจน์อย่างจริงจังก็ทำไม่ได้ เธอหยุดพูดเรื่องชาติก่อนเมื่ออายุได้ ๔ ขวบ ซึ่งเป็นเวลาก่อนหน้าที่ ดร. สตีเวนสันจะมาพบเธอถึง ๖ ปี ซึ่งก็เป็นอันว่าไม่มีโอกาสที่จะสอบสวนค้นคว้ากันมากขึ้นกว่านี้ได้เสียแล้ว (*หมายความว่าเธออาจจะลืมเรื่องนั้นไปแล้วด้วยก็เป็นได้*)

เรื่องที่สอง เด็กชื่อ ซูซาน อิสท์แลนด์ ก่อนหน้าที่ ดร. สตีเวนสันจะได้มา สอบสวนกรณีแม่หนูโรเบอร์ตามอร์แกน เขาได้มาพบกับกรณีนี้ในมลรัฐไอดาโฮ ในปี ๑๙๖๔ เรื่องนี้มีลักษณะแปลกอยู่อย่างหนึ่ง คือเป็นการเกิดใหม่ในครอบครัว คือในหมู่ญาติกันนั่นเอง โดยเด็กเกิดใหม่ได้กล่าวว่า ตนเป็นพี่สาวคนโตที่ตายไปแล้วกลับมาเกิดใหม่เป็นลูกของแม่คนเดิม

เรื่องเกิดขึ้นในปี ๑๙๖๑ โดยที่เด็กหญิงคนหนึ่งชื่อ วินนี่ อิสท์แลนด์ถูกรถชนตาย นางอิสท์แลนด์ผู้มารดาเสียใจมาก อยากให้แม่หนูกลับมาเกิดใหม่อีกครั้งหนึ่ง แต่เนื่องจากเธอไม่นึกฝันว่าเรื่องนี้จะเป็นจริงได้ เพราะไม่เคยมีความรู้เรื่องนี้เลย จึงได้แต่นึกหวังไปอย่างนั้นเอง ต่อมาอีก ๖ เดือน ชารอนน้องสาวของวินนี่ได้ฝันไปว่าวินนี่จะกลับมาอยู่ด้วยกันอีก เวลาล่วงมาได้อีก ๒ ปี นางอิสท์แลนด์ได้มีครรภ์อีกหนหนึ่ง ซึ่งตอนนี้สามีของเธอก็เกิดความรู้สึกขึ้นมาเองว่า แม่หนูวินนี่ที่ตายไปแล้วนั้น จะกลับมาอยู่ด้วยกันอีก ทั้งนี้เพราะเขาเคยได้ยินเสียงประหลาดที่มองไม่เห็นตัวผู้พูด บอกว่าในการตั้งท้องของภรรยาของเขาคราวนี้ แม่หนูวินนี่จะกลับมาเกิดและอยู่กับเขาใหม่

ต่อมานางอิสท์แลนด์ก็คลอดบุตรเป็นหญิง ซึ่งพอมีอายุได้ ๒ ขวบ ก็เริ่มพูดถึงเรื่องราวในชาติก่อนของเธอ เมื่อถูกถามว่าในชาติก่อน เธอถึงแก่ความตายเมื่อใดเธอก็ตอบได้ทันที โดยตรงกับความเป็นจริงด้วย ว่าเธอตายเมื่ออายุ ๖ ขวบ ในชาตินี้เธอได้รับการตั้งชื่อ

ว่า ซูซาน และเธอก็มีความประพฤติและนิสัยเหมือนกับวินนี่ ซึ่งเมื่อนับตามสายเลือดและตระกูลแล้ว ก็คือพี่สาวของเธอนั่นเอง เรียกว่าเคยเป็นพี่ แล้วมาเกิดใหม่เป็นน้องในครอบครัวเดิมอีกครั้ง นางอิสท์แลนด์มีภาพถ่ายวินนี่ ลูกสาวคนโตที่ตายไปแล้ว ยังเหลืออยู่ ๒ รูป ปรากฏว่า ซูซาน เมื่อเห็นรูปนั้นเข้าก็เกิดความสนใจเป็นพิเศษ และบอกว่ารูปนั้นเป็นรูปตนเอง ไม่ใช่รูปของพี่สาวที่ตายไปแล้ว

นางอิสท์แลนด์มีขวดขนมคุ๊กกี้อยู่ขวดหนึ่ง เป็นขวดโหลใบค่อนข้างใหญ่ ที่ฝาขวดสลักเป็นรูปแมว ซึ่งก็คงมีจะมีขนาดใหญ่พอสมควร ในระหว่างที่วินนี่บุตร-สาวคนโตยังไม่ตายนั้น เธอมักจะร่วมเล่นสนุกกับลูกสาวทั้งหลายของเธอด้วยเสมอ คือเวลาใดที่เด็ก ๆ อยากจะกินคุ๊กกี้ เธอก็จะหยิบขวดใบนั้นออกมา แล้วเด็ก ๆ ก็จะทำเป็นร้องขอขนมจากแมวตัวนั้น คงจะเป็นทำนองว่า "พี่แมวจ๋า หนูอยากกินคุ๊กกี้จ้ะ ขอให้หนูกินบ้างนะ" แล้วนางอิสท์แลนด์ผู้เป็นมารดา ก็จะแสดงบทบาทเป็นนางแมวตัวนั้นโดยดัดเสียงแหลมเล็กให้คล้ายกับเป็นเสียง

แมวร้องเหมียว ๆ พร้อมกับพูดทำเสียงเล็กเสียงน้อยคล้ายแมวว่า "เอาซีจ๊ะ หนูอยากกินกี่อันล่ะ ?" เมื่อเด็ก ๆ บอกจำนวน เธอก็จะหยิบคุ๊กกี้ให้เท่ากับจำนวนนั้น หรือไม่ก็เท่ากับจำนวนที่เธอต้องการจะให้ หลังจากที่แม่หนูวินนี่ถูกรถทับตายแล้ว เธอได้เก็บขวดโหลใบนั้นเข้าตู้ไม่ได้เอาออกมาเล่นกับเด็กอีกเลย เพราะคงจะทำให้เกิดความสะเทือนใจทำนองนั้น อีกหลายปีต่อมา เธอจึงนำขวดโหลใบนั้นออกมา ซึ่งพอซูซาน ลูกสาวคนที่เกิดใหม่เห็นเข้า ก็จำได้ทันที แม่หนูจำได้ทุกรายการละเอียดที่เธอเคยล้อเล่นกับแม่ของเธอในชาติก่อน เช่นรู้วิธีว่าจะขอกินขนมอย่างไร และยังสามารถทำเสียง "เหมี๊ยว ๆ" เลียนเสียงนางแมวบนฝาขวด ล้อเลียนมารดาของเธอได้อีกด้วย

นอกจากนั้น ในระยะเวลาต่อมา แม่หนูซูซานยังมีความสามารถรู้เรื่องราวเล็ก ๆ น้อย ๆ บางอย่าง ซึ่งตามปกติ (ถ้าเธอไม่ได้กลับชาติมาเกิดแล้ว) เธอไม่สามารถจะรู้ได้เลย เช่นเธอสามารถรู้ชื่อเล่น ๆ ของเด็กชายคนหนึ่ง ซึ่งเคยเป็นเพื่อนเล่นของแม่หนูวินนี่ที่ถูก

รถทับตายไปแล้ว นางอิสท์แลนด์เคยซักถามข้อความบางที่เกี่ยวกับวินนี่ก็ปรากฏว่าซูซานตอบได้ถูกต้อง เรื่องเช่นนี้คนที่ไม่ยอมเชื่อแบบกระต่ายขาเดียว ก็คงต้องหาเหตุมาหักล้างจนได้ ว่าข้อความนั้น ๆ มีอยู่ในจิตใจของนางอิสท์แลนด์อยู่แล้ว และแม่หนูซูซานก็คงมีวิธีแอบไปดักหรือล้วงเอามาจากแม่ของเธอ ดังนี้ก็อาจเป็นได้ แต่สำหรับดร. สตีเวนสันเองนั้น ไม่เห็นด้วยกับเหตุผลดังกล่าวแล้ว

อันที่จริง ยังมีรายการละเอียดปลีกย่อยเกี่ยวกับชีวิตของแม่หนูวินนี่ ซึ่งแม่หนูซูซานสามารถระลึกย้อนหลังไปได้ แต่สิ่งที่น่าสังเกตและน่าคิด ยังมีอีกประการหนึ่ง คือตอนที่แม่หนูวินนี่ตายโดยการถูกรถชนนั้น เธอมีบาดแผลที่สะโพกเห็นได้ชัด เพราะเป็นตำแหน่งของร่างกายที่ถูกรถชนตาย บัดนี้ที่ร่างกายของแม่หนูซูซาน ก็มีรอยแผลเป็นเห็นได้ชัดตรงที่สะโพกแห่งเดียวกันนั้นเอง

เรื่องที่สาม เด็กชื่อ อีริน แจ๊คสัน เด็กหญิงผู้นี้เกิดเมื่อปี ๑๙๖๙ ในเมืองเล็ก ๆ แห่งหนึ่งใน รัฐอินเดียนา

แม่หนูเริ่มพูดถึงเรื่องราวในชาติก่อนของเธอเมื่ออายุ ๓ ขวบ สตีเวนสันได้พบกับครอบครัวนี้ เมื่อปี ๑๙๘๐

แม่หนูพูดถึงเรื่องราวในชาติก่อนของเธอชั่วระยะเวลา ๑ ปีเท่านั้น โดยเธอได้บอกกับบิดามารดาของเธอว่า เธอเคยเกิดเป็นเด็กผู้ชายชื่อ ยอห์น และได้อยู่กับพี่ (หรือน้อง) ชายชื่อเจมส์ ซึ่งชอบแต่งตัวชุดสีดำ เธออยู่กับแม่เลี้ยงของเธอ ซึ่งก็เป็นผู้ใจกรุณาต่อเธอมาก แต่ทว่าแม่หนูก็ไม่ได้บอกว่า บุคคลในสกุลคือพ่อแม่ของเธอชื่ออะไร เท่าที่พอจะสันนิษฐานได้ในเรื่องบ้านเกิดก็คือคงจะเป็นตำบลในชนบทแห่งใดแห่งหนึ่ง อย่างไรก็ตาม อุปนิสัยของแม่หนูอีรินในชาตินี้ ดูจะติดมาจากชาติก่อนด้วยเหมือนกัน เพราะปรากฏว่าเธอชอบแต่งตัวเป็นเด็กผู้ชาย และถ้าถูกบังคับให้แต่งตัวเป็นเด็กผู้หญิงก็รู้สึกอับอาย ในระยะหลัง ๆ เมื่อความทรงจำเหตุการณ์ในชาติก่อนได้จางหายไปแล้ว เธอก็ยังมีนิสัยเป็นเด็กประเภท "ทอม" อยู่เช่นเดิม และเคยพูดว่าอยากจะเล่นกีฬาเบสบอล (ซึ่งเป็นกีฬาสำหรับผู้ชาย) และอยากเป็นลูกเสือด้วย

ดร. สตีเวนสันได้บันทึกไว้ว่า "รู้สึกว่าแม่หนูจะอ่านหนังสือออกตั้งแต่อายุ ๓ ขวบ ก่อนที่จะมีใครสอน เธอเสียซ้ำ เธอมีพรสวรรค์ในการวาดรูปมาก เพราะเมื่อข้าพเจ้าได้พิจารณาดูรูปที่เธอวาดเล่นไว้ ตอนเป็นเด็กเล็ก ๆ แล้ว ก็รู้สึกได้ทันทีว่า เป็นผลงานที่ไม่ใช่เป็นของธรรมดาสำหรับเด็กอายุขนาดนั้นเลย นอกจากนั้นเธอยังมีความสามารถในด้านแต่งบทกวี ชนิดที่คนที่มีอายุแก่กว่ามาก ๆ ก็จะต้องนึกเสียดายว่า ทำไมตนเองจึงไม่สามารถแต่งได้ ไพเราะเหมือนอย่างเด็กขนาดแม่หนูผู้นี้

ตอนที่ ดร. สตีเวนสันมาพบอีรินนั้น ปรากฏว่าเธอได้เลิกพูดถึงเรื่องประสบการณ์ในชาติก่อนแล้ว แต่นิสัยเป็นเด็กหญิงผู้ประเภท "ทอม" ยังคงมีอยู่ต่อมาอีกหลายปี จนกระทั่งถึงวัยรุ่นนั่นแหละ เธอจึงได้เปลี่ยนนิสัย และการแต่งกายมาเป็นเด็กผู้หญิงเหมือนเด็กอื่นทั่วไป

บิดามารดาของอีรินเป็นผู้นับถือนิกายโปรเตสแตนท์ ดังนั้นจึงไม่ได้สนใจและก็ไม่เชื่อเรื่องการตาย

แล้วเกิดเลย แต่เมื่อแม่หนูพูดเรื่องนี้บ่อยครั้งยิ่งขึ้น นางแจ็คสันผู้เป็นมารดาก็ชักสนใจ และพยายามหาหนังสือที่เกี่ยวกับเรื่องนี้มาอ่าน เธอไม่ได้ส่งเสริมหรือสนับสนุนความเชื่อของบุตรสาวก็จริง แต่เมื่อเวลาผ่านไป เธอก็ชักมีใจเอนเอียงทำให้รู้สึกชักจะเชื่อเรื่องนี้บ้างเหมือนกัน

เรื่องที่ ๔ จินเจอร วอลดอรฟ เท่าที่ได้บรรยายมาแล้ว ๓ เรื่องอันเป็นเรื่องของเด็กระลึกชาติได้นั้น ล้วนเป็นเรื่องที่เกิดการระลึกชาติได้เมื่อตอนเป็นเด็กเล็ก ๆ พอโตขึ้นและตอนที่ ดร. สตีเวนสันไปพบและสัมภาษณ์ครอบครัวนั้น ก็ปรากฏว่าเด็ก ๆ เหล่านั้นลืมหรือหยุดพูดเรื่องดังกล่าวไปแล้ว แต่เรื่องต่อไปนี้ปรากฏว่ามีน้ำหนักในการน่าเชื่อถือได้มาก กว่าเรื่องที่แล้วมา

เรื่องนี้มีรายงานเกิดขึ้นในปี ๑๙๘๔ โดยนักจิตวิทยาฝ่ายคลินิค (clinical psychologist) ผู้ซึ่งทำงานอยู่กับมูลนิธิการค้นคว้าทางวิญญาณ (Psychical Research Foundation) ในเมืองแครอลตัน มลรัฐยอร์เยีย นักจิตวิทยาดังกล่าวนั้นชื่อ ดับบลิว จี รอล และ จีนนี่ เลเกิล สจ๊วต เป็นเรื่องเกี่ยวกับหญิงผู้หนึ่ง ซึ่งเกิดในเมืองเล็ก ๆ

แห่งหนึ่งในโอไฮโอ เมื่อปี ๑๙๓๘ มีชื่อ(ซึ่งเป็นนามแฝง) ว่า จินเจอร์ วอลดอร์ฟ เมื่ออายุ ๔ ขวบ เธอได้ถูกนำตัวมาเป็นบุตรบุญธรรมของครอบครัวที่ไม่มีบุตรจากเมืองข้างเคียงกันนั้น ก่อนหน้านี้ แม่หนูอยู่ในบ้านเลี้ยงเด็กที่ไม่มีพ่อแม่มาแล้วหลายแห่ง และก็ได้รับความทุกข์จากการถูกกดขี่ทารุณ และไม่มีใครเอาใจใส่ให้ความรักความเมตตามาตลอดเวลา

จินเจอร์เป็นเด็กที่มีอัธยาศัยน้อมไปในทางศาสนาเป็นพิเศษ เมื่ออายุ ๑๙ เธอก็เริ่มมีประสบการณ์ทางวิญญาณหลายอย่าง เช่นได้เห็นยายของเธอ ซึ่งถึงแก่กรรมไปแล้วมาเยี่ยมเธอด้วย อย่างไรก็ตาม จินเจอร์ยังระลึกชาติไม่ได้จนกระทั่งหลังจากเธอแต่งงาน ในปี ๑๙๖๘ เธอกับสามีพำนักอยู่ในชุมนุมอีกแห่งหนึ่งของมลรัฐโอไฮโอ และในขณะที่ตั้งครรภ์ เธอก็มีอาการมึนงงและเวียนศีรษะบ่อย ๆ ซึ่งเธอก็คิดว่าคงเป็นอาการตามปกติของคนมีครรภ์นั่นเอง แต่แม้เธอคลอดบุตรแล้ว อาการเวียนศีรษะดังกล่าวก็ยังไม่ยอมหายไป

ในช่วงระยะเวลานี้ จินเจอร์เกิดความอยากจะสืบหาพ่อแม่ที่แท้จริงให้ได้ตอนนี้เป็นปี ๑๙๗๐ ถึง ๑๙๗๗ ซึ่งอาการเวียนศีรษะยังคงปรากฏอยู่เรื่อย ๆ ในขณะที่เธออยู่ในเท็กซัสนั้น ก็เกิดความคิดผุดขึ้นมาเป็นชื่อ ๆ หนึ่ง คือคำว่า "มาเรียตตา" คำนี้ปรากฏขึ้นในห้วงนึกบ่อย ๆ และจินเจอร์ก็เลยนึกทึกทักเอาเองว่า คงจะเป็นชื่อของใครคนหนึ่งละกระมัง แต่พยายามสืบเสาะจากคนที่เคยรู้จักกับเธอเมื่อตอบเป็นเด็ก ก็ไม่ปรากฏว่ามีใครรู้จักคนที่ชื่อนี้เลย และในระหว่างเวลานี้ อาการทางประสาท (คือเวียนศีรษะ) ก็ยังคงรบกวนเธออยู่เรื่อย ๆ เธอจึงคิดขึ้นมาได้ว่า น่าจะต้องไปปรึกษาจิตแพทย์ดู เพื่อให้เขาสะกดจิตเธอให้ระลึกย้อนหลังไปถึงวัยเด็ก ๆ จะได้รู้ว่า "มาเรียตตา" นั้นเป็นชื่อใครอยู่ที่ไหนกันแน่ ในระหว่างการถูกสะกดจิตนั้นเอง ปรากฏว่าจินเจอร์ซึ่งถูกสั่งให้ระลึกย้อนหลังไปถึงวัยเด็ก ก็พูดออกมาว่า มาเรียตตาเป็นชื่อเมือง ๆ หนึ่งในรัฐโอไฮโอ ไม่ใช่ชื่อของบุคคล

เมื่อได้ความแจ่มชัดดังนี้ จินเจอร์ก็เดินทางไปที่เมืองมาเรียตตา ซึ่งพอไปถึงเธอก็รู้สึกว่าคุ้นเคยกับสถานที่ต่าง ๆ ณ ที่นั้นดีทีเดียว ต่อมาเธอได้ประสบความสำเร็จในการตามหามารดาผู้ให้กำเกิดและพี่และน้องสาวของเธอแต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จในการที่จะให้บุคคล เหล่านั้นยืนยันข้อมูลที่ได้รับในระหว่างการถูกสะกดจิตได้

ขอรวบรัดตัดทอนว่า จินเจอร์ได้ไปปรึกษากับจิตแพทย์อื่น ๆ จนกระทั่งได้มาติดต่อกับมูลนิธิค้นคว้าทางวิญญาณ (Psychical Research Foundation) จึงได้พบกับสจ๊วต และรอล ซึ่งเริ่มงานวิจัยเรื่องของเธอในปี ๑๙๘๔ จากการสอบสวนตามวิธีการ ของมูลนิธิ รอลก์พบว่า จินเจอรสามารถจำชื่อในชาติก่อนของเธอได้ว่าชื่อ ซาราห์ จินเจนกินส์ ตลอดจนจำชื่อถนนที่บ้านของเธอตั้งอยู่ได้อีกด้วย นอกจากนั้น เธอยังบรรยายถึงห้างร้านและสถานที่อื่น ๆ ในอดีตของเมืองมาเรียตตา และจำชื่อญาติบางคนตลอดถึงการตายของเธอในชาติก่อนได้ด้วย

ในระยะหลัง เธอได้ถูกสะกดจิตจนกระทั่งถอยกลับไป กลายเป็นคนในชาติก่อน คือ ซาราห์ จิน เจน-

กินส์ ได้มาติดต่อกับผู้สะกดจิต คือ รอล และสจ๊อตโดยตรง ซึ่งในระหว่างนั้น ก็ได้บรรยายถึงรายละเอียดเพิ่มเติมอีกหลายอย่าง ที่สำคัญก็คือว่า ครั้งหนึ่งในชาติก่อนนั้น เธอได้เดินทางไปในเรือชื่อ กอร์ดอน ซี กรีน และกัปตันเรือซึ่งมีชื่อนั้น ๆ ซึ่งเธอยังจำได้ และตอนท้ายก็ยังบอกว่า เธอถึงแก่ความตายโดยการกระโดดน้ำเพื่อฆ่าตัวตาย

รอลและสจ๊วตได้ทำการสืบสวนค้นคว้า เพื่อหาหลักฐานยืนยันจากสำนักทะเบียนประวัติ และสถานที่ของทางการหลายแห่งตามวิธีการของเขา ผลก็ปรากฏว่าการบรรยายและระบุชื่อต่าง ๆ ของจินเจอร์ ตรงกับความเป็นจริงอย่างละเอียดถี่ถ้วน เช่นเรือชื่อกรีนก็มีจริงเป็นต้น

อย่างไรก็ตาม สำหรับตัวจินเจอร์ ผู้ระลึกชาติได้นั้น ปรากฏว่าเจ้าตัวเองไม่ได้ยินดีหรือสบายใจกับความสามารถพิเศษเช่นนี้เลย เพราะเธอมักจะสงสัยและกลุ้มใจอยู่บ่อย ๆ ว่า เหตุใดเธอจึงมีสภาพจิตใจเช่นนี้ได้ทั้ง ๆ ที่เธอเองก็ไม่ได้มีความจงใจที่จะให้เป็นเช่นนั้น

แต่ก็เป็นที่น่าสังเกตว่า ในระหว่างการถูกสะกดจิตให้ระลึกย้อนหลังไปนั้น น้ำเสียงของเธอเปลี่ยนไปมาก คือกลายเป็นเสียงเด็ก ๆ อย่างชัดเจน และท่าทางที่พูดก็เต็มไปด้วยความมั่นใจในตนเอง ผิดกับเมื่อตอนที่เธอเป็นจินเจอร์ ซึ่งมีความกระวนกระวายอยู่เสมอว่า ทำไมตนเองจึงเป็นเช่นนั้นไปได้

ที่น่าสังเกตอีกอย่างหนึ่งก็คือจินเจอร์มีความกลัวมาก ในระหว่างการเดินทางโดยทางน้ำ ทั้ง ๆ ที่ในชาตินี้เธอไม่ได้มีประสบการณ์ในด้านอันตรายเกี่ยวกับการเดินทางข้ามน้ำเลย ข้อนี้อาจเป็นไปได้ว่ามีผลสืบเนื่องมาจากการที่เธอได้กระโดดน้ำตาย ในชาติที่เป็นซาราห์เจมส์จีน ก็เป็นได้

ข้อสังเกต (๑) เรื่องของจินเจอร์มีลักษณะที่แปลกกว่าของเด็กอื่น ๆ ก็คือเธอเกิดความสามารถระลึกชาติได้เมื่อตอนโตถึงขนาดแต่งงานแล้ว ส่วนรายอื่น ๆ นั้นจะระลึกได้เมื่อตอนเป็นเด็กเล็ก ๆ ช่วงเวลาหนึ่งเท่านั้นพออายุมากขึ้นก็ลืม

(๒) ตามสถิติ ปรากฏว่าเด็กระลึกชาติได้มีในอินเดียมากกว่าในอเมริกา แต่ข้อนี้ก็ไม่แน่นอนเสมอไป เพราะเป็นเรื่องของตัวเลขเท่านั้น ความจริงในอเมริกาอาจมีผู้ระลึกชาติได้มากกว่านี้ก็ได้ เป็นแต่ว่าไม่ได้มีรายงานหรือบันทึกไว้อย่างมีหลักฐานเท่านั้น เพราะลักษณะจิตใจของชาวอเมริกา มีความโน้มเอียงที่จะ **ไม่ยอมเชื่อ** เรื่องเช่นนี้เป็นพื้นอยู่แล้ว ดังนั้นแม้จะมีเรื่องเกิดขึ้นมากก็อาจจะไม่ยอมเชื่อ ไม่สนใจ ไม่สอบสวนและไม่บันทึกไว้เลยก็ได้

(๓) จำนวน ๔ รายที่บ่งถึงข้างต้นนั้น ก็ล้วนแต่เป็นเด็กที่เกิดและมีชีวิตอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ **ไม่สนใจ** และ **ไม่เชื่อ** เรื่องเช่นนี้ทั้งสิ้น

(๔) เด็กที่ระลึกชาติได้ในอเมริกามักหยุดพูดเรื่องเช่นนั้น ก่อนเด็กที่ระลึกชาติได้ในอินเดีย

(๕) เด็กที่ระลึกชาติได้ในอินเดีย มักจะพูดถึงสภาพแห่งการตายของตนในชาติก่อน มากกว่าเด็กที่มีความสามารถอย่างเดียวกันในอเมริกา

(๖) ความกลัวที่สืบเนื่องมาจากความตายในชาติก่อน (เช่นถ้าตกน้ำตาย ก็มักจะกลัวน้ำมากกว่าปกติ) เช่นนี้ ปรากฏว่ามีเหมือนกันทั้งแก่เด็กในอินเดียและอเมริกา

(๗) สิ่งที่น่าสงสัยอีกประการหนึ่งก็คือ เหตุใดเวลาเกิดใหม่จึงมีการเปลี่ยนเพศได้ และที่น่าประหลาดก็คือ เรื่องการกลับเพศนี้ ไม่ค่อยมีในอินเดีย แต่กลับมีมากกว่าในอเมริกา

(๘) ในทัศนะของ ดร. สตีเวนสันเองนั้น ถึงแม้ว่าข้อมูลและหลักฐานดังกล่าวมาแล้ว จะยังไม่เป็นเครื่องพิศูจน์ยืนยันให้เชื่อได้ถึงร้อยเปอร์เซ็นต์ก็ตาม แต่เขาก็ยังคิด(*คือให้ข้อเสนอแนะ*)ว่า มันน่าจะเป็นเครื่องบ่งชี้ให้เห็นความจริงว่ามีชาติก่อนอยู่จริง ๆ ก็ได้เหมือนกัน เขาเคยบันทึกไว้ว่า

"บางเรื่องที่เกิดขึ้นในอินเดียนั้น เด็กพูดถึงบ้านเกิดครั้งก่อนซึ่งอยู่ห่างไกลออกไปมาก และต่อมาเมื่อครอบครัวของทั้งสองฝ่าย คือฝ่ายพ่อแม่ในชาติก่อนและชาตินี้ได้มาพบกัน และมีการสอบสวนพิศูจน์กันขึ้น ก็

ปรากฏว่ามีความจริง ซึ่งไม่มีทางที่เด็กเล็ก ๆ ขนาดนั้นจะไปสอดรู้สอดเห็นมาจากใครที่ไหนในชาตินี้ได้เลย ซึ่งในเรื่องของรายละเอียดถี่ถ้วนชนิดปลีกย่อยเช่นนั้น ปรากฏว่าเด็กที่ระลึกชาติได้ในอเมริกา ยังจำได้ไม่ดีเท่ากับเด็กในอินเดีย" (*ซึ่งทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ในอเมริกานั้นกว่าจะเริ่มพิศูจน์กันก็เป็นเวลานาน จนกระทั่งเด็กลืมไปมาก หรือลืมหมดแล้ว จึงต้องอาศัยความทรงจำของผู้ใหญ่เป็นเครื่องประกอบ เช่นนี้ก็อาจเป็นได้*)

(๙) ดร. สตีเวนสันได้ย้ำให้เห็นความจริงข้อหนึ่งว่า เด็กที่ระลึกชาติได้นั้น มักจะเป็นคนธรรมดา (*คือไม่ใช่คนมีชื่อเสียงใหญ่โต*) และสิ่งที่ระลึกได้นั้น ก็ไม่ใช่สิ่งที่น่าเพลิดเพลินหรือเป็นความผาสุกเลย คือมักจะเป็นเหตุการณ์ร้าย หรือความทุกข์ทรมานเสียมากกว่า (*หมายความว่า เด็ก ๆ เหล่านั้นจะกุเรื่องเช่นนี้ขึ้นมาเพื่อทรมานตนเองด้วยเหตุใด*)

(๑๐) น่าเสียดายที่เมื่อเกิดมีเรื่องเช่นนี้ขึ้นในประเทศตะวันตก (คือเมืองฝรั่ง) มักไม่ค่อยมีผู้ใดสนใจเรียกนักวิชาการ หรือผู้สนใจทางนี้มาช่วยทำการพิศูจน์

หรือหาความจริงในด้านวิชาการ จึงทำให้เกิดผลคือกว่านักวิชาการจะรู้หรือมาถึง ก็เป็นเวลาเนิ่นนานจนทำให้ดำเนินการพิศูจน์ได้ไม่เต็มที่เสียแล้ว นี้คือความเห็นของ ดร. สตีเวนสันเช่นเดียวกัน

(๑๑) แนวความคิดเรื่องการเกิดใหม่ คือตายแล้วไม่สูญนี้ อาจเป็นช่องทางหรือโอกาสอันดี (boon) สำหรับนักจิตวิทยาที่ค้นคว้าเกี่ยวกับมิติอื่นด้วย(Parapsychologists) และตลอดจนถึงนักวิทยาศาสตร์ หรือนักปราชญ์ในด้านอื่น ๆ ที่สนใจในเรื่องนี้ด้วยเช่นเดียวกัน

(๑๒) สิ่งที่เรายังขาดอยู่มากในเวลานี้ และในเรื่องเช่นนี้ก็คือ กำลังคน ซึ่งได้แก่ผู้ที่ยินดีเดินทางออกไปสอบสวนค้นคว้ารวบรวมข้อมูลกันถึงที่ที่มีผู้ระลึกชาติเกิดขึ้นได้จริง ๆ ทุกราย (*คือไม่ต้องกลัวลำบากตรากตรำและไม่ใช่นั่งฟังรายงาน และสรุปเอาภายในบ้านของตนเองเท่านั้น*) บุคคลเหล่านี้จะต้องพร้อมที่ออกเดินทางไปทันทีเพื่อสอบสวนกันอย่างรวดเร็วที่สุด และอย่างกว้างขวางละเอียดถี่ถ้วนที่สุด ถ้าทำได้เช่นนี้จริง ๆ ก็เป็นที่หวังได้ว่า เราคงจะได้ข้อพิศูจน์ยืนยันอย่างแน่นอนว่า เรื่อง

การตายแล้วเกิดนี้ เป็นเรื่องที่เชื่อได้จริง ๆ หรือว่า เชื่อไม่ได้เลย อย่างใดอย่างหนึ่ง ให้เป็นที่แน่นอนกันเสียที

บันทึกของผู้แปล

ตัวอย่างของระลึกชาติก่อนได้ ตั้งแต่เรื่องของเด็กหญิง ราจุลชาห์ จนถึงเรื่องของนายเวียร์ สิงห์ นั้น ข้าพเจ้าได้ต้นฉบับมาด้วยความเอื้อเฟื้อของบุคคล ๒ ท่าน ดังกล่าวแล้ว ผู้สนใจต้องการอ่านจากต้นฉบับเดิม ซึ่งมีข้อความมากกว่าที่แปลมาแล้วบ้างก็โปรดหาอ่านได้จากที่ข้าพเจ้าได้ระบุที่มาไว้ให้แล้ว ต่อไปนี้จะขอเสนอความเห็นส่วนตัวเป็นการเพิ่มเติมดังต่อไป

๑ อันที่จริง ตัวอย่างดังกล่าวนั้น ยังมีอีกมาก ถ้าหากเราคิดจะศึกษาค้นคว้ากันจริง ๆ โดยไม่คิดดูถูกเสียก่อนว่า เป็นเรื่องงมโง่และงมงาย เพราะ “สมัยนี้เขาไปโลกพระจันทร์ และใช้เครื่องคอมพิวเตอร์กันแล้ว” ในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐฉบับวันอาทิตย์ที่ ๒๓ เดือนกรกฎาคม ปีนี้ ก็มีเรื่องของดาราสาวแห่งศรีลังกา ชื่อรักมณีเทวีซึ่งถูกรถชนตาย และได้กลับมาเกิดใหม่

ในร่างของเด็กหญิงนันทิ วีอะกอนี ซึ่งพอพูดได้เมื่ออายุ ๒ ขวบเศษ และได้เห็นภาพของดาราสาวในจอทีวี ก็บอกว่านั่นคือตัวของเธอเองและสามารถบอกรายละเอียดอื่น ๆ ได้อีกมาก

๒. ในประเทศไทย มีหนังสือเกี่ยวกับเรื่องการตายแล้วยังไม่สูญหายไป (ถึงแม้จะยังไม่มาเกิดใหม่ก็ตาม) ที่น่าอ่านอยู่อีกหลายเล่ม โดยเฉพาะของคุณ ท. เลียง-พิบูลย์ ผู้ล่วงลับไปแล้ว และของคุณประสิทธิ์ การุญวณิช บ้านเลขที่ ๑๔ ซอย ๑ ถนนเพชรบุรี กทม. ๑๐๔๐๐ ทั้งนี้ไม่นับหนังสือของสำนักค้นคว้าของวิญญาณเอง ซึ่งมีอยู่หลายเล่มทั้งที่แปลจากภาษาอังกฤษ และที่เป็นเรื่องในประเทศไทยเอง

๓. ส่วนหนังสือของต่างประเทศ โดยเฉพาะที่เป็นภาษาอังกฤษ ที่สนับสนุนแนวความคิดเรื่องตายแล้วไม่สูญนี้ ดังที่ข้าพเจ้าเคยกล่าวแล้ว ปรากฏว่ามีจำนวนมากมายขึ้นทุกที อันเป็นผลของการค้นคว้าอย่างมีระบบ เหตุผลและหลักฐานพอเชื่อถือได้ทั้งสิ้น และผู้แต่งก็เป็นผู้มีการศึกษาดีขนาด ได้ปริญญาเอกก็มีไม่น้อย ลำพัง

การ**อ่าน**ให้ตลอดทุกเล่มเท่านั้น ข้าพเจ้าก็คิดว่าคงจะไม่มีเวลาพอ ทั้งนี้เป็นเครื่องแสดงว่าชาวตะวันตกที่มีการศึกษาดี เริ่มมีใจกว้าง และเห็นคุณค่าของหลักเรื่องกรรมของพระพุทธองค์มากขึ้นทุกที เป็นแต่ว่าส่วนมากเมื่อเชื่อหลักกรรมของพุทธศาสนาแล้ว เขาก็พยายาม "ลาก" เรื่องของเราพาไป "**เข้าโบสถ์**" บวชและห้มจีวรของเขา กลายเป็นคริสต์ศาสนาที่ "**ทันสมัยและมีเหตุผลน่าเชื่อถือยิ่งขึ้นกว่าเดิมมาก**" ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนมาก ก็คือหนังสือชุด "โลกทิพย์" โดยเฉพาะภาค ๑ ที่มีแปลไว้แล้ว และมีจำหน่ายที่สำนักค้นคว้าทางวิญญาณ แสดงให้เห็นว่า หลักกรรมและการสืบภพชาติของเราถูกลากไป "**แต่งตัวใส่ชุดใหม่**" ในนามของพระผู้เป็นเจ้าอย่างเอียมอ่อง ในขณะที่พวกเราที่คิดว่าตนเป็นปัญญาชนพากัน "**ขับไล่ไสส่ง**" อย่างไม่ใยดี ข้าพเจ้าเคยนึกเล่น ๆ ว่า นี่ถ้ามนุษย์ต่างดาวที่มีสติปัญญา (Extra-terrestrial Intelligence) เขามาได้รู้และเห็นเข้า คงจะต้องเกาหัวแกรก ๆ และออกอุทานว่า "เอ๊ะ นี่มันเป็นไปได้ยังไงหว่า ?"

๔. ท่านผู้อ่านที่มีใจสงสัยด้วยบริสุทธิ์ใจ คือไม่ได้คิดในแง่ **"ตัวกู ของกู"** ถ่ายเดียวนั้น ข้าพเจาขอแนะนำให้อ่านบทความเรื่อง **"ชำแหละวิทยาศาสตร์"** ซึ่งได้ลงติดต่อกันมาใน "วิญญาณ" ๖ ตอนแล้ว และท่านจะเห็นความจริงว่า นักคิดและนักวิทยาศาสตร์ทางตะวันตกเริ่มรู้สึกว่า วิชาวิทยาศาสตร์และเหตุผลทางสามัญสำนึกนั้นไว้ใจอย่างเต็มที่ต่อไปอีกไม่ได้แล้ว เรียกว่าเขารู้กันว่าพวกเขาเอง ก็เคยทำผิดพลาดมาหนักต่อหนักคือไม่ใช่เทวดาหรือสัพพัญญูผู้รู้ทุกสิ่งชนิดที่เรียกว่าเป็นผู้หยั่งรู้ดินฟ้ามหาสมุทรเลย ดังนั้นจึงน่าเสียดายว่าพวกเราโดยเฉพาะชาวพุทธฝ่าย "ปัญญาชน" กลุ่มที่ส่งเสียงดังนี้ ยังไม่หยุดความเพียรที่จะเอาความเป็นเทวดาหรือสัพพัญญูไปยัดเยียดให้เขา คือจะเกณฑ์ให้เขาเป็นผู้หยั่งรู้ดินฟ้ามหาสมุทรให้ได้

๕. แน่นอน ฝรั่งที่ไม่ยอมเชื่อเรื่องเช่นนี้ ก็ย่อมมีอยู่เหมือนกัน ซึ่งเรื่องเช่นนั้นย่อมไม่ใช่หน้าที่ของฝ่ายข้าพเจ้าที่จะยกวาทะของเขาขึ้นมาอ้าง คือเป็นหน้าที่ของท่านที่มีความเห็นตรงกันข้าม จะต้องค้นคว้า

หามาอ้างอิงเอง เรื่องเช่นนี้เป็นเสมือนการพิจารณาคดีในศาลสถิตยุติธรรม ผู้ถูกกล่าวหาไม่มีหน้าที่หรือพันธะกรณีที่จะต้องหาเหตุผลและประจักษ์พยานมา ปรักปรำตนเอง ผู้ใดกล่าวหาผู้อื่นผู้กล่าวหานั้นก็มีหน้าที่และภาระที่จะต้องหาพยานหลักฐาน และเหตุผลมาสนับสนุนข้อกล่าวหาของตนให้ได้ ในกรณีของสำนักค้นคว้าทางวิญญาณ ซึ่งเป็นฝ่ายเชื่อในพระปัญญาตรัสรู้ของพระพุทธเจ้านั้น ได้ค้นคว้าหา วาทะ หลักฐาน เหตุผล ตัวอย่าง และข้อมูลต่าง ๆ มาสนับสนุนตนเองพอสมควรแล้ว และก็อาจจะมีต่อไปอีกบ้าง ทั้งนี้รวมทั้งวาทะของนักวิทยาศาสตร์ชั้นนำต่าง ๆ เช่น ไอนสไตน์ เป็นต้น ผู้สนใจโปรดย้อนกลับไปอ่านเรื่อง **"ชำแหละวิทยาศาสตร์"** ตั้งแต่ตอนต้น ๆ ได้ จาก "วิญญาณ" ฉบับที่แล้ว ๆ มานั้น

๖. อันที่จริง เหตุผลของฝ่ายที่ไม่ยอมเชื่อว่าตายแล้วเกิด ก็มีอยู่หลายประการ ซึ่งน่าคิดและน่าฟังอยู่เหมือนกัน เช่นว่า เหตุใดจึงระลึกชาติได้เป็นบางคน ซึ่งเป็นส่วนน้อยเหลือเกิน เป็นต้น เรื่องนี้พอจะอธิบาย

ได้โดยไม่ยากอย่างน้อยก็พอให้ผู้ที่สงสัยด้วยความบริสุทธิ์ใจ นำไปคิดเป็น "การบ้าน" ได้พอสมควร ซึ่งเรื่องนี้จะได้บรรยายในบทต่อไป ซึ่งอาจจะมีการอ้างข้อความต่าง ๆ ที่มาจากพระไตรปิฎกในที่ต่าง ๆ ด้วย

๗. ผู้ที่เกรงว่า ความเชื่อในชาติหน้าและชาติที่แล้วมา จะทำให้เกิดปัญหาหลายอย่างนั้น ข้าพเจ้าใคร่ขอเสนอให้ความเห็นว่า สมมติว่าจะมีปัญหาบ้าง ก็คงจะมีประโยชน์มากกว่านั้นมาก ไม่เหมือนกับการไม่เชื่อเรื่องเช่นนี้เสียเลย ซึ่งจะทำให้เกิดปัญหา และเรื่องยุ่งยากมากกว่าข้อดีที่อาจจะเกิดขึ้นมากมายนัก เรื่องนี้มีข้อความเรื่อง "หางกระดิกหมา" ที่ข้าพเจ้าได้อ้างถึงไว้แล้วใน "วิญญาณ" ฉบับ มีนาคม—เมษายน ปีนี้ หน้า ๖ แล้ว

๘. เท่าที่ได้บรรยายโต้แย้งกันมาแล้วก็ดี และที่จะได้บรรยายอีกเรื่อย ๆ ในบทต่อไปก็ดี ขอให้เป็นที่เข้าใจว่าเป็นการโต้แย้งกันเกี่ยวกับ **หลักการ** หรือว่า **ความเห็น** เท่านั้น ไม่ได้เกี่ยวกับ **บุคคล** เป็นใหญ่ (นอกเสียจากว่า บุคคลนั้น ๆ จะยึดมั่นใน **ตัวกู ของกู** เป็นใหญ่เสียเองเท่านั้น) มีความจริงที่ปรากฏในชีวิตประจำวัน ในสังคมของเรา ที่ว่าในจำนวนบุคคลคัดค้านเรื่อง

ตายแล้วเกิดนั้น ก็มีบางท่านที่ได้ทำประโยชน์ให้แก่สังคมได้อย่างกว้างขวางและที่น่าชมเชย ทั้ง ๆ ที่เขาถือคติว่า "ในพุทธศาสนา ไม่มีการนำเอาสวรรค์เข้ามายกหรือนำเอานรกเข้ามาขู่" นั่นแหละ ในทางตรงกันข้ามผู้มีความเชื่อเรื่องตายแล้วเกิด แต่ก็ยังอดทำความชั่วบางอย่างไม่ได้ และบางกลุ่มก็งมงายจนเกินไปจริง ๆ เสียด้วย เช่นนี้ก็มีอยู่เหมือนกัน ความจริงอันประหลาดที่เรียกตามสำนวนภาษาอังกฤษว่า paradox หรือ irony นี้ ข้าพเจ้าจะนำมาวิเคราะห์ เพื่อหาเหตุผลกันในบทต่อ ๆ ไป

ดังนั้น ขอให้ท่านที่มีความเชื่อว่า ตายแล้วต้องไม่เกิด คือสูญไปเลยนั้นโปรดใจเย็น ๆ อย่าเพ่อโวยวาย ข้าพจ้ามีใจกว้างและซื่อตรงพอที่จะมองท่านในแง่ดี ซึ่งท่านมีอยู่จริง ๆ เป็นแต่สงสัยว่าท่านจะมีใจกว้างและซื่อตรงพอที่จะมองคนที่เชื่อว่าตายแล้วเกิด เชื่อผีสางเทวดาในแง่ดีบ้างหรือเปล่า? ท่านมีคุณธรรมข้อ tolerance พอที่จะไม่ชิ้วิ้วิ้ว และไม่ด่ากราดว่าพวกที่เชื่อตายแล้วเกิดเชื่อผีเทวดา เจ้าบ่าเจ้าเขาทั้งหลายนั้นเป็นคนงมโง่ งมงายและงมโข่งตลอดกาล และทุก ๆ คนหรือเปล่า ?

เพื่อเป็นข้อคิด (food for thought) การบ้านท้ายบทนี้ ขอฝากวาทะของชาวคริสต์ผู้หนึ่ง ซึ่งมีปริญญาขั้นดอกเตอร์ แต่เชื่อเรื่องการให้ผลของกรรม **ข้ามภพชาติ** แบบของศาสนาพุทธ ซึ่งเขากล่าวไว้ดังต่อไปนี้

"การปฏิเสธหลักกรรม ไม่ว่าจะเป็นประเภทที่กำลังให้ผลอยู่ในปัจจุบัน หรือประเภทที่ยังคอยติดตามอยู่ (*คือยังไม่ได้ช่องให้ผลในชาตินี้*) ก็ตาม ก็มีค่าเท่ากับการบิดพลิ้ว ไม่ยอมรับความจริงว่าตนมีหนี้สินอยู่ ที่จะต้องชดใช้ และสิ่งเหล่านี้เป็นบทเรียนซึ่งตนจะต้องเรียน (*เพื่อระวังหรือละเสียให้หมดสิ้นในอนาคต*) ทัศนคติแบบนี้ เป็นการแสดงถึงความไม่ซื่อสัตย์อย่างยิ่งทีเดียว ผู้ที่ไม่ยอมรับความจริง และชอบบิดพลิ้ว ไม่ยอมชำระหนี้สินหรือพันธะที่ตนมีอยู่ไม่ว่าจะเป็นหนี้สินทางวัตถุหรือทางจิตใจก็ตาม ย่อมเป็นคนที่ไม่น่าคบหาหรือนับถือเลย จริงอยู่ทัศนคติเช่นนั้นเป็นเพียงความพยายามที่จะโกงเท่านั้น เพราะว่าเขาเพียงแต่ใช้เหตุผลวกวนไปต่าง ๆ นา ๆ เพื่อจะปฏิเสธความจริง (*คือหมายความว่ายังไม่ได้ลงมือโกงจริง ๆ เลย*)

แต่นั่น ก็ไม่สามารถจะเปลี่ยนแปลงหรือลบล้างความจริงอีกข้อหนึ่งไปได้คือข้อที่ว่า เขาพยายามบิดพลิ้วหรือหลบเลี่ยง เรื่องที่เป็นความรับผิดชอบของตนโดยตรงนั่นเอง *(ซึ่งก็เท่ากับแสดงนิสัยขี้โกงอย่างแจ่มชัด)—ดร. จินา เซอร์มินารา* (To deny Karma, either presently operative or in suspension, is equivalent to denying the existence of debts to be paid and lessons to be learnt and is an essentially dishonest attitude. A man who is deceitful and fraudulent in regard to his obligations, whether they be of a material or spiritual nature, commands no respect. Just because the attempted fraud consists of mental acrobatics of denial does not alter the fact that it partakes essentially of the effort to dodge accountability).

Dr. Gina Cerminara (from

MANY MANSIONS : THE

EDGAR CAYCE STORY ON REINCARNATION

(page 71)

—๓—

ความหมายของการตายแล้วเกิด ที่เป็นทางสายกลางของพุทธศาสนา

"การเกิด ๆ ตาย ๆ ก็คือทุกข์หน้าเก่า (*ที่เราทุกคนเคยผ่านมาแล้ว*) นั่นเอง"

เทศนา โดยพระอาจารย์มหาบัว ญาณสัมปันโน วัดป่าบ้านตาด อุดรธานี

"คนทุกคน ที่กำลังมีชีวิตอยู่ในปัจจุบันนี้ ล้วนแต่ได้เคยตายจริง ๆ มาแล้วทั้งสิ้น"

— *ดร. มาคัสบาค* (People living now once actually died — Dr. Marcus Bach จาก FATE October 1969)

ในปี ค.ศ. ๑๙๘๑ (คือเมื่อ ๘ ปีมาแล้ว) ได้มีการหยั่งเสียงประชามติในอเมริกา ปรากฏว่าชาวอเมริกัน ๓๘ ล้านคน ซึ่งหมายความว่า ๑ ใน ๔ ของประชากรที่เป็นผู้ใหญ่ทั้งหมดต่างเชื่อกันว่า เขาได้เคยเกิดมาแล้ว **(ก่อนที่จะมาเกิดในชาตินี้)** และในปัจจุบัน ก็มีบุคคลผู้เชื่อเช่นนี้**มากขึ้นเรื่อย** ๆ บุคคลเหล่านี้นับได้ว่าเป็นผู้มีการศึกษา **มีสติปัญญา (คือหัวสมัยใหม่)** ซึ่งเป็นผู้ที่ประสพความสำเร็จในชีวิตแล้ว จากทุกสาขาอาชีพและทุกวงการงาน เขาเหล่านั้นกำลังพิจารณาอย่างเอาจริงเอาจังว่า เขาน่าจะได้เคยมีชีวิตมาแล้ว ก่อนหน้าที่จะมาเกิดครั้งนี้– ไมเกิล ทัลบอต จากเรื่อง "ชาติก่อน"

(In 1981 a Gallup poll revealed that 38 million Americans now believe they've had past lives.––about one fourth of our adult population. More and more intelligent, successful people from all walks of life are seriously beginning to consider the possibility that they have lived before."–– Michael Talbot from : YOUR PAST LIVES)

คำจำกัดความของคำว่า "ตาย"

จากข้อความที่ได้บรรยายมาแล้วในบทที่ ๑ และบทที่ ๒ นั้น ท่านผู้อ่านคงจะพอจับใจความสำคัญได้ว่า

ที่เกิดการถกเถียงกันในเรื่องการตายแล้วจะต้อง "เกิด" ใหม่อีกหรือไม่นั้น ก็เพราะว่ามีการตีความ (interpret) ของคำว่า "ตาย" และ "เกิด" ไปคนละอย่าง โดยที่ต่างฝ่ายก็อ้างหลักฐานจากพระไตรปิฎก และยืนยันว่าของตนถูกต้องด้วยกันทั้งคู่ ซึ่งเรื่องนี้ข้าพเจ้าจะได้ขอเสนอหลักฐานและถือโอกาศ "วิจารณ์" เป็นการเสนอความเห็นของฝ่ายข้าพเจ้าบ้าง ดังต่อไปนี้

แต่ก่อนอื่นก็ใคร่จะขอทบทวนมติของทั้งสองฝ่ายเป็นการทบทวนความจำคือ

ก) ฝ่ายที่ตีความคำว่า "เกิดและตาย" ตามความเข้าใจของคนทั่วไป ในภาษาพูดโดยปกติ คือที่ยังไม่ใช่เป็นหลักวิชาฝ่ายปรมัตถ์ ก็ถือว่า หมายความถึง **"การเกิดของกายเนื้อ และการตายของกายเนื้อ"** ตามที่เห็นกันอยู่โดยปกติ ซึ่งจะเรียกว่า เป็นการเกิดและตายในแง่ของกฎหมาย คือจำเดิมตั้งแต่ปฏิสนธิในครรภ์ของมารดา และในที่สุดก็หมดลมหายใจ ทำให้ร่างกายเน่าเปื่อย ต้องนำไปฝังหรือเผาตามสมควรแก่กรณี*

---

* ผู้ต้องการทราบรายละเอียดคำจำกัดความของการ "ตาย" ในแง่ของการแพทย์ โปรดอ่านบทความของ น.พ. สิริ พัฒนกำจร ใน "วิญญาณ" เล่ม ๕—๖ / พฤษภาคม—มิถุนายน ปีนี้

ข) ฝ่ายที่ตีความในแบบปรมัตถ์ คือ หมายความถึง การเกิดของจิตในขณะหนึ่ง (ตามหลักคัมภีร์อภิธรรม) และก็เป็นการตายของจิตในขณะต่อมา ในกรณีเช่นนี้ก็ถือว่าเป็นการ "เกิดตายและตายเกิด" ทุกขณะเรื่อยไป ตราบใดที่กายเนื้อร่างนั้น ๆ ยังไม่หมดลมหายใจ และที่สำคัญคือฝ่ายนี้ยังถือต่อไปว่า หลังจากหมดลมหายใจแล้วก็เป็นอัน "สูญสิ้นทุกอย่าง (ทั้งผลของความดีและความชั่วที่ยังไม่ได้รับในชาตินี้)" โดยเด็ดขาด

การ "เกิด" ในทัศนะของพระพุทธองค์

ปัญหาจึงมีว่า ใน ๒ ฝ่ายนั้น ฝ่ายใดควรจะเป็นฝ่ายที่ "ตีความ" (interpret) ได้ "ถูกต้อง" คือ*ตรงตามความหมายที่พระพุทธองค์ทรงประสงค์จะบ่งถึงเช่นนี้ ?*

คำตอบต่อปัญหานี้ ซึ่งดูเผิน ๆ ก็ไม่น่าจะยากเย็นอะไรนัก แต่ปรากฏจากประสบการณ์ของการค้นคว้าของข้าพเจ้าเองว่าไม่ใช่เป็นเรื่องง่ายเลยทีเดียว

ในแง่ของพระสูตรหรือสุตตันตปิฎก ปรากฏว่ามีหลักฐานที่มาอ้างอิงมากมายเกินกว่าที่นำมาบรรยายในที่

นี้ให้ครบถ้วนว่า การเกิดใหม่นั้นหมายความถึง*การเกิดของ (กายเนื้อ) ใหม่หลังจากที่กายเนื้อเก่าแตกดับ คือ หมดลมหายใจโดยเด็ดขาดไปแล้วจริง ๆ* ซึ่งข้าพเจ้าคิดว่าคงจะต้องมีบทอีกสักบทหนึ่งต่อไปที่อ้างหลักฐานที่มาจากสุตตันตปิฎกไว้อย่างน้อยถึงไม่ครบถ้วนร้อยเปอร์เซ็นต์ ก็คงจะเกือบครบถ้วน หรือเพียงพอแก่ความต้องการที่เดียว ในที่นี้จะขออ้างที่มาเพียงแห่งเดียวจากพระสูตรที่นับว่าเป็นหลักฐานที่คงจะไม่มีชาวพุทธผู้ใดปฏิเสธได้ คือมหาสติปัฏฐานสูตร ในนิทเทศ (คือคำอธิบาย) ของบทตั้งที่เรียกว่า ชาติ คือการเกิด ท่านให้คำอธิบายเป็นเชิงคำจำกัดความไว้ในหัวข้อย่อยเรื่องอริยสัจ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ดังนี้

"กตมา จ ภิกฺขเว ชาติ ฯ ยา เตสๆ เตสๆ สตฺตานๆ ตมฺหิ ตมฺหิ สตฺตนิกาเย ชาติ สญฺชาติ โอกฺกนฺติ นิพฺพตฺติ อภินิพฺพตฺติ ขนฺธานๆ ปาตุภาโว อายตนานๆ ปฏิลาโภ..."

แปลอย่างชนิดถอดความก็คือ การเกิดนั้นได้แก่การปรากฏขึ้นของขันธ์ทั้งหลาย คือการได้มีอายตนะ (คือ ตา หู ลิ้น กาย ใจ)

ส่วน **การแก่** ก็มีบรรยายไว้เป็นใจความว่า ได้แก่ อาการที่ฟันหัก ผมหงอก หนังเหี่ยวเป็นต้น มรณะ คือความตายก็มีการแสดงลักษณะไว้ว่า การแตก, ดับ, สลาย ของขันธ์คือร่างกายเป็นต้น ทำให้ร่างกาย *กลายเป็นสิ่งที่ต้องทอดทิ้งไว้ในโลกนี้*

จากที่มาข้างต้นนี้แห่งเดียว ก็คงจะเป็นการเพียงพอที่จะให้คำตัดสินเด็ดขาดได้แล้วว่า คำว่า **การเกิด** นั้น พระพุทธองค์ทรงหมายถึงการได้อัตตภาพ คือร่างกายที่มีแขน ขา หู ตา ครบถ้วนเป็นอวัยวะและอินทรีย์ (ที่รับสัมผัสได้) ของร่างกายอย่างแน่นอน ทั้งนี้ยังไม่ต้องกล่าวถึงประเด็นอื่น ๆ อีกมากมาย เช่นนิทเทสของจุตูปปาต-ญาณ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ และโปฏฐปาทสูตร เป็นต้น ส่วนการตายก็คือการที่ร่างกายกลายเป็นทรากศพที่ต้องทิ้งไว้ในโลกนี้นั่นเอง **ไม่ใช่การตายของจิตทุกขณะ**

แต่ฝ่ายที่เชื่อว่า การเกิดใหม่เป็นการเกิดของแต่ละขณะจิต จะยังไม่ยอมจำนนง่าย ๆ เพราะมีแหล่งที่มาสำหรับอ้างอิงได้อีกแห่งหนึ่ง คือ คัมภีร์พระอภิธรรม

ซึ่งได้พรรณนาถึงการเกิดดับของจิตไว้อย่างละเอียดถี่ถ้วนชนิดที่สำนวนภาษาอังกฤษเรียกว่า "ผ่าเส้นผม (ออกเป็นเสี่ยง ๆ)" (hair-splitting) ทีเดียว นักอภิธรรมหลายท่านจึงมีทัศนะคติถือเอาเป็นหลักตายตัวขั้นเด็ดขาดเลยทีเดียวว่ามีเพียงแต่ **การเกิดดับของจิตแต่ละขณะอย่างเดียว** และการเกิดดับของจิตดังกล่าวก็มิได้เป็นได้ในขณะที่ร่างกายที่เห็นได้สัมผัสได้นี้ยังมีอยู่ คือมีลมหายใจหล่อเลี้ยงอยู่เท่านั้น เมื่อลมหายใจขาดระยะลงโดยเด็ดขาด คือทำให้ว่างกายกลายเป็นทรากศพไปแล้ว ก็เป็นอันว่าทุกอย่างถึงความสิ้นสุดและดับศูนย์หมด คือไม่มีสภาพแห่งชีวิตในมิติ (dimension) อื่น ๆ ต่อไปโดยเด็ดขาด ผู้ที่ประกาศความเชื่ออย่างสุดโต่งด้วยความเชื่อมั่นอย่างสุดใจขาดดิ้น เช่นนี้ ถึงกับกล่าวว่า "**วิญญาณหลังตายไม่มีในพระพุทธศาสนา**"

มติของนักอภิธรรมบางท่าน

น่าสังเกตว่า เท่าที่ได้เคยพบปะสนทนากันมานั้น นักอภิธรรมเป็นจำนวนไม่น้อยที่ได้เคยพบมานั้น มักจะ

มีความเห็นไปในทางสุดโต่งอยู่ ๒ ประการ ประการแรกก็คือว่าไม่มีชาติหน้าหรือชาติก่อนอย่างเด็ดขาด คือตายจากชาตินี้แล้วก็หายสาปสูญ คล้าย ๆ กับจะเป็นการเข้าสู่ "หลุมดำ" (Black Hole) ของนักดาราศาสตร์ไปตลอดอนันตกาล ประการที่สองคือ ถือว่าคัมภีร์อภิธรรม **เท่านั้น** เป็นแก่นหรือแกนของพุทธศาสนา ที่จะต้องยกย่องเทอดทูนอย่างสูงสุด ส่วนคัมภีร์พระสูตรหรือพระวินัยเกิดขึ้นภายหลัง ไม่มีความสำคัญอย่างไร หรือถ้าจะมีก็เป็นความสำคัญในลำดับที่สองเป็นอย่างมาก เรียกว่าเป็น "พระรอง" เท่านั้น ไม่ใช่ "พระเอก" เหมือนคัมภีร์อภิธรรม

มีตัวอย่างอยู่รายหนึ่ง เป็นผู้เขียนบทความภาษาอังกฤษมาลงในวารสาร WFB REVIEW ขององค์การพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก ฉบับปีที่ ๒๖ เล่ม ๑ ประจำเดือน มกราคม—มีนาคม ๒๕๓๒ นี้ มีข้อความว่า

> "คนที่ศึกษาทางคัมภีร์พระสูตรอย่างเดียว ย่อมจะหลงทางไปได้ เพราะคัมภีร์พระสูตรส่วนใหญ่ก็สั่งสอนในเรื่องให้จิตใจสงบ (*คือในด้านสมถะ*

เท่านั้น) และการที่มีเรื่องโต้เถียงกันมากมาย *(เกี่ยวกับการเกิดใหม่)* นี้เป็นผลของการไม่ศึกษาพระอภิธรรมนั้นเอง"

(Those who depend only on the Sutta Pitaka that mainly caters for tranquility naturally go astray and all these controversies now are the result of it. — page 23)

ข้าพเจ้ายกข้อความดังกล่าวมาอ้าง เพื่อแสดงให้เห็นทัศนคติของผู้นับถือยกย่องคัมภีร์อภิธรรม อย่างสุดชีวิตจิตใจ ซึ่งเรื่องเช่นนี้ก็เป็นสิทธิของแต่ละท่านผู้อื่นจะตำหนิติเตียนท่านผู้นี้ โดยส่วนเดียวย่อมไม่ได้ แต่แม้อย่างนั้น ข้าพเจ้าก็ยังเห็นมีประเด็นที่ใคร่ขอเสนอแนะไว้ในที่นี้บางประการคือ (๑) แม้ในปัจจุบันนี้ก็ยังมีข้อถกเถียงกันอยู่ยังเป็นที่ยุติไม่ได้ว่า พระอภิธรรมเป็นพุทธพจน์จริงหรือไม่ (๒) เป็นความจริงที่ยืนยันได้จริง ๆ หรือ ที่ว่าในคัมภีร์พระอภิธรรม ไม่มีคำสอนเรื่องการเกิดใหม่หลังจากความตายของกายเนื้อแล้ว ? (๓) พระพุทธองค์ตรัสสอนมนุษย์ไว้เป็นจำนวนมากจน

นับไม่ถ้วน ให้ได้บรรลุอริยมรรคอริยผลจนถึงขั้นสูงสุด **ด้วยพระสูตรต่าง ๆ ในคัมภีร์พระสูตรทั้งสิ้น** เช่นนี้แล้ว จะว่า ในพระสูตรมีแต่เรื่องสอนให้สงบคือเป็นสมถะอย่างเดียว คือไม่มีเรื่องวิปัสสนาอันเป็นฝ่ายปัญญาได้อย่างไร ?

(๔) การยกย่องส่วนที่ยังเป็นปัญหา (*ว่าจะเป็นพุทธพจน์จริงหรือไม่ก็ยังไม่แน่*) มาใช้ข่มหรือกดราคาส่วนที่ไม่มีปัญหา (*คือเป็นที่ยอมรับแล้วว่าเป็นพุทธพจน์*) นั้น จะเป็นการสมควรหรืออย่างไร ?

ประเด็นที่ทำให้เกิดการโต้แย้ง

จากประสบการณ์ของข้าพเจ้า ทั้งโดยทางสนทนาและการอ่านบทความหรือเทศนาในที่ต่าง ๆ ของคณาจารย์ (*คือไม่ได้ตั้งสำนัก*) เจ้าสำนักและเจ้าวาทะอีกหลายแห่ง ก็พอจะสรุปได้ว่า สิ่งที่เป็นต้นเค้าของการถกเถียงไม่ลงรอยกันนั้น มีประเด็นที่พอจะนำมาบรรยายได้ ๔ คู่ด้วยกันคือ

คู่ที่ ๑ : ความหมายของพุทธวจนะเรื่องสัสสต-ทิฏฐิและอุจเฉททิฏฐิ

คู่ที่ ๒ : ศาสนาฮินดูหรือศาสนาพราหมณ์ กับพุทธศาสนา

คู่ที่ ๓ : หลักวิทยาศาสตร์ กับ ความเชื่อไสย-ศาสตร์ (คืองมงาย)

คู่ที่ ๔ : บุคคล กับ หลักการ

ทั้ง ๔ ประเด็นหรือว่า ๔ คู่ ข้างต้นนั้น ข้าพเจ้าจะขอบรรยายรวมกันไป โดยไม่จำเป็นต้องให้เป็นหัวข้อแยกจากกันโดยเด็ดขาดทั้งในบทนี้และบทต่อไป

ความหมายของสัสสตทิฏฐิ กับ อุจเฉททิฏฐิ คำอธิบายพุทธวจนะ ๒ ข้อนี้ ปรากฏว่าทำให้เกิดความสับสนแก่ชาวพุทธเป็นจำนวนไม่น้อยทีเดียว เพราะส่วนมากคิดเอาเองว่าถ้าเชื่อว่าตายแล้วไปเกิดใหม่ ก็เป็นสัสสตทิฏฐิ แต่ถ้าเชื่อว่าตายแล้วสูญก็เป็นอุจเฉททิฏฐิ ปัญหาจึงมีว่า เมื่อเป็นเช่นนั้นแล้ว จะให้เชื่ออย่างไรจึงจะเป็นสัมมาทิฏฐิ ซึ่งจะเป็นทางสายกลาง ไม่เข้าไปข้องแวะกับทิฏฐิสุดโต่งทั้งสองนั้น ?

อันที่จริง คำตอบต่อปัญหาข้างต้นนั้น ได้มีนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญทางนี้ ทั้งที่เป็นพระเถระมหาเถระ

และฆราวาสหลายท่าน ได้บรรยายมาแล้วมากมาย อย่างไรก็ตาม ข้าพเจ้าใคร่ขอเสนอความเห็นเพิ่มเติมสั้น ๆ ไว้อีกข้อหนึ่งว่า น่าจะอยู่ที่ *วิธีการแปล* คำว่าสัสสตทิฏฐินั้นเอง คือถ้าแปลคำนั้นว่าความเชื่อว่า ตายแล้วเกิด สั้น ๆ เช่นนี้ ผู้ที่มีความรังเกียจเรื่องนี้อยู่แล้วก็มักจะเหมา คือโมเมว่าเป็นการนำเอาความเชื่อของศาสนาฮินดู หรือพราหมณ์มาสอดแทรกในพุทธศาสนา ต่อจากนั้นก็เลย **ต่อเติมเสริมแต่ง** โทษของการเชื่อเช่นนั้น และ**ดูถูกเหยียดหยาม** ผู้มีความเชื่อเช่นนั้น ชนิดที่กล่าวตามสำนวนของ ม.ร.ว. ศึกฤทธิ์ ปราโมช (ซึ่งท่านหมายถึงในเรื่องอื่น แต่ข้าพเจ้าขอยืมมาใช้ในเรื่องนี้) ว่า "กระทืบให้จมธรณีไม่ต้องให้ได้ผุดได้เกิดอีกต่อไป."

การแปลคำว่า "ตายแล้วเกิด" ๒ นัย

การแปลคำว่าสัสสตทิฏฐิ (Eternalism) จึงน่าจะมีทางทำได้ ๒ นัย ซึ่งข้าพเจ้าใคร่ขอเสนอให้ท่านพิจารณาดังต่อไปนี้

ก) แปลว่า การตายแล้ว (*มีตัวยืนโรงไป*) เกิด (*เหมือนกับคนเปลี่ยนเสื้อผ้าเก่า เพื่อใส่ตัวใหม่ หรือย้ายบ้านเก่าไปอยู่บ้านใหม่*)

ข) แปลว่า การตายแล้ว (*มีกระบวนการแห่งการสืบต่อที่ยังไม่ขาดสายทำให้มีการ*) เกิดสืบต่อกันไปเรื่อย ๆ (*เหมือนต้นมะม่วงตายแล้ว ก็มีเมล็ดทำให้เกิดเป็นต้นใหม่ ซึ่งทำให้เกิดเมล็ดใหม่ เพื่อเป็นต้นใหม่ เป็นต้น*)

ข้าพเจ้าคิดว่า ถ้าแยกประโยคที่ว่า "ตายแล้วเกิด" ให้เป็นการแปลต่างกันออกไป ๒ นัย เช่นนี้ก็จะเห็นความแตกต่างกันได้ชัดเจนยิ่งขึ้น และชาวพุทธระดับปัญญาชน *ประเภทที่มีหูพอที่จะยอมฟังเสียงของผู้อื่นบ้าง* ก็คงจะไม่รังเกียจ และตั้งแง่ปฏิเสธและประณามมติของผู้อื่นโดยส่วนเดียว เพราะประการแรก คือการตายแล้วเกิดแบบคนถอดเสื้อ หรือย้ายบ้านนั้น เป็นอันแน่ใจได้ว่า ในหลักการขั้นปรมัตถ์ (advanced practice) แล้วย่อมไม่ใช่มติของพระพุทธศาสนาอย่างแน่นอน และการเชื่อว่า ตายแล้วเกิดแบบนั้นนั่นแหละ คือเป็นการ

เชื่อแบบสัสสตทิฏฐิ ส่วนความเชื่อเรื่องตายแล้วเกิดแบบหลังนั้น จึงเป็นแบบของพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง และถ้าผู้ที่เป็นชาวพุทธ ระดับปัญญาชนยังคงยืนยันปฏิเสธแบบนี้อีก แต่ยินดีรับเชื่อแบบเกิดหนเดียว ตายหนเดียวในร่างกายนี้ร่างเดียว ซึ่งเป็นลักษณะของอุจเฉททิฏฐิ คือตายแล้วสูญอีกเช่นนี้ ก็คงจะต้องเป็นกรรม (*คือเวร*) ของท่านเหล่านั้นเอง

โดยการเปรียบเทียบนั้น ข้าพเจ้าคิดว่าความบกพร่องของการชื่อว่าตายแล้วเกิดในแบบแรก ซึ่งไม่ใช่ของพุทธศาสนาอย่างแท้จริงนั้นแม้จะมีอยู่บ้าง ก็ยังไม่รุนแรงและร้ายกาจเหมือนกับความเชื่ออย่างหลังที่ว่าตายแล้วสูญ ซึ่งเป็นทั้งมัคคาวรณ์ (*ห้ามมรรคผล* ชื่อว่าตายแล้วสูญ ซึ่งเป็น *นิพพาน*) และสัคคาวรณ์ (*ห้ามสวรรค์*) ส่วนการเชื่อว่าตายแล้วเกิดผิดแบบไปบ้างเช่นนั้น อย่างมากก็เป็น มัคคาวรณ์ *คือทำให้ผู้เชื่อบรรลุมรรคผลนิพพานไม่ได้*) แต่ก็ไม่ได้เป็นสัคคาวรณ์ (*คือยังส่งผลให้ผู้เชื่อไปสู่สุคติหรือสวรรค์* หลังจากตายไปแล้ว *ได้อยู่*)

การ "ทำเกินเหตุ"

ในภาษากฎหมายมีประโยคหนึ่งว่า "ทำเกินเหตุ" เป็นคำที่ใช้ในกรณีที่มีการลงโทษผู้กระทำผิด โดยใช้วิธีการรุนแรงเกินไป ซึ่งถือกันว่าผู้ลงโทษผู้กระทำผิดเช่นนั้น ก็มีความผิดด้วยเหมือนกัน เช่นในตอนกลางดึก เจ้าของบ้านได้ยินเสียงประตู หรือหน้าต่างถูกงัดแงะ แสดงว่า ต้องมีผู้ร้ายกำลังจะบุกรุกเข้ามา เจ้าของบ้านจึงเปิดประตูหรือหน้าต่างออกไป แล้วยิงผู้ร้ายตายคาที่ ดังนี้เจ้าของบ้านนั้น แม้จะแก้ว่า เป็นการป้องกันตัว ก็ยังตกอยู่ในฐานะลำบาก ที่จะต้องเป็นจำเลยได้เหมือนกัน โดยเฉพาะถ้าผู้ร้ายก็มาคนเดียว และไม่ได้มีอาวุธปืน และยังไม่ได้แสดงอาการว่า จะทำร้ายเจ้าของบ้าน หรือว่าผู้ร้ายมีอาวุธครบมือ กำลังขึ้นรถจะไปปล้นบ้านคหบดีคนหนึ่ง แต่ยังไปไม่ถึงและไม่ทันลงมือปล้น คหบดีผู้นั้นรู้ข่าวล่วงหน้า จึงหาพรรคพวกมาดักซุ่มยิงผู้ร้ายตายหมดทั้งกลุ่ม เช่นนี้ทางกฎหมายก็ถือว่าเป็นการป้องกันตัว *เกินเหตุ* อันสมควร และผู้นั้นจะต้องได้รับโทษด้วยเหมือนกัน

เชื่อหรือไม่ว่าส่วนมากของชาวพุทธประเภทที่เชื่อในเรื่องการตายแล้วเกิด ซึ่งก็มักจะเชื่อในเรื่องอื่น ๆ ที่ลึกลับอย่างไม่ค่อยจะมีเหตุผล หรือเกินสมควรไปบ้างนั้น ได้ถูกชาวพุทธที่คิดว่า ตนเองเป็นปัญญาชน ชี้นิ้วประณามและด่ากราดว่าเป็น **"มิจฉาทิฏฐิถือโชคถือลางแบบไสยศาสตร์, งมงายและโง่เสียจนไม่รู้จะพูดว่าโง่อย่างไรขนาดไหน"** ทั้ง ๆ ที่ความบกพร่องทั้งของฝ่ายที่เชื่อว่าเกิดมาชาติเดียว และตายแล้วเกิดอีกนั้น **ก็มีอยู่ด้วยกันทั้ง ๒ ฝ่าย** จึงไม่น่าจะเป็นไปได้ ที่ชาวพุทธที่เป็นฝ่ายที่โน้มเอียงไปข้างอุทเฉททิฏฐิ จะพึงกล่าวโทษชาวพุทธด้วยกันอีก ฝ่ายหนึ่งที่มีความโน้มเอียงไปข้างสัสสตทิฏฐิถึงขนาดนั้น ในเรื่อง "อภิญญาฝ่ายขาว—ดาวประทับใจ" ข้าพเจ้าเคยกล่าวมาแล้วว่า ฝ่ายที่เชื่อว่ามีชาติหน้าชาติหลังมีสวรรค์นรก อันเป็นภูมิหนึ่งต่างหาก *หลังจากตาย* นั้น ถ้าจะมีความบกพร่องในแง่อื่นบ้าง เช่นเชื่อว่าเจ้าบ่าเจ้าเขาผีสางเทวดา มีอำนาจศักดิ์สิทธิ์ลงโทษหรือให้รางวัลใครก็ได้ตามใจชอบ ก็เป็นความผิดในแง่ปลีกย่อย (details) ไม่ใช่ในหลักการใหญ่ (fundamental princi-

ple) ประเภทนี้ถ้าจะเปรียบก็เหมือนกับคนที่เชื่อว่า ดาวเคราะห์ต่าง ๆ รวมทั้งโลกด้วยโคจรรอบดวงอาทิตย์ *เป็นรูปวงกลม* ซึ่งความจริงผิดในรายละเอียดเพราะวงโคจรของดาวเคราะห์ต่าง ๆ นั้น *เป็นรูปวงรีหรือรูปไข่* ไม่ใช่วงกลม แต่เขาก็มีความเห็นถูกที่ว่าดาวเคราะห์ต่าง ๆ หมุนรอบดวงอาทิตย์ ส่วนชาวพุทธที่โน้มเอียงไปข้างอุทเฉททิฏฐินั้น ต้องเปรียบเหมือนผู้ที่มีความเห็นว่า *ดวงอาทิตย์หมุนรอบโลก* เพราะตัดสินด้วยมังสจักษุคือตาของกายเนื้อเท่านั้น คือไม่ได้ใช้เหตุผลเลย เช่นนี้เชื่อว่าเป็นความผิดในหลักการขั้นมูลฐาน ถ้าจะเปรียบกับอาบัติของภิกษุ ผู้ที่โน้มเอียงไปข้างสัสสตทิฏฐิก็พอจะเปรียบได้กับผู้ต้องอาบัติเล็ก ๆ น้อย ๆ ตั้งแต่ปาจิตตีย์จนถึงทุกกฏเท่านั้น แต่ผู้ที่โน้มเอียงไปข้างอุจเฉททิฏฐิ จะต้องเสมือนกับภิกษุผู้ต้องอาบัติหนัก คือสังฆาทิเสสเป็นอย่างน้อย หรือไม่ก็เท่ากับอาบัติปาราชิกเลยทีเดียว

แต่แล้วก็ปรากฏว่า ผู้มีความเห็นผิดขั้นมูลฐานแทบว่าจะขาดจากความเป็นพุทธศาสนิกชน กลับชี้หน้ากล่าวโทษผู้มีความเห็นในรายละเอียดปลีกย่อยผิดไปบ้าง

หาว่างมโง่งมงายและงมโข่งเป็นต้น เช่นนี้จะไม่เป็นการ "*ทำเกินเหตุ*" ไปดอกหรือ ?

โลกสมมุติ โลกบัญญัติ โลกโวหาร

ในโปฏฐปาทสูตร ทีฆนิกาย พระพุทธองค์ได้แยก **อัตตา** คือสภาพที่บุคคลยึดถือว่า เป็นตัวตนออกเป็น ๓ ขั้น คือ อัตตาที่กายเนื้อที่เกิดจากอาหารหยาบ (*คืออาหารที่ต้องเข้าปากไปเป็นคำ ๆ*) อัตตาที่เป็นกายมโนมัย คือกายที่เกิดจากใจ หรือกายทิพย์ซึ่งมีรูปร่างเช่นเดียวกับกายเนื้อ มีอวัยวะรับสัมผัสเช่นเดียวกัน และก็รับสัมผัสได้เช่นเดียวกัน (*หรืออันที่จริงว่องไว และมีประสิทธิภาพดีกว่าอีกด้วย*) และกายที่ไม่มีรูป (*คืออรูปพรหม*) และพระองค์ก็ได้ตรัสต่อไปมีใจความว่า ถึงแม้พระองค์จะปฏิเสธอัตตาเหล่านั้น โดยปรมัตถนัย (ultimate sense of the term) ก็ตามแต่เมื่อถึงเวลาพูดกับชาวโลกทั่วไป ก็จำเป็นต้องใช้คำพูดกันเป็นประจำเพื่อเป็นสื่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน เช่นประโยคว่า "อตฺตาหิ อตฺตโน นาโถ ตนของตนเป็นที่พึ่งแก่ตน" และ "ท่าน

ทั้งหลายจงมีตนเป็นเกาะเป็นที่พึ่งเถิด" ฯลฯ ทั้งนี้เพราะในประโยคเหล่านั้น พระองค์ใช้โดยมีความหมายที่เรียกว่า โลกสมมต (worldly supposition) โลกบัญญัติ (worldly convention) และโลกโวหาร (worldly saying) เท่านั้นเอง ถ้าพระองค์จะถือหลักความหมายขั้นสูงสุด (absolute sense) ตลอดเวลาแล้ว จะสามารถพูดสอนให้คนธรรมดาเข้าใจได้อย่างไร ? เพราะนักวิชาการหรือนักปราชญ์ก็จะต้องรู้จักกาละเทศะเหมือนกัน ว่าควรจะใช้ความหมายขั้นสัมพัทธ์ (relative sense) และขั้นปรมัตถ์ (absolute sense) กับใครและเมื่อไรอีกด้วย

อันที่จริง ในชีวิตประจำวันของเรา คือของคนไทยในสมัยปัจจุบัน ก็มีคำพูดที่ผิดหรือเพี้ยนอยู่หลายคำเหมือนกัน เป็นแต่เรายอมรับกันว่าในภาษาพูดที่ไม่ใช่เป็นทางวิชาการ ก็ถือว่าเป็นอันใช้ได้ ข้าพเจ้าจะขอยกตัวอย่างบางคำ ดังต่อไปนี้

๑. เราพูดกันจนเคยชินว่า "มนุษย์เราอาศัยอยู่*ใน* โลก" โดยไม่มีใครสนใจและได้ความจริงแบบเถรตรงว่าคำพูดดังกล่าวนั้น ไม่ตรงกับความจริง เพราะอันที่จริงแล้ว เราอาศัยอยู่ *บน* โลก คือ *บนผิวของโลก* ต่างหาก

๒. ในการพูดสนทนาประจำวัน แม้นักดาราศาสตร์ที่เชี่ยวชาญขั้นดอกเตอร์หรือโปรเฟสเซอร์ ก็สามารถพูดได้โดยไม่กระดากปากว่า "*ดวงอาทิตย์ขึ้นทางทิศตะวันออก และตกทางทิศตะวันตก*" ทั้ง ๆ ที่เขาก็รู้อยู่ว่าดวงอาทิตย์เป็นดาวฤกษ์ที่หมุนอยู่กับที่ ไม่ได้โคจรไปไหนเลย แต่โลกต่างหากที่โคจรรอบดวงอาทิตย์ ทำให้เกิดแง่มุมเอียงในระดับองศาต่าง ๆ กัน ทำให้ดู*เหมือนว่า* ดวงอาทิตย์ขึ้นและตกไปได้ เป็นอันว่าแม้นักวิทยาศาสตร์ ถ้าไม่ได้พูดสอนเกี่ยวกบหลักวิชาโดยเฉพาะแล้ว ก็สามารถอนุโลมพูดไปตามที่ชาวโลกที่ไม่ใช่นักวิชาการเขาพูดกันโดยไม่ต้องกระดากปากเลย

๓. สมมุติว่ามีนักวิทยาศาสตร์ อ่านโฆษณาจากหนังสือพิมพ์ก็ดี หรือว่ากำลังรอเดินทางอยู่ที่ท่าอากาศยานดอนเมืองก็ดี และก็ได้เห็นหรือได้ฟังเสียงประกาศว่า เครื่องบินของสายการบินไทยอินเตอร์เป็นต้น กำลังจะออกเดินทางบินจากดอนเมือง ตรงไปฮ่องกงหรือญี่ปุ่น รับรองได้ว่านักวิทยาศาสตร์เหล่านั้น ก็จะต้องพยักหน้าหงึกหงักเป็นทำนองเห็นด้วยว่า เป็นไปได้และถูกต้อง

ซึ่งอันที่จริงในด้านปรมัตถ์คือ (ultimate sense) ของวิทยาศาสตร์แล้วเขาก็รู้ดีว่า เป็นเรื่องที่ **เป็นไปไม่ได้** และดังนั้นจึง **ไม่ถูกต้อง** เลยที่เครื่องบินจะบินขึ้นแล้วบิน **ตรง** ๆ ไปยังที่หมายใด ๆ เพราะสมมุติว่าทำได้จริงก็จะกลายเป็นจรวดพุ่งออกจากแรงดึงดูดของโลกและออกไปสู่อวกาศชั้นนอกเลย ความจริงนั้น เครื่องบินจะต้องบิน **โค้ง** ไปตามความโค้งของโลกตลอดเวลา จึงจะไปถึงที่หมายใด ๆ ในโลกนี้ได้ แต่ท่านลองคิดดูทีหรือว่าจะมีสายการบินไหนที่จะประกาศออกมา ตามความ **เป็นจริงขั้นปรมัตถ์** ว่า เครื่องบินของตนจะบินออกจากดอนเมือง **โค้ง** ไปฮ่องกง แล้วก็ **โค้ง** ไปญี่ปุ่น ต่อจากนั้นก็จะ **โค้ง** ต่อไปซานฟรานซิสโก ?

ตัวอย่าง เช่นนี้ยังมีอีกมากมาย ที่แสดงว่าในชีวิตประจำวันของเรานั้น เราพูดกันไปด้วยความเคยชินและก็มีความเข้าใจร่วมกันอย่างถูกต้องพอสมควร โดยที่เราไม่ได้สนใจต่อความหมายตามตัวอักษร หรือว่าต่อความจริงในด้านวิชาการเลย โดยเฉพาะความหมายตามตัวอักษรนั้น มีตัวอย่างที่ข้าพเจ้ายกมาให้ดูในหนังสือ

เรื่อง "อภิญญา ฝ่ายขาว" อยู่คำหนึ่ง คือ "แม่" ซึ่งเรายอมยกให้พระภิกษุสงฆ์ชั้นผู้ใหญ่ขนาดสมเด็จเป็น "แม่" ได้ โดยที่เราเองหรือท่าน ก็ไม่ได้กระดากหรือขวยอายแต่อย่างใดนี้คือคำว่า "แม่กองบาลี" หรือ "แม่กองนักธรรม" ซึ่งหมายถึงพระผู้ใหญ่ที่ควบคุมดูแลกิจการด้านการสอบบาลีและสอบนักธรรมนั่นเอง แม้กระทั่งนายทหารอกสามศอกก็เป็น "แม่" ได้เหมือนกัน ในคำว่า "แม่ทัพ" ซึ่งหมายถึงทหารชั้นนายพลนั่นเอง

แต่เมื่อถึงเวลาที่จะต้องพูดจากันในทางวิชาการ คือชั้นปรมัตถ์ (ultimate) จริง ๆ และโดยเฉพาะในหมู่ของนักวิชาการ คือผู้ปฏิบัติธรรมขั้นที่เป็นไปเพื่อความหลุดพ้น พระองค์ก็จะต้องเคร่งครัดต่อความหมายที่แท้จริง คือเป็นทางวิชาการภาคปฏิบัติจะปล่อยให้พูดไปตาม "โลกโวหาร" ไม่ได้เป็นอันขาด ดังที่พระองค์ทรงตักเตือนภิกษุที่ชื่อสาติไว้อย่างรุนแรง เพื่อให้ทำความเข้าใจเรื่องการเกิดใหม่ตามหลักการของพุทธศาสนาให้ตรงตามหลักขั้นสูงสุดจริง ๆ แต่ในทางตรงกันข้าม มีตัวอย่างอีกตอนหนึ่งที่แสดงว่าพระองค์ในบางครั้ง ก็ทรง

ใช้สำนวนภาษาตามที่ชาวบ้านพูดกันโดยทั่วไป ตัวอย่างมีมาใน สัยุตฺตนิกาย มหาวารวัคค์ (๑๙/๔๖๓) ว่าพระองค์ได้พยากรณ์ว่าเจ้าศากยองค์หนึ่ง ชื่อมหานาม จะได้ไปเกิดในสุคติสวรรค์ โดยใช้ว่าคำว่า จิตของเจ้าศากยะผู้อบรมดีแล้วในทางศีลธรรมจะ **"ไปสูง ไปวิเศษ"** (อุทฺธงฺคามี วิเสสคามี) จึงเมื่อพิจารณาตามพุทธภาษิตนี้ก็ทำให้ดูคล้ายกับว่า มีจิตเป็นตัวยืน หรือตัวเดิม เป็นผู้ **"ไป"** ไหนมาไหนเหมือนกัน และก็มีความหมายโน้มเอียงไปในแนวคิดที่ว่ามีอะไร *เป็นตัวยืน* หรือ *ตัวเดิม*ที่สามารถ *"ไป"* หรือ *"มา"* ได้ เรื่องของความหมายของคำพูดที่ดูเหมือนว่าจะค้านกันเองมีอยู่เช่นนี้ การที่จะ "เข้าถึง" คือทำความเข้าใจ (interpret) ความหมายของศัพท์ใดศัพท์หนึ่งให้ถูกต้อง จึงต้องอาศัย context คือเหตุแวดล้อมประกอบด้วยว่า พระองค์ตรัส กับใคร เป็นคนพวกไหน **เมื่อไร** และปรารภเหตุอะไร *(คือทำไมจึงตรัสเช่นนั้น)* เรื่องของสำนวนภาษาก็เป็นเช่นนี้ ไม่ว่าภาษาอะไร ย่อมต้องมีลักษณะ "ดิ้นได้" (flexible) ด้วยกันทั้งสิ้น มากบ้างน้อยบ้างเป็นธรรมดา

"จุดยืน" (Standpoint) ของการตายแล้วเกิด ๒ จุด

ขอย้อนกลับมาอธิบายเรื่อง การตายแล้วเกิดอีกครั้ง เพื่อจะได้อธิบายโดยละเอียด โดยมีการยกตัวอย่างประกอบด้วย ดังต่อไปนี้

ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว การตายแล้วเกิดนั้น มีความหมาย ๒ ประการ คือ

๑. ตายแล้ว มีตัวยืนโรง หรืออะไรสักอย่างหนึ่งที่เป็นตัวเดิม **ไป** เกิดใหม่

๒. ตายแล้ว มีกระบวนการสืบต่อการเกิด ๆ ตาย ๆ ไปเรื่อย ๆ

ทั้งนี้หมายความว่า กระบวนการดังกล่าวนั้นสามารถดำเนินงาน (operate) ได้ในมิติ (dimension) หรือความถี่ (frequency) ระดับอื่นได้ด้วย ข้อแรกเป็นแนวความคิดของศาสนาอื่น ๆ ที่รับรองเรื่องตายแล้วเกิด ซึ่งฟังดูก็มีเหตุผลที่ดีมาก ถูกต้องตามหลักสามัญสำนึก เรียกว่าถ้าเชื่อเรื่องตายแล้วเกิด ก็น่าจะต้องเชื่อในทฤษฎีนี้ เพราะไม่น่าจะมีทฤษฎีอะไรอื่นที่ดีคือที่มีเหตุผลน่าฟังยิ่งขึ้นไปกว่านี้อีกแล้ว คือทฤษฎี เรื่องคนถอดเสื้อเก่า

เปลี่ยนสวมตัวใหม่ หรือคนย้ายบ้านเก่าเพื่อไปอยู่บ้านใหม่

ข้อที่สอง เป็นหลักการของพุทธศาสนาโดยเฉพาะ คือเป็นหลักการเพื่อแนวทางปฏิบัติในขั้นสูงสุด ซึ่งผู้ปฏิบัติก็ต้องทำความเข้าใจให้ถูกต้องจริง ๆ เพื่อกันไม่ให้ "หลงทาง" ในป่าดงอันรกชัฏแห่งทิฏฐิที่ไม่ถูกต้องทั้งหลาย แต่แน่ละ เป็นเรื่องที่เข้าใจได้ยากกว่าการใช้สามัญสำนึก เพราะเมื่อไม่มี ตัวยืนโรง หรือไม่มีอะไรที่เป็นของเดิมเหลืออยู่แล้ว จะมีอะไรไปเกิดได้อย่างไร ?

เรื่องนี้ คงจะต้องยกตัวอย่างเพื่ออุปมา ทั้งจากในพระคัมภีร์ และในทางวิทยาศาสตร์ด้วย แต่ก่อนอื่นก็ใคร่ขอสรุปเพื่อตั้ง "จุดยืน" ของทั้งสองมติว่าแตกต่างกันในแง่ของปัญหา คือ

ในศาสนาอื่นที่รับรองตัวยืนโรงและตัวเดิม ตั้งปัญหาถามว่า ตายแล้ว **อะไรไป**เกิด

ในด้านศาสนาพุทธซึ่งไม่รับรองว่ามีตัวยืนหรือตัวเดิม ตั้งปัญหาถามว่า ตายไป มีการเกิดใหม่ได้ **"อย่างไร ?"**

จึงเห็นได้ว่า ศาสนาอื่นเน้นหนักว่า "**อะไร**" (what) หรือ "ใคร" (who)

ส่วนพุทธศาสนาเน้นตรงที่ว่า "**อย่างไร**" (how)

ตัวอย่าง

๑. **การสืบพันธุ์ของต้นไม้** เช่นมะม่วงเป็นต้น ตัวอย่างนี้มีมาในมิลินทปัญหาและ อาจารย์พร รัตนสุวรรณ ก็เคยกล่าวถึงไว้ในที่หลายแห่งด้วยกัน คือสมมุติว่าชาวสวนปลูกมะม่วงไว้ต้นหนึ่ง ซึ่งต่อมาก็ออกผลเป็นลูกมะม่วงเป็นจำนวนมาก และ"ลูก" ซึ่งเป็นมะม่วงชั้น ๒ นี้ ต่อมาก็จะขึ้นงอกงามเป็นต้นมะม่วงเหมือนเดิมอีกครั้งหนึ่งและก็จะออกผลเป็นลูกมะม่วงชั้น ๓ อีก ดังนั้นมันก็เป็นไปทำนองนี้โดยไม่ขาดสาย และ "ความไม่ขาดสาย" มีเช่นนั้นได้ ก็เพราะปัจจัยหรือเหตุประการหนึ่งที่เป็นเหตุปฐมภูมิ (primary) คือสำคัญที่สุด ปัจจัยดังกล่าวนี้ก็คือ "**ตัวตายตัวแทน**" นั่นเอง ท่านผู้อ่านคงจะเห็นได้แล้วว่า การตายแล้วเกิดเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง (หรือกล่าวตามสำนวนธรรมว่า สืบภพชาติ) ไป

ได้ก็เพราะสาเหตุหลักคือ "ตัวที่ตายก็ตายไป แต่มันก็มีตัวเกิดแทนมารับช่วงต่อกระบวนการ เพื่อที่มันจะได้ตายและก็จะมีตัวแทนมาคอยทำให้เกิดสันตติ (continuity) ส่วนเหตุที่เป็นชั้นรอง หรือทุติยภูมิ (secondary) ก็ได้แก่ ดิน น้ำ และความชื้นในอากาศ ซึ่งทั้ง ๓ อย่างนี้คงจะต้องอยู่ในสภาพที่เหมาะสมกับเมล็ดพืชชนิดนั้น ๆ ด้วย

๒. การจุดเทียน ตัวอย่างข้อนี้ เป็นความจริงทางวิทยาศาสตร์ที่น่าสนใจที่เดียว สมมุติว่าเรามีเทียนไข ๒ เล่ม เล่ม ก. เป็นเทียนที่จุดไปไว้แล้ว ส่วนเล่ม ข. ยังไม่ได้จุดไฟ สมมุติต่อไปว่าเรากำลังจะบูชาพระ ซึ่งต้องใช้เทียนปักเชิงเทียน ๒ ข้าง ๆ ละ ๑ ดวง ตามปกติในเมื่อเราจุดเทียนเล่ม ก. จนติดไฟแล้ว และถ้าไม้ขีดถูกไฟไหม้ลามไปหมดแล้ว เราก็จะทิ้งก้านไม้ขีดนั้นไป แล้วจะเอนปลายเทียนเล่ม ก. เข้าไปหาเทียนเล่ม ข. เพื่อให้เปลวไฟ "กระโดด" จากเทียน ก. ไปหาเทียน ข. ซึ่งเมื่อเราเอน เปลวไฟเข้าไปหาไส้ของเทียน ข. ในไม่ช้าเราก็จะเห็นจริง ๆ ว่าเปลวไฟจากเทียน ก. ได้ "กระโดด"

ข้ามไปหาเทียน ข. จริง ๆ ที่ข้าพเจ้ากล่าวว่า "จริง ๆ" นี้ ก็หมายความว่า เท่าที่ปรากฏแก่สายตาของเรา (หรือของใคร ๆ ก็ตาม) สายตาของเราจะรายงานปรากฏการณ์นี้ โดยไม่ผิดพลาด ว่ามันได้ **"กระโดดไป"** อย่างไม่ต้องสงสัยเลย

แต่นั่นก็เป็น "ความจริง" ที่ปรากฏแก่สายตาหรืออวัยวะรับสัมผัสอย่างหนึ่งเท่านั้น ซึ่งมิได้หมายความว่า จะต้องเป็นจริงตามที่สายตารายงานเสมอไป เพราะเราได้ทราบจากวิชาวิทยาศาสตร์ว่า เปลวไฟนั้นไม่มีการ "ก้าวกระโดด" ไปที่ไหน ๆ เลย มันเกิดที่ไหน มันก็ดับที่นั่น ดับแล้วก็เป็นอันดับไปในชั่วพริบตา หรืออันที่จริงก็เรียกว่า เร็วกว่าชั่วพริบตาเสียอีก แต่มันก็ดำรงความเป็นเปลวเช่นนั้นได้ เพราะมีการ**สืบต่อชนิดตัวตายตัวแทน** ดังที่ได้กล่าวในเรื่องมะม่วงนั่นเอง คือเมื่อเปลวไฟดวง (หรือว่าในขณะ) แรกดับไป มันก็ได้ทิ้ง เชื้อ หรือว่า ทายาท ของมัน คือเปลวไฟในขณะต่อไป ให้ทำหน้าที่แทนมันไปเรื่อย ๆ การที่สายตาของมันกระโดด ข้ามไป หรือว่าเรารายงานว่า ลงไปสู่เทียน

เล่ม ข. นั้น เป็นความเข้าใจผิดของเราเอง เพราะโดยที่แท้จริงแล้ว เปลวไฟมันเกิดจาก **ภายใน** เทียนเล่ม ข. ซึ่งดูเหมือนจะ "กระโดดขึ้น" มาต่างหาก ถ้าจะถามว่ามันขึ้นมาจากไหน ก็ต้องตอบว่า มันขึ้นมาหรืออันที่จริงก็คือ **ออกมา** จากไส้ของเทียนเล่ม ข. นั่นเอง ทั้งนี้หมายความว่า ความร้อนจากเปลวไฟของเทียนเล่ม ก. *เป็นเหตุ* ให้ความร้อนคือธาตุไฟที่แฝงตัวอยู่ในไส้เทียนเล่ม ข. แสดงตัวออกมา ปรากฏเป็นไฟที่มีลักษณะเป็นเปลว และถ้าจะถามว่าเหตุใดเวลาเรานำไฟเทียนไปลนวัตถุอื่นเช่นเหล็ก หรือ หิน เป็นต้น ทำไมเหล็กนั้นจึงไม่ลุกเป็นเปลว ก็ต้องตอบว่าวัตถุนั้น ๆ มีจุดเผาไหม้สูงกว่าไส้เทียน คือต้องการความร้อนมากกว่าความร้อนจากไส้เทียน เช่นต้องเป็นความร้อนจากภูเขาไฟหรือความร้อนในเตาหลอมเป็นต้น ถ้าได้ความร้อนสูงเพียงพอ ก็จะเกิดปรากฏการณ์คือเปลวไฟ แว่บออกมาได้เหมือนกัน

จากความจริงทางวิทยาศาสตร์ข้อนี้ ทำให้เราได้รับบทเรียนที่มีค่าหลายอย่าง *ประการแรก*ก็คือว่า สุภาษิต

ที่ว่า Seeing believing ซึ่งแปลว่า "ต้องเห็นจึงจะเชื่อได้" นั้น เราอย่าไปให้ความไว้วางใจนัก ไม่ได้อีกต่อไปแล้ว ในปัจจุบันมีคำกล่าวว่า "มิเห็นโลงศพมิหลั่งน้ำตา" ก็ยิ่งเชื่อไม่ได้มากขึ้น เพราะอย่างน้อยน่าจะกล่าวว่า "มิเห็นศพในโลง มิหลั่งน้ำตา" จะใกล้เคียงความจริงได้มากกว่า แต่แม้อย่างนั้น ก็ยังเชื่อไม่ได้เต็มที่อยู่ดี *ประการที่สอง* ก็คืออวัยวะรับสัมผัสของเราทุก ๆ ช่องทาง มีความบกพร่องหรือไม่สมบูรณ์อยู่มาก ๆ ไม่ใช่เฉพาะแต่ตาอย่างเดียว ถึงแม้หู จมูก ลิ้น และร่างกายก็ตาม มีเกร็ดขำ ๆ แต่ก็เป็นตัวอย่างแสดงความจริงอยู่ประการหนึ่ง ซึ่งน่าจะนำมาเล่าสู่กันฟัง หวังว่าท่านผู้อ่านคงคิดว่าเป็นเรื่องวิชาการ คือไม่คิดว่าเป็นเรื่องสกปรกหรือสัปดนแต่อย่างใด คือเกี่ยวกับความจริงเรื่องวัตถุที่ทำให้เกิดเสียงนั้น จะต้องมีความสั่นสะเทือนเช่น เวลาเราตีระฆัง หรือกลองหรือเราดีดกีตาร์เป็นต้น ตัวระฆัง, กลอง, และสายกีตาร์จะต้องเกิดความสั่นสะเทือนจนเรารู้สึกและเห็นได้ แต่ในบางกรณีก็ไม่เป็นเช่นนั้น คือในวงก๊งครั้งหนึ่ง นักดวดซึ่งคงจะหน้าตึง ๆ เข้าไป

บ้าง ได้คัดค้านว่าไม่จริงเสมอไป เพราะเวลาเขาผายลมเสียงดัง "ปู้ด ป้าด" ตั้งหลายครั้ง เขาก็ไม่ได้รู้สึกว่าอวัยวะที่ทำการผายลมของเขา เกิดความสั่นสะเทือนแต่ประการใด เขาให้เหตุผลว่า ก็มันเป็นอวัยวะของเขาเอง เขาต้องรู้สึกว่ามันสั่นหรือไม่สั่น คนอื่นจะมาเถียงเขาได้อย่างไร ? เรื่องนี้เป็นเกร็ดขำขันดี แต่ก็ให้ความจริงว่าบางครั้ง ตา หู จมูก ลิ้น และกาย ของเรานั้นมันก็รายงานบกพร่อง หรืออาจจะถึงกับผิดพลาด ก็ได้เหมือนกัน

การถ่ายทอดความรู้ เรื่องนี้เป็นเรื่องของนามธรรมและคงจะต้องอาศัยเหตุผล หรือ ปัญญาจักษุ สักหน่อย เรื่องนี้ได้แก่กรณีเช่นครูสอน หรือถ่ายความรู้ของตนให้แก่นักเรียน สมมุติว่าครูคนหนึ่งกำลังสอนวิชาคณิตศาสตร์ว่าด้วยการคิดดอกเบี้ยแก่นักเรียน โดยตั้งสูตร์ว่า $\frac{ต \times ป \times ด}{๑๐๐} = ด$ แน่นอนนักเรียนตอนแรกก็คงจะสงสัยว่าเอาตัวหนังสือมาคูณกัน มันจะออกผลมาเป็นตัวเลขได้อย่างไร ตอนนี้นักเรียนยังไม่มีความรู้ทั้งเรื่องการคิดดอกเบี้ยและเรื่องการแทนค่าตัวหนังสือ แต่เมื่อ

ครูอธิบายว่าตัว ต นั้น คือเงินต้น ป คือจำนวนปี ค คือค่าเปอร์เซ็นต์ เมื่อนำเอาสามอย่างมาคูณกัน แล้วหารผลลัพก์ด้วย ๑๐๐ ก็จะเป็น ด คือเงินดอกเบี้ยที่ต้องการทราบ ต่อจากนั้นครูก็ให้ตัวอย่างสักข้อหนึ่งหรือสองข้อ เพื่อแสดงให้เห็นว่าการใช้ตัวหนังสือคูณหารกันนั้น เป็นความสะดวกในการจดจำหลักเกณฑ์ได้ดีเพียงไร เป็นอันว่านักเรียนก็จะเข้าใจได้ดี และคงจะจำได้ต่อไปอีกนาน

ในกรณีนี้ จะเห็นได้ว่า ความเข้าใจของครูได้ถูก ถ่ายทอด ไปสู่นักเรียน โดยผ่านทางคำอธิบายเป็นสื่อ ตัว "สื่อ" คือคำอธิบายนั้นดับไปแล้ว แต่มันได้เป็น **เหตุ** ก่อให้เกิดผล คือความเข้าใจ สืบทอดจากครูไปสู่นักเรียน ทำให้ความรู้นั้นไม่ขาดตอน แต่เกิดสืบต่อเป็นสายคือสันตติ (continuity) ไปเรื่อย ๆ เมื่อนักเรียนเหล่านั้นเติบโตขึ้น ได้อธิบายให้ศิษย์ หรือลูกหลานของตนฟังต่อไป คำอธิบายของเขาก็จะเป็นสื่อ คือเป็นเหตุ เพื่อไป **จุด ประกายแห่งความเข้าใจให้วาบโพลงขึ้น** ในอนุชนรุ่นต่อไปเป็นลำดับ ในทำนอง

เดียวกันกับที่เปลวไฟจากเทียนเล่ม ก. ไปจุด ให้ธาตุไฟซึ่งแฝงอยู่ในใส้เทียนเล่ม ข. วาบโพลง กลายเป็นเปลวขึ้นมาได้ฉะนั้น คำอธิบายของคนรุ่นต่างๆ นั้น ดับสูญไปหมดแล้ว แต่ความรู้ความเข้าใจยังสืบต่ออยู่ได้โดยไม่ดับ ทั้งๆ ที่ *ไม่มีอะไรจากครู ก้าวกระโดดออกไปสู่ลูกศิษย์* นอกจากเสียงซึ่งเป็นสื่อ เท่านั้นเอง คือไม่มีตัวตนยืนโรงในเรื่องนี้เช่นเดียวกันกับตัวอย่างที่ยกมาแล้วทั้ง ๒ ข้อข้างต้นนั้น

สรุปความ ตัวอย่างทั้ง ๓ ข้อที่ได้อธิบายมานี้คงจะเป็นแนวทางให้ท่านผู้อ่านเห็นได้บ้าง ว่า

๑. การตายแล้วเกิด มีทางเป็นไปได้จริงๆ ทั้งๆ ที่ทางพระพุทธศาสนา ในระดับขั้นปรมัตถ์คือขั้นสูงสุด (ซึ่งพอจะเทียบได้กับขั้นอุดมศึกษาเพื่อรับปริญญา) นั้น ไม่ถือว่ามีตัวยืนโรง หรือสภาพอะไรอย่างหนึ่งที่เป็น "**หน้าเดิม**" คงทนถาวรอยู่ได้เลย ทั้งนี้หมายความโดยนัยกลับกันว่า แม้จะไม่มีตัวยืนโรงคงทนถาวรเช่นนั้น แต่การเกิดใหม่หลังจากการตายของกายเนื้อ ก็มิได้เป็นได้จริงๆ คือไม่ใช่หมายความว่า เมื่อไม่มีตัวยืนโรงแล้ว

จะต้อง ตายสูญ คือหายและสิ้นสูญไป เหมือนกับการเข้าไปสู่หลุมดำ (black hole) ของนักดาราศาสตร์ฉะนั้น

๒. "วิญญาณหลังตาย" จึงมิได้เป็นไปได้จริง ในหลักการของพระพุทธศาสนา แม้ว่าเราจะรับรอง "ขณิกมรณะ" คือการตายทุกขณะจิต ว่าย่อมจะส่งผลถึงการตายของแต่ละเซลล์ทุก ๆ ขณะด้วยเหมือนกันก็ตาม ขณิกมรณะ (momentary death) ทั้งของจิตและของเซลล์ของร่างกายนั้น เป็นเพียงส่วนหนึ่งของความจริงทั้งหมดเท่านั้น, นี่หมายความว่า ความจริง มีมากกว่านั้น คือมีครอบคลุมไปถึง สมมุติมรณะคือการแตกดับของกายเนื้อ และสมุจเฉทมรณะ คือมรณกรรมของพระอรหันต์อีกด้วย ก็ถ้าหากว่าความตายของกายเนื้อเป็นที่สิ้นสุดของสิ่งทั้งปวง คือของผลกรรม อันได้แก่บุญและบาปเช่นนี้แล้ว ก็เท่ากับเป็นการนำเอา ขณิก-มรณะ (momentary death) ไปให้มีความหมายเท่ากับสมุจเฉทมรณะ (absolute death) ซึ่งก็หมายความว่าการทำความดีไม่มีผล และการทำความชั่วร้ายแรงเท่าไรถ้าเอาตัวรอดได้ในชาตินี้ได้ ก็สบายไป "แปดอย่าง"

เพราะตายแล้วมันก็หมดเรื่องกัน จะเป็นปุถุชนหรือพระอรหันต์ก็คือ "สูญสิ้น เข้ารูดำ" (black hole) ของนักดาราศาสตร์เท่าเทียมกัน ชาวพุทธที่เป็นปัญญาชนในปัจจุบันนี้ มีความห้าวหาญ (หรือว่าเหี้ยมหาญ) พอที่จะรับรองแนวความคิดเช่นนี้ว่า เป็นคำสอนของพระพุทธองค์อย่างนั้นหรือ ?

๓. ขอย้ำอีกครั้งว่า ก) แนวความคิดเรื่อง ตายแล้วมี **ใคร** หรือ **อะไร** ไปเกิด นั้น เป็นหลักการจุดใหญ่ของศาสนาอื่น ๆ ทั้งหลาย ส่วนแนวความคิดเรื่องตายแล้วมีการเกิดใหม่ได้ **อย่างไร** นี้เป็นหลักการของพุทธศาสนา อย่างแรกเข้าใจง่าย เพราะตรงตามหลักสามัญสำนึก (common sense) แต่อย่างหลังเข้าใจยากขึ้นไปอีกบ้าง เพราะใช้หลักทางวิชาการ ซึ่งอยู่เหนือสามัญสำนึก (ultra common sense)

ข) อย่างแรกนั้น ๆ คิดไปอย่างไร ๆ ก็ไม่พ้นเรื่องตัวตนบุคคลเราเขา คือต้องคิดเป็น person ตลอดกาล ส่วนอย่างหลัง เบนเข็มออกจากบุคคล โดยคิดเป็น กระบวนการ เพื่อตอบคำถามว่า **อย่างไร** (how)

ทั้งนี้เป็นการมองดู (observe) ปรากฏการณ์ต่าง ๆ คือ phenomena ในฐานะเป็นกระบวนการแห่งสันตติ (continuity) โดยไม่ได้นำเอาตัวตนหรือความรู้สึกเกี่ยวกับตนเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย ซึ่งก็นับว่าเป็นการสังเกตการณ์แบบวิทยาศาสตร์โดยแท้

ค) อย่างแรกยึดหลักใหญ่เป็นแกนกลางว่า ต้องมีตัวยืนโรง หรือตัวหน้าเดิม จึงจะมีการตายแล้ว **ไป** เกิดใหม่อีกได้ แต่อย่างหลังตั้งอยู่บนฐานแห่งความจริงว่า เพราะมี **ตัวตายตัวแทน** หลังจากตายแล้วจึงมีการเกิดใหม่ได้ (โดยไม่ต้องมี อะไรเป็นตัวเดินทาง หรือว่า ก้าวกระโดด **ไป** ที่ไหนก็ได้)

ง) อย่างแรกอาศัยสามัญสำนึก ไม่ต้องคิดให้เสียเวลา คือ **หยุดคิด** (stop thinking) เลยก็ได้ ก็มันเห็นชัดเจนแจ่มแจ้วเช่นนั้นแล้ว จะต้องไปเสียเวลาคิดอีกด้วยเหตุใด? ส่วนอย่างหลังเป็นการเสนอให้หัด **หยุดเพื่อคิด** (stop to think) เสียบ้าง แม้ว่าดูเผิน ๆ ก็ไม่น่าจะมีเหตุผลอะไรดีกว่านั้นอีกแล้วก็ตาม ความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการ โดยเฉพาะทางวิทยาศาสตร์ ส่วนใหญ่

ก็เป็นผลของการ "หยุดเพื่อคิด" ไม่ใช่เป็นผลของการ "หยุดคิด" เลย ถ้านิวตันเห็นลูกแอปเปิ้ลหลุดลงมาแล้วขี้เกียจคิด หลักวิทยาศาสตร์เรื่องกฎแห่งความดึงดูดก็คงไม่เกิดขึ้น แต่เมื่อเห็นแอปเปิ้ลหลุดลงมา นิวตันก็ "หยุดเพื่อคิด" คือ หยุด (*การถือว่าเป็นของธรรมดา ช่างหัวมัน แล้วเริ่ม*) คิดว่า "เอ ทำไมมันจึงไม่หลุดขึ้นไปนะ แปลกจริง ๆ" นี่คือจุดเริ่มต้นของความเจริญทางวิทยาศาสตร์ในด้านนี้ ในทำนองเดียวกัน พระพุทธองค์เมื่อยังเป็นสิทธัตถกุมารได้เห็นคนแก่ คนเจ็บ คนตาย ซึ่งคนส่วนมากเขา *หยุดคิด* กันแล้ว (*คือขี้เกียจคิด เพราะถือเสียว่าเป็นของธรรมดา คือไม่มีปัญหา*) แต่พระองค์ก็กลับ *หยุดเพื่อคิด* (*คือหยุดนึกว่าเป็นของธรรมดา ที่ไม่มีปัญหา แล้วเริ่มคิด*) ว่าเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น และเรื่องนี้น่าจะเป็นปัญหาที่มีทางออก หรือทางแก้อย่างแน่นอน ที่สำคัญก็คือ พระองค์ *หยุดเพื่อคิด* หรือว่า *ได้คิด* ก่อน นักวิทยาศาสตร์เช่น นิวตัน หลายพันปี และเมื่อ *ได้คิด* แล้ว ต่อมาก็ คิดได้ อีกด้วย

๔. อันที่จริง การตายทุกขณะ ซึ่งมีผลกระทบแก่จิต (คือนามธรรม) และ รูป (คือการตายหรือสลายของเซลล์ของร่างกายทั่วไป) นี้ พระโบราณาจารย์ท่านก็ได้มีญาณจักษุพอ และได้ทราบมาแล้วเหมือนกันดังในคาถาต่อไปนี้

อนุปฺปนฺนา อุปฺปชฺชนฺติ อุปฺปนฺนา ว นิรุชฺฌเร
อภินวา ว สงฺขารา นทีโสตสมูปมา
วิชฺชุปาโท จ อากาเส อุปฺปชฺชนฺติ วยนฺติ จ

ซึ่งแปลว่า (สังขาร) ที่ยังไม่เกิด ก็เกิดขึ้นแล้ว และก็เกิดขึ้นมาแล้ว ก็มีอันจะต้องดับไป ดังนั้นสังขารทั้งหลาย จึงเป็นของใหม่เอี่ยม เสมือนหนึ่งกระแสน้ำ (สังขารเหล่านั้น) เกิดดับอย่างรวดเร็วเหมือนฟ้าแลบในอากาศฉะนั้น

อธิบายว่า กระแสน้ำ (คือน้ำที่ไหลไปอยู่เรื่อย ๆ) นั้น สมมุติว่าเราเอาไม้ปักลงไป ณ ที่ใดที่หนึ่ง เพื่อเป็นจุดโฟคัส (focus) สำหรับพิจารณา เราก็จะเห็นได้ว่าส่วนของน้ำ (หรือว่า อณู ของน้ำ) ที่ไหลมากระทบไม้ชิ้นนั้น จะกระทบเพียงครั้งเดียวแล้วก็เลยไปเลย ไม่

กลับมาอีก และในขณะต่อมา ก็จะมีอณูของน้ำใหม่เอี่ยมอีกอณูหนึ่งไหลมากระทบแบบ ตัวตายตัวแทน แล้วก็ไหลเลยไป ไม่หวลกลับอีกเช่นเดียวกัน กระบวนการแห่งการ เกิดดับ แบบ ตัวตายตัวแทน นี้เป็นไปอย่างรวดเร็วเปรียบเหมือนสายฟ้าแลบในอากาศเพียงแว็บเดียว (แต่อันที่จริงเร็วกว่านั้น) ทั้งนี้จะเห็นได้ว่า มันเป็นกระบวนการสืบต่อ โดยไม่ต้องมีตัวยืนโรงหรือตัวหน้าเดิมเลย

มีข้อที่น่าสังเกตอยู่อย่างหนึ่ง คือว่า ทั้งๆ ที่ท่านพระโบราณาจารย์เข้าถึงกระบวนการแห่งการสืบต่อที่ไม่มีตัวยืนโรงเช่นนี้แล้ว ท่านก็ยังไม่ได้ถือว่าการตายของกายเนื้อเป็นการสิ้นสุดของ การสืบต่อ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ท่านไม่ได้ถือว่า คนเราเกิดมาหนเดียว ตายหนเดียว ไม่มีชาติหน้าชาติหลัง หรือว่าวิญญาณหลังตายไม่มี พระโบราณาจารย์ผู้นี้คือท่านพระพุทธโฆษาจารย์ผู้แต่งคัมภีร์วิสุทธิมรรค หลังพุทธปรินิพพานประมาณ ๑,๐๐๐ ปี

๕. **ของฝากเป็นการบ้านจากผู้ที่ไม่ใช่ชาวพุทธ**

ท้ายบทนี้ ข้าพเจ้าใคร่ขอมอบคำกล่าวดังต่อไปนี้ เสนอท่านผู้อ่านเพื่อให้เป็นเสมือนของฝาก เพื่อเก็บไปคิดเป็นการบ้านไปพลางๆ ดังต่อไปนี้ ข้อสำคัญที่น่าสังเกตก็คือข้อความต่อไปนี้ไม่ใช่วาทะของพวกเราชาวพุทธเลย แต่เป็นมติของผู้ที่เชื่อในศาสนาคริสต์ ผู้ซึ่งไม่น่าจะมีความเชื่อเอนเอียงมาเชื่อเรื่องตายแล้วไม่สูญถึงขนาดนี้ แต่ที่สำคัญยิ่งขึ้น ก็คือยังมีวาทะของผู้อยู่ในประเทศอันอยู่ในอิทธิพลของฝ่ายคอมมูนิสต์ ซึ่งโดยหลักการแล้วก็จะต้องคัดค้านแนวความคิดเช่นนี้อย่างหัวชนฝาเลยทีเดียว

ก. "ชีวิตของมนุษย์มิได้เป็นการอยู่ไปวันหนึ่งๆ เท่านั้น แต่เราต้องคิดถึงชาติหน้าต่อไปอีกหลายชาติด้วย คือไม่ใช่ว่าจะคิดกันแต่เพียงชาตินี้ชาติเดียวเท่านั้น"

—โลซัง กยัตโส (จากวารสารออกในประเทศ มองโกเลีย ซึ่งเป็นประเทศในกลุ่มคอมมูนิสต์)

(Human lives are not a matter of merely days or months, so not only the present, but also many future lives, must be considered"——

Losang Gyatso (from BUDDHISTS FOR PEACE Vol. 5 No.3/1983)

ข. "การกระทำใด ๆ ก็ตาม ที่มุ่งไปเพื่อความผาสุกและความอยู่ดีกินดีของชาตินี้เป็นส่วนใหญ่ จัดว่าเป็นการงานฝ่ายทางโลก ส่วนการงานต่าง ๆ ที่มุ่งไปโดยส่วนใหญ่ เพื่อประโยชน์และความสุขของชาติหน้าต่อไปนั้น ชื่อว่าเป็นการกระทำทางฝ่ายศาสนา" (ที่มาแห่งเดียวกับข้อ ก. ข้างต้น)

(All activities directed mainly for the happiness and welfare of this life are worldly. All activities directed mainly for the benefit and pleasure of future lives are religious. -- same source as above)

ค. "เรากลับมาเกิดในโลกนี้ใหม่ครั้งแล้วครั้งเล่า เพื่อจะได้มีโอกาสบำเพ็ญบารมี ทำให้จิตของเราบริสุทธิ์ถึงที่สุด และในขณะที่เกิดใหม่คราวหนึ่ง ๆ นั้น เราจะต้องได้รับผลของบาปที่เราได้ทำไว้ในชาติที่แล้วมา เพื่อจะได้ล้างบาปกรรมเก่าให้หมดสิ้นไป และพร้อมกันนั้นเราก็จะต้องเผชิญหน้ากับสิ่งยั่วยวน (ให้เกิดราคะและโทสะ) ใหม่ ๆ อีก ทั้งหมดนี้เราจะต้องผ่านพบ เพื่อ

ต่อสู้และเอาชนะให้ได้ มิฉะนั้นเราก็จะไม่สามารถบำเพ็ญบารมีเพื่อคุณธรรมที่สูงส่งขึ้นไปได้เลย"

(As we return again and again to earth to complete our purification, we are beset not only by the old sins that we come to resolve (karma), but also by new temptations which must be met and overcome, or we do not grow. -- Ruth Montgomery from HERALD OF THE NEW AGE page 114)

ง. (ความเชื่อ) เรื่องตายแล้วเกิดเท่านั้น สามารถจะอธิบายเรื่องที่เหลวไหลไม่มีเหตุผล เช่นคนทำความดีบางคนไม่ได้รับผลดี และคนชั่วบางคนไม่ได้รับผลชั่ว) ให้เป็นเรื่องที่มีเหตุพอจะเข้าใจได้"—บิล ชุล

(Reincarnation is the only way to make sense of the world"-- Biil Schull : from THE PSYCHIC FRONTIERS OF MEDICINE page 122)

ทัศนคติที่สนับสนุนแนวความคิดเรื่องผลกรรม (ที่เป็นบุญและบาป) ว่าไม่ได้สิ้นสุดเพียงแค่ความตายของกายเนื้อเช่นนี้ ยังมีอีกมากมาย จนนำมาอ้างอิงไม่ไหว นอกจากจะต้องทำเป็นหนังสืออีกเล่มหนึ่งโดยเฉพาะ และที่สำคัญก็คือ ผู้แสดงออกซึ่งทัศนคติดังกล่าวอย่างแข็งขันเช่นนั้น **ไม่ใช่ชาวพุทธเลย** แต่เขากำลังนำเอาหลักการของเราไปห่อหุ้มศาสนาของเขา เป็นการ "ชุบ

ตัว" ให้ใหม่อย่างเอี่ยมอ่อง และก็กล่าวได้อย่างเต็มปากเลยทีเดียวว่า ศาสนาของเขามีเหตุผลดีเหลือเกิน, ทนสมัยเหลือเกิน, เข้ากับหลักวิทยาศาสตร์ได้ดีเหลือเกิน ฯลฯ

อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันมีพระภิกษุในพระพุทธศาสนาท่านหนึ่ง ซึ่งมีความเห็น **ส่งเสริม สนับสนุน,** และ **ประกาศ** แนวความคิดเรื่องการสืบภพชาติของกรรมหรือว่าของ วิญญาณหลังตาย อย่าง**เปิดเผย และเด็ดขาด** โดยไม่หวั่นเกรงว่าจะถูกหาว่า งมโง่ งมโข่งและงมงาย แน่ละในประเทศไทย คงมิได้มี เฉพาะท่านผู้นี้องค์เดียว แต่บังเอิญท่านผู้นี้อยู่ในฐานะที่สมควรจะนำมาอ้างได้ยิ่งกว่าผู้อื่น ผู้ที่ต้องการทราบว่า พระภิกษุในรูปนี้ ท่าน *กล่าวไว้ว่าอย่างไร* โปรดย้อนกลับไปอ่านบทความเรื่องนี้ ตอนที่ ๑ หน้าต้นนั้น

– ๔ –

ผิดที่ไหน? ผิดอย่างไร? ผิดเท่าใด?
(THE RELATIVITY OF WRONG)

"ทฤษฎีต่าง ๆ นั้น (*ถ้าจะมีความบกพร่องอยู่บ้าง*) ก็เป็นความที่ยังไม่สมบูรณ์ มากกว่าที่จะเป็นความผิด (*อย่างเด็ดขาดชนิดกลับหน้ามือเป็นหลังมือ*)

"สิ่งที่ทำให้เกิดความยากลำบาก (*ในเรื่องทิฏฐิ*) ก็คือ คนส่วนมากมักคิดว่าอะไรก็ตาม (*คือทุก ๆ สิ่งหรือทุกคน*) ถ้ายังไม่ถูกต้องหรือดีพร้อม (*คือไม่สมบูรณ์*) หมดทุกแง่ทุกมุมละก็ ต้องถือว่าเป็นความผิดอย่างสิ้นเชิงทุกแง่ทุกมุม (*คือผิดเด็ดขาด*) และเป็นความผิดเท่า ๆ กัน (*กับสิ่งหรือคนที่ ผิดเด็ดขาดชนิดกลับหน้ามือเป็นหลังมือจริง ๆ*)"

—*ไอซัค อาซิมอฟ* (จากเรื่อง The Relativity of Wrong หน้า ๒๙๘ และ ๒๘๙)

"Theories are not so much wrong as incomplete.

"The basic trouble is that people think everything that isn't perfectly and completely right is totally and equally wrong"

Isaac Asimov (THE RELATIVITY OF WRONG page 298, 289)

"การเชื่อง่ายเป็นส่วนสุดอย่างหนึ่ง และการไม่ยอมเชื่อเสียเลย ก็เป็นความงมงายสุดโต่งอีกอย่างหนึ่งเหมือนกัน" – ยอห์น จี ฟุลเลอร์

The opposite extreme from gullibility is blind incredulity –– John E. Fuller (FATE July 1971)

"ในวิชาฟิสิคส์นั้น ก็เช่นเดียวกับส่วนมากของวิชาวิทยาศาสตร์นั้นเอง คือไม่มีความจริงอะไรที่ถาวรได้เลย ถ้าจะมีก็เพียงแต่การเข้าไปใกล้ความจริงยิ่งขึ้นทุกที และเราก็ต้องพร้อมเสมอที่จะทบทวนเสียใหม่ ซึ่งสิ่งที่ในอดีตเราเคยฉลองกันว่าเป็นความจริงอย่างเด็ดขาด และไว้ใจได้เต็มที่แล้ว"

In physics, as in much of science, there is a set of approximations, getting closer and closer, and people must always be ready to revise what in the past has been thought to be the absolute, gospel truth.

– Dr. Carl A. Sagan, Department of Astronomy, Cornell University (FATE January 1969)

การ "ทำเกินเหตุ" ในแง่วิทยาศาสตร์

ในหนังสือเรื่อง "อภิญญาฝ่ายขาว" และในบทที่แล้วมาของเรื่องนี้ ข้าพเจ้าได้กล่าวถึงหัวข้อเรื่อง "การทำเกินเหตุ" คือการที่ผู้ไม่ยอมเชื่อเรื่องผีเทวดาและชาติหน้าชาติหลัง มักจะชอบปรักปรำผู้ที่เชื่อเรื่องเช่นนี้ว่า มีความเชื่อผิดไปหมดทุกอย่าง เรียกว่าเป็นคนงมงายงมโง่ และ งมโข่ง และโง่เสียจนพูดไม่ถูกว่าโง่อย่างไร และเป็นคนอ่อนแอไม่มีความเชื่อตนเองเสียเลย กล่าวคือต้องได้รับการปรักปรำว่าเป็นคนสารเลว หรือว่า สารพัดที่จะอ่อนแอและงมงายและเลวทรามทุกประการ เพราะความเชื่อที่ "ผิด" ดังกล่าว นี้คือการปรักปรำหรือกล่าวโทษกันแบบที่พอจะเรียกตามภาษากฎหมายว่า "เกินกว่าเหตุ" เพราะเป็นการกล่าวโทษอันเกิดจากความลำเอียง คืออคติ และจากความภูมิใจในตนเอง หรือที่เรียกว่ายึดถือ "ตัวกู ของกู" มากเกินไป จนผิดทั้งหลักความยุติธรรมทางกฎหมายและหลักการทางวิทยาศาสตร์อีกด้วย

การ "ทำเกินเหตุ" ในแง่กฎหมาย มีใจความและรายละเอียดเป็นอย่างไร ได้อธิบายมาแล้วในบทก่อน (คือบทที่ ๓) ในบทนี้จะขอบรรยายถึงการ "ทำเกินเหตุ" ในแง่ของหลักการทางวิทยาศาสตร์เพิ่มเติมอีกประการหนึ่ง

เมื่อจะต้องอธิบายโดยหลักการ ทางวิทยาศาสตร์ก็มีความจำเป็นที่จะต้องอ้างวาทะของนักวิทยาศาสตร์มาเพื่อเป็นการสนับสนุนบ้าง มิฉะนั้นก็อาจจะไม่ "ขลัง" ในทัศนะของบุคคลส่วนมากในปัจจุบัน โดยเฉพาะของชาวพุทธระดับที่ถือกันว่าเป็นปัญญาชน คือเป็น "หัวกะทิ" ของสังคม (cream or elite of society) นักวิทยาศาสตร์ที่ข้าพเจ้าขอยืมวาทะของเขามาอ้างในครั้งนี้ เรียกได้ว่าเป็นนักวิทยาศาสตร์ชั้นนำของโลกในยุคปัจจุบันนี้ คือหลังจากที่ไอน์สไตน์ถึงแก่กรรมไปแล้ว ก็ดูเหมือนมีนักวิทยาศาสตร์ผู้นี้ที่มีชื่อเสียงทั้งโด่งและดังอยู่ในขั้นอินเตอร์คือระดับโลกคนหนึ่ง เพราะเป็นผู้ที่มีผลงานในด้านการเขียนหนังสือดูเหมือนจะมากที่สุด คือมีทั้งหนังสือที่เป็นสารคดี และที่เป็นนวนิยายจินตนาการ

ทางวิทยาศาสตร์ หนังสือที่เขาแต่งนั้นส่วนมากที่หน้าปกจะขึ้น **ชื่อของเขา** เด่นเป็นตัวใหญ่กว่า **ชื่อหนังสือ** เสียอีก บุคคลผู้นี้คือ ดร. ไอซัค อาซิมอฟ (Dr. Isaac Asimov) ซึ่งหนังสือของเขาได้มีปรากฏวางขายตามร้านขายหนังสือชั้นนำอยู่หลายแห่งและหลายเล่มในประเทศไทย ผู้ที่สนใจหนังสือของเขาจะสังเกตุได้โดยง่าย เพราะชื่อของเขาจะปรากฏเด่นกว่าชื่อหนังสือที่เขาแต่ง คงจะเป็นทำนองว่าถ้าเป็นเรื่องที่นักวิทยาศาสตร์ผู้นี้แต่งแล้วจะเป็นเรื่องอะไรก็ไม่สำคัญ คืออ่านได้สนุกและได้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ประกอบไปด้วยในคราวเดียวกัน.

ในหนังสือเล่มดังกล่าว บทที่ ๑๗ ซึ่งเป็นบทสุดท้าย ผู้แต่งได้กล่าวถึงจดหมายฉบับหนึ่งที่ผู้อ่านคนหนึ่งมีมาถึง ในจดหมายฉบับนั้นมีเนื้อความเป็นทำนองเดียวกันกับที่ข้าพเจ้าได้กล่าวไว้ในเรื่อง "ชำแหละวิทยาศาสตร์" โดยเฉพาะตอนที่ ๒ (ในหนังสือ "วิญญาณ" ฉบับเดือนมีนาคม—เมษายน ๒๕๓๑) คือผู้อ่านท่านนั้นกล่าวว่าความจริงทางวิทยาศาสตร์ต่าง ๆ นั้นรู้สึกว่าไม่ค่อยอยู่กับร่องกับรอย คือเชื่อเอาเป็นบรรทัดฐานไม่ได้ เพราะ

ในยุคหนึ่งก็บอกไว้หรือยืนยันไว้ว่าเป็นอย่างหนึ่ง พอถึงอีกยุคหนึ่งก็เปลี่ยนใหม่ กลายเป็นยืนยันอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งหมายความว่าที่ยืนยันไว้แต่ครั้งก่อนนั้นผิดไปเสียแล้ว และถ้าต่อไปถึงอีกยุคหนึ่งสมัยหนึ่ง ก็ไม่มีใครรู้ได้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างใดอีกหรือไม่ ดังนั้นท่านผู้อ่านท่านนั้นจึงสรุปไว้ในจดหมายว่า ทำไปทำมาหลักการหรือทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์ต่าง ๆ นั้น มันก็เชื่อถือไม่ได้เท่า ๆ กัน และก็ ผิดพลาดเท่า ๆ กัน นั่นแหละ เพราะไม่เห็นว่าจะมีอะไรเป็นความจริงหรือสัจธรรมขั้นเด็ดขาดสุดท้าย คือไม่เปลี่ยนแปลงอีกแล้ว สักที

ดร. ไอซัค อาซิมอฟ ได้ตอบจดหมายฉบับนั้นโดยผ่านทางหนังสือที่ตนแต่ง และได้อ้างเหตุผลประกอบตัวอย่างไว้เป็นอย่างดีมาก ซึ่งจะขอแปลชนิดถอดใจความออกมาดังต่อไปนี้ :—

เรื่องสัณฐานของโลก ในยุคที่คนสมัยหนึ่งเชื่อกันว่าโลกแบนนั้น เราบอกได้ (ในระยะต่อมาคือในปัจจุบันนี้) ว่าเขาคิดผิดหรือว่าเชื่อผิดแน่ ต่อมา (แม้ในสมัยนี้) ก็ยังมีคนบางคนเชื่อว่าโลกกลมดิก (เพราะเห็น

จากเงาโลกทับดวงจันทร์เวลาเกิดจันทรคราส) ซึ่งความเชื่อเช่นนี้ก็ผิดอีก เพราะโลกไม่ได้มีลักษณะกลมเสมือนลูกบอลล์ คือ sphere อย่างแท้จริง เพราะเส้นผ่าศูนย์กลาง (diameter) ของโลกในที่ต่าง ๆ ไม่เท่ากันทุกจุด ถ้าโลกกลมดิกเหมือนลูกบอลล์คือเป็นรูป sphere เส้น diameter จะต้องวัดได้เท่ากันทุกจุด นี้แสดงว่าโลกมีลักษณะกลมแบบเบี้ยวๆ และก็แสดงว่าผู้ที่เชื่อว่าโลกกลมดิกนั้นก็ผิดอีก เพราะได้มีการวัดในเรื่องนี้กันอย่างละเอียดในศตวรรษที่ ๑๘ ก็ปรากฏว่าโลกมีลักษณะโป่งออกที่เส้นศูนย์สูตร์ คือมีลักษณะแบบราบลงบ้างที่ขั้วทั้งสอง ได้มีการพิสูจน์กันออกมาเป็นตัวเลข คือเส้นผ่าศูนย์กลางที่เส้นศูนย์สูตร์ยาว ๑๒,๗๕๕ กิโลเมตร ส่วนเส้นผ่าศูนย์กลางที่ผ่านขั้วโลก ยาว ๑๒,๗๑๑ กม. คือแตกต่างกัน ๔๔ กม. หรือประมาณ ๒๗ ไมล์ คิดตามอัตราเปอร์เซ็นต์ของความเบี้ยว (oblateness) คือ .๐๐๓๔ หรือ ๑ ใน ๓ ของ ๑ เปอร์เซ็นต์.

แต่นั่นแหละ ทำไปทำมา แนวความคิดดังกล่าวนั้น เมื่อได้รับการทดสอบจากวิธีการอันทันสมัยยิ่งขึ้นก็

ปรากฏว่า ผิดอีกจนได้ คือในปี ๑๙๕๘ เมื่อได้มีการส่งดาวเทียม "แวนการ์ด ๑" ขึ้นไปโคจรรอบโลก ได้มีการวัดสัณฐานของโลกอย่างละเอียดยิ่งขึ้นจากเครื่องมือที่อยู่บนดาวเทียมนั้น จึงได้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า "ความเบี้ยว" ทางส่วนใต้ของเส้นศูนย์สูตรนั้น มีอัตราส่วนมากกว่า "ความเบี้ยว" ที่เหนือเส้นศูนย์สูตรบ้างเล็กน้อยซึ่งก็หมายความว่าระดับน้ำทะเลที่ขั้วโลกใต้จะมีระยะทางห่างจากเส้นศูนย์สูตร น้อยกว่าระดับน้ำทะเลที่ขั้วโลกเหนือเล็กน้อยเมื่อเป็นเช่นนี้การบรรยายสัณฐานของโลกก็ต้องเปลี่ยนไปอีก คือน่าจะต้องกล่าวว่าโลกมีสัณฐานคล้ายลูกแพร์ (pear-shaped) หรือชมพู่ จริงอยู่ความแตกต่างดังกล่าวคิดคำนวณเป็นระยะทางก็นับเป็นจำนวนหลา (yards) เท่านั้นไม่ได้เป็นไมล์ แต่ถึงกระนั้น ถ้าจะพูดกันในด้าน "ปรมัตถ์" คือ Absolute Reality ของวิทยาศาสตร์แล้ว มันก็จะต้องเป็นความแตกต่าง คือความคลาดเคลื่อนอยู่นั่นเอง

(ปัญหาจึงมีว่า ถ้าต่อไปเกิดมีเครื่องวัดหรือวิธีการวัดที่ละเอียดยิ่งขึ้นกว่านี้ จะทำให้เกิดมีข้อมูลอะไรที่ทำให้

โลก "บิด" หรือ "เบี้ยว" แบบไหนอีก ก็ยังไม่มีใครทราบได้เหมือนกัน)

จากการรวบรวมข้อมูลเรื่องรูปทรงสัณฐานของโลกดังกล่าวแล้วนี้ ดร. ไอซัค อาซิมอฟ กล่าวว่า จะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนความคิดจาก โลกแบนมาเป็น โลกกลมนั้น เป็นการเปลี่ยนอย่างกลับตาละบัตร หรือที่เรียกว่ากลับ **หน้ามือเป็นหลังมือ** เลยทีเดียว ส่วนการเปลี่ยนในระยะต่อมา คือจากโลกกลมเป็นโลกเบี้ยว หรือรูปลูกแพร์นั้น สมควรจะเรียกว่าเป็นการทำให้ถูกต้องและ **ละเอียดประณีตมากขึ้น** เสียมากกว่า เอาละแม้จะถือว่าเป็นความผิดหมดทุกครั้ง ก็ต้องถือว่า ความผิดในช่วงแรก คือจากโลกแบนมาสู่โลกกลมนั้นเป็นความผิด *มากกว่า*ในช่วงที่สองและที่สาม คือความคิดว่าโลกกลมดิกมาสู่โลกเบี้ยว และจากโลกเบี้ยวมาสู่โลกรูปลูกแพร์ ดังนั้นจึงเป็นการไม่ยุติธรรมอย่างยิ่ง ถ้าจะถือว่า ทุก ๆ ครั้งเป็นความผิดเหมือนกันและ **เท่ากัน** หมด

แต่อันที่จริงแล้ว **ความผิด** มีอยู่เพียงครั้งเดียว คือ ความคิดที่ว่าโลกแบนนั้นเอง ต่อจากนั้นความคิดที่

ว่าโลกกลมดิกก็ดี หรือที่ว่าโลกเบี้ยวก็ดี ต้องนับว่าเป็นความคลาดเคลื่อน หรือความบกพร่องเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ทัศนคติของผู้อ่านที่โวยวายมาว่า การแก้ไขเปลี่ยนแปลงทฤษฎีใหม่เรื่อย ๆ ของทางการวิทยาศาสตร์เป็นความผิดเท่า ๆ กันนั้นจึงเป็นความเข้าใจผิดอย่างมาก และเป็นการแสดงความอยุติธรรมต่อวงการวิทยาศาสตร์เป็นอย่างยิ่ง ซึ่งในตอนนี้ ข้าพเจ้า (คือผู้เขียนบทความเรื่องนี้) ก็ใคร่จะขอกล่าวเสริมว่าเป็นการ "ทำเกินเหตุ" อีกอย่างหนึ่งได้เหมือนกัน เปรียบเหมือนเด็กสองคนทะเลาะหรือชกต่อยกัน เพราะฝ่ายหนึ่งรังแกก่อน และอีกฝ่ายหนึ่งป้องกันตัว การที่พ่อแม่หรือครูอาจารย์ พาลพาโลลงโทษเท่า ๆ กันหมดทั้งสองคน โดยถือว่าเป็นความผิดเท่า ๆ กัน โดยไม่ยอมสอบสวนเหตุและผล ทั้งต้นและปลายเพราะถือว่าเป็นการก่อความไม่สงบทั้งสองฝ่ายนั้น จะถูกตามทำนองคลองธรรมละหรือ ? ยิ่งในวงการของผู้ใหญ่หรือในระดับประเทศต่อประเทศ ในกรณีที่มีการทะเลาะวิวาทหรือต่อสู้กัน โดยฝ่ายหนึ่งเป็นผู้รุกรานละเมิดสิทธิ และอีกฝ่ายหนึ่งเป็นการกระทำเพื่อป้องกัน

ตัว หรือป้องกันประเทศชาติของตนเอง เราจะต้องถือว่าทั้งสองฝ่ายมีความผิด **เท่ากัน** โดยที่เป็นการก่อความไม่สงบ เพราะเป็นเหตุให้เกิดการฆ่าฟันกันตายขึ้น ดังนั้นจะถูกต้องตามความยุติธรรมละหรือ ? หากเป็นเช่นนั้นก็ จะหมายความว่าประชาชนและพลเมืองทุกคน ต้องยอมปล่อยให้โจรผู้ร้ายหรือข้าศึก บุกรุกเข้ามาในบ้านของตนหรือว่าในประเทศของตน โดยตนเองไม่มีสิทธิป้องกันตัวเลย หรืออย่างไร ?

ความเห็น สุดโต่ง เกิดจากวิชาชั้นประถมและล็อตเตอรี่

ความเห็นที่เป็นไปในด้าน "สุดโต่ง" เช่นนั้น ดร. อาซิมอฟกล่าวว่า น่าจะเกิดมาจากการศึกษาของเด็กนักเรียนตั้งแต่ยังอยู่ชั้นประถม เช่น ๒ บวก ๒ *ก็ต้อง* เท่ากับ ๔ *เท่านั้น* คำตอบอย่างอื่น ถือเป็นผิด *เด็ดขาด* หรือในการเขียนคำบอกซึ่ง ดร. อาซิมอฟยกตัวอย่างคำภาษาอังกฤษ แต่ข้าพเจ้าจะขอยกคำภาษาไทยว่า เช่นคำ "*แมว*" เป็นต้นจำเป็นต้อง เขียนอย่างนั้น *เท่านั้น* จะเขียนว่า "*เมว*" หรือ "*แมน*" หรือ "*แนว*" ก็ไม่ได้

เด็ดขาด ต้องถือว่าผิดเหมือนกันหมด และก็เป็นการผิดเท่า ๆ กันหมด คือไม่มีคะแนน **"เกือบถูก"** ให้กันเลย คือถือว่า*ถ้าไม่ถูกร้อยเปอร์เซ็นต์ ก็ต้องผิดร้อยเปอร์เซ็นต์* ทั้ง ๆ ที่ความจริง ถ้าเด็กคนหนึ่งเขียนว่า *"เมว"* และอีกคนหนึ่งเขียนว่า *"หมา"* เช่นนี้เด็กคนแรกก็น่าจะได้คะแนน *เกือบถูกบ้าง* จึงจะสมควร แต่โดยปกติครูจะไม่ทำเช่นนั้น คือถือว่าเมื่อผิดจากการเขียนว่า *"แมว"* แล้วก็ต้องเป็นการผิดเท่ากันหมด ซึ่งเป็นการไม่ยุติธรรมอย่างยิ่ง หรือว่า ๒ บวก ๒ เด็กคนที่หนึ่งบวกได้ ๕ แต่คนที่สองบวกได้ ๒๒ เช่นนี้ เด็กคนที่หนึ่งก็น่าจะคะแนน *เกือบถูก* บ้าง เพราะแกอาจจะเผลอไปก็ได้ ส่วนเด็กคนที่สองนั้น แสดงว่าไม่เข้าใจเลย เป็นความผิดขั้นมูลฐาน ที่จะต้องสั่งสอนอบรมกันใหม่ที่เดียว

ในทัศนะส่วนตัวของข้าพเจ้า ก็ใคร่ขอเพิ่มเติมในฐานะที่เป็นคนไทย เห็นเหตุการณ์ประจำวันที่เกิดขึ้นในเมืองไทยไว้อีกตัวอย่างหนึ่ง คือเปรียบเสมือนการเล่นการพนันเช่นล็อตเตอรีเป็นต้น สมมติว่าเลขท้ายออก ๑๒๓ นักพนันคนที่หนึ่ง ถือสลากเลขท้าย

๑๒๔ ซึ่งเกือบถูก ส่วนนักพนันคนที่สองถือสลากซึ่งมีเลขท้าย ๗๘๙ ซึ่งไกลกันมาก แต่ผลลัพท์ก็เท่ากันคือไม่ได้รับเงินรางวัลเลยนั่นเอง เรียกว่าจะผิดไป ๑ จำนวนหรือร้อยหรือพันจำนวน ผลก็เท่ากัน มีสุภาษิต หรือคำกล่าว (saying) ในภาษาอังกฤษอยู่ประโยคหนึ่ง ว่า A miss is as good as a mile แปลว่า "การผิดพลาดไปหน่อยหนึ่ง (*คือเกือบถูก*) หรือจะผิดไปตั้งไมล์ (*คือคล้ายๆ กับผิดไปตั้งโยชน์*) ก็ไม่มีความแตกต่างอะไร" เพราะผลที่ได้รับก็คือ ไม่ได้เงินรางวัลเหมือนกัน ดังนั้นคนที่ชอบชี้ถ้วดำคนอื่น เพราะความผิดชนิดบกพร่องเล็ก ๆ น้อย ๆ ก็น่าเปรียบได้กับการตัดสินคนอื่นแบบโจทย์เลขชั้นประถม หรือแบบ เลขสลากล็อตเตอรี่นั่นเอง

ดร. อาซิมอฟ ได้ยกตัวอย่างที่น่าขำและน่าคิดเป็นอย่างยิ่งอีกข้อหนึ่ง ดังนี้

ครูถามนักเรียนว่า ใครเป็นประธานาธิบดีคนที่ ๔๐ ของสหรัฐอเมริกา ?"

ปรากฏว่าเด็กนักเรียนคนหนึ่ง ชื่อแม่หนูบาร์-บารา ตอบว่า "ยังไม่มีเลยค่ะคุณครูขา" ครูแย้งทันที

ว่า "ผิดแล้วเธอ ประธานาธิบดีคนที่ ๔๐ ของเราคือ โรแนลด์ เรแกน ยังไงล่ะ"

แต่แม่หนูก็แย้งคุณครูว่า "ไม่ใช่นะคะ ตามรายการ **ชื่อ** ของประธานาธิบดี อเมริกา จากยอร์ช วอชิงตัน ซึ่งเป็นคนแรกมาจนถึงโรแนลด์ เรแกนนั้น มีเพียง ๓๙ คนเท่านั้น ดังนั้น เราจึงยังไม่มีประธานาธิบดีคนที่ ๔๐ แน่นอน"

"อ๊ะ ไม่ได้นะ" ครูเถียง "ก็ท่าน โกรเวอร์ คลีฟแลนด์ เป็นประธานาธิบดี ๒ เทอม โดยไม่ได้ติดต่อกัน (คือเว้นระยะห่าง มีคนอื่นเข้าคั่นกลางอยู่พักหนึ่ง) คือ ช่วงเวลา ปี ๑๘๘๕ ถึง ๑๘๘๙ และ ๑๘๙๓ ถึง ๑๘๙๗ เราจึงนับท่านเป็นประธานาธิบดี คนที่ ๒๒ และ ๒๔ ดังนั้น เรแกนจึงต้องเป็นประธานาธิบดีคนที่ ๔๐"

ดร. อาซิมอฟได้ให้แง่คิดในตอนนี้ว่า น่าขำและแปลกไหม ? ทำไมประธานาธิบดี *คนเดียวกันจึงถูกนับเป็น ๒ คน* ถ้าครองตำแหน่ง ๒ เทอมโดยไม่ติดต่อกัน แต่ถ้าติดต่อละก็ ต้องนับเป็นคน ๆ เดียว เท่านั้น เหตุผลก็เห็นจะต้องมีว่า ก็เขานับกันมาอย่างนั้นเสียแล้วนี่

จะทำอย่างไรได้ (Pure Convention) ผลที่น่าเสียใจก็คือ บาร์บาราถูกตัดคะแนนในฐานะที่ตอบผิด คือผิดเท่ากับเด็กอีกคนหนึ่งที่ตอบแบบไม่เอาไหนเลยว่าประธานาธิบดีคนที่ ๔๐ ของอเมริกา คือ พีเดล คัสโตร (*ซึ่งความจริงเป็นประธานาธิบดีของคิวบา ซึ่งเป็นไม้เบื่อไม้เมาเป็นอย่างยิ่งกับอเมริกา*) เห็นไหมว่าการตัดสินเช่นนั้น เป็นการไม่ยุติธรรมอย่างยิ่งเพียงใด ? นี่คือผลการที่ถือว่า ถ้าผิดต้องผิดเด็ดขาด ถ้าถูกก็ต้องถูกเด็ดขาดอีกเหมือนกัน คือไม่ยอมให้มี ทางสายกลาง ตัดสินตามความเป็นจริงว่า ผิดน้อย ผิดมาก หรือถูกน้อย ถูกมากกันเลย

ดร. อาซิมอฟได้สรุปเรื่องนี้ว่า การที่บุคคลใดจะกล่าวว่า การค้นพบทางวิทยาศาสตร์ไม่มีที่สิ้นสุด เพราะต้องแก้ไขอยู่บ่อยๆย่อมเป็นการผิดหมดทุกครั้งนั้น ย่อมเป็นความเข้าใจผิดแน่นอน เพราะถ้าการเปลี่ยนแปลงทฤษฎีเดิมนั้น เป็นการแก้ไขให้ประณีตขึ้นไปเช่นนี้ ก็ต้องถือว่าเป็นเปลี่ยนแปลงเพื่อให้ใกล้เคียงกับความจริงยิ่งขึ้นทุกที จึงจะถูกต้องและเป็นการยุติธรรม แนวความคิดเช่นนั้นจึงเป็นการสุดโต่งเกินไป (คือคิดเห็น

อะไรไม่เป็นทางสายกลางเลย) เพราะมองอะไรในแง่ "เด็ดขาด" (Absolute) ไปหมด (คือ ไม่คิดในแง่สัมพัทธ์ หรืออัตราส่วน คือ Relative or Proportion บ้างเลย) ด้วยเหตุนี้ เขาจึงสรุปเป็นเนื้อความสำคัญไว้สองประโยค ดังที่ข้าพเจ้านำมาอ้างไว้ต้นบทนี้ ซึ่งแปลว่า "สิ่งที่ทำให้เกิดความยุ่งยาก (ในเรื่องความเห็น) ก็คือว่า คนส่วนมากมักจะคิดว่าอะไรก็ตาม ถ้ายังไม่สมบูรณ์และถูกต้องสมบูรณ์หมดทุกแง่ทุกมุมละก็ เป็นอันต้องผิดอย่างสิ้นเชิงเด็ดขาดทุกประการเหมือนกัน *(คือเท่ากัน)* หมด" และอีกข้อหนึ่งก็คือข้อความที่แปลว่า "**ทฤษฎีต่าง ๆ นั้น ถ้าจะมีความบกพร่องบ้าง ก็เป็นความไม่สมบูรณ์มากกว่าที่จะเป็นการผิดพลาด**" ดังนี้

ย้อนกลับมาพิจารณาเรื่องการเชื่อถือเรื่องการสืบภพชาติ คือตายแล้วเกิด มีชาติก่อนชาตินี้หน้า นรก สวรรค์ผีสางนางไม้ เจ้าป่าเจ้าเขา กันอีกครั้งหนึ่ง เรามักจะได้ยินคำกล่าวปรักปรำชี้นิ้วประณามอยู่บ่อย ๆ ว่า คนไหนเชื่อเรื่องดังกล่าวละก็ ต้องเป็นคนเลวหมดทุกอย่าง เรียกว่าเลวและงมงายอย่างเด็ดขาด คือหาดีและฉลาด

ไม่ได้เลยอย่างที่ท่านมหาปราชญ์ ผู้หนึ่งกล่าว (ทางวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย) ว่า "คนเช่นนั้น โง่เสียจนไม่รู้ว่าจะพูดว่าโง่ขนาดไหน" คำประณามเช่นนี้ฟังดูก็คงมีความหมายคล้ายกับว่า คนไหนที่ไม่เชื่อเรื่องดังกล่าวก็คงจะต้องเป็นคนดีและสมบูรณ์ อย่างเด็ดขาดเด็ดเดี่ยว และ เด็ดดวงหมดทุกแง่ทุกมุม ซึ่งก็พอจะเปรียบในด้านตรงกันข้ามได้ว่า "ฉลาด (และดีวิเศษ) เสียจนพูดไม่ถูกว่าฉลาด (และดีวิเศษ) ขนาดไหน" ทีเดียว

ผู้มีตา (ใจ) บอดสี

นี่คือการที่ทิฏฐิของท่านผู้นั้น แล่นไปอย่างสุดโต่ง ไม่มีทางสายกลาง ท่านปิดหูปิดตา (ที่จริงปิดใจ) ไม่ยอมมองเห็นคุณค่า และข้อดีของผู้ที่ท่านด่าว่าโง่เง่างมงายบ้างเลย และในเวลาเดียวกันท่านก็ "ปิดใจ" ไม่ยอมเห็นข้อบกพร่องของผู้ที่เชื่อตามท่านบ้างเลย คล้าย ๆ กับว่าสำหรับท่านนั้น มีสีอยู่ ๒ สี คือสีขาวกับสีดำเท่านั้นเอง เรียกว่า ถ้าไม่เป็นสีขาว มันก็ต้องเป็นสีดำ ถ้าไม่เป็นสีดำ

มันก็ต้องเป็นสีขาว สีอื่น ๆ เช่นสีเทา สีเหลือง สีแดง หรือสีเขียวเป็นต้น ท่านผู้มีตา (ใจ) บอดสี มองไม่เห็นเลย หรือเหมือนอย่างว่า คนในโลกนี้มีอยู่เพียง ๒ ประเภท คือต้องเป็นลูกศิษย์ของท่าน หรือไม่ก็ต้องเป็นศัตรูกับท่านเท่านั้นจะเป็นอย่างอื่น คือไม่ได้เป็นลูกศิษย์ของท่านด้วย และก็ไม่ได้เป็นศัตรูกับท่านด้วย เช่นนี้ก็เป็นอันมีไม่ได้ ดู ๆไปก็คล้ายกับความคิดแบบเผด็จการ "ตัวกู" เสียจริง ๆ

ความจริง ถ้านักวิชาการเช่นท่านเป็นต้น มีตา (ใจ) ไม่บอดสีจนเกินไป ก็น่าจะมองเห็นสีอีกมากมาย ซึ่งไม่ใช่สีดำและไม่ใช่สีขาว แต่อยู่ในระหว่างสีขาวกับสีดำซึ่งมีมากมายหลายสีเหล่านั้นบ้าง ถูกละข้าพเจ้ายอมรับว่าคนที่เชื่อถือผีสางเทวดาเจ้าป่าเจ้าเขา แล้วกลายเป็นคนอ่อนแอเกียจคร้าน คิดแต่จะพึ่งพาประจบประแจงเทพเจ้าเท่านั้น โดยบนบาลศาลกล่าวให้ตนเองได้ถูกล็อตเตอรี่หรือรวยทางลัดตลอดศกนั้น ก็มีอยู่จริง ๆ และคนที่ไม่เชื่อผีสางเทวดาชาติหน้าชาติหลังแล้วเป็นคนใจคอเข้มแข็ง มานะอดทน นิยมการพึ่งตนเอง คือ

ทำความเพียรในทางที่ชอบด้วยตนเองนั้น ก็มีอยู่จริง ๆ อีกเหมือนกัน แต่คนเราไม่ได้มีเพียงแค่๒ จำพวกนี้เท่านั้นเพราะยังมีอีก ๒ จำพวกที่ท่านผู้มีตาใจบอดสี มองไม่เห็นทำอย่างไรก็มองไม่เห็น สองจำพวกนั้นคือได้แก่คนที่เชื่อผีสางเทวดาชาติหน้าชาติหลังแล้ว มีมานะพากเพียรอดทนอย่างยิ่งนั้น ก็มีอยู่เหมือนกันทั้งนี้เพราะคนเหล่านี้เขารู้หลักความจริงที่ว่า ถ้าเขาต้องการให้เทวดาหรือสิ่งศักดิ์สิทธ์ต่าง ๆ ช่วยเขา เขาก็ต้องทำความเพียรช่วยตนเองให้มากที่สุดเสียก่อน เพราะว่า เขาสามารถช่วยตนเองได้มากเพียงใด เจ้าพ่อเจ้าแม่และสิ่งศักดิ์สิทธ์ทั้งหลายก็ยื่นมือมาช่วยเขาได้มากเพียงนั้น ถ้าเขางอมืองอเท้าไม่ช่วยตนเองบ้าง ท่านเหล่านั้นก็ช่วยเขาไม่ได้เลย คนที่เชื่อเช่นนี้ และคิดและทำได้อย่างนี้ จะไม่มีอยู่ในโลกนี้บ้างเลยทีเดียวหรือ? *ตา (ใจ) ของท่านบอดสนิทจนมองไม่เห็นพวกเขาเลยหรือ ?*

และอีกประเภทหนึ่ง คือผู้ที่ไม่เชื่อเจ้าพ่อเจ้าแม่ชาติหน้าชาติหลัง แล้วก็ขยันทำงาน ได้แต่หาความ

สำราญชนิดที่เห็นแก่ตัว ใครเดือดร้อนเพราะตนเองก็ช่างมัน เพราะเขาเชื่อว่าไม่ช้าเขาก็ตาย ตายแล้วก็สูญหมด ดังนั้นเขาต้องรีบกอบโกยความสุขสำราญใส่ตนเองให้มากที่สุด โดยไม่ได้คำนึงถึงศีลธรรมกันละ คนที่คิดและทำเช่นนี้ *ท่านยังไม่เห็นอีกหรือว่า มีอยู่จริง ๆ ในโลกนี้มากน้อยเพียงใด*

วิภัชชวาที (The Analyser)

อันที่จริง ผู้ที่ไม่ใช้อารมณ์มากเกินไป คือผู้ที่มีตา (ใจ) ไม่บอดสีเกินไป ก็ย่อมจะเห็นความจริงดังกล่าวมาแล้วได้ชัดเจนว่า บุคคลที่เชื่อโลกหน้าหรือชาติหน้าชาติหลัง และเจ้าป่าเจ้าเขาผีสางนางไม้เป็นต้น แต่เป็นผู้มีความเพียรสร้างตนเอง มีความมานะพยายามช่วยตนเองจนถึงที่สุดนั้น ก็มีอยู่เหมือนกัน และโดยนัยกลับกัน บุคคลผู้ที่ไม่เชื่ออย่างเด็ดขาดเรื่องการเกิดใหม่หรือผีสางเทวดาเป็นต้น แต่เป็นคนเกียจคร้านในด้านการงานที่สุจริต แต่กลับเป็นในเรื่องรวยทางลัด เช่น

การพนัน การโจรกรรมแบบต่าง ๆ นั้น ก็มีอยู่อีก เหมือนกัน และมีไม่ใช่น้อยอีกด้วย ถ้าจะเปรียบเทียบ *โดยถือคำสอนของพระพุทธองค์ที่มีมาในพระไตรปิฎกเป็นหลักกัน* แล้วละก็[๑] ย่อมกล่าวได้ว่า ผู้ปฏิเสธคำสอนเรื่องการสืบภพชาติ (ก่อนเกิดและหลังตาย) ของกรรมนั้น ก็คือผู้ที่ปฏิเสธคำสอนอันเป็นหลักใหญ่ (mainstay) ประการหนึ่งของพุทธศาสนา และเป็นการแสดงความเห็นที่เปรียบเหมือนคนที่เชื่อว่า โลกแบนและดวงอาทิตย์โคจรรอบโลกนั่นเอง ส่วนผู้ที่เชื่อเรื่องตายแล้วไม่สูญและเชื่ออิทธิฤทธิ์ของเทวดาอินทร์พรหม หรือของผีสางนางไม้มากเกินไปนั้น ก็คล้ายกับผู้ที่เชื่อว่าโลกกลมดิก (sphere) จริง ๆ และเชื่อว่าโลกโคจรรอบดวงอาทิตย์เป็นรูปกลม (*เพราะที่จริงเป็นรูปวงรีหรือรูปไข่*)

แน่ละ ฝ่ายแรกถือประสาทตา สามัญสำนึก และเหตุผลอันเกิดจากตาและสามัญสำนึกเป็นใหญ่ (ก็ถ้า

---

๑ หลักฐานที่มาในพระไตรปิฎก ในฐานะเป็นคำของพระพุทธองค์โดยตรงนั้น มีอยู่มากมาย ข้าพเจ้าจะได้รวบรวมไว้เป็นอีกบทหนึ่งต่างหาก

โลกกลมคนเราจะยืนติดพื้นดินได้อย่างไร น้ำในทะเลจะขังอยู่ในนั้นได้อย่างไร ดวงอาทิตย์ขึ้นและตกให้เราเห็นทุก ๆ วันมากี่ล้านปีแล้ว จะว่าดวงอาทิตย์อยู่กับที่ได้อย่างไร[๒] ฯลฯ) แต่ฝ่ายหลังถือเหตุผล **เหนือ** การเห็นด้วยนัยน์ตา และ **เหนือ** สามัญสำนึก ซึ่งอาจจะเรียกว่า วิสามัญสำนึก (uncommon sense) หรือ ซูเปอร์สำนึก (ultra-common sense) ก็ได้ ซึ่งทั้งนี้ไม่ได้ถือเอาประสาทสัมผัสทางนัยน์ตาหรือทางร่างกายเป็นหลัก เมื่อเป็นเช่นนี้ ท่านผู้อ่านก็ลองคิดว่า ทิฏฐิคือความเห็นหรือความเชื่อของฝ่ายใด จะ **ผิด** (fundamentally wrong) หรือว่า คลาดเคลื่อน คือถูกต้องไม่สมบูรณ์ (imperfect) กันแน่

---

๒ ในวารสาร FATE เดือน July 1971 มีข้อความเปรียบเปรยว่า **Any jackass can see the sun moves around the earth** เป็นคำกล่าว (คงจะในสมัยก่อน) ของผู้ที่ไม่ยอมเชื่อว่าโลกหมุนรอบดวงอาทิตย์ ซึ่งแปลเป็นไทยโดยใจความคงจะแปลได้ว่า ก็ควายที่ไหน ๆ มันก็เห็นว่าดวงอาทิตย์หมุนรอบโลก ซึ่งหมายความโดยนัยว่า ก็แล้วไอ้คนไหนที่เชื่อว่าโลกหมุนรอบดวงอาทิตย์ละก็ ย่อมโง่กว่าควาย คือโง่จนไม่รู้ว่าจะพูดว่าโง่ขนาดไหนนั่นเอง ข้าพเจ้าคิดว่าคติของเรื่องนี้ก็คือ เราเป็นคนจะไปถือเอา "ควาย" (คือประสาทสัมผัสทางตาเป็นต้น) เป็นหลักเสมอไปไม่ได้

อย่างไรก็ตาม ทางวิทยาศาสตร์ ถึงแม้ว่าจะมีความบกพร่องในด้านความไม่สมบูรณ์อยู่บ้าง ก็มีลักษณะประการหนึ่งซึ่งทางศาสนา (ไม่ว่าศาสนาอะไร) ไม่มี ลักษณะนี้คือ **การยอมรับ** ความไม่สมบูรณ์นั้น และไม่ถือว่าเป็นการน่าละอายอย่างใด ในความไม่สมบูรณ์นั้น ๆ ตัวอย่างที่ ๑ ก็คือทฤษฎีปรมาณูซึ่งข้าพเจ้าได้กล่าวถึงไว้ในเรื่องชำแหละวิทยาศาสตร์หลายตอน ซึ่งลงพิมพ์ใน "วิญญาณ" เมื่อ ๒ ปีมาแล้ว เพื่อประโยชน์แก่ท่านที่ยังไม่ได้อ่านบทความเรื่องนั้น และบัดนี้วารสารเล่มนั้น ก็คงจะหมดไปแล้ว ข้าพเจ้าจึงขอนำมากล่าวโดยย่ออีกครั้งหนึ่งดังต่อไปนี้

๑. **ทฤษฎีปรมาณู** ผู้ตั้งทฤษฎีอตอม คือปรมาณูคนแรกชื่อ John Dalton เป็นนักเคมีชาวอังกฤษ ได้ประกาศทฤษฎีของเขาว่า ปรมาณูเป็นสิ่งที่จะถูกแบ่งออกไปอีกไม่ได้แล้วคือ คำว่า atom แปลว่า indivisible และธาตุ (element) อย่างหนึ่ง ๆ ก็มีปรมาณูที่มีลักษณะอย่างหนึ่งๆของตนเอง ต่อมาในปี ค.ศ. ๑๘๙๗ นักฟิสิกส์ชื่อ Joseph John Thomson ได้ค้นพบความจริงเรื่อง

electron และได้ให้ข้อเสนอแนะว่า มันน่าจะเป็น "ส่วนย่อย" คือ sub-particle ของปรมาณู ทั้งนี้หมายความว่า atom ไม่ใช่สิ่งที่แบ่งไม่ได้อีกต่อไปอีกแล้ว ก็เป็นอันว่าทฤษฎีของ Dalton ผิดที่ขั้นมูลฐาน คืออย่างกลับหน้ามือเป็นหลังมือเลยทีเดียว แต่ก็ขอให้สังเกตว่าไม่มีใครในวงการวิทยาศาสตร์หัวเราะเยาะชี้หน้า และปรักปรำว่า Dalton เป็นคนโง่เง่าอย่างใดเพราะทุกคนรู้ว่า Dalton ได้กระทำดีที่สุดแล้วในยุคนั้น ในเมื่อมีเครื่องมือชนิดนั้น นี่เป็นตัวอย่างของความผิดชนิด absolute คือเด็ดขาดของทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งนักวิทยาศาสตร์ยอมรับและไม่มีการหัวเราะเยาะ หรือปรักปรำกันแต่อย่างใด

๒. หินตกจากฟ้า ในสมัยปี ค.ศ. ๑๘๐๑—๑๘๐๙ โดยประมาณนั้น ในวงการวิทยาศาสตร์เชื่อกันว่า เป็นไปไม่ได้เลยทีเดียวที่จะมีหินก้อนโต ๆ ตกลงมาจากท้องฟ้า ใครขืนเชื่อเช่นนั้นเข้าก็ถือว่าเป็นคนงมงายเต็มที มีคำกล่าวเป็นสำนวนอังกฤษซึ่งถ้าจะเทียบเป็นสำนวนไทย ก็คงจะเป็นทำนองที่ว่า "คนออกลูกเป็นลิง" นั่น

เอง (ดู "วิญญาณ" เดือนกรกฎาคม—สิงหาคม ๒๔๓๑) แต่ต่อมาเมื่อมีปรากฏการณ์ดังกล่าว (คือมีอุกกาบาตหรือ meteors บ่อยครั้งยิ่งขึ้น จนไม่มีใครอาจปฏิเสธได้อีกต่อไปแล้ว วงการวิทยาศาสตร์ก็ตั้งแถว **"กลับหลังหัน"** โดยออกประกาศใช้สำนวนเดิม อย่างหน้าเฉยตาเฉยมีใจความว่า ใครขืนไม่เชื่อว่ามีหินตกลงมาจากฟากฟ้าละก็จะต้อง "ออกลูกเป็นลิง" อีกเหมือนกัน ทั้งนี้ผู้แต่งบทความนั้นก็กล่าวว่า ไม่มีใครกระดากหรือขวยอายในการเป็น "จิ้งจกเปลี่ยนสี" แต่อย่างใด ซึ่งถ้าคิดไปก็นับว่าเป็นความ "น่ารัก" ประการหนึ่งของวงการวิทยาศาสตร์เหมือนกัน

๓. .....การลงบนดวงจันทร์ ลูกระเบิด เรือดำน้ำ การบิน ฯลฯ เรื่องต่าง ๆ เหล่านั้น จะอ่านรายละเอียดได้จาก "วิญญาณ" ฉบับ ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น แต่ละเรื่องล้วนเป็นความผิดชนิดจากขาวเป็นดำ คือ "กลับหลังหัน" ทั้งสิ้น และแต่ละเรื่องก็เป็น *การพยากรณ์ของผู้เชี่ยวชาญในวิชาแขนงนั้น* ๆ โดยเฉพาะอีกด้วย ทั้งหมด

นี้เป็นข้อเตือนให้เราได้คิดอย่างน้อยก็ข้อหนึ่งว่า ในฐานะที่เรายังเป็นปุถุชน คือยังมีกิเลส และไม่ใช่โลกวิทู หรือ สัพพัญญู คือยังไม่ใช่ "ผู้หยั่งรู้ดินฟ้ามหาสมุทร" และคิดฝันเองจากสามัญสำนึก นั้น ทุกคนแม้จะมีความเชี่ยวชาญเพียงใด ก็ยังอยู่ในฐานะที่จะผิดพลาดได้เสมอ ทั้ง ๆ ที่เรื่องนั้น ๆ ก็อยู่ในแนวทางค้นคว้าที่ตนมีความชำนาญอยู่แล้วนั่นแหละ (even specialists are apt to be wrong in their areas of research) ดังนั้น คนที่ไม่ได้ทำอะไรผิดพลาดเลย ก็คือคนที่ไม่ได้ทำอะไร (เป็นชิ้นเป็นอัน) เลยนั่นเอง การหัดยอมรับผิดเสียบ้างจึงเป็นความซื่อตรงที่ "น่ารัก" ประการหนึ่งเหมือนกัน

ความบกพร่องหรือผิดพลาดที่ยังใช้การได้ในระดับหนึ่ง

มีตัวอย่างหลายกรณี ที่แม้มีความบกพร่องหรือความผิดพลาดอยู่บ้าง แต่ก็ยังมีการใช้ได้ประโยชน์ หรือได้ผลตามสมควรในระดับหนึ่ง ดังต่อไปนี้

๑. **ไทโคบราเฮ** (Tycho Brahe) เป็นนักดาราศาสตร์ชาวเดนมาร์ค ผู้มีความคิดฝังหัวว่า ดวงอาทิตย์

ต้องโคจรรอบโลกแน่นอนแต่แม้อย่างนั้น เขาก็ได้ทำ "แผนที่ท้องฟ้า" แสดงถึงการโคจรและตำแหน่งของดาวเคราะห์ไว้ได้อย่างกว้างขวางน่าอัศจรรย์มาก ทั้ง ๆ ที่เขามีเครื่องมือที่เรียกว่า Quadrant ขนาดใหญ่เท่านั้นเอง ความสามารถของเขาทำให้วงการวิทยาศาสตร์ด้านดาราศาสตร์ยกย่องเขาว่าเป็นนักดาราศาสตร์ที่ยิ่งใหญ่คนหนึ่ง โดยถือผลงานของเขาเป็นมาตรฐาน แม้ว่าเขาจะมีแนวคิดหรือทฤษฎีที่ผิดโดยขั้นมูลฐานก็ตาม หนังสือ STRANGE STORIES กล่าวถึงเขาว่าเป็น The Genius who was wrong คือ อัจฉริยบุคคลผู้กระทำ(คือคิด) ผิด

๒. **สายโซ่ข้ออ่อนในทางกลศาสตร์** มีคำกล่าวอยู่ประโยคหนึ่งว่า A chain cannot be stronger than its weakest link ซึ่งแปลว่า **กำลังของสายโซ่เส้นหนึ่ง ๆ นั้น ไม่มากไปกว่ากำลังของข้อต่อหรือห่วงที่อ่อนแอที่สุดของมัน** อธิบายว่า สมมติว่ามีสายโซ่เหล็กเส้นหนึ่งมี ๒๐ ข้อหรือห่วงต่อกัน ใน ๒๐ ห่วงนั้น แต่ละอันของ ๑๙ ห่วง รับน้ำหนักถ่วงได้ ๑๐๐ กิโลกรัม แต่มีอีกห่วงหนึ่งที่เหลือ คือห่วงเดียวเท่านั้นที่อ่อนแอที่สุด คือ

รับน้ำหนักได้เพียง ๕ กิโลกรัม เมื่อเป็นเช่นนี้ ในทางกลศาสตร์ถือว่า สายโซ่เส้นนั้น **ทั้งเส้น** จะมีความสามารถรับน้ำหนักถ่วงได้เพียง ๕ กิโลกรัมเท่านั้นเอง เรียกได้ว่าความสามารถของห่วงที่เหลือที่แข็งแรงกว่ามากมายนั้น ถูกตัดคะแนนจาก ๑๐๐ ลงเป็น ๕ กก. ทั้งหมด กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ความสามารถของห่วงที่แข็งแรงทั้งหมดนั้น ไม่มีความหมายเลย คือไม่สามารถกู้สถานการณ์ไว้ได้เลย นี้คือหลักในทางทฤษฎี ซึ่งไม่มีใครเถียงหรือคัดค้านได้แน่นอน

แต่ในทางปฏิบัติ ใครที่คิดว่าสายโซ่เส้นนั้นหมดราคาจาก ๑๐๐ กิโลกรัม คือเหลือความสามารถรับน้ำหนักได้ ๕ กิโลกรัมจริง ๆ ละก็ ต้องถือว่า เชย หรือซื่อบื้อมากทีเดียว เพราะเรามีทางที่จะนำสายโซ่เส้นนั้นให้รับน้ำหนักได้ถึง ๑๐๐ กิโลกรัม โดยไม่ต้องตัดหรือต่อหรือทำให้สายโซ่เส้นนั้นบุบสลายแต่อย่างใดเลย เป็นแต่ว่าจะต้อง ยอมเสียสละลดความยาวของโซ่เส้นนั้นลงไปบ้างตามสมควร คือถ้าห่วงที่อ่อนแอที่สุดเป็นห่วงที่อยู่ปลายสุดด้านใดด้านหนึ่งของโซ่ ก็เป็นการสะดวกมาก

เพราะเราจะพับห่วงหรือข้อต่อท่อนนั้นเสีย โดยไม่ต้องให้รับน้ำหนัก ให้เหลืออีก ๑๙ ห่วงรับน้ำหนักแทน โดยนัยนี้ก็จะทำให้โซ่เส้นนั้น แม้จะสั้นลงไปเล็กน้อย คือเหลือ ๑๙ ห่วง แต่ก็รับน้ำหนักได้ ๑๐๐ กิโลกรัม ตามสมรรถนะของมันได้เต็มที่ และสมมติว่าห่วงที่อ่อนแอที่สุด บังเอิญอยู่ตรงกลาง ก็ยังมีทางใช้ประโยชน์ได้อยู่ดี โดยพับให้โซ่เส้นนั้นเหลือ ๑๐ ห่วง เรียกว่าลดความยาวลงครึ่งหนึ่ง แต่ก็รับน้ำหนักได้ ๑๐๐ กิโลกรัม เต็มที่เช่นเดียวกัน

แน่ละ ในกรณีเช่นนี้ ย่อมหมายความถึงว่าสายโซ่เส้นนั้นจะต้องมี "ข้ออ่อน" เพียงข้อเดียว หรือไม่มากเกินไป เพราะถ้ามีมากเกินไป ก็คงจะช่วยอะไรไม่ได้เหมือนกัน นอกจากต้องเปลี่ยนเส้นใหม่ เท่านั้นเอง

๓. **สายโซ่ข้ออ่อนในสังคมมนุษย์** ข้อมูลเรื่องสายโซ่ข้ออ่อนในทางกลศาสตร์ที่กล่าวมาแล้วนั้น อันที่จริงก็เป็นเพียง "บันได" หรือการท้าวความเพื่อมาใช้ประยุกต์ในสังคมมนุษย์ หรือในชีวิตประจำวันของเราทั้งหลายนั่นเอง เพราะถ้าจะเปรียบสมาชิกทุกคนใน

สังคมมนุษย์เป็นสายโซ่แต่ละเส้นก็จะเห็นได้ว่า "สายโซ่" มนุษย์ดังกล่าวนั้น แต่ละ "เส้น" ล้วนแต่มี "ข้ออ่อน" ณ ที่ใดที่หนึ่งจนได้ ไม่หนึ่งข้อก็หลายข้อ ไม่อ่อนมากก็อ่อนน้อย เรียกว่าไม่มี "สายโซ่" เส้นที่ยังเป็นปุถุชนคนมีกิเลสเส้นใดจะสามารถเป็นเส้นที่สมบูรณ์ จนกระทั่งมีกำลังรับแรงถ่วง—หรืออันที่จริงคือแรง "เหวี่ยง"—เป็นสมดุลย์ คือ เท่ากันหมดทุก ๆ ข้อได้เลย จึงเป็นอันกล่าวได้ว่าทุกคนที่เกิดมาสู่โลกนี้ล้วนเป็นเหมือนสายโซ่ที่ชำรุด เช่นมี "สนิม" เกาะกินกัดกร่อนอยู่ที่ห่วงหรือข้อใดข้อหนึ่งหรือไม่ก็มีข้ออ่อน—คือจุดอ่อนที่เปราะบาง—ด้วยเหตุใดเหตุหนึ่งจนได้

แต่แม้อย่างนั้น ทุกคนก็เป็นผู้มีประโยชน์ สามารถเป็นผู้อำนวยประโยชน์แก่สังคมได้เสมอ ไม่มากก็น้อยไม่ในทางใดก็ทางหนึ่ง ถ้าอย่างน้อยเขารู้จัก "เก็บข้ออ่อน" ไว้เสียและหาประโยชน์จาก "ข้อแข็ง" ให้ได้เต็มที่ ซึ่งอาจจะเป็นไปโดยผู้ปกครองหรือผู้บังคับบัญชาของเขาหาอุบายให้ หรือว่าเขาอาจจะเป็นผู้มีอุบายโกศล (resourcefulness) คือรู้จักพัฒนาตนเอง คือซ่อมข้อ

อ่อนของตนเองด้วยความฉลาดแหลมคมหรือปัญญาของตนเองก็ได้ นี้เป็นหลักสำคัญของโลก (คือดาวเคราะห์ Earth) ที่มีรูปทรงสัณฐานเบี้ยว และของสัมคมมนุษย์ทุกคนที่เกิดมาย่อมพกพาความ "เบี้ยว" คือ "กะพร่องกะแพร่ง" (imperfections) นานาประการ คือมีทั้งความอ่อนปวกเปียกเป็นขี้ผึ้งในแง่หนึ่ง และความ "แข็งโป๊ก" จนเกินเหตุในอีกแง่หนึ่ง ผสมปนเปอยู่ในคน ๆ เดียวกันนั้นเอง เราพอจะยกตัวอย่างให้เห็นได้บ้าง ดังต่อไปนี้

(ก) ในด้านร่างกาย ตัวอย่างเช่นคน (โดยเฉพาะผู้ชาย) ที่เป็นโรคไส้เลื่อนถ้าไม่ใช่ขนาดร้ายแรงจนเกินไปก็พอมีทางแก้ไขความหย่อนสมรรถภาพได้บ้าง คือ โดยปกติจะเดินนานไม่ได้ เพราะจะรู้สึกปวดถ่วง แต่ถ้าสวมกางเกงในให้คับ ๆ รัดให้ตึง ก็อาจจะเดินทางไกลได้พอสมควรไม่น้อยกว่าคนดี ๆ โดยทั่วไปเท่าใดนัก คนที่แพ้อากาศหนาวก็ให้อยู่และทำงานในที่ที่ไม่หนาวเกินไปนัก คนที่แพ้อากาศร้อน ก็ให้อยู่หรือทำงานในที่ที่มีอากาศไม่ร้อนเกินไป เช่นหาพัดลม หรือแอร์ เป็นเครื่องช่วยบรรเทาความร้อน ก็พอจะทำงานได้เป็นปกติ

(ข) ในด้านจิตใจหรืออารมณ์ คนที่มีจุดอ่อนในเรื่องราคจริต เป็นประเภทสาวหรือหนุ่ม "ไฟแรงสูง" ก็รู้จัก "เก็บข้ออ่อน" หลบหลีกจากสิ่ง "แวดล้อมชนิดนั้นเสีย และใช้วิธี "ซ่อมข้ออ่อน" ของพระพุทธเจ้าช่วย เช่นทำความเพียร (ในด้านการงานอาชีพก็ได้) ให้มากขึ้น และรู้สึกประมาณในการกินอาหารและการนอน ก็จะสามารถดำเนินชีวิต ให้มีประโยชน์แก่สังคมได้ดี เพราะคนที่เป็น "สายโซ่ข้ออ่อน" ในทางราคจริตมักมีพรสวรรค์ในด้านศิลปิน และที่แปลก (ในด้านดีด้วย) ก็คือมักจะมีความสามารถในทางรับ (receptivity) คือมีความโน้มเอียงในทางศาสนาอีกด้วย แน่ละ ลักษณะเช่นนี้มิได้มีแก่บุคคลที่มีราคจริตทุกคน เพราะคนที่ "ไฟแรงสูง" ที่ไม่มีความโน้มเอียงทางศาสนาเลยก็มีมาก เช่นเดียวกับที่คนหน้าด้านจำเป็นต้องมีความอดทน แต่คนที่อดทนไม่จำเป็นต้องหน้าด้านก็ได้

คนที่มีโทสะจริต ก็ต้องหัดเก็บ "สายโซ่ข้ออ่อน" ของตนเสีย จะเป็นโดยการหลีกเลี่ยงสิ่งแวดล้อมที่ทำให้ "ข้ออ่อน" กำเริบ หรือโดยการบำเพ็ญภาวนาหลัก

ธรรมข้อเมตตาเป็นต้น หรือโดยใช้ ๒ ประการประกอบกันก็ยิ่งดี อันที่จริง เรื่องในหัวข้อนี้และหัวข้ออื่นคงจะมีอธิบายกันได้อีกมาก แต่เพื่อเป็นตัวอย่าง ก็จะขอยกมาเพียงเท่านี้ก่อน เพราะทั้งหมดนี้ก็เป็นเครื่องแสดงว่าคนเราที่เป็นปุถุชน คนมีกิเลสทั้งหลายนั้น ล้วนเกิดมาในโลกนี้โดยพกพา "ความเบียว" หรือ "ข้ออ่อน" ติดตัว (คือติดใจ) มาด้วยทั้งสิ้น เบียวมากบ้าง เบียวน้อยบ้าง อ่อนข้อเดียวบ้าง อ่อนหลายข้อก็มี แต่ทุกคนก็อยู่ในฐานะที่เป็นทำประโยชน์ให้แก่โลกและสังคมได้เสมอ ไม่มากก็น้อย สุดแล้วแต่ว่าจะสามารถ "เก็บข้ออ่อน" หรือพัฒนา (คือ sublimate) ความเบียวของตนได้มากน้อยเพียงใด ผู้ที่มองหาความสมบูรณ์ของคน เช่นของเจ้านาย ลูกน้อง และเพื่อนฝูง ญาติมิตรในทุก ๆ ด้าน ย่อมประสพความผิดหวังตลอดเวลา ทางที่สมควร ที่เป็นทางสายกลางก็คือต้องรู้จัก "ประเมิน" ค่าของความบกพร่องนั้น ๆ ว่า ความเป็นความผิดร้ายแรงที่ให้อภัยไม่ได้จริง ๆ หรือว่าเป็นความบกพร่องเล็ก ๆ

น้อยๆ ในฐานะเป็น "ข้ออ่อน" หรือ "ความเบี่ยว" ที่ทุกคนรวมทั้งตนเองจะต้องมีบ้าง

"เกลียดตัวกินไข่ เกลียดปลาไหลกินน้ำแกง"

อย่างไรก็ตาม ข้าพเจ้า (ผู้แต่งเรื่องนี้) ก็ใคร่ขอบอกกล่าวเพื่อความเข้าใจผิดไว้ ณ ที่นี้เสียก่อนว่า เท่าที่ข้าพเจ้าเขียนกล่าวท้าวความถึง ดร. ไอซัค อาซิมอฟ เป็นทำนองสรรเสริญเป็นอย่างมากไว้ตั้งแต่ต้นนั้น ก็หมายความว่าเป็นการสรรเสริญและยกย่องเขาใน *แง่, ประเด็น* และ *เรื่อง ทางวิทยาศาสตร์กายภาพคือ* physical sciences เท่านั้น ทั้งนี้ในฐานะที่เป็นสื่อหรือบันใด ที่จะทำให้เราสามารถนำมาประยุกต์ได้กับเรื่องการตายแล้วเกิดหรือตายแล้วสูญได้อย่างมีเหตุผลน่าคิด และข้าพเจ้าก็คิดว่าหาก ดร. ไอซัค อาซิมอฟ ได้ทราบเรื่องที่หลักการของเขาถูกนำมาประยุกต์เข้ากับเรื่อง **"การเกิดใหม่และการตายใหม่"** เช่นนี้แล้ว ก็ไม่แน่ใจเหมือนกันว่าเขาจะพอใจหรือไม่และเพียงไร

ทั้งนี้เพราะในวารสาร FATE เดือนพฤศจิกายนปีที่แล้ว มีบทความเรื่องหนึ่งอ้างถึงหนังสือของ ดร. ไอซัค อาซิมอฟ ชื่อ TALES OF THE OCCULT ซึ่งเป็นหนังสือที่พิมพ์เมื่อปีที่แล้วเช่นเดียวกัน ผู้แต่งบทความดังกล่าวชื่อ Marion Zimmer Bradley ได้วิจารณ์หนังสือของ ดร. อาซิมอฟ อย่างรุนแรง เพราะ ดร. อาซิมอฟ ได้เขียนข้อความในหนังสือเล่มดังกล่าวนั้น เป็นการโจมตีผู้ที่เชื่อในวิชาลึกลับเกี่ยวกับจิต และวิญญาณอย่างเด็ดขาด ไม่มีเยื่อใย และอย่างผิดหลักวิทยาศาสตร์ (ที่ตนสอนผู้อื่น) อีกด้วย เรียกว่า ดร. อาซิมอฟ โดน "อัด" อย่างน่าดูเหมือนกัน และผู้ที่ "อัด" ดร. อาซิมอฟ ก็นำหลักการวิทยาศาสตร์นั้นเองมาอ้างอย่างน่าฟังอีกด้วย ข้าพเจ้าจะขอย่อบทความของ Marion Zimmer Bradley ซึ่งชื่อว่า "When the facts don't tell the truth" ซึ่งแปลว่า "เมื่อข้อเท็จจริงไม่ได้บอกความจริง" (*คือกลายเป็นข้อเท็จ ไม่ใช่ข้อจริง*) ไว้ดังต่อไปนี้

ก) ผู้แต่งกล่าวท้าวความถึงเรื่อง "halo effect" (*รัศมีออกจากกาย ?*) ซึ่ง ดร. อาซิมอฟ กล่าวว่าเป็นสิ่ง

ที่เป็นไปไม่ได้เด็ดขาดในทางวิทยาศาสตร์ (he explains how nothing....could *possibly* happen and why by scientific knowledge it couldn't *ever* possibly happen) *ประเด็นนี้ผู้วิจารณ์กล่าวไว้เพียงสั้นๆ ข้าพเจ้าจึงยังไม่สามารถบรรยายให้ละเอียดกว่านี้ได้ เพราะยังไม่ได้อ่านจากหนังสือของ ดร. อาซิมอฟโดยตรง แต่ผู้วิจารณ์ได้ให้ความเห็นไว้ดังต่อไปนี้*) "ดร. อาซิมอฟมีสิทธิที่จะมีความเห็นส่วนตัวอย่างไรก็ได้ เขามีสิทธิ์ที่จะกล่าวว่า **ในทัศนะส่วนตัวของเขา** จากประสบการณ์ และหลักการที่เรียนรู้มาอย่างมากมายแล้วนั้น สิ่งเหล่านี้ไม่สามารถเกิดขึ้นได้อย่างเด็ดขาด แต่เขาก็ไม่ทำเช่นนั้น เขาไม่บอกว่าเป็นทัศนะส่วนตัวของเขา แต่เขาบอกเลยว่ามันเป็น fact (ข้อเท็จจริง) และวางชื่อเสียงของเขาเป็นเดิมพันเลยทีเดียวว่ามันต้องเป็นดังที่เขาเชื่อเช่นนั้น การกระทำเช่นนี้จึงเป็นการผิดหลักวิทยาศาสตร์เป็นอย่างยิ่ง (*เพราะเป็นการนำทัศนคติส่วนตัวไปเป็น* หลักการ *ของทางการวิทยาศาสตร์เสียเลย*)

ข) **การตายแล้วเกิด** ประเด็นนี้เป็นเรื่องสำคัญมากผู้วิจารณ์ คือ Marion ได้กล่าวว่า "ดร. อาซิมอฟได้อธิบายตามหลักการวิทยาศาสตร์อย่างเคร่งครัด และอย่างไม่มีเยื่อใยหรือเงื่อนไขเลยว่า **การที่คนเราเชื่อว่าตายแล้วเกิดก็เพราะความกลัวตายนั่นเอง** (fear of death was responsible to the belief in reincarnation) อันที่จริง ดร. อาซิมอฟ ควรจะกล่าว (*อย่างมีเยื่อใยแบบนักวิทยาศาสตร์*) ว่าความกลัวตายนั้น **อาจจะเป็น** หรือ **น่าจะเป็น** (could be or might be) ต้นเหตุของความเชื่อเช่นนั้น ก็จะเป็นการสมควรกว่า

Marion Zimmer Bradley ได้กล่าวต่อไปว่า "ถูกละ ดร. อาซิมอฟ มีสิทธิ์ที่จะมีความเห็นอย่างไรก็ได้ และเขาก็มีสิทธิ์ที่จะแสดงความเห็นนั้นออกมาอย่างเปิดเผยแบบไหนก็ได้ แต่ที่นี้คุณสมบัติหรือความเชี่ยวชาญของเขาเป็นเรื่องทางวิทยาศาสตร์, ไม่ใช่ทางจิตวิทยา หรือทางศาสนา(*ซึ่งไม่ใช่ "ทาง" ของเขาเลย*) ดังนั้นข้าพเจ้า (คือ Marion) จึงใคร่ขอให้ความเห็นอย่างสุภาพที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ว่า ดร. อาซิมอฟ กำลัง ("*ทำเกินเหตุ*"

หรือว่า "เกินตัว" คือ) ก้าวล่วงออกนอกพรมแดนของวิทยาศาสตร์เสียแล้ว (I submit, in the politest possible terms, that he is overstepping the bounds of science)."

ข้าพเจ้านำเรื่องนี้มาเล่าต่อ ก็เพื่อจะให้ท่านผู้อ่านได้ทราบว่าเราถือตามหลัก ของพระพุทธองค์ ข้อวิภัชชวาที (The Analyser) ได้แก่ การแยกแยะประเด็น *ของเรื่องหรือคุณลักษณะของบุคคล* ออกให้ละเอียดเท่าที่จะกระทำได้ คือถ้าจะวิจารณ์ใครใน ทางลบบ้าง ก็กระทำไปในแง่ที่เป็นด้านลบของเขาเท่านั้น หากแง่บวก (คือส่วนดี) เขามีอยู่ ก็ต้องให้คะแนนเขาบ้าง และในทางตรงข้าม ถ้าจะยกย่องใครก็กระทำในแง่ที่ เขามีคุณธรรมควรแก่การยกย่อง และถ้าจะมีแง่ลบบ้าง เราก็อาจจะไม่กล่าวถึงหรือไม่ก็พูดกันตรง ๆ แบบตามหลักวิชาการจริง ๆ มิได้เป็นการเคืองแค้นชิงชังส่วนตัว เพราะในโลกใบที่เบี้ยวใบนี้ จะหาผู้ที่เกิดมาโดยไม่มีความ "เบี้ยว" หรือ บกพร่องบ้างเลยนั้นคงจะหาไม่ได้กระมัง และในลักษณะเช่นนี้ หลังจากที่ได้สรรเสริญหลักการ

ของ ดร. อาซิมอฟ มาตั้งแต่ต้น แต่ได้กลับ "พลิกล็อค" มากล่าวถึง ดร. อาซิมอฟในแง่ลบบ้าง หากท่านผู้อ่านจะคิดว่าเป็นเสมือนการ "เกลียดตัวกินไข่ เกลียดปลาไหลกินน้ำแกง" ก็เห็นจะต้องยอมรับโดยดี

ตัวอย่างที่ ๒ มีตัวอย่างของการ "เกลียดตัวกินไข่ เกลียดปลาไหลกินน้ำแกง" อีกเรื่องหนึ่ง ซึ่งควรจะนำมาอ้างถึงเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นเรื่องที่มีความสำคัญในระดับชาติและศาสนา และเป็นเรื่องเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรีองค์หนึ่ง คือพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ ในรัชกาลของพระองค์มีคณะมิชชันนารี เข้ามาทำการสอนศาสนาของเขา พร้อมทั้งนำวิชาการแพทย์และสุขวิทยาอนามัยแผนใหม่เข้ามาเผยแพร่ด้วยพร้อมกัน พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าทรงสนพระทัยและชื่นชมในวิชาการด้านสุขวิทยาและการแพทย์แผนปัจจุบันมาก แต่ไม่ยอมรับหลักการและความเชื่อทางคริสตศาสนาเลย ไม่ว่าบาดหลวงคณะมิชชันนารีจะ "กล่อม" จิตใจอย่างไรพระองค์ก็ไม่ยอม "ง่วง" ไปตามนั้น คงทรงรับไว้เฉพาะด้านวัตถุอย่างเดียว

ได้มีการบันทึกว่า พระองค์ตรัสไว้ว่า "What you teach us to do is remarkable but what you teach us to believe is stupid ซึ่งแปลว่า "สิ่งที่ท่านสอนให้เราทำนั้นน่าสรรเสริญมาก แต่สิ่งที่ท่านสอนให้เราเชื่อนั้นโง่เง่าเต่มที" ข้อความนี้ข้าพเจ้าอ่านจากบทความในวารสาร "ดิฉัน" หลายปีมาแล้วจนกระทั่งจำฉบับที่เดือนและปีของวารสารเล่มนั้นไม่ได้ แต่ยังพอจำได้ว่าท่านผู้แต่งบทความเรื่องนั้น คือ ดร. วิญญู วิจิตรวาทการ นักเป็นเครื่องแสดงว่าพระองค์เป็น the analyser คือทรงเข้าใจแยกประเด็นของแต่ละคน หรือแต่ละเรื่องได้เป็นอย่างดี คือไม่ใช่ว่าถ้าสอนเรื่องนี้ดี เรื่องอื่นจะต้องดีตามกันไปหมด นี่คือการใช้ปัญญาแยกประเด็น (Discriminating wisdom) แบบพุทธศาสนาอย่างแท้จริง

ตัวอย่างที่ ๓ คือการแปลเรื่อง "ไสบาบา มนุษย์มหัศจรรย์" ซึ่งข้าพเจ้าเป็นผู้แปล และสำนักค้นคว้าทางวิญญาณเป็นผู้จัดพิมพ์ ความประสงค์อันแท้จริงของเรา ก็คือต้องการจะให้ท่านไสบาบาเป็นพยานแห่ง

ความสามารถของพระพุทธองค์ ในแง่อิทธิปาฏิหาริย์เท่านั้น มิใช่เป็นการยกย่องท่านไสบาบาเกินกว่าพระพุทธองค์ไม่ว่าจะในด้านอิทธิปาฏิหาริย์ หรืออนุสาสนีปาฏิหาริย์ก็ตาม เราแยกประเด็นไว้เช่นนี้อย่างแจ่มชัดในคำนำของหนังสือชุดดังกล่าว เพราะอย่างน้อยเราก็ได้ไปนมัสการท่านผู้นี้มาแล้วด้วยตนเองและก็ได้ค้นคว้าเอกสารต่างๆของชาวต่างประเทศที่มีการศึกษาขั้นปริญญา *ที่ไม่ยอมเชื่อเรื่องนี้มาก่อน และที่ไปหาท่านเพื่อจะจับกลโกงให้ได้ แต่แล้วก็จับอะไรไม่ได้* แต่ก็มีเพื่อนชาวพุทธที่ไม่ยอมฟังเสียง คือไม่ยอมฟังเหตุผล ใช้อารมณ์ขึงเคียดอย่างเดียวคือไม่ยอมเป็น analyser แต่ใช้วิธีด่ากราด (sweeping condemnation) พร้อมทั้งสาปและแช่งมาในบัตรสนเท่ห์หลายต่อหลายครั้ง และที่สำคัญก็คือ หาว่าสำนักค้นคว้าทางวิญญาณ จะเป็นตัวการทำให้พุทธศาสนาสูญสิ้นไปจากเมืองไทย ซึ่งทั้งนี้ข้าพเจ้าคิดว่าดูจะเป็นการให้เกียรติเรามากไปหน่อย คือคิดว่าเรามีความสำคัญถึงขนาดนั้น ซึ่งเป็นไปไม่ได้เลยไม่ว่าจะเป็นใน

ด้านทำให้พุทธศาสนาสูญสิ้นไปจากเมืองไทย หรือในด้านที่จะทำให้พุทธศาสนารุ่งโรจน์ขึ้นในเมืองไทยก็ตาม

ตัวอย่างที่ ๔ เรื่องนี้ต้องขออภัยท่านผู้อ่าน เพราะเป็นเรื่องเกี่ยวกับตัวของข้าพเจ้าเอง ข้าพเจ้าเริ่มการศึกษาที่โรงเรียนของมิชชันนารี ฝ่ายคาธอลิก ซึ่งเป็นโรงเรียนที่ดังและเด่นมากในสมัยนั้น ในด้านการสอนภาษาต่างประเทศ บิดามารดาของข้าพเจ้าและพี่ชายผู้ส่งเสียให้เรียน ได้พูดกรอกหูให้ได้ยินอยู่เสมอว่า, "*เจ้าจงไปเอาวิชาความรู้ของเขามานะ แต่อย่าไปเอาศาสนามาเป็นอันขาด*" นี่ก็แสดงว่าครอบครัวของข้าพเจ้าเป็น analyser คือเข้าใจแยกแยะประเด็นเหมือนกัน ไม่ใช่จะนับถือบูชาฝรั่งหรือชาวต่างประเทศไปในทุกกรณี นี่จึงเป็นเหตุประการหนึ่งที่ทำให้ข้าพเจ้ายอมรับมาแต่ความรู้จนสามารถหาเลี้ยงชีพได้ตลอดมาจนทุกวันนี้ นอกจากนั้น บิดามารดาของข้าพเจ้าเป็นชาวพุทธที่เคร่งครัด มีที่บูชาพระอันสวยงามประจำบ้าน ทำให้การสอนศาสนาคริสต์ของโรงเรียนซึ่งเราต้องเรียนมากเหมือนกัน มี

สภาพเป็น "เข้าหูซ้ายออกหูขวา หาอะไรที่ประทับใจติดค้างอยู่ในสมองไม่ได้เลย"

สรุปความ

๑. จราจร "วันเวย์" คือการเอา (take) โดยไม่ให้ (give) เลย เท่าที่ได้บรรยายมาตั้งแต่ข้นี้ ความประสงค์ของข้าพเจ้าก็คือ ใคร่จะให้เป็นคติเตือนใจชาวพุทธด้วยกัน—โดยเฉพาะที่เป็นบุคคลประเภทที่ถือตัวว่าเป็นปัญญาชน—ว่าการปรักปรำความผิดของเพื่อนชาวพุทธนั้น ควรให้เป็นไปตามความหนักหรือเบาของความผิดหรือความคลาดเคลื่อนไว้บ้าง คือแยกประเด็นให้เห็นว่า **ผิดที่ไหน, ผิดอย่างไร, และผิดเท่าไร** เพื่อมิให้เป็นการ "ทำเกินเหตุ" ซึ่งเป็นการสุดโต่ง (extreme) และเด็ดขาด (absolute) และเพื่อมิให้เป็นผู้มีตา (ใจ) บอดสี คือ มองเห็นแต่สีขาวบริสุทธิ์ (ของตนเอง) และสีดำสนิท(ของผู้อื่นซึ่งไม่ใช่พวกของตนเอง)**สองสีเท่านั้น** เรียกว่าท่านมองไม่เห็นสีอื่น ๆ ในระหว่างนั้น เช่นสีเทา สีเหลือง แดง เขียว ฯลฯ เลย แนวความคิด

และการปฏิบัติเช่นนั้น เป็นการไม่ให้ความเป็นธรรมแก่ผู้อื่นเลย นอกจากจะเรียกร้องความเป็นธรรม จากผู้อื่น ถ่ายเดียว ลักษณะเช่นนี้เป็นเสมือนการจราจรระบบวันเวย์ คือมีแต่จะ เอา แต่ไม่ยอม ให้ ใครเลย น่าคิดว่าผู้มีลักษณะเช่นนี้คงจะมีเชื้อแห่งซาดิสม์(sadism) ผสมอยู่ไม่น้อย และลักษณะเช่นนี้จะเรียกเป็นคุณธรรม (virtue) ยังไม่ได้นอกจากว่าจะเป็น คุณสมบัติหรือลักษณะ (characteristic) ประการหนึ่งเท่านั้น

มีสุภาษิตจีนโบราณ (จากวารสาร FATE เล่มที่อ้างถึงข้างต้น) กล่าวไว้ว่า "Make your words soft and sweet for you may have to eat them" ซึ่งแปลตามตัวอักษรว่า "จงหัดพูดจาให้อ่อนหวานสักหน่อย เพราะ (ต่อไปวันหนึ่งข้างหน้า) ท่านอาจจะต้องกินมัน (คือกลับคำพูดของตนเอง)ก็ได้ และอีกข้อหนึ่งว่า "It ain't what you don't know that will kill you; it's what you know that ain't so" ซึ่งแปล ว่า "สิ่งจะฆ่าท่านนั้นน่ะ ไม่ใช่สิ่งที่ท่านไม่รู้ดอก แต่มันเป็นสิ่งที่ท่าน (คิดว่า) รู้แล้ว แต่มันก็ไม่เป็นดังที่ท่าน (คิดว่า) รู้นั่นแหละ ที่จะฆ่าท่านได้"

๒. คน "เบี้ยว" ในโลก "เบี้ยว". ในโลกนี้ไม่มีใครที่จะมีแนวความคิด ความเห็น เหมือนกันและเท่ากันกับเราทุกแง่ทุกมุมทุกเรื่อง เรียกว่าไม่มีใครจะเป็นสำเนาถ่ายเอกสารซีร็อกซ์ของเราได้เลย ในเมื่อเรามีสิทธิที่จะ "เบี้ยว" หรือ "บูด" หรือเป็น "สายโซ่ข้ออ่อน" ได้ ผู้อื่นก็มีสิทธิเช่นเดียวกัน การชี้นิ้วประนามผู้ที่มีความเห็น และการปฏิบัติไม่เหมือนกับตน—โดยไม่ต้องพิจารณาว่าเป็นความผิด หรือความบกพร่อง คลาดเคลื่อน ที่ไหน, อย่างไร, และเท่าไร เสียก่อน—นั้น จึงเป็นการ "เผด็จการทางความคิด" โดยแท้ ข้าพเจ้ายังจำคำกลอนเรื่อง "อุทานธรรม" ของวัดมกุฏกษัตย์ ซึ่งดูเหมือนท่านเจ้าคุณศาสนโสภณ (แจ่ม จตฺตสลฺโล) เป็นผู้แต่ง มีใจความว่า

"จะหาใคร เหมาะใจ ที่ไหนเล่า
ตัวของเรา ยังไม่ เหมาะใจหนา
อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา
รู้ล่วงหน้า เสียก่อน ไม่ร้อนใจ"

และข้าพเจ้าก็ขอถือโอกาสแต่งต่อให้ ดังต่อไปนี้

"รับรองว่า ไม่มี คน 'ซีร็อกซ์'
เหมือนตนทุก อย่างดอก จะบอกให้
เขามีสิทธิ์ บิดและเบี้ยว ลดเลี้ยวไป
ตามวิสัย ปุถุชน คนผู้มี
กองกิเลส ยังติดใจ แก้ไม่หาย
จึงควรใช้ การประมวล ให้ถ้วนถี่
ส่วนปลีกย่อย หัดปล่อยไป ได้ก็ดี
ส่วนใหญ่จริง จึงค่อยลี้ หนีหน้าเอย."

๓. อ้างฝรั่งเพื่อยกย่องไม่ใช่เหยียบย่ำพระพุทธองค์ ผู้อ่านบางท่านที่ได้อ่านเฉพาะบทนี้ อาจจะสงสัยว่า ก็นักวิทยาศาสตร์ผู้มีชื่อเสียงโด่งดังระดับโลกขนาดนี้เขายังไม่ยอมเชื่อเรื่องตายแล้วเกิด แล้วเราจะนำเอาหลักการในทางวัตถุของเขา มาประยุกต์ในแง่จิตใจของเรานั้น จะไม่เป็นการ "ตีขลุม" หรือลากของของเขามาใช้ผิดประเภทไปละหรือ ?

ต่อคำถามหรือข้อสงสัยนี้ ข้าพเจ้าใคร่ตอบว่า ขอให้ท่านย้อนกลับไปอ่านบทความเรื่องที่ข้าพเจ้าแปลและ

เรียบเรียงไว้แล้ว หลายต่อหลายเรื่องใน "วิญญาณ" ฉบับ ที่แล้ว ๆ มา ซึ่งท่านจะเห็นได้ว่า มีวาทะของนักวิทยาศาสตร์ระดับโลกเหมือนกัน หลายต่อหลายท่านได้กล่าวให้แง่คิดไว้อย่างน่าฟังมาก ข้อแตกต่างก็มีอยู่เพียงว่านักวิทยาศาสตร์เหล่านั้น บังเอิญไม่ได้แต่งนิยายวิทยาศาสตร์ไว้เช่น ดร. อาซิมอฟผู้นี้เท่านั้นเอง วาทะของนักวิทยาศาสตร์ ซึ่งสนับสนุนความสำคัญด้านจิตใจไว้อย่างมากนั้น มีมากมายทั้งที่ได้อ้างและแปลมาแล้ว และที่จะอ้างและแปลต่อไป ถึงกับมีบางท่านขัดเคืองกล่าวว่า "อ้างฝรั่งมาขู่" ทำไม ซึ่งอันที่จริงฝ่ายที่ไม่เชื่อเรื่องนี้ก็เคย "อ้างฝรั่งมาขู่" พวกเรามาก่อนเหมือนกัน ว่าฝรั่งเขาเลิกเชื่อเรื่องเช่นนี้มานานแล้ว เราจึงต้อง "อ้างฝรั่งมาขู่" ตอบบ้างอย่างมีหลักฐานด้วยว่า ฝรั่งที่ไม่ใช่ระดับกึกก้อก เขาก็มีความโน้มเอียงเชื่อเรื่องนี้มากทีเดียว

และที่สำคัญก็คือ เรา "อ้างฝรั่งมาขู่" เพื่อ **ยืนยันและยกย่อง** พระพุทธองค์ตามหลักในคัมภีร์ของเราเอง มิใช่เป็นการ "อ้างฝรั่งมาขู่" เพื่อ **เหยียบย่ำและลดค่า**

ศาสนาของตนเอง เช่นนี้จะเป็นการผิดนักหรือเดียวหรือ ? ท่านอ้างว่าฝรั่งเขาไม่เชื่อเรื่องอิทธิปาฏิหาริย์เรื่องตายแล้วเกิด ซึ่งเป็นคำสอนของพระพุทธองค์มีปรากฏแน่ชัดอยู่ในคัมภีร์ เราก็อ้างว่าฝรั่งที่เขาเชื่อเช่นนั้นก็มีไม่น้อย และไม่ใช่ฝรั่งกึ๊กก๊อกเสียด้วย ดังนั้นท่านยังคิดว่า การเหยียบย่ำหรือลดค่าศาสนาของตนเอง เป็นการดีกว่าการยกย่องพระองค์อย่างนั้นหรือ ? ถ้าท่านจะถามว่า ก็ในพระคัมภีร์มีข้อความกล่าวไว้ที่ไหนและอย่างไรบ้าง ก็เห็นจะต้องขอตอบว่า เรื่องนี้ต้องขอรวบรวมมากล่าวเป็นอีกบทหนึ่งต่างหากต่อไปโดยเฉพาะเลยทีเดียว

๔. ข้าพเจ้าเคยเห็นคำขวัญของหนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่ง ซึ่งดูเหมือนเป็น **"สยามรัฐ"** เขียนไว้ว่า *"ชมคนที่ควรชมและข่มคนที่ควรข่ม"* ซึ่งก็เป็นคำกล่าวที่น่าฟังดี แต่ข้าพเจ้ายังคิดว่า น่าจะทำได้ละเอียดยิ่งขึ้นคือควรมีการ analyse คือซอยลงไปให้ถี่ถ้วนกว่านั้น เพราะคนที่เป็นคนที่ควรได้รับการชมหรือสรรเสริญในตอนนี้ และในประเด็นนี้นั้น อาจจะไม่สมควรได้รับคำชม ในเวลานี้แต่ในประเด็นอื่นก็ได้ ในทางตรงข้ามคนที่ควรได้รับ

การข่ม คือถูกตำหนิในตอนนี้ ในแง่นี้อาจมีเรื่องที่ควรชมในเวลานี้แต่ในแง่อื่นก็ได้เช่นเดียวกัน การคิดถึง "คน" เป็นหลักใหญ่หลักเดียว น่าจะเป็นการแล่นไปสู่ส่วนสุดโต่ง (extreme) ก็ได้ เพราะเท่ากับโมเมเอาว่าคนผู้นั้นดีเลิศหรือเลวร้ายไปหมด (แบบสีขาวสนิทหรือดำล้วน) ดังนั้น จึงควรคิดถึง **กาล** (time), **ประเด็นหรือเรื่อง** (issue), และ **สถานการณ์** (situation) ประกอบด้วย จึงจะเป็นการประเมินค่าที่ให้ผลใกล้ความจริง และถูกต้องกับแนวปฏิปทาฝ่าย "ทางสายกลาง" ได้ดียิ่งขึ้น

๕. ถูกแค่ไหน ? ใครรงมงาย ? ที่ต้นบทนี้ ข้าพเจ้าให้หัวข้อว่า "ผิดที่ไหน ? ผิดอย่างไร ? และผิด (มากหรือน้อย) เท่าใด ?" โดยได้วงเล็บเป็นคำแปลโดยใจความ จากคำของ ดร. อาซิมอฟว่า THE RELATIVITY OF WRONG ดังนั้น ท้ายบทนี้ ข้าพเจ้าจะขอถือโอกาสสรุปด้วยคำถามที่ว่า ทัศนคติของท่านที่ถือว่า "ผู้ที่เชื่อว่าตายแล้วสูญ ผีเทวดาเจ้าบ่าเจ้าเขาเป็นเรื่องเหลวไหล และเป็นเรื่องที่พวกเราลอกเอามาจากศาสนาพราหมณ์อย่างรู้เท่าไม่ถึงการณ์ (ที่จริง คือรู้ไม่เท่าและไม่ถึงการณ์)" นั้น **ถูกที่ไหน? ถูกอย่างไร? และถูก (มากหรือ**

น้อย) เพียงใด ? พร้อมกันนั้นก็ขอถือโอกาส (อีกครั้ง) เลียนศัพท์ภาษาอังกฤษของ ดร. อาซิมอฟ โดยแปล (เอาใจความ) ว่า THE RELATIVITY OF RIGHT ทั้งๆ ที่ตนเองไม่ได้เป็น ดร. เลย (แต่ก็ใหญ่กว่า ดร. เพราะอย่างน้อยก็เป็นพ่อของ ดร. คนหนึ่งเหมือนกัน)

มีคำกล่าวของ นักวิชาการชาวตะวันตกบางท่าน ซึ่งจะขอยกมาอ้าง (โดยไม่ได้ "ขู่") เพื่อเป็นข้อคิดหรือการบ้านสำหรับท้ายบทนี้ ดังต่อไปนี้

ใครงมงาย

The chief trouble with the word "superstition" is that it always applies to the belief of someone else, not our own.

— — Lynn White Jr. FATE February 1980

ข้อยุ่งและยากเกี่ยวกับความหมายของคำว่า "การถือโชคลาง" (ค้องมงาย) นี้ก็คือ มันมักจะหมายถึงความเชื่อของ **คนอื่น** เท่านั้น ไม่ใช่ของ "กู" (หรือพวกของกู)

และข้อย้อนกลับไปอ้างถึงข้อความต้นบทนี้ ข้อ ๒ ที่มีใจความว่า

การดึงดันไม่ยอมเชื่ออะไรเลยสักอย่างเดียว ก็น่าจะเป็นความงมงายได้อีกประการหนึ่งเหมือนกัน.

– ๕ –

ความมีอยู่เป็นอยู่จริง ๆ
โดยบรรยาย (ออกมาเป็นคำพูด) ไม่ได้ว่าอยู่ที่ไหน

ในปัจจุบัน "ขอบฟ้า" ของวิทยาศาสตร์กำลังขยายตัวกว้างขวาง ออกไปทุกที และพร้อมกันนั้นนักวิทยาศาสตร์ก็เป็นผู้มีใจกว้างขวาง (คือไม่ใจแคบหรือบีดตาย) ออกไปด้วยเช่นเดียวกัน สภาพดังกล่าวนี้กำลังจะเป็นแนวทาง (หรือหลักการ) ของวิทยาศาสตร์ที่จะขยายขอบเขตออกไปอย่างมหาศาล.....ความรู้ที่ขยายขอบเขตออกไปนั้น มีทางเป็นไปได้ ๒ ประการ ประการแรกคือการหาข้อมูลให้เพิ่มขึ้น (คือให้ละเอียดยิ่งขึ้น) ซึ่งจะเห็นได้ จากตัวอย่างของนักฟิสิคส์ในตอนท้ายของศตวรรษที่แล้วมา คือเป็นการหาความรู้เพิ่มขึ้นโดยนัก-

ปราชญ์ประเภท "มือขยัน" (คืออยู่สุขไม่ได้ ต้องหางานทำไปเรื่อย ๆ) ประเภทนี้เป็นผู้ที่รู้เรื่องของตนเองเป็นอย่างดีแล้ว แต่ยังต้องการหาข้อมูลให้ละเอียดลึกซึ้งขึ้นไป เช่นการหาค่าคงที่ของธรรมชาติต่าง ๆ ให้ได้ค่าเป็นทศนิยมที่ละเอียด (คือให้มากหลักยิ่งขึ้นอีก) *(ประการนี้คือเพิ่มขอบเขตของความรู้ที่รู้กันอยู่แล้ว)* ส่วนประเภทที่สองนั้น ได้แก่การยอมรับความจริงใหม่ ๆ ด้วยความมีใจกว้างเอาไว้ก่อน *(ในระดับสมมุติฐาน)* ทั้ง ๆ ที่เรื่องนั้น ๆ ก็เป็นเรื่องที่ไม่น่าจะเป็นไปได้เลยในเมื่อเทียบหรือตัดสินจากความจริงหรือข้อมูลที่รู้กันอยู่แต่ก่อนแล้ว การขยายขอบเขตของวิทยาศาสตร์ในประการที่สองนี้แหละ ที่เป็นมาตรฐาน ตัดสินความก้าวหน้า ของวิทยาศาสตร์ในระยะหลัง ๆ นี้ได้อย่างแท้จริง

ทัศนคติแบบของนักฟิสิคส์ในศตวรรษที่ ๑๙ ซึ่งเต็มไปด้วยความหยิ่งในตัวเอง จนกระทั่งไม่ยอมเปิดหู

เปิดตาฟังและดูความจริงใหม่ ๆ เสียเลยนั้น บัดนี้ไม่มีอีกแล้ว มติดังกล่าวแล้วนั้น พอจะยกตัวอย่างให้เห็นอย่างง่าย ๆ สักประการหนึ่ง ก็ได้แก่การปฏิเสธ คือไม่ยอมเชื่อเรื่องวิญญาณของมนุษย์ โดยอ้างเหตุผลแต่เพียงว่า วิญญาณเป็นสิ่งที่นำมาชั่งน้ำหนักดูไม่ได้และจะบอกให้แน่นอนว่า มีอยู่ที่ไหน ก็บอกไม่ได้เช่นเดียวกัน ทัศนคติเช่นนี้ ปัจจุบันนักวิทยาศาสตร์เขาเลิกคิด คือไม่นำมาเป็นเหตุอ้างว่าเชื่อไม่ได้อีกต่อไปแล้วจริงอยู่ นักวิทยาศาสตร์ปัจจุบันอาจจะยังคงปฏิเสธเรื่องวิญญาณอยู่บ้าง แต่เขาก็มีเหตุผลที่ดีกว่านั้น ในสมัยปลายศตวรรษที่แล้วมา อัลเฟรดนอร์ธ ไวท์เฮด (๑๘๖๑—๑๙๔๗) *(นักคณิตศาสตร์ผู้เป็นคณบดีคณะวิทยาศาสตร์มหาวิทยาลัย แห่งลอนดอน)* ได้กล่าวถึงหลักการแห่งความจริงข้อหนึ่งว่า ความมีอยู่เป็นอยู่ของสิ่งใด ๆ ก็ตาม จะถือเป็นหลักว่าจะต้องบอกให้รู้ว่าอยู่ ที่ไหน เสมอไปนั้น ไม่ได้ *(เพราะในบางกรณี สามารถมีความเป็นอยู่ได้จริง ๆ แต่ก็บรรยาย* **เป็นคำพูด** *ออกมาให้รู้ไม่ได้ว่าอยู่*

ที่ไหน) แนวความคิดนี้เป็นเครื่องล้มล้างความสำคัญของความคิดของคนส่วนมาก ที่ว่า ถ้าจะมีอะไร *(เช่น โอปปาติกะ หรือสวรรค์นรก)* อยู่จริง ๆ ก็ต้องชี้ออกมาให้ได้ว่าอยู่ ที่ไหน ไม่เช่นนั้นก็ต้องตัดสินเอาง่าย ๆ ว่าไม่มีอยู่จริง แนวความคิดดังกล่าวแล้ว (คือไม่ถือว่า "ที่ไหน" เป็นเรื่องสำคัญนี้) ปรากฏว่ามีผู้ให้ความนับถือกันมาก และเป็นเรื่องที่ตื่นเต้นกันมากในสมัยนั้น แต่ในปัจจุบันนี้กลายเป็นเรื่องธรรมดา *(ที่นักวิทยาศาสตร์ทั่วไปในด้านวิชาฟิสิคส์ยอมรับกันแล้ว)* ดังนั้น ในปัจจุบันนี้จึงมีนักวิทยาศาสตร์ให้ความสนใจและดำเนินการสอบสวนอย่างมีเหตุผล และอย่างไม่มีอคติกันมากขึ้น เกี่ยวกับปรากฏการณ์ซึ่งครั้งหนึ่งเคย ถูกเรียกว่า วิชาลึกลับนั่นเอง ทั้งนี้จะเรียกได้ว่าเป็นการสอดคล้องกับหลักการหรือเจตนารมณ์ของการค้นคว้า (ทางวิทยาศาสตร์) ในยุคนี้เป็นอย่างยิ่ง

เฮนรี่ มายโล (จากวารสาร "เฟท" ก.ค. ๑๙๘๙)

EXISTENCE WITHOUT LOCATION

We are witnessing at present and shall continue to see an enormous widening of the horizon of knowledge and of scientific tolerance... there are two ways of expanding knowledge; one is the accretion of data in the manner of the physicist at the end of the last century, of the busybody who understood his subject and looked for the next decimal place in the numerical constants of nature. The other is the open-minded reception of novel truths with full cognizance of their heresy to past convictions. It is the latter disposition that characterizes the progress of recent science. ***The smug and complacent attitude of the 19th-Century physicist who, to choose a trivial example, denied the existence of the human soul because he could not weigh it or locate its whereabouts is gone forever.*** The modern scientist may still deny the soul, but on better grounds. Whitehead's impressive reference to the fallacy of simple location, the reminder that ***existence need not be tied to location,*** was startling in its day but is almost a commonplace of modern physics. The rise of interest in objective and dispassionate investigations of phenomena once called occult is in harmony with the new spirit of the time.

— Henry Margenau

Physics and Philosophy : Selected Essays
(From FATE, July 1988 edited by Curtis Fuller
170 Future Way, P.O. Box 1940, Marion, OH 43306–4030, U.S.A.)

บุคคล กับ หลักการ

ในบทที่แล้วมา (คือบทที่ ๒) ข้าพเจ้าได้กล่าวท้าวความถึง บุคคล ที่แยกจาก หลักการ อยู่ตอนหนึ่ง โดยเฉพาะในเรื่องเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องตายแล้วเกิด และตายแล้วสูญ โดยมีใจความว่า บุคคล *บางคน* แม้ประกาศว่าเป็นผู้มีความเห็น *(คือหลักการ)* ไม่เชื่อเรื่องตายแล้วเกิด แต่เป็นผู้ทำประโยชน์ให้แก่สังคมอย่างเด่นชัด คือไม่ปรากฏว่า ได้ทำบาปหรืออกุศลอย่างใด ก็มีอยู่ และในทางตรงกันข้าม บุคคลผู้ประกาศหลักการ *(คือความเชื่อ)* ว่าเชื่อเรื่องตายแล้วเกิด เรื่องผลกรรมที่จะติดตามไปให้ผลในชาติหน้าอย่างแน่นอน แต่แล้วก็ยังอดงมงายและกระทำความชั่วบางอย่างไม่ได้ เช่นนี้ก็มีอยู่บ้างเป็น *บางราย* เหมือนกัน เรื่องเช่นนี้เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นให้เห็นในชีวิตประจำวัน ซึ่งถ้าเรามองกันในวงกว้างออกไปแล้ว ก็เป็นเรื่องที่ปฏิเสธไม่ได้

และข้อความสำคัญที่ข้าพเจ้าได้กล่าวถึงอีกประการหนึ่งก็คือ ผู้ที่ เชื่อ เรื่องตายแล้วเกิดทั้งปวง ถ้าไม่ใจ

บอดจนเกินไป ก็พอจะมองเห็น และรับรองความจริงดังกล่าวแล้วอยู่ แต่ทว่าผู้ที่ ไม่ยอมเชื่อ เรื่องตายแล้วเกิดนั้น มันจะมีตาใจไม่ค่อยจะสมบูรณ์ คือไม่ยอมมองเห็นข้อดีของผู้ที่เชื่อว่าตายแล้วเกิดบ้างเลย ส่วนมากเราจะได้แต่คำประณามอย่างสาดเสียเทเสียว่า "งมงาย และโง่เสียจนไม่รู้จะพูดว่าโง่อย่างไร" เป็นต้น

ดังนั้นในบทนี้ ข้าพเจ้าจะได้กล่าวเพิ่มเติมข้อความของบทที่แล้วมา (คือบทที่ ๔) ที่ว่า "ผิดที่ไหน ?" เป็นต้น ให้ละเอียดยิ่งขึ้นอีก โดยจะแยกออกเป็น ๓ ประเด็นคือ ความผิด (หรือบกพร่อง) ของทั้ง ๒ ฝ่าย คือฝ่ายที่เชื่อว่าตายแล้วเกิด และที่เชื่อว่า ตายแล้วสูญนั้น อยู่ที่ไหน— คือที่ **บุคคล** (person) หรือว่า **หลักการ** (principle) หรือว่า **วิธีการ** (procedure) ทั้งนี้ เพื่อป้องกันไม่ให้ ติ หรือ ชม ผิดจุดและจะได้หาช่องทางแก้ไขให้ถูกประเด็นด้วย

ก่อนอื่น ขอเสนอแผนภูมิ หรือตารางแยกประเภท เพื่อแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่าง *บุคคล* กับ *หลักการ* ดังนี้

บุคคล	หลักการ
(๑) ดี (คือมีส่วนดีมากกว่าส่วนเลว)	แต่ ผิด หรือคลาดเคลื่อน
(๒) เลว (คือมีส่วนเลวมากกว่าส่วนดี)	แต่ ถูก
(๓) ดี (คือมีส่วนดีมากกว่าส่วนเลว)	และ ถูก
(๔) เลว (คือมีส่วนเลวมากกว่าส่วนดี)	และ ผิด หรือคลาดเคลื่อน

ในสังคมปัจจุบัน มีปัจจัยเครื่องเร้าอารมณ์นานาประการ อันจะทำให้บุคคลหันเห และ ซวดเซ ออกไปจากความโน้มน้อมเดิม (tendency or propensity) ของตนได้เป็นอย่างมาก กล่าวตามหลักกฎแห่งกรรม ก็คือ มีทั้งอุปบีฬกกรรม (คือกรรมเบียดเบียนหรือบีบคั้น) และอุปฆาตกกรรม (คือกรรมตัดรอน เปรียบเหมือนเพชฌฆาต) อยู่มากมายเหลือเกิน ดังนั้น การพิจารณาให้ได้ผลใกล้เคียงกับความเป็นจริง จึงต้องพิจารณาอย่าง

น้อย ๓ ฐาน (premises) ประกอบกัน คือ บุคคล, หลักการ (ส่วนใหญ่) และ วิธีการ (หรือแนวทางปฏิบัติตามหลักการดังกล่าวแล้ว) อีกด้วย ต่อไปนี้จะเป็นการพิจารณาถึงความสัมพันธ์ของ บุคคล และ หลักการ รวมกันไป โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับความเชื่อ และ ไม่เชื่อเรื่องตายแล้วเกิด ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายของบทนี้และเรื่องนี้เท่านั้น

(๑) บุคคล ดี (คือมีส่วนดี มากกว่าส่วนเลว) กับ หลักการที่ผิด หรือคลาดเคลื่อน บุคคลประเภทนี้ได้แก่ผู้ที่โดย "สันดาน" *(ซึ่งเป็นภาษาบาลี หมายถึง "พื้นจิตใจทั่วไป" ไม่ใช่เป็นคำด่า)* อยู่ในระดับที่เรียกว่าดี คือมีส่วนที่เป็นกุศล มากกว่าส่วนที่เป็นอกุศล ดังนั้นจึงเป็นผู้ที่มีมนัสย์ชอบช่วยเหลือผู้อื่นเท่าที่จะช่วยได้ โดยวิธีต่าง ๆ ตามความสามารถของตน เรียกได้ว่าเป็นผู้ไม่ใจดำ พื้นใจสามารถ "รับแนะ" (suggestible) จากสิ่งที่เป็นกุศลได้ดีพอสมควร

แต่ด้วยวิบากกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง บังเอิญทำให้บุคคลประเภทนี้เกิด หรือได้รับการอบรมในสิ่งแวด-

ล้อมและสถานการณ์ ซึ่งเจือปนด้วยบรรยากาศแห่งความเห็นอันคลาดเคลื่อนไปจากทำนองคลองธรรม เรียกตามศัพท์ทางพระพุทธศาสนาก็คือว่า เป็นบรรยากาศแห่งมิจฉาทิฏฐินั่นเอง ในกรณีที่วิบากอันเป็นฝ่ายกุศลมีแรงต้านทานไม่เพียงพอ ก็ย่อมถูกหลักการอันเจือด้วยมิจฉาทิฏฐินั้นกระหน่ำ ทำให้ "ซวดเซ" และแล้วก็ "หันเห" ไปจากแนวโน้มของฝ่ายกุศลได้ ไม่มากก็น้อย (คือถ้ามีความต้านทานน้อย ก็ "เซ" มาก แต่ถ้ามีความต้านทานมาก ก็ "เซ" น้อย) บุคคลประเภทนี้เองที่ถูกแรงแห่งความเห็นหรือหลักการที่ผิดกระหน่ำ ทำให้เสียสมดุลย์ไปบ้าง จนกระทั่งถึงประกาศหลักการ อันคลาดเคลื่อนออกมาด้วยความภูมิใจว่าเป็นความถูกต้องหรือสัมมาทิฏฐิ ผลก็คือปรากฏการณ์อันพิลึกกึกกือที่ได้เห็นกันอยู่ในสังคมของผู้ที่เรียกตนเองว่าเป็น ปัญญาชน ที่ข้าพเจ้ากล่าวว่า "พิลึกกึกกือ" นี้ ก็ขอให้เข้าใจว่าเป็นการกล่าวโดยถือหลักการ ของพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางเครื่องตัดสิน ไม่ใช่ถือตามเอนไซโคลปีเดียหรือตำราปรัชญาเมธีตะวันตกคนใดเลย ปรากฏการณ์

ดังกล่าวแล้วก็คือ มีกลุ่มชาวพุทธที่สังคมนิยมยอมรับว่าเป็นบัณฑิตชน ทั้งที่เป็นภิกษุ และ ฆราวาส (ที่มีปริญญา) ได้ประกาศ **หลักการ** ของท่านอย่างแจ่มชัดโจ่งแจ้งว่า ในพระพุทธศาสนาไม่มีคำสอนเรื่องตายแล้วเกิด เพราะคำสอนดังกล่าวเป็นของศาสนาพราหมณ์หรือฮินดูต่างหาก และคำสอนเช่นนั้นได้แทรกซึมเข้ามาในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ทำให้เกิดสัทธรรมปฏิรูป คือคำสอนปลอม ซึ่งเปรียบเหมือนธนบัตรปลอมนั่นเอง และคำสอนปลอมเช่นนี้จะมีผลทำให้พระสัทธรรมสูญหายไปในที่สุด เปรียบกับหลักการทางการเงินที่เขาว่ากันว่า เงินปลอมย่อมไล่เงินดีให้หมดค่าไปฉะนั้น และคำบริภาษที่สุดโต่งยิ่งขึ้นก็ยังมี เช่นว่าใครที่แปลคำว่า "โอปปาติกะ" ให้หมายความถึงสัตวนิกายหรือภพภูมิ หลังจากตายละก็ ต้องเป็นคนโง่เสียจนไม่รู้จะว่าโง่ขนาดไหน เพราะคำนั้นหมายถึง *การเกิดของจิตแต่ละขณะ เท่านั้น* นี่คือตัวอย่างของ บุคคล ที่ประกาศ หลักการ ดังกล่าวออกมาอย่างชัดเจน

วิธีการอันเป็นผลของบุคคล ดี แต่หลักการ ผิด.

อย่างไรก็ตาม จากการที่บุคคลประเภทนี้ เป็นผู้มีวิบาก หรือ "สันดาน" อันเป็นกุศลเป็นพื้นจิตใจมาแต่ดั้งเดิม ดังนั้น แม้จะต้อง "ซวดเซ" ไปบ้าง เพราะบรรยากาศแห่งมิจฉาทิฏฐิครอบงำ ทำให้เขวไป แต่ก็ยังเป็นผู้นิยมในการสร้างกุศลอยู่ไม่คลาย เมื่อไม่มีศรัทธาในอันที่จะสร้างกุศล "ในระยะยาว" ได้ ก็หันมาประกอบคุณงามความดีในระยะสั้น คือเฉพาะที่ให้ผลเห็นทันตาในด้านสังคมสงเคราะห์ในรูปต่าง ๆ เช่นสร้างโรงเรียนสำหรับเด็กกำพร้าสถานที่พักสำหรับคนอนาถาหรือตกยาก หรือโรงเรียนฝึกอาชีพต่าง ๆ เป็นต้น งานสังคมสงเคราะห์ประเภทดังกล่าวนี้ให้ผล "เห็นทันตา" สามด้าน ด้านแรกก็คือการได้เห็นผล ในด้านวัตถุ ปรากฏเด่นชัดขึ้นมาในรูปอาคารสถานที่อันโอ่อ่า ซึ่งทุกคนสามารถเห็นและซึ่งเป็นประจักษ์พยานแห่งความขวนขวายของผู้สร้างซึ่งใคร ๆ ก็ปฏิเสธไม่ได้ ด้านที่สองก็คือความมีชื่อเสียงโด่งดังติดตามมาในฐานะที่เป็นผู้ทำประโยชน์แก่สังคมซึ่งใคร ๆ ก็ปฏิเสธไม่ได้อีกเช่นเดียวกัน และด้าน

ที่สามก็คือ เป็นการ "อวด" ไปในตัวด้วยว่า นี่เป็นผลงานอันน่าชื่นชมของผู้ที่ ไม่เชื่อหรือไม่สนใจ เรื่องตายแล้วเกิด ของผู้ที่ ไม่งมงาย แต่ถือตามหลักวิทยาศาสตร์อย่างแท้จริง เรียกว่าเป็นการท้าทายอยู่ในตัวว่า "ผู้ที่เชื่อว่ามีโลกหน้าชาติหน้า เชื่อว่าตายแล้วไม่สูญ และคิดว่าตนมีศีลธรรมดีกว่านั้นทำได้เช่นนี้บ้างหรือเปล่า ?"

จุดเด่นและจุดตันของวิธีการดังกล่าว. แน่นอน จุดเด่นของวิธีการดังกล่าว ของบุคคลผู้มีหลักการดังกล่าว เป็นเรื่องที่เห็นได้ชัดเจน ผู้ที่มีใจเป็นธรรมบ้างแม้มีหลักการตรงกันข้าม ก็ย่อมปฏิเสธไม่ได้ แต่กรณีนี้ก็มีจุดตันอยู่เหมือนกัน เป็นแต่ว่าอาจจะเห็นไม่ชัดเหมือนกับจุดเด่นเท่านั้น จุดตันนี้มีอยู่สามประการคือ *ประการแรก* ได้แก่จุดตันของวิธีการ นี้หมายความว่าวิธีการดังกล่าวมุ่งส่งเสริมการพัฒนาในด้านวัตถุ และในด้านปัจจุบันชาติเป็นใหญ่ เรียกว่าเป็นโครงการณ์พัฒนาระยะสั้น จุดจบแค่ความตายของกายเนื้อ หลังจากนั้นก็ไม่ต้องเอาใจใส่กันอีก *ประการที่สอง* เป็นจุดตันของบุคคลผู้ดำเนินโครงการณ์หรือวิธีการดังกล่าว ผู้ซึ่งไม่

เชื่อ หรืออย่างน้อยก็ไม่แยแสชีวิตความเป็นอยู่ ก่อนเกิดและหลังจากตาย ผู้ที่มีทัศนคติเช่นนี้ *ด้วยใจจริง* คือออกมาจากส่วนลึกของจิตใจ ย่อมยากที่จะเป็นผู้มีจิตใจสูงจนถึงกับเสียสละวัตถุกาม และ กิเลสกามได้ด้วยความเต็มใจและจริงใจ นอกจากนั้น ยังเป็นผู้มีจุดอ่อน คือมีกำลังต้านทานต่อกิเลสน้อย มักเป็นโรค "วูบ" (fit of emotion) ได้ง่ายในเมื่อมี **โอกาส** ที่จะทำตามเสียงเรียกร้องของกิเลสได้อย่างเต็มที่ และต่อจากนั้นก็จะคิดปลอบใจตนเองได้ว่า "ไม่เป็นไรน่ะ ไม่มีใครรู้ใครเห็นเสียอย่าง จะเป็นอะไรไป" ถ้าจะขอยืมสำนวนวิทยาศาสตร์ทางด้านวิชาไฟฟ้ามาใช้ ก็น่าจะกล่าวได้ว่า เป็นผู้ที่สามารถ "ลัดวงจร" (short-circuit) ได้เสมอ **ถ้ามีโอกาส** ทั้งนี้เพราะมีเชื้อภายในพร้อมอยู่แล้ว และเนื่องจากเป็นเสมือนวัตถุที่มีความต้านทานกำลังไฟฟ้า (power resistance) ต่ำนั่นเอง *จุดตันที่สาม* คือหลักการตามแนวนี้ ถือว่าชาวพุทธต้องปฏิบัติให้ถึงนิพพานในชาตินี้คือก่อนตายให้ได้ ถ้าพลาดหรือบกพร่อง คือบรรลุนิพพานในชาตินี้ไม่ได้ ก็ไม่รู้ว่าจะไปทำอะไรและ

อยู่ที่ไหนเหมือนกัน เพราะหลักการของท่านจบลงแค่ความตายของร่างกายเท่านั้น ไม่มีต่ออีก

และนี่แหละ คือจุดเด่นหรือความดีของผู้ที่ไม่เชื่อหรือว่าไม่แยแส และไม่อนุโมทนาต่อหลักการที่ว่าตายแล้วเกิด หรือชีวิตก่อนเกิดและหลังจากตาย ความดีและความเด่นเช่นนี้ เป็นสิ่งที่พวกเราฝ่ายที่ยังเชื่อเรื่องตายแล้วเกิด ยังพอมีตาใจไม่บอดจนเกินไป และก็ยินดีอนุโมทนาวิธีการของผู้ที่มีหลักการ ตรงข้ามกับของเราอยู่ที่น่าเสียดาย (แต่ไม่ได้เสียใจ) ก็คือว่าท่านผู้เป็นฝ่ายตรงกันข้ามกับเรา ไม่ค่อยจะมีใจกว้างเพียงพอเสียเลย ถ้าท่านมีตาใจไม่บอดก็คงจะมืดมัวเต็มที ถึงกับไม่เห็นความดีของพวกเราบางคนและบางกลุ่ม ซึ่งน่าจะมีอยู่เหมือนกัน ไม้น้อยกว่าความบกพร่องของพวกเราบางคน ซึ่งก็มีอยู่เช่นเดียวกันอีกนั่นแหละ

แนวการปฏิบัติของท่านผู้หวังดี แต่อารมณ์ร้อนวูบวาบเหล่านี้ จึงเท่ากับรีบทำลาย หลักการ กันจนหมด ในเมื่อเห็นความบกพร่องของ บุคคล กลุ่มหนึ่ง หรือส่วนหนึ่งเท่านั้น เข้าทำนองที่ว่าเมื่อเห็นพระต้องอาบัติ

ปาราชิกหรือประพฤติเสื่อมเสียจำนวนหนึ่ง ก็เหมาเอาว่าเป็นความเสื่อมเสียของส่วนรวม แล้วด่ากราดไม่เลือกหน้า ลองคิดดูจากตัวอย่างในเหตุการณ์ที่เป็นจริงในปัจจุบันนี้ก็ได้ว่า เท่าที่เรารู้กันอยู่นั้น ปรากฏว่ามีตำรวจที่ทุจริตต่อหน้าที่ คือคอรัปชั่น ทั้งตามน้ำและทวนน้ำอยู่จำนวนหนึ่ง ซึ่งบางท่านก็บอกว่าไม่น้อยเลยทีเดียว ในกรณีเช่นนี้ ผู้ที่ยังไม่เป็นโรค "วูบ" ทั้งหลายนั้น จะมีใครบ้างไหม ที่คิดว่าเราจะต้องยุบกรมตำรวจเสียเลย เพื่อไม่ให้มีตำรวจที่เลว ๆ อีกต่อไป ? เท่าที่รู้เห็นอยู่ก็มีแต่ว่า นิ้วไหนร้ายก็ตัดนิ้วนั้นออกไป ส่วนกรมตำรวจนั้น ถึงอย่างไร ๆ ก็ต้องยังคงไว้เพื่อปราบผู้ร้ายอยู่ตลอดกาล ในกรณีของผู้ที่เชื่อถืออย่างงมงายในเรื่องนรก-สวรรค์ เจ้าป่าเจ้าเขานี่ก็เช่นเดียวกัน ท่านจะช่วยกันแก้ไขที่ บุคคล เพื่อคงรักษา หลักการ ไว้ไม่ได้ทีเดียวหรือ ?

(๒) บุคคลผู้มีปัญญาอ่อนแต่หลักการโดยส่วนใหญ่ดีหรือถูก บุคคลประเภทนี้อาจกล่าวได้ว่าไม่ใช่เป็นชนชั้นระดับปัญญาชน คือมีการศึกษาในด้านนี้น้อย

แต่มีความสามารถในการรับแนะ (suggestibility) สูง และบังเอิญได้มาเกิดหรือได้รับการศึกษาอบรมในสิ่งแวดล้อมที่ยึดถือหลักการ ที่ถูกต้องเป็นส่วนใหญ่ จึงมีความเห็นคล้อยตามหลักการส่วนใหญ่นั้นได้โดยไม่ยาก ถ้าจะเปรียบในทางวิชาการสมัยปัจจุบัน ก็น่าจะเปรียบได้กับบุคคลที่ได้เล่าเรียนวิชาวิทยาศาสตร์หรือภูมิศาสตร์เบื้องต้นมาบ้าง ก็พอจะรู้และเข้าใจได้ว่า โลกและดาวเคราะห์ทั้งหลายหมุนรอบดวงอาทิตย์ แต่ก็ทึกทักเอาง่าย ๆ ว่า คงจะโคจรรอบดวงอาทิตย์เป็นรูปวงกลม ซึ่งความจริงนั้น เป็นความพลาดหรือคลาดเคลื่อนในรายละเอียด แม้ว่าจะถูกต้องในหลักการส่วนใหญ่ ทั้งนี้เพราะการโคจรของโลกและดาวเคราะห์ทั้งหลายรอบดวงอาทิตย์นั้นไม่ใช่เป็นวงกลม แต่เป็นรูปวงรี หรือรูปไข่ อย่างไรก็ตาม กรณีนี้ยังดีกว่าผู้ที่มีความเห็นผิดโดยหลักการ คือเห็นว่าดวงอาทิตย์โคจรรอบโลก เพราะเท่าที่สายตาเห็น ก็เป็นเช่นนั้น เมื่อไม่ให้เชื่อสายตาของตนเอง แล้วจะไปเชื่ออะไร ? ผู้ที่ไม่ยอมเชื่อว่ามีบุญมีบาป มีชาติก่อนชาติหลัง มีสวรรค์และนรก *หลัง*

จากตาย ก็เป็นผู้ที่เชื่อสายตาของตนเองเป็นหลักใหญ่ ท่านก็อ้างแต่ว่า เมื่อมอง**ไม่เห็น**ตัวบุญตัวบาป **ไม่เห็น**สวรรค์นรก **ไม่เห็น**คนที่ตายแล้วกลับมาบอก ก็หมายความว่า **ไม่มี** สิ่งเหล่านั้นทั้งหมดทุกประการ เป็นอันเรียกตามสำนวนวิชาเรขาคณิตว่า ซ.ต.พ. ได้ สบายมาก หมายความว่า อะไรที่ไม่เห็นก็ต้องไม่มี เข้าทำนองเนื้อเพลงลูกทุ่งเพลงหนึ่ง ซึ่งใครจะเป็นผู้ร้อง และชื่อเพลงอะไร ข้าพเจ้าก็จำไม่ได้เสียแล้ว แต่ในเนื้อเพลงนั้นมีหลักการให้เหตุผลที่น่าขบขันดีทีเดียว คือมีคำ ร้องว่า "เมียพี่มี เมียพี่ก็ต้องมา เมื่อเมียพี่ไม่มา ก็แปลว่าเมียพี่ไม่มี" หมายความว่าเมื่อเมียของพี่ไม่มาแสดงตัวให้น้องเห็น ก็แปลว่าพี่ยังไม่มีเมียนั่นเอง เป็นการ ซ.ต.พ. อย่างสวยงาม ซึ่งผู้ฟังทุกคนก็รู้ดีว่า มันเป็นความจริงไปไม่ได้เลย

จุดเด่นและจุดอ่อนของบุคคล และ หลักการประเภทนี้. เช่นเดียวกับประเภทที่แล้วมา บุคคลและหลักการ ประเภทนี้มีทั้งจุดเด่นและจุดอ่อน คือ ในทางจุดเด่น ก็คือการทำให้บุคคลประเภทนี้มีความเชื่ออันถูกต้อง

ในหลักการส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นผลทำให้มีจิตใจอ่อนโยน รู้จักละอายและเกรงกลัวต่อบาป คือมีหิริโอตตัปปะคุ้มครองใจพอสมควร ซึ่งประเภทแรกที่ฝังใจในหลักการของเขาอย่างจริงจัง จะไม่มีเลย เพราะไม่รู้ว่าจะละอายและเกรงกลัวไปทำไม ถ้าจะจัดเข้าในจริต ๖ จะเรียกว่าเป็นฝ่ายศรัทธาจริตก็ได้ ซึ่งถ้าบังเอิญไปได้ครูอาจารย์ดี ๆ ไม่หลอกลวง ก็มีความสามารถจะก้าวหน้าในทางจิตไปได้ไกลพอสมควร อย่างน้อยก็ไกลกว่าประเภทที่ไม่ยอมเชื่อบุญและบาปหรือสวรรค์และนรกอย่างฝังใจ และเด็ดขาด (เพราะถือว่ามองไม่เห็น)

ในทางจุดอ่อนก็คือ ถ้าไปได้ครูอาจารย์ที่หลอกลวงหรือมีความรู้ไม่เพียงพอในด้าน *วิธีการ* หรือ*รายละเอียดปลีกย่อย* ก็ทำให้เตลิดเปิดเปิง หลงทางเข้าป่าเข้ารกไปได้ง่าย ๆ เหมือนกัน และก็บุคคลที่เชื่อถือเลยเถิด ไม่มีห้ามล้อกันบ้างนี่เอง ที่กลายเป็นที่เย้ยหยันของบุคคลประเภทแรก และก็พลอยทำให้บุคคลประเภทแรกหลงทาง เตลิดเข้าป่ารกไปด้วยเหมือนกัน เป็นแต่ว่า เตลิดและหลงทาง "ไปคนละทาง" คือเมื่อบุคคลประเภทแรก

เห็นความป้าเป่อพิลึกกึกกือจนกระทั่งกลายเป็นงมงาย ของบุคคลประเภทที่สองเข้า ก็เลยเข้าใจผิด คิดว่าที่เป็นเช่นนั้น ก็เพราะมี *หลักการ* ที่ไม่ดีนั่นเอง กล่าวอีกนัยก็เรียกว่า *"จับประเด็นผิด"* คิดว่า *บุคคล* กลุ่มหนึ่ง และ *วิธีการ* แบบหนึ่งเป็น สัญญลักษณ์หรือตัวแทนของ *หลักการ* ใหญ่ทั่วไป จึงเป็นการทำให้การวิพากย์วิจารณ์หรือเย้ยหยันเป็นไปอย่างรุนแรงยิ่งขึ้น ถ้าจะแยกสาเหตุของปรากฏการณ์เช่นนี้ออกมาเป็นประเด็นต่าง ๆ ก็น่าจะได้แก่การประกอบกันของสาเหตุเหล่านี้คือ

๑. จับประเด็นผิด คือเมื่อเห็น *บุคคล* ทำผิดพลาด คือใช้ *วิธีการ* ที่ผิดพลาดก็นึกว่า *หลักการ* ผิดพลาด ถ้าเข้าใจเพียงแค่นี้ยังพอนับได้ว่า เป็นความเข้าใจผิดอย่างบริสุทธิ์ คือไม่มีเจตนาอันเป็นฝ่ายอกุศลเข้าแอบแฝงหรือเจือปนอยู่ด้วย

๒ แต่ในบางกรณี มีสาเหตุประกอบเพิ่มขึ้นอีก คือมีความต้องการที่จะ "ยกตนข่มท่าน" แอบแฝงอยู่ด้วย เมื่อเป็นเช่นนี้ ก็ทำให้เกิดการวิพากวิจารณ์ในทำนอง

เย้ยหยัน เพื่อทำให้ตนเองเด่นและดังขึ้น มาถึงขั้นนี้ก็มีอกุศลจิตเข้าเจือปนอยู่ด้วยแล้ว

๓. ในบางกรณีนอกจากนี้ ที่มีความคิดสร้างสรรค์ และมีความโน้มน้อมในทางเสียสละเพื่อบำเพ็ญประโยชน์แก่ผู้อื่น ก็หันไปทำงานที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมต่อสังคมอย่างน่าสรรเสริญ ทั้งนี้เพื่อแสดงให้เห็นโดยนัยที่ข้าพเจ้าได้กล่าวมาแล้วว่า นี่คือผลงานอันมีคุณค่าของผู้ไม่เชื่อ หรือไม่สนใจ ในเรื่องตายแล้วเกิด นรก สวรรค์เป็นต้น ท่านผู้อยู่ในประเภทนี้มักจะกล่าวเป็นทำนองว่า "*ในพุทธศาสนา ไม่มีการนำเอาสวรรค์เข้ามายก เอานรกเข้ามาขู่*" ข้าพเจ้าเคยปรารภเรื่องนี้กับอาจารย์วศิน อินทสระผู้เชื่อและสั่งสอนเรื่องนี้อยู่เป็นหลักใหญ่ อาจารย์วศินได้กล่าวว่า พระพุทธ-องค์ทรงนำเอาเรื่องสวรรค์ (และนิพพาน) กับนรกเข้ามาล่อ (คือกระตุ้นเตือน) และขู่จริงๆ คือ ทั้ง "ล่อ" และ "ขู่" ด้วยความจริงและของจริง ซึ่งก็ไม่น่าจะเป็นการเสื่อมเสียอย่างใด กรณีพระนันทะพุทธอนุชาก็เป็นเครื่องแสดงถึงการ "ล่อ" ด้วยของจริงและความจริง

เช่นนี้ ซึ่งก็เกิดผลดีแก่พระนันทะเอง เกินกว่าที่พระนันทะจะคาดหมายเสียอีก การ "ล่อ" ของพุทธศาสนาจึงไม่ใช่การ "หลอก"

อันที่จริง มีเหตุการณ์ในปัจจุบัน ซึ่งเป็นเหตุการณ์ระดับโลกอยู่หลายเรื่อง ซึ่งพอจะนำมาเปรียบเทียบกับในเรื่องนี้ได้เหมือนกัน คือ

๑. **กีฬาโอลิมปิค.** ในระยะหลัง ๆ นี้ กีฬาโอลิมปิคมีเรื่องราวยุ่งยาก และรุนแรงผิดไปจากเจตนาเดิมเป็นอย่างมาก เท่าที่ข้าพเจ้าจำได้ ครั้งหลังที่กรุงโซล ประเทศเกาหลี ก็มีเรื่องราวฉาวโฉ่เกี่ยวกับการที่นักกีฬา "โด๊ป" ยากระตุ้นกำลังบ้าง ผู้ชม(มวย) แห่กันขึ้นไปซ้อมกรรมการที่ตัดสินไม่ถูกใจตนบ้าง มีการตุกติกใช้เล่ห์เหลี่ยมคดโกงต่าง ๆ นานาบ้าง ทั้งนี้เพื่อหวังชัยชนะและชื่อเสียงอย่างเดียว โดยไม่ต้องคำนึงหรือละอายใจว่าเป็นการได้มาด้วยวิธีใด ทั้งหมดนี้เป็นการผิดวัตถุประสงค์ของการกีฬาอย่างร้ายแรงและแจ้งชัด เพราะในการแข่งขันกีฬาโดยทั่วไป และโดยเฉพาะกีฬาโอลิมปิคนั้น ก็มีหลักว่าให้ทุกคนและทุกประเทศมีความ

ภูมิใจว่าได้เข้ามามีส่วนร่วม (participation) เท่านั้น ส่วนการที่จะแพ้หรือชนะนั้น ไม่ใช่เรื่องที่จะต้องเสียอกเสียใจ หรือเป็นการโอ้อวดทำนองยกตนข่มท่านแต่อย่างใด แต่ก็ปรากฏว่าทุกคนและทุกประเทศ ลืม **หลักการ** ข้อนี้หมด และก็ใช้ **วิธีการ** อันสกปรกทุกอย่าง เพื่อสนองภวตัณหาคือชัยชนะ และการสรรเสริญเยินยอให้ได้

๒. ฟุตบอลโลก. รายการแข่งขันฟุตบอลโลก ๑๙๙๐ ซึ่งเพิ่งสิ้นสุดไปเมื่อเดือนกรกฎาคมนี้ก็เช่นเดียวกัน ข้าพเจ้าได้อ่านคำวิจารณ์จากหนังสือพิมพ์และจากผู้ดูบางท่าน ก็บอกว่ามีการเล่นตุกติกสกปรกหลายประการโดยทีมของบางประเทศ ถึงกับมีนักฟุตบอลได้รับใบเหลือง และใบแดงจากกรรมการไปหลายคน แม้ทางด้านผู้ดูก็เช่นเดียวกัน มีแฟนชาวอังกฤษถูกตำรวจอิตาลีไล่ออกนอกประเทศไปหลายคน แม้ในระหว่างการแข่งขัน ก็ยังมีการแสดงออกซึ่งไม่เป็นลักษณะของผู้เจริญ และของผู้มีใจรักกีฬาอยู่อีกไม่น้อย

ยิ่งกว่านั้น ถ้าจะย้อนหลังไปดูการแข่งฟุตบอลโลก ๑๙๘๕ ที่กรุงบรัซเซลส์ ประเทศเบลเยี่ยมครั้งที่แล้วมา ก็คงยังจะจำกันได้ว่ามีคนตายถึง ๓๙ คนที่แรดฟอร์ด เพราะอุบัติเหตุเพลิงไหม้ที่อัฒจันทร์คือที่นั่งคนดู เคราะห์ดีที่ลวดไฟฟ้าที่ทำไว้กันคนดูนั้นทางการยังไม่ได้ปล่อยไฟฟ้าให้เดิน ถ้ามิฉะนั้นแล้ว จำนวนคนตายจะต้องเพิ่มขึ้นอีกมาก นักกีฬาและแฟนกีฬาชาวอังกฤษเอง ซึ่งมีชื่อเสียงนักหนาว่าเป็นชาติ "สุภาพบุรุษผู้ดี" ก็ต้อง "เสียหน้าหรือว่าหน้าแตก" เพราะการกระทำของตนในคราวนี้ ถึงขนาดที่ทีมฟุตบอลของอังกฤษในครั้งนั้นถูกห้ามการแข่งขันในระดับนานาชาติมาหลายปี ความบ้าคลั่งของพวกแฟนกีฬาในครั้งนั้นเป็นไปอย่างรุนแรง ถึงขนาดที่บทบรรณาธิการของหนังสือพิมพ์บางกอกโพสท์ กล่าวมีใจความว่า "พวกนี้มีสันดานดิบ (คล้าย ๆ กับว่าเป็นพวกป่าเถื่อนในสมัยอาณาจักรโรมัน เป็นเสมือนผู้ที่นิยมจับคนให้สิงห์โตกินทั้งเป็น ๆ) กลับชาติมาเกิดใหม่ฉะนั้น" (The hooligans, rowdies and thugs whose violent actions caused the deaths

of 38 people...came straight from the history books)

เป็นที่น่าสังเกตว่า เหตุการณ์รุนแรงถึงขนาดเป็นความบ่าเถื่อนในวงการกีฬาระดับนานาชาติดังกล่าวมานี้ ไม่ปรากฏว่ามีใครประณาม **หลักการ** ของการเล่นกีฬาเลย มีแต่แก้ตัวหรือออกรับแทนว่า "มันเป็นเรื่องของบุคคล น่ะ" เพราะเมื่อบุคคลไม่ดีก็ย่อมใช้ วิธีการผิด ๆ ถึงร้ายแรงเช่นนั้น แต่หลักการของการกีฬานั้นถึงอย่างไร ๆ ก็ยังต้องเป็น *"ยาวิเศษที่แก้กองกิเลส ทำคนให้เป็นคน"* อยู่เสมอ หลักการข้อนี้ผู้นิยมกีฬาถือว่าเป็นสัจจธรรมขั้น "อกาลิโก" คือเป็นจริงอยู่ตลอดกาล ตราบชั่วฟ้าดินสลายเลยทีเดียว และบางท่านและบางครั้งยังถือต่อไปในภาคปฏิโลม หรือมุมกลับว่า คนที่ไม่เล่นกีฬาก็จะยังเป็น "คน" ไม่ได้อีกด้วย ซึ่งข้อยุติที่โมเมเอาเองเช่นนี้ ออกจะเป็นการยกตนข่มท่านมากเกินไปอย่างแน่นอน เพราะการที่ คนจะเป็นคน หรือไม่นั้น ต้องมีปัจจัยอื่น ๆ ประกอบอีกหลายอย่าง ไม่ใช่ว่าจะอยู่ที่ความสนใจหรือการเล่นกีฬาอย่างเดียวเท่านั้น

ย้อนกลับไปกล่าวถึงคำสอนเรื่องสวรรค์นรกชาติก่อนชาตินี้หน้า และผีเทวดาอีกครั้งหนึ่ง ข้าพเจ้าคิดว่า ถ้าเรา(คือท่าน)มีใจเป็นธรรมบ้าง ก็น่าจะนำเอาเหตุผลเกี่ยวกับสิ่งที่สมมติกันว่าเป็นกีฬา มาใช้ในกรณีนี้ได้เหมือนกัน เราจะเห็นได้ว่าทั้ง ๆ ที่เนื้อเพลงกราวกีฬามีว่า "กีฬา ๆ เป็นยาวิเศษ แก้กองกิเลสทำคนให้เป็นคน" และ "รู้แพ้รู้ชนะรู้อภัย ไว้ใจได้ทั่วทั้งรักชัง" แต่ผลที่ออกมาให้เห็นประจักษ์ในการแข่งขันโอลิมปิคหลายครั้งและการแข่งขันฟุตบอลโลกหลายครั้ง ปรากฏผลให้เห็นในทางตรงกันข้าม จนกระทั่งน่าจะเปลี่ยนเพลงกราวกีฬาเสียใหม่ได้แล้วว่า *"กีฬา ๆ เป็นยาผีเปรตเพิ่ม กองกิเลส ทำคนให้เป็นสัตว์"* และ *"ไม่ยอมแพ้คิดแต่ว่าต้องชนะ ไม่ว่าจะโกงหรือแกล้งทุกแห่งหน"* แม้อย่างนั้น ใคร่ขอถามจริง ๆ เถอะว่า มีใครไหมที่คิดจะเลิก, ล้ม หรือล้าง การแข่งขัน "กีฬา" ทุกประเภทให้หมดสิ้นไป ทุกคนโดยเฉพาะผู้ที่บูชาการกีฬาเป็นศาสนาก็จะต้องกล่าวอ้างว่า "มันเป็นเรื่องของ *บุคคล* ต่างหากที่ใช้ *วิธีการ* เลว ๆ เช่นนี้ ส่วน*หลักการ*ของการกีฬานั้น

ย่อมเป็นของดีอยู่โดยไม่เปลี่ยนแปลง" ซึ่งคำกล่าวเช่นนี้ แม้ข้าพเจ้าก็ต้องยอมรับว่า เป็นความจริงอยู่บ้างเหมือนกันเป็นแต่ว่าเรา (คือข้าพเจ้าและอาจมีผู้อื่นอีกหลายคน) ยังไม่ได้บูชากีฬาเป็นศาสนา และยังไม่ได้คิดไปไกลถึงกับว่า คนไหนที่ไม่ได้เล่นกีฬาหรือไม่สนใจกีฬาก็ไม่มีสิทธิ์ที่จะเป็น "คน"

ในทำนองเดียวกัน เรามักจะเห็นกันอยู่ว่า ในกลุ่มบุคคลผู้ที่เชื่อเรื่องผีสาง เทวดา เจ้าป่าเจ้าเขา เจ้าพ่อเจ้าแม่ ชาติก่อนชาตินี้และสวรรค์นรกเป็นต้นนั้น ก็มีบางคนหรือบางคณะที่มีความเชื่อเลยเถิดแบบงมงาย และยึดวิธีการในทางปฏิบัติที่ผิดๆ ถูกๆ ก็มีอยู่จริง ๆ ความเชื่อและวิธีการเหล่านั้น บางครั้งก็เป็นเรื่องที่น่าหัวเราะ แต่บางครั้งก็น่ารังเกียจและเป็นการหลอกลวงอย่างร้ายแรงอีกด้วย ทั้งนี้เกิดจากความเข้าใจผิดในหลักการดั้งเดิมของพระพุทธศาสนา ประกอบกับการฉวยโอกาสเอาเปรียบของ บุคคล ผู้มีสันดานฉลาดในทางโกงและหลอกลวงผู้อื่นนั่นเอง จึงทำให้ วิธีการที่ใช้ต้องผันแปรตกต่ำไปได้ถึงขนาดนั้น ในกรณีเช่นนี้

ก็ใคร่ขอถามย้ำและซ้ำอีกครั้งหนึ่งเถอะว่า ท่านยังจะคิด "ยุบกรมตำรวจทั้งหมด เพื่อล้างตำรวจส่วนที่เลว ๆ ออกไป" กันบ้างไหม ?

ประยุกต์เพลงกราวกีฬา

ในกรณีเช่นนี้ ผู้มีใจเป็นธรรมทั้งหลาย เช่น นักวิชาการผู้คงแก่เรียน โดยเฉพาะในด้านพระไตรปิฎก เป็นต้น และโดยเฉพาะที่เป็นภิกษุผู้ได้ผลิตผลงานในด้านหนังสือตำราออกมาเป็นจำนวนมากนั้น ก็ไม่น่าที่จะใช้วิธีด่ากราด (sweeping condemnation) เช่นนั้น ทางที่ถูกและที่สมควรในฐานะเป็นนักวิชาการก็คือ น่าจะนำเอาเหตุผลเกี่ยวกับเรื่องการกีฬามาประยุกต์บ้างว่า "ที่มีวิธีการ อันประหลาด ๆ หรืองมงายและเลวร้ายไปบ้างนั้น ก็เป็นเรื่องของบุคคลน่ะ เพราะว่า หลักการของพระพุทธศาสนานั้น ย่อมเป็นเรื่องที่ดีจริง ๆ เป็นอกาลิโก คือใช้ได้ทุกสมัย ไม่แพ้ความเป็นอกาลิโกของเพลงกราวกีฬาเหมือนกัน ขอถามว่า ท่านผู้มีใจเป็นธรรม ผู้ถือการให้ธรรมเป็นเลิศกว่าการให้ทั้งหลาย ผู้

คงแก่เรียนในด้านปริยัติ ผู้เป็นนักปราชญ์ราชบัณฑิต ผู้เป็นพระเถระมหาเถระทั้งหลายนั้นน่ะ จะนำเอาหลักการ ของการกีฬามาประยุกต์กับกรณีความเชื่อเรื่องตายแล้วเกิด ผีสางเทวดา สวรรค์นรกของพุทธศาสนา เพื่อให้เกียรติแก่เพื่อนชาวพุทธของท่านบ้าง ไม่ได้ทีเดียวหรือ ?

หันหลังพิงกำแพงพระไตรปิฎก

และการที่ท่านจะยึดถือ หลักการ ของพุทธศาสนานั้น ท่านก็ไม่ต้องเกรงกลัวว่าจะเป็นเต่าล้านปี หรืองมงายอย่างไร เพราะท่านสามารถจะ "หันหลังพิงกำแพง" คือถือข้อความในพระคัมภีร์บาลีทั้งหลายของเรานั่นเองเป็นหลัก รับรองว่า "กำแพง" ดังกล่าวนี้จะมั่นคงมาก คือเป็นเครื่อง "หนุนหลัง" ที่จะไม่ทำให้ท่าน "หงายหลัง" เลยอย่างแน่นอน

อาจมีบางท่านที่มีความแน่ใจใน "กำแพง" ดังกล่าวมาแล้วพอสมควร แต่ก็ยังไม่แน่ใจว่า "กำแพง" คือพุทธวจนะที่กล่าวนั้นจะต้านทานแรงปะทะของ หลักการทางวิทยาศาสตร์ได้หรือไม่ เพราะมีบุคคลบางกลุ่ม หรือ

ว่าหลายกลุ่ม ในประเทศไทยได้กล่าววิพากษ์วิจารณ์อย่างหนักหน่วงเป็นทำนองว่า โลกปัจจุบันเขาก้าวหน้าถึงขนาดส่งคนไปลงดวงจันทร์ ส่งจรวดไปสำรวจอวกาศอันไกลโพ้น และมีเครื่องคอมพิวเตอร์เครื่องแพ็กซ์เป็นต้นแล้ว แต่ชาวพุทธในประเทศไทยก็ยังงมงายอยู่กับความเชื่อในสมัยหินว่า มีนรกสวรรค์เทวดานางฟ้าภูตผีปีศาจอยู่อีก คำวิจารณ์เป็นทำนองเสียดสีและเยาะเย้ยเช่นนี้ ทำให้หลายคนซึ่งอยากจะหันหลังพิงกำแพงคือพุทธวจนะ ก็ต้องรู้สึกกระอักกระอ่วนอยู่เหมือนกัน และศรัทธาที่เคยมีในพระพุทธองค์และพระธรรมก็ชักจะพลอยหวั่นไหวซวดเซไปด้วย เพราะท่านเกรงว่า "กำแพง" ที่ท่านอาศัยพิงอยู่นั้นอาจจะ "พัง" ทำให้ท่าน "หงายหลัง" ลงไปก็ได้

เพื่อเป็นเครื่องสนับสนุนให้กำลังใจแก่ท่านผู้อยู่ในประเภทนี้ ข้าพเจ้าขอให้คำยืนยันว่า "กำแพง" คือพุทธวจนะที่ท่านหันหลังชน คือยึดถือเอาเป็นที่พึ่งนั้นมีความแข็งแกร่งพอที่จะทัดทานแรงกระหน่ำของ "พายุ" แห่งวิทยาศาสตร์ได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าพายุนั้นจะมีความ

แรงเป็นไซโคลน ใต้ฝุ่น หรือทอร์นาโดก็ตาม ข้อสำคัญก็คือท่านอย่า "ขุดราก" กำแพง หรือเอาขวานและฆ้อนมากระหน่ำกำแพงนี้เสียเองเท่านั้น เพราะในปัจจุบันมียุทธการ "ขุดราก" กำแพงดังกล่าวนี้อยู่ในที่หลายแห่งที่ถือเป็น *หลักการ* ว่าอะไรที่วิทยาศาสตร์ไม่รับรองละก็ต้องถือว่าไม่ใช่คำสอนของพุทธศาสนา ถึงแม้จะมีปรากฏอยู่ในพระคัมภีร์ต่าง ๆ ก็ต้องถือว่าเป็นสิ่งที่โกหกและแปลกปลอมเข้ามาทั้งสิ้น ท่านเหล่านั้นคงจะเข้าใจผิดหรือไม่ก็แกล้งทำเป็นเข้าใจผิด โดยทึกทักเอาเองว่าในสมัยไฮ—เท็คนี้ ไม่มีนักวิทยาศาสตร์คนไหนเขาสนใจและเชื่อในเรื่องวิญญาณอีกแล้ว

หลักฐานค้ำจุน "กำแพง"

เหตุผล หรือว่า หลักฐาน ที่ข้าพเจ้าได้กล่าวเช่นนั้น ก็คือบทความหรือหนังสือที่ชาวตะวันตก ได้เขียนขึ้นไว้เป็นเครื่องสนับสนุนการค้นคว้าหรือความเชื่อในด้านนี้มากขึ้นทุกที ข้อความที่ข้าพเจ้าได้ยกมาไว้เป็นอุทเทศ คือจ่าหน้าของบทนี้ ก็เป็นหลักฐานข้อหนึ่งใน

บรรดาหลักฐานเช่นเดียวกันนี้นับจำนวนไม่ถ้วน และชาวตะวันตกหรือว่าฝรั่งที่ได้อุตส่าห์เขียนบทความหรือแต่งหนังสือประเภทนี้ขึ้นมานั้น ก็ไม่ใช่ฝรั่งกุ๊กก๊อกอย่างใด แต่เป็นฝรั่งที่มีการศึกษาสูง หลายคนเป็นอาจารย์ในมหาวิทยาลัย หลายคนไม่เคยเชื่อเรื่องเช่นนี้มาแต่ก่อนเลย แต่เนื่องจากบุคคลเหล่านี้มีใจ "เปิด" แบบนักวิทยาศาสตร์ คือไม่ได้คิดเยาะเย้ยหรือดูถูกเสียก่อนที่จะได้ทำการค้นคว้าและพิสูจน์ด้วยตนเอง และเมื่อได้เริ่มทำการค้นคว้ากว้างขวางและลึกซึ้งยิ่งขึ้น ก็กลับใจมาเชื่อเรื่องนี้อย่างไม่เกรงกลัวผู้ใดจะหาว่า เป็นคนงมงายเลย นอกจากข้อความต้นบทที่กล่าวแล้ว ข้อความในเรื่อง "ชำแหละวิทยาศาสตร์" ที่ลงในวารสาร "วิญญาณ" นี้มาแล้ว ๖ ตอน ทั้งที่เป็นต้นบท กลางบท และท้ายบทก็ดี, ข้อความที่ข้าพเจ้าอ้างมาจากเรื่องอื่น ๆ ในบทความเรื่องแปลอื่น ๆ อีก *มากมาย* ก็ดี, จำนวนหนังสือประเภทนี้ที่เป็นภาษาอังกฤษของข้าพเจ้า ซึ่งเก็บไว้ที่สำนักค้นคว้าทางวิญญาณบ้าง ที่ดอนเมืองบ้าง ที่เชียงใหม่บ้างก็ดี *(ซึ่งท่านผู้สนใจอยากจะดูเพื่อเป็นการ*

พิสูจน์ก็เชิญมาดูได้เสมอ) ทั้งหมดเป็นจำนวนหนังสือและบทความมากมายมโหฬาร ที่เรียกว่าถ้าจะแปลกันจริง ๆ ใช้เวลาต่อไปจนถึงอายุ ๑๐๐ ปี ก็คงจะแปลไม่หมด เพราะหนังสือประเภทนี้ ดูเหมือนจะออกมาสู่ตลาดเพิ่มขึ้นทุก ๆ เดือน ในประเทศไทยของเรา ไม่ค่อยมีผู้นิยมสั่งมาจำหน่ายเท่าใดนัก เพราะขายไม่ค่อยดี ไม่เหมือนหนังสือประเภทนวนิยาย หรือเรื่องที่ค่อนข้างจะยั่วกิเลศอย่างอื่น แต่เฉพาะที่ข้าพเจ้ามีไว้เป็นส่วนน้อยนี้ ก็ยังมีเป็นจำนวนมากมายเหลือเกิน เรียกว่าพอที่จะทำให้ท่านที่ยังเคลือบแคลงว่า ฝรั่งเขาไม่สนใจนั้น เลิกสงสัยได้แล้ว และหนังสือของฝรั่งผู้มีการศึกษาสูงที่สนับสนุนหลักการเรื่องตายแล้วเกิด เรื่องเทวดาและสวรรค์นรกเหล่านี้เอง จะเป็นเครื่องช่วยตอกเข็มกระทุ้ง "กำแพง" ที่ท่านยืนหันหลังพิงอยู่นั้น เพิ่มความมั่นคงแข็งแรงชนิดที่จะไม่ทำให้ท่าน "หงายหลัง" เลย อนึ่งการกระทำเช่นนี้จะถือว่าเป็นการ "ตามก้น" ฝรั่งไม่ได้ เพราะท่านที่ไม่ยอมเชื่อก็อ้างฝรั่งว่าเขาไม่สนใจไม่เชื่อ ไม่งมงายเหมือนพวกเรากันแล้ว นั่นแสดงว่า

ท่านก็ "ตามก้น" ฝรั่งเหมือนกัน เป็นแต่ว่าท่านตามก้นเพื่อเซาะรากกำแพง คือสัจจธรรมของพระพุทธองค์ให้พังเร็วขึ้น ส่วนพวกเราที่เชื่อและสนใจในเรื่องนี้กำลังช่วยกันกระทุ้งรากกำแพงให้มั่นคงแข็งแรงยิ่งขึ้น จะเรียกว่าตามกัน "คนละก้น" ก็น่าจะได้กระมัง

(๓) **บุคคล ดี และ หลักการ ถูกต้อง.** ประเภทที่ ๑ และที่ ๒ ที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น เป็นเรื่องของปัจจัยหรือองค์ประกอบ ๒ ประการ ซึ่งมีการขัดแย้งกันอยู่ในตัว คือข้อ (๑) บุคคล ดี(พอสมควร) แต่หลักการผิด(หรือว่าคลาดเคลื่อน) ส่วนข้อ (๒) บุคคล ไม่ดีพอ แต่หลักการถูกต้อง เรียกได้ว่ามีความขัดแย้ง (conflict) ที่คอยตัดคะแนนหรือว่า ลดค่า (devalue) กันอยู่ในตัว ผลที่เกิดขึ้นจึงไม่ได้ดีดังที่ควรจะเป็น เพราะทั้งสองประเภทนั้น ต่างก็ใช้ วิธีการ อันไม่ค่อยจะถูกต้อง จนกระทั่งถึงผิดพลาดมาก ด้วยกันทั้งคู่

เมื่ออ่านมาถึงแค่นี้ ท่านผู้อ่านก็คงจะทายออกบ้างแล้วว่า ถ้าจะให้ได้ผลสมบูรณ์ เป็นที่น่าพอใจเท่าที่จะเป็นไปได้ ก็แน่ละ จำต้องยึด หลักการ ที่ดีหรือถูก

ต้องให้ได้ก่อน ต่อจากนั้นก็ประกาศหลักการนั้น ๆ แก่กลุ่ม บุคคล ที่ถูกต้อง คือเป็นบุคคลที่มีพื้นใจและนิสัย พอที่จะเข้าใจและแยกแยะได้ว่า อะไรผิด อะไรถูก และผิดแค่ไหนถูกแค่ไหนอีกด้วย เรื่องนี้โดยทางเหตุผลและทฤษฎี ก็ดูจะเป็นเรื่องที่ทำได้ไม่ยากนักแต่ในทางปฏิบัติ ก็เป็นเรื่องที่ทำไม่ได้ง่ายนักเหมือนกัน ทั้งนี้เพราะ วิธีการ ที่จะนำมาใช้เพื่อให้บรรลุจุดประสงค์อย่างเดียวกันนั้น จะต้องเผชิญปัญหา คือบุคคลผู้ที่จะใช้นั้นมีพื้นใจ, นิสัย, และอารมณ์ (คือจริต) แตกต่างกัน ประเด็นนี้จะต้องขอยกยอดไปไว้อธิบายในบทต่อไป เพราะคงจะมีเหตุผลและตัวอย่างที่จะประกอบกับคำอธิบายมากพอสมควร แต่ขอเรียนให้ทราบว่า แม้เราจะได้ หลักการ ที่ถูกต้องและ บุคคล ที่ดีพอสมควรแล้ว ปัญหาเรื่อง วิธีการ ที่จะนำมาใช้นี้ จะเป็นเรื่องใหญ่อีกเรื่องหนึ่งที่มีอุปสรรคมากอย่างคิดไม่ถึงเลยทีเดียว ทั้งนี้มีตัวอย่างแสดงให้เห็นความจริง ทั้งทางโลกและทางธรรม ทั้งในประเทศเราและต่างประเทศ ถึงระดับโลกด้วย

ท้ายบทนี้ ข้าพเจ้าขอสรุปความและเสนอข้อคิดเพื่อเป็น "การบ้าน" สำหรับท่านผู้อ่านทั้งหลายดังต่อไปนี้

๑. **นักวิชาการ.** ผู้ที่เป็นนักวิชาการ และเป็นปัญญาชนผู้ถือพุทธศาสนามีหน้าที่ที่จะต้องถือ วิธีการ หรือ หลักการ เป็นใหญ่ คือไม่ควรใช้ อารมณ์ เป็นเครื่องตัดสินหลักการที่กล่าวนี้ซึ่งได้แก่ หลักธรรมวินัยของพระพุทธองค์นั่นเอง นี้เป็นสิ่งที่ชาวพุทธทั้งปวง โดยเฉพาะที่เป็นนักวิชาการ เป็นปัญญาชน จะต้องธำรงรักษาไว้อย่าปล่อยให้คลาดเคลื่อน และก็อย่าทำให้คลาดเคลื่อนเสียเอง กล่าวอีกนัยหนึ่ง ก็คือ *ความประพฤติหรือความเห็นที่ผิดจากหลักธรรมวินัยนั้น* แสดงว่ายังมีหลักธรรมวินัยเป็นเครื่องตัดสินเป็นหลักการสำหรับอิงอาศัยได้อยู่ และก็เป็นเรื่องของกลุ่มบุคคลเท่านั้น ส่วน *ความเห็น หรือความประพฤติที่มีผลทำให้พระธรรมวินัยวิปริตนั้น* มีผลอันร้ายแรงมาก ในระยะไกลเป็นผลร้ายที่ "บ่อนทำลาย ซึมลึก และยาวนาน" เป็นสัทธรรมปฏิรูป หรือสัทธรรมวิปริต ซึ่งอาจจะถูกใจ บุคคลกลุ่ม

หนึ่งในสมัยหนึ่ง แต่ในที่สุดก็จะเป็นความเสื่อม และสูญ ของพระสัทธรรมที่แท้จริงอย่างแน่นอน นักวิชาการควรถือความ **ถูกต้อง** เป็นหลัก ไม่ใช่ถือความ **ถูกใจ** ตนเองหรือผู้อื่นเป็นเกณฑ์ สำนวนที่ว่าความประพฤติที่วิปริตจากพระธรรมวินัย และที่ทำให้พระธรรมวินัยวิปริตนี้ ข้าพเจ้าขอยืมมาใช้จากวาทะของท่านเจ้าคุณผู้หนึ่ง ซึ่งจะเป็นท่านเจ้าคุณ (ระแบบ) หรือท่านเจ้าคุณ (ประยุตต์) ก็ลืมไปเสียแล้ว ที่ท่านใช้ในกรณีอื้อฉาวเรื่องอาจารย์ซ่วนและสำนักสันติอโศก

๒. คำสอนที่มีเนื้อความเป็นทำนองคล้าย ๆ กับจะชี้แนะให้ชาวพุทธเข้าใจว่า "สวรรค์ต้องมีอยู่ในอก และ นรกก็ต้องมีอยู่ในใจ **เท่านั้น**" ก็ดี, หรือที่ว่า "เทวดามีอยู่อย่างเดียวคือ สมมติเทพ อันได้แก่หมายถึงพระราชา **เท่านั้น**" ก็ดี และที่ว่า "โอปปาติกะ หมายถึงการอุบัติขึ้นของจิต **เท่านั้น**" ก็ดี ดู ๆ ไปก็คล้าย ๆ กับ **หลักการ** ที่แสดงออกหรือกล่าวถึงในภาพยนตร์ชุดเจมส์ บอนด์ ที่พากย์ภาษาอังกฤษว่า "Live and Let die" ที่มีผู้แปลว่า "ข้าอยู่เอ็งตาย" (หรือถ้าหากเอ็ง

อยากจะอยู่ ก็ต้องเป็นทาสของข้า) คำสอนที่มีแนวโน้มให้ชาวพุทธเข้าใจเช่นนี้แหละ เป็นการผิด โดย **หลักการ** อย่างแท้จริงทีเดียว เป็นการทำพระธรรมวินัยให้วิปริตนานไปจะเหลือแต่สัทธรรมปลอมคือเก๊ ซึ่งทั้งนี้เป็นความผิดร้ายแรงยิ่งกว่าการประพฤติผิด จากพระธรรมวินัยมากมายนัก

๓. คนผู้มีปัญญาอ่อน ได้รับการอบรมศึกษาน้อยใช้อารมณ์บ้าง ก็น่าจะให้อภัยได้ แต่สำหรับผู้ที่ได้รับสมมติกันว่าเป็นปัญญาชน ใช้อารมณ์มากกว่าคนปัญญาอ่อน คือใช้วิธี "ด่ากราด" โมเมเหมาหมดดังนี้ ข้าพเจ้าอยากจะขอยืมสำนวนของพระอริยคุณาธาร ผู้แต่งเรื่อง "ทิพยอำนาจ" เป็นต้น มาประยุกต์ในกรณีนี้ว่าผู้มีจิตอ่อน มีปัญญาอ่อน หลงผิดไปบ้าง ก็เป็นการ "ตกต่ำ" ส่วนผู้มีปัญญากล้า มีการศึกษาสูง ใช้อารมณ์มากกว่านั้น น่าจะเรียกว่าเป็นการ "ตกสูง" ก็ได้กระมัง เพราะการ "ตกสูง" นั้น น่าจะเจ็บมากกว่าตัวการ "ตกต่ำ" ก็เป็นได้

๔. การเห็น บุคคล สำคัญกว่า หลักการ แล้วล้มล้างหลักการ เพื่อจะได้กำจัด บุคคล นั้น อย่างน้อยก็เป็นการจัดลำดับความสำคัญ (priority list) ผิด กล่าวตามสำนวนภาษาอังกฤษข้อหนึ่ง ก็เท่ากับว่าเป็นการเอารถมาไว้ข้างหน้าม้า หรือว่าเอาม้า (ที่จะใช้ลากรถ) มาไว้ข้างหลังรถ (put the cart before the horse) เมื่อเป็นเช่นนั้น "รถ" คันนั้น ซึ่งจะเป็นรถคือจิตใจของแต่บุคคลรวมทั้งท่านนักวิชาการด้วย (คือสำนวนบาลีว่า "มโนรถ") และรถส่วนใหญ่คือพระพุทธศาสนานั้น จะวิ่งคือก้าวหน้าไปได้อย่างไร ?

๕. **"คู่กรรม" หรือ "คู่บุญ."** ในทัศนะของข้าพเจ้า ซึ่งเป็นเพียงนักแปลและนักแต่งเอกเทศ (free-lance) และยังเป็นนักวิชาการไม่ได้ (เพราะไม่มีปริญญาเลย) ก็อดคิดไม่ได้ว่า น่าจะมีทางสายกลาง หรือจุดนัดพบที่พวกเราทั้งสองฝ่ายน่าจะมารวมคือ "ลงโบสถ์" กันได้บ้าง สองฝ่ายนั้นก็คือ ฝ่ายที่เชื่อในวิชาลึกลับ ซึ่งบางครั้งก็อาจจะมากไปบ้าง และอีกฝ่ายหนึ่งคือนักวิชา-

การผู้ที่ไม่ยอมเชื่อในสิ่งที่เห็นไม่ได้ ชั่งน้ำหนักไม่ได้ และเป็นสิ่งที่ทางวิทยาศาสตร์ยังไม่รับรอง ฝ่ายแรกดูจะไม่ค่อยแคร์กับวิทยาศาสตร์นัก แต่ฝ่ายหลัง รู้สึกว่าจะถือวิทยาศาสตร์เป็นเครื่องตัดสินธรรมวินัยเลยทีเดียว อย่างไรก็ตาม ทั้งสองฝ่ายนี้ก็เป็นชาวพุทธด้วยกัน แม้จะมีความแตกต่างที่ประสานกันไม่ได้เลย ส่วนหนึ่ง ก็น่าจะมีอีกส่วนหนึ่งที่เรียกตามศัพท์พีชคณิตว่า common factor หรือศัพท์ ทั่วไปว่า overlapping area ซึ่งหมายความว่าเป็น จุดร่วม ที่พอจะเป็นสื่อสัมพันธ์กันได้บ้าง ไม่ใช่เป็นแบบที่สำนวนทางบาลีว่าเป็น "นานาสังวาส" คือ "ลงโบสถ์" กันไม่ได้ ในกรณีเช่นนี้จะไม่เป็นผลดีแก่พระพุทธศาสนาเลย และทั้งสองฝ่ายก็จะต้องกลายเป็น "**คู่กรรม**" หรือ "**คู่กัด**" กันตลอดไป เรา (คือกลุ่มของท่านและกลุ่มของข้าพเจ้า) มาจับมือกัน เพื่อจะได้เป็น "**คู่บุญ**" ในฐานะเป็นศากยบุตรและศากยธิดา คือลูกชายและลูกสาวของพระพุทธองค์ผู้ออกบวชจากศากยตระกูลพระองค์นั้น จะมีดีกว่าหรือ ?

๖. ข้าพเจ้ามีของฝากสำหรับท้ายบทนี้ เพื่อให้ท่านผู้อ่านนำไปคิดเป็นการบ้านเล็กน้อย คือข้อความที่น่าคิดดังต่อไปนี้

ก. สิ่งที่เปิดได้ยากที่สุด ก็คือจิตใจที่ปิดตายนั่นเอง"

(The hardest thing to open is a closed mind"–
Leo Burnett FATE January 1989)

ข. ในด้านวิทยาศาสตร์นั้น ความเป็นผู้ระมัดระวัง (คือไม่ยอมเชื่ออะไรง่าย ๆ) ก็ย่อมเป็นการถูกต้องและสมควรอยู่ แต่การที่จะไม่ตัดสินตกลงใจยอมเชื่ออะไรเสียเลย (คือเป็นกลางตลอดกาล) นั้น ก็ไม่ใช่สิ่งที่ควรกระทำ ความก้าวหน้าของวิทยาศาสตร์ย่อมมีได้เป็นได้ โดยการยอมสร้างสมมติฐานขึ้นมา (ก่อน) และแล้วก็ลงมติคือตัดสินใจให้ความเห็นในภายหลัง ทั้งนี้ย่อมเป็นไปได้ ทั้ง ๆ ที่นักวิทยาศาสตร์ทราบดีว่า สมมติฐานและมติเช่นนั้น เป็นไปได้เพียงชั่วคราว และเมื่อเวลาล่วงไป ๆ อาจจะต้องได้รับการเพิ่มเติมแก้ไขอีกก็ได้ หรือว่าอาจจะต้องถูกเลิกล้มไปเลยก็ได้ ในเมื่อมีการค้นคว้าได้ผลเพิ่มขึ้น

"It is meet and right to be cautious in science; but you cannot sit on the fence for ever. Science progresses only by making hypotheses and drawing conclusions, even though it knows that these can only be provisional and may need modification or scrapping altogether in the light of future work.

Dr. Vernon Harrison
(FATE, October 1988)

– ๖ –

ความสำคัญของสิ่งที่ดูเหมือนไม่สำคัญคือ วิธีการ (หรือรายละเอียด)

การโฆษณาชวน (ไม่ให้) เชื่อ

"ความคดโกงทางปัญญาดังที่ได้กล่าวมาแล้ว (คือ การพยายามหาเหตุผลมาบิดเบือน ทำนองโฆษณาชวน (ไม่ให้) เชื่อว่าในพุทธศาสนาไม่มีคำสอนเรื่องตายแล้วเกิด มีชาติหน้า หรือสวรรค์ นรกจริง ๆ) นี้เป็นอันตรายอย่างใหญ่หลวงต่อพระพุทธศาสนาในปัจจุบันนี้ พระธรรมของพระพุทธองค์นั้น สามารถจะยืนหยัดต่อสู้กับคำวิพากย์วิจารณ์ได้ทุกประการ จากผู้ที่นับถือศาสนา

อื่น ๆ ทั้งหมดได้ หรือแม้จากผู้ที่ไม่นับถือศาสนาอะไรเลย ก็ยังได้ แต่เมื่อมีการทำลายล้างผลาญเกิดขึ้นจากภายในวงการพุทธศาสนาเอง คือเมื่อมีผู้ จงใจ ทำให้เกิดความสับสนหลงผิด (คือทำให้พระธรรมวินัยเกิดความวิปริต) โดย (ผู้ที่เรียกตัวว่าเป็น) ชาวพุทธเองเช่นนี้ ย่อมเป็นการยากที่พระธรรมวินัยของพระพุทธองค์จะมีทางยืนหยัดตอบโต้ได้เต็มที่ (คือเมื่อมีสภาพที่เรียกว่า "เกลือเป็นหนอน" หรือ "หนอนบ่อนไส้" เช่นนี้)

"นี่เป็นการโฆษณาชวน (ไม่ให้) เชื่อพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้งที่สุดและได้ผลมากที่สุด."

— *ฟรานซิส สโตรี่*

It is intellectual dishonesty of this kind which represents the greatest danger to Buddhism today. The Dhamma can stand up against criticism from those of other religions or of none.; but there is little defence against the calculated confusion of ideas which works destruction from within..... This is the most subtle and effective form of anti-Buddhist propaganda)

--- *Francis Story* (REBIRTH AS DOCTRINE AND EXPERIENCE)

พลิกเหลี่ยม : "เบิดฝ้า" ที่ปิดไว้ออก

"สภาพของวิญญาณในขณะตื่นที่เรารู้จัก และใช้อยู่ตามปกติ (โดยอาศัยประสาทสัมผัสทั้ง ๕) นี้ เป็นเพียงลักษณะอย่างหนึ่งของวิญญาณเท่านั้น อันที่จริง ยังมีสภาพของวิญญาณอย่างอื่น ๆ อีก ซึ่งมีลักษณะแตกต่างกับวิญญาณที่ใช้ประสาทสัมผัสทั้ง ๕ ของกายเนื้อมากมายเหลือเกิน สภาพอื่น ๆ ของวิญญาณที่กล่าวนี้มีความเป็นอยู่พลิกเหลี่ยมกันกับสภาพของวิญญาณตามปกติของเราเพียงนิดเดียวเท่านั้นเอง ถ้าจะเปรียบก็เท่ากับมีแผ่นบาง ๆ ที่สุดกั้นไว้เท่านั้น บุคคลอาจเกิดมาแล้วตายไปเปล่าโดยไม่ได้สงสัยเลยแม้แต่เล็กน้อยก็ได้ว่าสภาพของวิญญาณอื่น (จากประสาทสัมผัสทั้ง ๕ นี้) มีอยู่จริง ๆ แต่ถ้าเราใช้เครื่องกระตุ้นหรือประกอบเหตุให้ถูกทางแล้ว ชั่วแว็บเดียวเท่านั้นวิญญาณในสภาพที่เราคิดไม่ถึงอีกหลายประการนี้ ก็จะแสดงตัวออกมาให้เห็นอย่างพิศดาร ถ้าเราคิดจะศึกษาค้นคว้าเรื่องสากลจักรวาลให้ได้ความรู้กันถึงที่สุดจริง ๆ แล้ว เราจะเว้นไม่ศึกษา

สภาพอื่น ๆ ของวิญญาณดังกล่าวมาแล้วนั้น ไม่ได้เลยเป็นอันขาด" (.....our normal waking consciousness .....is but one special type of consciousness, whilst all about it, parted from it by the filmiest of screens, there lie potential forms of consciousness entirely different. We may go through life without suspecting their existence; but apply the requisite stimulus, and at a touch they are there in all their completeness.....No account of the universe in its totality can be final which leaves these forms of consciousness quite disregarded)

– *William James* (From THE MIND TRAVELLERS By Brad Steiger)

(ฉบับแปลของหนังสือเล่มนี้ชื่อ **การเดินทางด้วยจิต** สำนักค้นคว้าทางวิญญาณเคยพิมพ์จำหน่าย แต่ได้หมดไปแล้ว ขณะนี้กำลังจัดพิมพ์ขึ้นใหม่)

วิธีการ เป็นภาคปฏิบัติส่วนตัว
หลักการ เป็นภาคทฤษฎีส่วนรวม

ในบทที่แล้วมา ข้าพเจ้าได้กล่าวถึงความผิดพลาดและคลาดเคลื่อนต่าง ๆ โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับความ

เชื่อเรื่องตายแล้วเกิดว่า มีทางที่จะเกิดขึ้นได้จาก ๓ สาเหตุด้วยกัน ประการแรกก็คือเกิดจาก **หลักการ** (principle) คือถือหลักแห่งความเชื่อผิดหรือแม้ไม่ถึงกับผิดชนิดกลับหน้ามือเป็นหลังมือก็มีความพลาด คือคลาดเคลื่อนไปมากบ้างน้อยบ้าง ประการที่สองคือเกิดจาก **บุคคล** (person) คือในบางครั้ง แม้หลักการจะถูกต้องพอสมควร แต่บุคคลนั้น ๆ ปฏิบัติตนไม่ถูก คือทำอะไรๆ ขาด ๆ เกิน ๆ ทำให้เป็นที่ถูกหัวเราะและเย้ยหยันจากบุคคลผู้มีหลักการไม่ค่อยจะถูกนัก และในที่สุดบุคคลประเภทนี้ก็ทำให้หลักการที่ดี ๆ พอสมควร กลายเป็นหลักการที่เสียหรือใช้ไม่ได้ไปเลยเพราะมีบุคคลประเภทหนึ่งและจำนวนหนึ่งคอยจ้องจับผิดอยู่แล้ว บุคคลประเภทนี้แหละที่ชอบโมเมด่ากราดเอาง่าย ๆ ว่า เมื่อบุคคลที่เชื่อในหลักการเรื่องตายแล้วเกิด ยังมีความบกพร่องถึงขนาดนั้น หลักความเชื่อดังกล่าวก็ต้องเป็นหลักการที่ใช้ไม่ได้ไปด้วย ซึ่งการโมเมเอาง่าย ๆ เช่นนี้ เป็นการจ้องจับผิดเพื่อซ้ำเติมโดยถ่ายเดียว เพราะ **หลักการ** กับ **บุคคล** นั้น ไม่ใช่จะต้องแยกกันไม่ออกเสมือนคู่แฝด

เสมอไป ผู้ใช้ปัญญาไตร่ตรองเพื่อค้นหาความจริงด้วยความบริสุทธิ์ใจ ควรจะหัดแยกแยะออกจากกันบ้าง เปรียบเหมือนว่า เราเห็นตำรวจบางคนหรือว่าจำนวนหนึ่ง ประพฤติตนไม่ดี มีการข่มเหงรังแกราษฎรบ้าง คอรัปชั่นบ้าง ยอมรับใช้นักการเมืองในทางที่ไม่สมควรบ้าง เช่นนี้แล้วเราจะโวยวายบอกให้ยุบกรมตำรวจ คือทำลายหลักการของการพิทักษ์สันติราษฎร์เสียเลย เช่นนี้จะสมควรละหรือ ?

ผู้มีปัญญาและมีสติอันเรียกว่าเป็นวิญญูชน ก็ย่อมจะต้องกลั่นกรอง ตัดหรือไล่ **บุคคล** ที่ไม่ดีออกไป แต่ยังคงรักษา **หลักการ** คือต้องคงให้มีหน่วยงานของผู้พิทักษ์สันติราษฎร์ไว้จึงจะถูก ในประเด็นเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องตายแล้วเกิดนี้ก็เช่นเดียวกัน ข้าพเจ้าได้เคยให้แง่คิดไว้ ๒ ประการ (ในบทที่ ๔ และบทที่ ๕) คือ ประการแรกผู้มีความต้องการหาความจริงด้วยความบริสุทธิ์ใจแบบนักวิทยาศาสตร์ ก็ต้องพิจารณาดูอย่างไม่ลำเอียงว่า ฝ่ายที่เชื่อว่าตายแล้วเกิด กับฝ่ายที่เชื่อว่าตายแล้วสูญไปเลยนั้น ฝ่ายไหนจะ*ผิดมากหรือน้อยกว่ากัน*

กล่าวสั้น ๆ ว่าฝ่ายใดผิดมากหรือน้อย *เท่าใด* ประเด็นที่สองคือว่าฝ่ายที่ผิดนั้น ผิด ที่ไหน คือผิดที่บุคคล (person) หรือที่ หลักการ (principle) หรือว่าที่ วิธีการ (procedure) ในบทที่ ๕ ข้าพเจ้าได้กล่าวถึงความผิดที่ หลักการ ในบางรายและความผิดที่ บุคคล ในบางรายมาแล้ว ในบทนี้จะขอบรรยายประเด็นเรื่อง วิธีการ (procedure) หรือจะเรียกว่า รายการละเอียด (details) ก็ได้ ทั้งนี้เพราะเราอาจจะถือว่า หลักการ เป็นภาคทฤษฎี ส่วน วิธีการ เป็นภาคปฏิบัตินั่นเอง

วิธีการในวงปฏิบัติมีแตกต่างกัน

เมื่อหลายปีมาแล้ว ในสมัยที่ท่านพระครูวิโรจน์ธรรมาจารย์ (ปิ่น ชลิโต ป. ๕) ผู้เป็นวิปัสสนาจารย์ที่มีชื่อเสียงรูปหนึ่งแห่งภาคกลาง ยังจำพรรษาอยู่ที่วัดอริยวงศาราม หรือวัดหนองน้ำขาว ที่อำเภออะไรก็ลืมไปแล้ว แต่จำได้ว่าเป็นอำเภอสุดเขตจังหวัดนครปฐมต่อกับจังหวัดราชบุรี ท่านพระครูเป็นนักเดินป่าตัวยง เคยผจญกับสัตว์ป่าที่ดุร้ายมาแล้วอย่างโชกโชน รวมทั้งโอป-

ปาติกะที่ร้าย ๆ ด้วย เพราะเป็นผู้ดำเนินตามปฏิปทาของพระกรรมฐานสายท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต ข้าพเจ้าไปนมัสการท่านบ่อย ๆ ที่วัดนี้ ในช่วงเวลาที่ท่านมาพักที่นี่ เพราะบางครั้งท่านจะไปพำนักวิเวกอยู่ที่สำนักอีกแห่งหนึ่ง ชื่อสำนักสงฆ์โป่งกะทิง จังหวัดราชบุรี ชายแดนต่อกับพม่า เป็นดงกะเหรี่ยงและมีสัตว์ร้ายชุกชุมมากพอสมควร ครั้งหนึ่งในระหว่างการสนทนาข้าพเจ้าได้ปรารภถึงพระอาจารย์กัมมัฏฐานสายต่าง ๆ กัน และบางครั้งก็เป็นพระอาจารย์รูปต่าง ๆ กันแต่สายเดียวกัน ซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนไม่น้อยนัก ท่านเหล่านี้แยกย้ายกันตั้งสำนักอยู่ในที่ต่าง ๆ ของประเทศไทย สั่งสอนศานุศิษย์ของตนไปตามแนวทางหรือปฏิปทาของตน ๆ *อย่างเป็นอิสระ* คือไม่มีสำนักไหน ขึ้นอยู่กับสำนักไหนอย่างเคร่งครัดแท้จริง ข้าพเจ้าเรียนถามท่านว่าพระอาจารย์กัมมัฏฐานเหล่านั้น ส่วนมากก็พอจะเชื่อได้ว่ามีภูมิธรรมสูงพอสมควร เหตุใดท่านเหล่านั้นจึงไม่มารวมตัวกันเป็นองค์กรหรือสำนักเดียวกัน โดยให้มีสำนักใหญ่เป็นหัวหน้ามีอำนาจปกครองสูงสุดเสียสำนักหนึ่ง นอกนั้นก็ให้

เป็นสาขาออกไป ทั้งนี้เพื่อจะได้สะดวกแก่การปกครองและควบคุม

ท่านพระครูฟังคำถามหรืออันที่จริงก็น่าจะเป็นคำปรารภของข้าพเจ้าแล้ว นิ่งอยู่ครู่หนึ่งก็ตอบโดยมีใจความเป็นทำนองว่า เรื่องของพระอาจารย์กัมมัฏฐานที่เป็นศิษย์คนละสาย คือคนละครูอาจารย์นั้นจงยกไว้ คือไม่ต้องกล่าวถึงก็ได้ คือจะขอกล่าวแต่เพียงท่านที่มาจากสายหรือสำนักเดียวกัน เช่นสายท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต เป็นต้น พระอาจารย์กัมมัฏฐานที่ประพฤติดีประพฤติชอบสายนี้ และมีภูมิธรรมสูงด้วยนั้นจะเปรียบเหมือนลูกของพ่อเดียวกันก็ได้ และเมื่อเป็นเช่นนั้นก็เปรียบต่อได้อีกว่า ท่านเหล่านั้นก็เป็นเสมือนพี่น้องท้องเดียวกันนั่นเอง แต่นั่นแหละ เราต้องคิดต่อไปอีกด้วยว่า ธรรมดาพี่น้องท้องเดียวกันทั้งหลายนั้น ก็มิใช่ว่าจะมีนิสัยใจคอหรือการแสดงออกแบบเดียวกันทุกคน พี่คนนี้อาจจะมีนิสัยโลดโผนตึงตังพูดจาไม่เพราะหู และชอบแบบทหารหรือฝ่ายบู๊ก็ได้ ส่วนน้องชายอีกคนหนึ่งอาจมีนิสัยเยือกเย็นสุขุม ชอบทางวรรณคดี เรียกว่า

เป็นฝ่ายบุ๋น และน้องสาวอีกคนหนึ่งเล่า ก็ชอบเย็บปักถักร้อย ดังนั้น แต่ละคนก็มีความโน้มน้อมและความถนัด คือ tendency และ aptitude หรือที่ทางภาษาบาลีมีคำใช้เรียก "อธิมุตติ" ไปคนละอย่าง ที่นี้แต่ละคน ๆ เมื่อมาเป็นครูอาจารย์ก็อมามี *"ครอบครัว"* ก็ย่อมสอนลูกหรือศิษย์ไปตามแนวทางที่ตนถนัด จะให้แต่ละคนมีปฏิปทาและแนวการสอนแบบเดียวกันย่อมไม่ได้ ข้อนี้เป็นฉันใด พระอาจารย์กัมมัฏฐานทั้งหลายก็ฉันนั้น เพราะพระอาจารย์บางท่านมี *นิสัยที่แก้ไม่หาย* (คือที่ทางศัพท์เทคนิคภาษาบาลีใช้ว่า "วาสนา") ในด้านพูดจากระโชกโฮกฮาก และสอนวิธีปฏิบัติชนิดโลดโผนรุนแรงตายเป็นตายแบบทหาร ชอบใช้วิธีการแบบ "หักดิบ" ของผู้ที่ติดยาเสพติด ส่วนอีกองค์หนึ่งพูดจาสุภาพเรียบร้อย ไม่มีนิสัยในด้านการปฏิบัติที่โลดโผนดุเดือดชนิด "หักด้ามพร้าด้วยเข่า" ท่านก็ต้องสอนไปตามแนวทางที่ท่านถนัด ใครชอบวิธีไหนก็ไปหาพระอาจารย์นั้น ๆ ที่มีนิสัยและปฏิปทาถูกกันกับของตน เช่นนี้จะเป็นการดีกว่าที่จะให้ท่านมาขึ้นสังกัดอยู่กับองค์ไหนโดยเด็ดขาด

หรือบังคับให้ท่านสอนแบบเดียวกันเพื่อจะได้เป็นมาตรฐาน (คือ Standard หรือ Uniform) คือให้มีวิธีการเป็นแบบเดียวกันหมด

ท่านพระครูกล่าวต่อไปว่า ด้วยเหตุนี้ท่านเองจึงพอใจที่จะปลีกตัวออกมาตั้งสำนักอยู่ต่างหาก เป็นเอกเทศไม่ขึ้นกับใครในด้านวิธีการสอน ซึ่งเป็นแบบของท่านโดยเฉพาะ แต่ในด้านความนับถือคือด้านจิตใจ ก็มีความนับถือยกย่องพระอาจารย์ผู้อยู่ในสายเดียวกันเสมอ ไม่เคยคิดลบหลู่ดูถูก แม้ว่าจะมีปฏิปทาหรือนิสัยไม่เหมือนกัน เรียกได้ว่าแม้ไม่ได้อยู่ร่วมกัน ไม่ได้มีแนวการสอนคือวิธีการเหมือนกัน ก็ไม่เคยคิดอิจฉาริษยาหรือเพ่งโทษกันและกัน และแม้ครูบาอาจารย์ต่างสายกันไม่ว่าจะเป็นพระหรือชีหรือแม้ฆราวาส ถ้าได้ทราบว่าเป็นฝ่ายสัมมาปฏิบัติ มีสัมมาทิฏฐิ ก็ยกย่องให้เกียรติกันได้ด้วยความเต็มใจและจริงใจ

ข้าพเจ้าฟังท่านพระครูเทศนาดังกล่าวแล้วมา ก็ทำให้เกิดความเข้าใจเพิ่มขึ้นอีกหลายประการ และเมื่อเวลาล่วงไป หลังจากท่านพระครูมรณภาพไปแล้ว ก็ทำ

ให้ได้ข้อคิดจากข้อมูลหลายอย่าง อย่างแรกก็คือไม่ว่าในความเชื่อเรื่องตายแล้วเกิด—ตายแล้วสูญ หรือเรื่องอื่นๆ ก็ตาม น่าจะต้องมีหลักหรือฐาน (premise) ที่จะต้องนำมาคำนึงและตัดสินอยู่ ๓ ประเด็นด้วยกัน คือ หลักการ (principle) บุคคล (person) และวิธีการ (procedure) หรือจะเรียกว่า รายละเอียด (details) ก็ได้ สองประการแรกได้บรรยายมาแล้วในบทก่อน ในบทนี้จึงจะขอบรรยายเพิ่มเติมหลักหรือประเด็นที่สามคือ วิธีการ หรือ รายการละเอียด ซึ่งมีความสำคัญไม่น้อยกว่า ๒ ประเด็นที่แล้วมาเหมือนกัน

ตัวอย่างระดับประเทศ : ๔ คุณหลวง

ตัวอย่างแรกที่จะขอนำมาบรรยาย จะเป็นเหตุการณ์ในวงกว้าง คือเรื่องเกี่ยวกับประเทศชาติของเราเองในสมัยหนึ่ง เมื่อไม่นานมานี้เอง ท่านผู้อ่านที่มีอายุรุ่นราวคราวเดียวกันกับข้าพเจ้า คงจะยังพอจำได้ถึงเหตุการณ์เกี่ยวกับ ๔ คุณหลวงผู้โด่งดังของเมืองไทย คือหลวงพิบูลสงคราม หลวงโกวิทอภัยวงศ์ (ควง อภัยวงศ์) หลวงประดิษฐ มนูธรรม (ปรีดี พนมยงค์) และ

หลวงธำรง นาวาสวัสดิ์ ทั้ง ๔ ท่านเป็นบุคคลร่วมสมัย เป็นบุคคลผู้มีเจตนาดีต่อประเทศไทยเสมอกัน เรียกว่าในด้าน บุคคล ก็กล่าวได้ว่ามีคุณลักษณะพอจะเป็น "พระเอกขี่ม้าขาว" ได้ทุกคน ไม่มีใครเป็น "ผู้ร้าย" เลย ทั้ง ๔ ท่านมี หลักการ ที่จะนำประเทศไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์เช่นเดียวกัน เรียกว่าในด้าน หลักการ ก็ไม่มีอะไรจะท้วงติงหรือตัดคะแนนได้อีก แต่นั่นแหละ แต่ละคุณหลวงก็มี วิธีการ หรือ รายการละเอียด เกี่ยวกับแนวปฏิบัติไปคนละอย่าง ผลในขั้นแรกก็คือทำไปทำมา แต่ละท่านก็ทำงานร่วมกันไม่ได้ ต้องผลัดกัน "ถือบังเหียนการปกครอง" ประเทศคนละช่วงเวลา และผลในขั้นต่อมาก็คือทุกท่านถูกปฏิวัติ ต้องออกจากตำแหน่งด้วยวิธีการอันไม่ค่อยจะเรียบร้อย จนกระทั่งผลในขั้นสุดท้ายก็ดูเหมือนว่า คุณหลวงเหล่านั้นต้องไปตายนอกประเทศเกือบหมดทุกคน ทั้งนี้ก็ด้วยสาเหตุที่ดูเหมือนว่าจะไม่ค่อยสำคัญ คือ "วิธีการ" หรือ "รายการละเอียด" นั่นเอง เพราะแต่ละท่านก็มีวิธีการเป็นของตนเอง ไม่สามารถยอมย่อหย่อนให้แก่ผู้อื่นได้เป็นอันขาด

ตัวอย่างระดับครอบครัว : ความมัธยัสถ์

อุทาหรณ์เรื่อง ๔ คุณหลวงที่กล่าวมานี้ เป็นเรื่องในวงกว้าง คือในระดับประเทศ จึงทำให้ความแตกต่างใน วิธีการ หรือรายละเอียดมีความสำคัญคือมีผลกว้างไกลถึงขนาดนั้น ทั้ง ๆ ที่เมื่อดูเผิน ๆ เรื่องเช่นนี้ไม่น่าจะมีความสำคัญถึงขนาดนั้นเลย เพราะ บุคคล คือ คุณหลวงทั้ง ๔ เหล่านั้นต่างก็มี หลักการ คือความต้องการที่จะทำนุบำรุงบ้านเมืองให้เจริญรุ่งเรืองเช่นเดียวกัน ท่านผู้อ่านบางท่านอาจจะนึกว่า นั่นเป็นระดับประเทศต่างหาก ถ้าเป็นในระดับบุคคลหรือส่วนตัวแล้ว คงจะไม่มีผลอะไรนักหนา ซึ่งก็เป็นการผิดอีก ข้าพเจ้าจะขอยกตัวอย่างในระดับครอบครัว ซึ่งเป็นเรื่องในชีวิตจริงมาเป็นอุทาหรณ์ดังต่อไปนี้

สามีภรรยาคู่หนึ่ง ซึ่งมีความกลมเกลียวปรองดองกันดี ได้ตกลงกันใน *หลักการ* ว่าจะต้องพยายามกระเหม็ดกระแหม่การใช้จ่ายอย่างที่สุด คือลดความฟุ่มเฟือยหรือรายการที่ไม่จำเป็นออก เท่าที่จะทำได้ เพื่อเป็นการออมทรัพย์ไว้เป็นที่พึ่งในอนาคต *บุคคล* ทั้งสองเป็นผู้มี

นิสัยมัธยัสถ์อยู่แล้ว เรื่องจึงดูท่าทางราบรื่นดีมาก วันหนึ่งสามีภรรยาคู่นี้ไปธุระในที่แห่งหนึ่ง ขากลับบังเอิญรถประจำทางขาดระยะ ก็ตกลงกันว่าจะเรียกรถแท็กซี่ยอมฟุ่มเฟือยสักครั้งหนึ่ง เมื่อมีรถแท็กซี่ผ่านมา จึงโบกมือเรียก ฝ่ายคนขับแท็กซี่ก็ดีใจ คิดว่าจะได้ค่าโดยสารแน่ ก็ห้ามล้อรถหยุดทันที ทั้ง ๆ ที่ว่าที่นั้นเป็นทางสามแพร่งซึ่งตามกฎจราจรแล้ว เขาห้ามจอด เมื่อจอดแล้วก็ตกลงราคากับสามีภรรยาคู่นั้น จำนวน ๕๐ บาท สามีภรรยากำลังจะเปิดประตูขึ้นรถ ก็พอดีตำรวจจราจร ซึ่งรักษาการณ์อยู่แถวนั้น และจ้องมองตาเป็นมันอยู่แล้ว ได้เดินอาด ๆ เข้ามาสั่งให้รถหยุด และเรียกค่าปรับฐานทำผิดกฎจราจรทันที ทั้งคนขับแท็กซี่และคนโดยสารได้อ้อนวอนขออภัย แต่ก็ไม่เป็นผล ในที่สุดตำรวจจราจรได้เรียกค่าปรับ ๕๐ บาท ซึ่งคนขับแท็กซี่ก็จำต้องให้ เพื่อมิให้ต้องไปขึ้นโรงพักเสียเวลา ผู้เป็นสามีเกิดความสงสาร เพราะได้ยินคนขับคร่ำครวญมากมายในระหว่างขับรถมาส่ง พอถึงจุดหมายปลายทาง จึงควักเงินให้คนขับไป ๑๐๐ บาท เป็นการเสียค่าปรับแทนเพื่อช่วยให้

แท๊กซี่ไม่ต้องขาดทุนไปเปล่า ๆ ฝ่ายภรรยาเห็นเช่นนั้นก็โกรธ จึงต่อว่าต่อขานกันยกใหญ่ ดังข้าพเจ้าจะขอเรียบเรียงย่อความเป็นทำนองบทละครพูดฉากหนึ่งเพียงสั้น ๆ ดังต่อไปนี้

ภรรยา : คุณไปให้เขาทำไม เรื่องนี้ไม่ใช่ความผิดของเราสักหน่อย ?

สามี : เถอะน่า สงสารเขา ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์กันน่ะ

ภ. : คุณเที่ยวสงสารคนเรื่อย ๆ ไป แบบนี้ อีกหน่อยก็หมดตัวแน่

ส. : ไม่ถึงกับอย่างนั้นดอก ก็เงินเพียงแค่นี้

ภ. : สงสารก็ให้ไปเล็กน้อยซี สัก ๑๐ บาท ก็ได้ ไปออกให้เขาหมดทำไม ?

ส. : ก็ไม่ได้มากอะไรนี่นา

ภ. : ก็เราตกลงกันแล้วไม่ใช่หรือว่า จะช่วยกันเก็บหอมรอมริบเพื่ออนาคตของเรา ?

ส. : เงินแค่นี้ ก็ไม่มากอะไรนักหนา

ภ. : นั่นแหละสำคัญ เพราะของมาก ๆ ก็มาจากของน้อย ๆ ทั้งนั้น

ส. : อย่าไปคิดมากน่า เรายังพอมีกำลังหาเงินได้อีก

ภ. : เธอก็ชอบทำอย่างนี้แหละ ต่อไปก็ต้องทำอีกเรื่อย ๆ

ส. : เธอก็ชอบคิดเล็กคิดน้อยเรื่อย ๆ เหมือนกันน่ะแหละ

ภ. : ไหนเราตกลงกันแล้วไงล่ะว่า จะไม่ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย

ส. : นี่มันก็ไม่ใช่ความฟุ่มเฟือยอะไร เป็นการช่วยเพื่อนมนุษย์ที่เขากำลังเดือดร้อน

ภ. : เขาเดือดร้อนก็เป็นความผิดของเขาเอง ที่อยากจอดรถรับเราผิดที่ต่างหากล่ะ

ส. : ก็นั่นแหละ เราไปยืนรอเขาผิดที่ ทำให้เขาเสียเงินเพราะเรา

ภ. : เธอไปออกรับแทนคนอื่นเสียหมดเช่นนี้ แล้วเราจะตั้งเนื้อตั้งตัวได้อย่างไร ?

ส. : ก็คิดว่าเป็นการทำบุญทำกุศลไปก็แล้วกัน

ภ. : แล้วเจ้าหมอนั่น มันเดือดร้อนจริง ๆ หรือ

เปล่าก็ไม่รู้ มันอาจจะทำโอดครวญ หลอกลวงเราก็ได้

ส. : ถ้าคิดเช่นนี้เรื่อย ๆ เราก็คงช่วยใครไม่ได้เป็นอันว่าต้องรอให้เขามาชักแหง็ก ๆ ให้ดูเสียก่อน จึงจะช่วยเหลือได้อย่างนั้นหรือ?

"บทละคอนพูด" จากชีวิตจริงฉากนี้ยังมีต่ออีกมากและยืดยาว ข้าพเจ้าเรียบเรียงย่อ ๆ จากคำบอกเล่าที่ได้รับฟังมาเท่านั้น ถ้าจะเรียบเรียงให้จบสิ้นกระบวนความ คงต้องใช้หน้ากระดาษอีกหลายหน้า เพราะมีการเปลี่ยน "ประเด็น" ของเรื่องแตกสาขาออกไปเรื่อยๆ อันที่จริงเรื่องนี้จะว่าฝ่ายใดเป็นฝ่ายผิดก็คงจะไม่ได้ เพราะต่างก็มีเหตุผลสนับสนุน สมควรจะเป็นฝ่ายถูกด้วยกันทั้งคู่ เป็นแต่ว่า "ถูก" คนละประเด็นและคนละระดับเท่านั้น แต่ผลพวงของเรื่องนี้มีมากกว่านั้น คือแม้ว่าการโต้เถียงกันจะยุติลงได้ แต่ความข้องใจและขุ่นใจระหว่างทั้งสองฝ่ายยังคงไม่สิ้นสุด ทำให้สามีภรรยา "ตึง" กันไปหลายวัน และความไม่ไว้ใจของภรรยาในตัวสามีเรื่องการไปเที่ยว "ออกรับ" คนอื่น ซึ่งเธอถือว่า *โดยไม่จำเป็น* ก็ยังคงฝังใจเธอต่อไปอีกนาน

"หลักการ" สำคัญที่สุดในระยะยาว

เมื่อมาถึงตอนนี้ ผู้อ่านบางท่านคงจะสงสัยว่า เมื่อเป็นเช่นนั้นแล้ว เราควรจะถือประเด็นข้อไหน เป็นสำคัญที่สุดในบรรดา ๓ ข้อนั้น ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นการตัดสินปัญหาเรื่องตายเกิด—ตายสูญ หรือแม้เรื่องอื่น ๆ ก็ตาม

คำตอบปัญหานี้ โดยรวบยอด คือมองหรือคิดจากระยะไกล และออกไปในระยะยาว (an over-all picture) ก็จะต้องยืนยันว่าได้แก่ หลักการ คือ principle นั่นเอง แต่ทั้งนี้ก็หมายความว่า ไม่ใช่จะมีแต่หลักการ *อย่างเดียวเท่านั้น* ต้องมี บุคคล ที่สมควรและ วิธีการ ที่สมควรเป็นเครื่องประกอบอีกด้วย ความจริงข้อนี้เรื่องเปรียบเทียบได้จากมติของอาจารย์พร เรื่องศีล คือข้าพเจ้าเคยถามอาจารย์พรว่า พุทธภาษิตที่ว่า "สีเลน นิพฺพุตึ ยนฺติ" ที่แปลว่า "บุคคลหรือผู้ปฏิบัติธรรมทั้งหลายย่อมถึงความดับทุกข์ได้เพราะศีล" นั้น ท่านเอาสมาธิและปัญญาไปไว้ที่ไหน เพราะดู ๆ ก็คล้ายกับว่ามี *ศีลอย่าง*

เดียว โดยไม่ต้องมีสมาธิกับปัญญาก็บรรลุนิพพานได้ อาจารย์พรได้ตอบว่าไม่ได้เป็นเช่นนั้น ข้อความนั้นหมายความว่า ผู้ปฏิบัติต้องมีศีลเป็นพื้นฐาน เสียก่อน และก็ต้องมีพื้นฐานเช่นนั้น ประจำใจ ตลอดเวลา เพื่อให้เป็นเครื่องก่อกำเนิดสมาธิและปัญญาให้งอกงามขึ้นเรื่อย ๆ เพราะคำว่า "ศีล" นั้น มาจากธาตุหรือรากศัพท์ทางภาษาบาลี ซึ่งแปลได้หลายนัยแต่นัยหนึ่งนั้นก็คือ หมายความว่า "*อุปธารเณ*" (จากธาตุปุปทีปิกา ของหลวงเทพดรุณานุศิษฏ์ ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย) ซึ่งแปลว่า เข้าไปทรงไว้ คือเข้าไป *รองรับไว้* เหมือนหนึ่งเป็น "พื้นดิน" อันมั่นคงไม่หวั่นไหว เพื่อให้พระโยคาวจรได้ถางป่าอันรกชัฏ (คือกิเลส) ด้วย อาวุธ คือสมาธิและปัญญา (จากข้อความในวิสุทธิมรรค) ถ้าพื้นดินคือศีล ไม่มั่นคง คือกลายเป็น "แผ่นดินไหว" อยู่เรื่อย ๆ พระโยคาวจรก็ไม่เป็นอันต้อง "ถางป่า" กันได้ มิหนำซ้ำตัวพระโยคาวจรเองนั้นแหละ อาจจะต้องถูกแผ่นดินถล่ม คือถูกธรณีสูบลงไปเลยก็ได้ เพราะความเป็นผู้ทุศีลของตนนั่นเอง คำตอบนี้ทำให้ข้าพเจ้านึกถึงความ

หมายในทางภาษา ซึ่งมี ๒ ประเภทหรือว่า ๒ ระดับ ระดับแรกเรียกว่า denotation เป็นความหมายตามตัวอักษร (explicit meaning) เช่นคำว่า house เป็นต้น ส่วนอีกระดับหนึ่ง เรียกว่า connotation เป็นความหมายที่มีอย่างอื่นแฝงอยู่ในทางอารมณ์บ้าง ในทางละไว้ในฐานที่ให้เข้าใจเองบ้าง เช่นคำว่า home เป็นต้น โดยนัยนี้ คำว่า "ศีล" ในพุทธภาษิตนั้น จึงมี connotation บ่งถึงว่าเป็นรากฐาน (infrastructure) อันมั่นคงเพื่อให้รับน้ำหนักของโครงสร้างส่วนบน (superstructure) คือสมาธิและปัญญาได้นั่นเอง ยิ่งโครงสร้าง คือตึกหรืออาคารบนดินนั้น มีส่วนสูงและใหญ่มากขึ้นเท่าใด "เข็ม" 'เสา' และคานหัวเสา คือศีล ก็ต้อง มั่นคง ลึกซึ้งและเด็ดขาดเพียงนั้น มิฉะนั้นแล้ว ยังไม่ทันที่แผ่นดินจะไหว อาคารก็คงจะต้องพังทลายลงมาได้ ดังที่เราท่านก็ได้ทราบข่าวจากหนังสือพิมพ์ในปัจจุบันนี้บ่อย ๆ ทั้งนี้เพราะคุณภาพของฐาน คือเข็มและคานและเสาเป็นต้น (ซึ่งเปรียบเหมือนศีล) ไม่สามารถจะ "อุปธารเณ" คือทานน้ำหนักของอาคารส่วนบนดินได้นั่นเอง

"หลักการ" เป็นพื้นฐาน เพื่อรองรับโครงสร้างชั้นบนดิน

ย้อนกลับมากล่าวถึงเรื่อง หลักการ ใหม่ เมื่อเปรียบเทียบกับเรื่อง *ศีล* เราก็จะเห็นได้ว่า ทั้ง ๆ ที่เราต้องยืนยันว่า หลักการเป็นปัจจัยที่สำคัญแก่บุคคล และวิธีการเพียงใด เราก็ต้องยอมรับว่า ความสำคัญชนิดที่ขาดไม่ได้นั้นเป็นความสำคัญแบบ เข็ม, เสา, และคาน (คือ infrastructure) เพื่อรับน้ำหนักของอาคารส่วนบน (คือ superstructure) ฉะนั้น กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือว่า *แม้หลักการที่ถูกต้องไม่วิปริตจะขาดไม่ได้* แต่จะมีแต่เพียงหลักการอย่างเดียวก็ไม่เกิดผลอะไรขึ้นมาได้เหมือนกัน ต้องมีองค์ประกอบอย่างอื่นเป็นเครื่องเชิดชูหลักการนั้น ๆ คือต้องมี บุคคล ที่ดีและ วิธีการ ที่เหมาะ-สมเป็นองค์ประกอบอีกด้วย เราจึงจะได้เห็น "อาคาร" ที่สง่าสวยงามถูกลักษณะ และมั่นคงแข็งแรงได้สมใจ

งานกู้ชาติ ต้องมี บุคคล และ วิธีการ มาเสริม หลักการ

ลองคิดดูถึงเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ของประเทศไทยสักช่วงหนึ่งก็ได้ คือช่วงที่ชาวไทยต้องสูญเสียเอกราชไปชั่วคราว ซึ่งมีอยู่ ๓ ระยะด้วยกัน คือระยะที่พ่อขุนผาเมืองและพ่อขุนศรีอินทราทิตย์เข้ามากู้สถานการณ์ นับเป็นระยะที่หนึ่ง ต่อมาก็เป็นระยะที่สมเด็จพระนเรศวรมหาราชเป็นผู้กู้ชาติไว้ได้ และตอนหลังนี้คือช่วงที่สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี เข้ามาช่วยกู้สถานการณ์ และสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชเป็นผู้รับช่วงภาระสืบต่อมา ในช่วงเวลาที่ประเทศไทยต้องสูญเสียเอกราชเหล่านี้ แน่ละประชาชนชาวไทยทุกคนย่อมรู้ถึง หลักการ คือความจำเป็นที่จะต้องกู้เอกราชให้ได้ หลักการ นี้จะยังอยู่ในใจของประชาชนคนไทยในช่วงนั้น ๆ ทุกคน ไม่มีใครลืม แต่นั่นแหละ มันก็เป็นหลักการที่เรียกตามสำนวนภาษาสมัยปัจจุบันว่า dead letter คือเป็นเสมือนตัวหนังสือบนแผ่นกระดาษที่ไม่มีชีวิตอะไรเลยเท่านั้น แม้ว่าจะเป็นหลักการที่ถูกต้อง ก็

เป็นเพียง *นามธรรม* (คือ abstract noun) ไม่สามารถจะก่อตัวเป็น *รูปธรรม* (คือ materialize) ขึ้นมาได้ เปรียบกับหลักวิชากลศาสตร์ (คือ mechanics) ก็เป็นเพียงพลังงานศักย์คือแฝง (potential หรือ passive) ไม่ใช่พลังงานจลน์ (คือ active หรือ dynamic) ที่โลดแล่นแสดงอำนาจให้เห็นได้ ถ้าจะเปรียบเหมือนไฟ ก็คือไฟที่คุกรุ่นอยู่ภายในอกของคนไทยทุกคน เป็นไฟแห่งความรักชาติ ไฟแค้น และไฟแห่งความต้องการกู้เอกราชให้ได้ แต่ถ้าในช่วงหนึ่ง ๆ ของการสูญเสียเอกราชนั้น ไม่มี บุคคลที่มีความสามารถ มีบารมี (charisma และ leadership) เพียงพอ หลักการก็เป็นเพียงนามธรรม พลังงานก็เป็นเพียงระดับศักย์คือแฝง ไม่มีโอกาสแสดงปรากฏการณ์ และไฟก็เป็นไฟสุมอกเท่านั้นเอง ต่อเมื่อมี บุคคล คือ พ่อขุนผาเมืองและพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ในช่วงแรก สมเด็จพระนเรศวรและพระเอกาทศรถในช่วงที่สอง ตลอดจนถึงสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี และสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกในช่วงที่สาม มาปรากฏองค์เป็นผู้นำที่เห็นตัวได้ คือเป็นรูปธรรม (concrete noun) นั่นเอง

หลักการก็มีชีวิตชีวา พลังงานก็แสดงปรากฏการณ์ และไฟสุมอกก็ลุกโพลงขึ้นจากหัวใจของชาวไทยทุกคน เป็นอันว่ามาถึงตอนที่กล่าวถึงนี้ เราก็ได้องค์ประกอบ ๒ อย่างคือ หลักการ และ บุคคล พร้อมแล้ว

ต่อจากนี้ ก็เป็น การปฏิบัติ งานกู้ชาติในยุคนั้นๆ ซึ่งบุคคล ผู้อุบัติมาชุบชีวิตให้แก่หลักการ มาเป็น transformer หรือ step up คือ แปลงพลังงานศักย์ให้เป็นพลังงานจลน์ และจุดไฟในอกของชาวไทยให้ลุกโพลงเป็นเปลว (flame) ขึ้นมาได้นั้น ได้แสดงความสามารถใช้ วิธีการ กู้ชาติโดยนัยต่าง ๆ กัน อันเป็นการแสดงออก ซึ่งอภิญญาและบารมีของแต่ละท่าน ผู้สามารถนำเอา วิธีการ ต่าง ๆ ออกมาใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ในช่วงนั้น ๆ ในกรณีเช่นนี้ สมมติว่าท่านมีอภิญญาบารมีไม่พอ วิธีการ ที่ท่านนำมาออกมาใช้ก็จะต้องล้มเหลว และก็แปลว่า บุคคล คือท่านเหล่านั้น ก็ต้องล่วงลับดับขันธ์ไป ในฐานะเป็นผู้แพ้ในทัศนะของชาวไทย แต่จะต้องถูกตราหน้าว่าเป็นผู้ทำการกบฏและทรยศในทัศนะของข้าศึกที่ปกครองประเทศไทยอยู่ ต่อ

จากนั้นก็จะเหลืออยู่แต่ หลักการ ซึ่งเปรียบเสมือน dead letter คือตัวหนังสือที่ไม่มีชีวิตชีวาอะไรเท่านั้นเอง

ไหน ๆ ก็ได้กล่าวถึงเรื่องราวทางประวัติศาสตร์มาถึงขนาดนี้แล้ว ข้าพเจ้าก็ต้องขออภัยผู้อ่านที่จะต้องบรรยายต่อไปอีกเล็กน้อยในส่วนที่ *ดูเหมือนว่า* จะไม่เกี่ยวข้องกับปัญหาทางศาสนาคือความเชื่อเรื่องตายใหม่—เกิดใหม่ อันเป็นหัวข้อของบทความเรื่องนี้เลย (ข้าพเจ้าขอย้ำคำว่า ดูเหมือน ก็เพื่อจะแนะแนวให้เห็นว่า อันที่จริง ก็เกี่ยวข้องกันอยู่อย่างแอบแฝงเหมือนกัน)

ความสาปสูญของหลักการ

ท่านเชื่อไหมว่า หากเราปล่อยให้ *ขาดวิธีการ* และ *ขาดบุคคล* นาน ๆ ไปแล้วผลที่ตามมาก็คือแม้ *หลักการ* นั้นก็จะต้องหายสาปสูญไปเลยเหมือนกัน นี่คืออันตรายอย่างใหญ่หลวงที่เดียว เพราะเมื่อขาดหลักการเสียแล้วทุกอย่างก็ต้องสาปสูญล่มจมตาม ๆ กันไปหมด นักปกครองที่ฉลาดรู้เรื่องนี้ดี ดังจะขอยกอุทาหรณ์ในประวัติศาสตร์ของเรามาให้เป็นเครื่องระลึกถึง ต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ ๑ สงครามยุทธหัตถี

ตัวอย่างต่อไปนี้ จะทำให้เห็นได้ชัดที่สุดว่า บุคคลมีความสำคัญในการเสริมหลักการเพียงใด ในการสงครามยุทธหัตถีที่สมเด็จพระนเรศวรมีชัยชนะต่อพระมหาอุปราชา และสมเด็จพระเอกาทศรถมีชัยชนะต่อเจ้าเมืองจาปะโรฝ่ายพม่านั้น อันที่จริงถ้าจะนับโดย ปริมาณ คือจำนวนกันแล้ว ก็หมายความว่า ฝ่ายพม่าเสียคนไป ๒ คนเท่านั้นเอง ไม่น่าจะทำให้คนที่เหลือที่ยกมาถึงหนึ่งแสนห้าหมื่นจะต้องเป็นฝ่ายพ่ายแพ้อย่างใด เพราะกำลังไพร่พลของไทย ที่เกณฑ์มาทั้งกองประจำการและกองหนุนอย่างมากก็มีเพียง ๗ หรือ ๘ หมื่นเท่านั้น กำลังพลของพม่าที่เหลืออยู่ก็ยังสามารถ "เหยียบ" ประเทศไทยให้ราบเป็นหน้ากลองได้อยู่ แต่นั่นแหละ บุคคล คือ สมเด็จพระนเรศวร ฯ และสมเด็จพระเอกาทศรถ มี *คุณภาพ* เหนือ *ปริมาณ* มากมาย คือมากพอที่จะทำให้พม่าจำนวน ๑ แสน ๕ หมื่น เสียขวัญ หมดกำลังใจต่อสู้โดยสิ้นเชิง ต้องแตกทัพกระเจิดกระเจิงไปอย่างไม่เป็นขบวน ฝรั่งชาวฮอลันดาชื่อวันวลิตบันทึกไว้ในจด

หมายเหตุของเขาว่า เขาไม่เข้าใจเลยว่าเหตุใดพม่าซึ่งมีจำนวนมากมายกว่าเช่นนั้น จึงเสียขวัญหมดกำลังใจถึงเพียงนั้น นี่แสดงว่าเขาไม่เข้าใจจริง ๆ ว่า บุคคล ที่มีคุณภาพจริง ๆ และสามารถใช้ วิธีการ อันเหมาะสมแก่สถานการณ์จริง ๆ นั้น มีความสำคัญเสริม หลักการ ได้ถึงขนาดที่ไม่น่าเป็นไปได้เพียงนั้น อันที่จริงกล่าวได้ว่าการที่ประเทศไทยสามารถรอดพ้นจากวิกฤติการณ์ต่าง ๆ มาได้หลายต่อหลายครั้งนั้น ก็เพราะเรามี บุคคล คือ พระมหากษัตริย์ที่มีคุณภาพ สามารถนำ วิธีการ มาเสริม หลักการ ทำให้หลักการ ซึ่งเป็นนามธรรมอยู่ในแผ่นกระดาษหรืออยู่ในจิตใจนั้น กลายเป็นรูปธรรม (materialize) ขึ้นมา สามารถเห็นตัวได้ จับต้องได้ และเกิดประโยชน์ได้อย่างแท้จริง

ตัวอย่างที่ ๒ จับเป็นพม่าในการรบที่บางแก้ว

ในสมัยรัชกาลสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ครั้งหนึ่งมีการรบกับพม่าที่ตำบลบางแก้ว จังหวัดราชบุรี ทหารไทยได้ชัยชนะพม่าอย่างเด็ดขาด สมเด็จพระเจ้ากรุงธน-

บุรีสั่งให้จับพม่าเป็นเชลย โดยรับสั่งไม่ให้ฆ่าและให้นำมาจองจำล่ามโซ่ให้คนไทยดูได้เห็นเป็นที่ประจักษ์แก่สายตาตนเองว่า คนพม่านั้น อันที่จริงก็ไม่ได้เก่งกาจอะไรนักหนา คือไม่ได้เป็นนักรบชั้นเทวดาที่ไหนมา พระองค์รู้ดีว่าคนไทยในสมัยนั้นจำนวนหนึ่งยังไม่หายจากการเสียขวัญและกำลังใจ เพราะการที่กรุงศรีอยุธยาแตกอย่างยับเยินในสมัยพระเจ้าเอกทัตนั้น เป็นเหตุทำให้คนไทยส่วนมาก เสียขวัญคือคิดไปในทำนองที่คล้าย ๆ กับว่า คนพม่าเป็นซูเปอร์แมนไม่มีทางที่คนไทยจะสู้ได้เลย การคิดเช่นนี้เป็นการเสีย หลักการ นั่นเอง คือไปให้คะแนนแก่ บุคคล คือชาวพม่า มากเกินความจริงไป ซึ่ง *เป็นการสูญเสียหมดทุกอย่าง* สภาพจิตใจที่ขาดหลักการหรือว่าถือหลักการที่วิปริตเช่นนี้ ขืนปล่อยไว้นานจะไม่มีทางแก้ได้เลย เพราะเป็นการเปลี่ยนที่ความคิดหรือทัศนคติทางใจโดยตรง ซึ่งถ้าจะอ้างพุทธภาษิตก็คือ "มโนปุพฺพงฺคมา ธมฺมา..... เป็นต้น ที่แปลว่า "อะไร ๆ ก็มีใจเป็นใหญ่" นั่นเอง ครั้นเมื่อคนไทยได้เห็นกับตาว่าอันที่จริงคนชาวพม่าก็ไม่ได้เป็นเทวดามาจากไหน ถึง

วันดีคืนดี คนไทยก็สามารถจับเอามาใส่กรงล่ามโซ่ดูเล่นเหมือนเช่นพม่าเคยจับพวกเราไปเมืองเขา โดยเอา "เอ็นร้อยหวาย" เดินไปเป็นพวง ๆ นั่นเอง นับจากนั้นขวัญและกำลังใจของคนไทยก็ดีขึ้นมาก คือเปลี่ยน หลักการ หรือทัศนคติที่ เคยคิดว่าพม่าเป็นซูเปอรแมน มาเป็นว่าพม่าก็เป็นคนเดินดินกินข้าวแกงนี่เอง เนื้อความ ๒ ตัวอย่างนี้ ข้าพเจ้านำมาจากหนังสือ ประวัติสมเด็จพระ-นเรศวรและพระเจ้ากรุงธนบุรี ซึ่งรวบรวมแต่งโดยคุณเชาวน์ รูปเทวินทร ปัจจุบันเข้าใจว่าหนังสือนี้คงมีขายอยู่บ้าง

ตัวอย่างที่ ๓ นอนสามัคคี

ตัวอย่างที่สาม เกิดขึ้นแก่ประเทศเพื่อนบ้านของเราคือ อาณาจักรลาว สมัยที่มีการ "นอนสามัคคี" นั่นเอง จุดประสงค์ของ วิธีการ นี้ ก็คือเขาต้องการจะเปลี่ยน หลักการ คือความสำนึกของคนลาวว่าเป็นคนลาวให้หายไปอย่างสิ้นเชิง เพราะจากพฤติกรรมเช่นนั้น เลือดของคนลาวจะจางลงไปทุกที ในการ "นอน" นั้น

แรกเลือดจะเปลี่ยนไปเป็นของชนชาติอื่นครึ่งหนึ่ง คือ เหลือครึ่งเดียวต่อมาในชั้นสอง ก็จะเหลือเพียง ๑ ใน ๔ เท่านั้น นี้คือการกลืนชาติเปลี่ยนทัศนคติ หรือความสำนึกหรือ หลักการ โดยสิ้นเชิง และเมื่อสิ้นหลักการตาม วิธีการ นี้เสียแล้ว บุคคล แม้จะมีเหลืออยู่เท่าใดก็ไม่มีความหมายอย่างใด

การโฆษณาชวน (ไม่ให้) เชื่อ

ตัวอย่างสามเรื่องนี้อาจจะไม่เกี่ยวข้องกับปัญหาเรื่องตายเกิด—ตายสูญ แต่อย่างใด แต่ตัวอย่างจากเรื่องจริงต่อไปนี้ เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกันแน่ ๆ ทีเดียว นี้ได้แก่การโหมโฆษณาชวนเชื่อ (คือชวนให้**ไม่**เชื่อ) ว่าตายแล้วเกิด ของบุคคลกลุ่มน้อยแต่เสียงดังมาก เพราะมีสื่อมวลชนบางฉบับบางอย่างและมีบริญญาทางโลก (ในบางกรณีก็ทางศาสนานั้นเอง) เป็นเครื่องสนับสนุน ทั้งในด้านล่อและขู่ เป้าหมายของการโจมตีชวน (ให้ไม่) เชื่อนี้อยู่ที่การอ้างหลักวิทยาศาสตร์ และความเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ (คือ "นิค" NIC) ของประเทศไทย

ว่าในสมัยนี้เป็นสมัยของการออกเดินทางไปนอกโลกสมัยอีเล็คโทรนิค สมัยคอมพิวเตอร์และสมัยนิคแล้ว ชาวพุทธยังจะขืน *งมงาย* และ *งมโข่ง* เชื่อ นรกสวรรค์และชาติก่อนชาติหน้าอยู่อีก นอกจากนั้นก็ยังเพ่งเป้าหมายไปที่ บุคคล จำนวนหนึ่ง ซึ่งมีความเชื่อในเรื่องผีสางเทวดาอย่างผิดพลาดใน *รายละเอียดหรือวิธีการ* มีการกระทำหลายอย่างซึ่งก็น่าจะเป็นความงมงายจริง ๆ ทั้งนี้โดยเฉพาะการกระทำประเภทนั้น ๆ ซึ่งเป็น วิธีการ ไม่ใช่ หลักการ แต่ผู้ที่โหมโฆษณาชวนไม่ให้เชื่อทั้งหลายก็โจมตีที่จุดอ่อนนี้ อันเป็นส่วน บุคคล อย่างหนัก โดยมีเป้าหมายที่จะทำลาย หลักการ ให้สูญสิ้นไปให้ได้ การโฆษณาชวนไม่ให้เชื่อแบบนี้ ในปัจจุบันมีอยู่ทั้งในประเทศไทย และต่างประเทศทั้งโดยผู้ที่เป็นฆราวาส และที่ร้ายกาจก็คือโดยผู้ที่เป็นนักบวชในพุทธศาสนาด้วย และโดยผู้ที่มีปริญญามหาวิทยาลัยทั้งในประเทศและต่างประเทศ ที่ประหลาดมากในทางกลับกัน ก็คือในวงการผู้มีการศึกษาขั้นมหาวิทยาลัย และนักวิทยาศาสตร์ *ต่างประเทศ* ก็มีการ โฆษณาการ (ทางหนังสือ) ชวน ให้เชื่อ

เรื่องภพหน้าและภพก่อน คือสวรรค์และนรกเพิ่มมากขึ้นพอ ๆ กัน หลักฐานคือหนังสือและคำกล่าวของฝ่ายที่โฆษณาให้เชื่อเหล่านั้นมีอยู่ไม่น้อยทีเดียว และก็กำลังจะมีเพิ่มมากขึ้นทุกที ข้าพเจ้าเคยได้อ้างอิงถึงและนำมาแปลลงในวารสาร "วิญญาณ" เล่มที่แล้ว ๆ มา เป็นจำนวนมากมายจนเหลือที่จะจดจำได้ และก็คงจะต้องนำมาอ้างอิงต่อไปอีกไม่รู้จักจบ สรุปความว่า ในการศึกษาเรื่องตายแล้วเกิดและสวรรค์—นรกนี้บุคคล ๒ ฝ่ายกำลังดำเนินการโฆษณาต่อต้านกันอย่างแข็งขันทั้งในประเทศไทย และต่างประเทศ แต่ละกลุ่มก็มีผู้สนับสนุนอยู่ไม่ใช่น้อย ปัญหาที่ว่า ฝ่ายที่โฆษณา **ชวนให้เชื่อ** และฝ่ายที่โฆษณา **ชวนไม่ให้เชื่อ** จะชนะหรือกุมเสียงข้างมาก (ที่มีคุณภาพด้วย) ไว้ได้นั้น จึงเป็นเรื่องที่จะต้องคอยดูกันต่อไป แต่ข้าพเจ้าเชื่อว่าในเรื่องนี้คงจะไม่มีฝ่ายไหนกุมเสียงอย่างเด็ดขาดไว้ได้ ตลอดกาล เป็นแน่ การรณรงค์ เช่นนี้คงจะมีสภาพเป็น see-saw คือเป็นเสมือนกระดานหกของเด็กตามโรงเรียนอนุบาลที่มีเด็ก ๒ คนนั่งปลายกระดานคนละข้าง แล้วก็ขย่มน้ำหนักให้กระดานกระดกขึ้นและลงสลับกันไปเป็นคราว ๆ ฉะนั้น

ไม่มี "แชมเปี้ยน" ตลอดกาลในโลกนี้

แต่การกล่าวเช่นนี้ ก็มิได้หมายความว่าเราควรจะนอนใจ ไม่ต้องทำความพยายามอย่างใดก็ได้ เพราะไหน ๆ ก็เป็นการผลัดกันแพ้ผลัดกันชนะ ตามยุคตามสมัยเป็นครั้งคราวเช่นนี้แล้ว อันที่จริง ข้าพเจ้าหมายความว่า แม้เราจะพยายามอย่างเต็มที่เพียงใด ก็ไม่สามารถจะหวังให้ฝ่ายเราครองโลกได้อย่างเด็ดขาด ทั่วถึงและตลอดกาล เราอาจจะได้ชัยชนะมากพอสมควรในยุคหนึ่ง แต่จะให้เป็นการกลับใจคนหมดทั้งโลกทั้งร้อยเปอรเซ็นต์ และเป็น "แชมเปี้ยน" ตลอดกาลนั้นไม่ได้แน่ เพราะแม้ในสมัยของพระพุทธองค์นั้น พระองค์จะได้รับผลสำเร็จเป็นอันมากก็จริง แต่ก็ทำไม่ได้ร้อยเปอรเซ็นต์ เพราะยังมีพวกอัญญเดียรถีย์ที่ไม่ยอมกลับใจอีกไม่น้อยเหมือนกัน พวกนี้ไม่ได้เป็นผู้แสวงหาสัจจธรรม เขามี ความกระหาย ชื่อเสียง, หิว ลูกศิษย์, ห่วงเกียรติภูมิ คือต้องการรักษา "หน้า" ของตนเอง ยอมเป็นลูกศิษย์ใครไม่ได้ ดังนั้นการทำอะไร ๆ ในโลกนี้จะหวังให้ได้ผลเต็มที่ *ร้อยเปอรเซ็นต์, ถาวร, เด็ดขาด,*

และ *ตลอดกาล* นั้น ย่อมเป็นไปไม่ได้ ในทางวิชากล-ศาสตร์ (mechanics) เราก็ทราบว่า เครื่องจักร์ที่ไม่มีความฝืด (friction) เลยนั้น มีไม่ได้ในโลกนี้ ถึงแม้ว่าเราจะใช้ตลับลูกปืน (ball bearing) และน้ำมันจาระบี (grease) หยอดแก้ความฝืดอย่างไรก็ตาม ในด้านวิชาความร้อน เราก็ทราบว่า absolute zero คือองศาสมบูรณ์ที่ไม่มีความร้อนเลยนั้น ก็ทำไม่ได้ในโลกนี้อีกเช่นเดียวกัน สรุปว่าสภาพในโลกนี้จะหาอะไรที่ *สมบูรณ์, ถาวร, แน่นอน, เด็ดขาด* ไม่ได้เลย

ผลที่เกิดแก่ผู้อื่นและที่เกิดกับใจตนเอง

ข้อสำคัญในเรื่องนี้ก็คือว่า *ในด้านที่เกี่ยวกับผู้อื่น* นั้น เราต้องทำความพยายามอย่างเต็มที่ แต่จะหวังผลให้ได้เต็มที่นั้น เป็นไปไม่ได้ เพราะบุคคลเหล่านั้นเขามีวิบากกรรมต่าง ๆ ที่อยู่เหนือการควบคุมของเรา แต่ในส่วนที่เกี่ยวกับ "ตัวเรา" คือ "จิตใจ" ของเรานั้น เป็นอันหวังได้แน่นอนว่า เราทำเหตุเท่าใด ก็ได้ผลเท่านั้น และได้ทันที ในฐานะเป็นวิบากที่เกิดกับจิต ไม่ใช่ใน

ฐานะเป็นผลภายนอก คือ **ความรวย** และ **ความเด่นดัง** เสมอไป ความพยายามของชาวพุทธที่จะกอบกู้พุทธศาสนาในฐานะที่เป็นขบวนการ (Buddhism as a movement) จึงต้องทำด้วยความเพียรพยายามดังกล่าวมา โดยในขณะเดียวกันก็หวังผลได้เท่าที่กล่าวมาแล้วเท่านั้น

ดังนั้น การบ่อนทำลาย **จากภายใน** โดยสาสนิกชนพวกเดียวกันเองนี้ จึงมีอันตรายร้ายแรงอย่างยิ่ง คือ น่ากลัวและ "ซึมลึกซ่อนเร้นยาวนาน" มากกว่าอันตรายเปิดเผยที่มาจากภายนอก เพราะเป็นอันตรายที่ซ่อนเร้นหรือปกปิด ที่ภาษาบาลีเรียกว่า ปฏิจฺฉนฺน ทำให้เรารู้ไม่ทัน พอรู้ตัวก็สายเสียแล้ว คล้ายกับโรคมะเร็งหรือโรคเอดส์ฉะนั้น มีข้อความซึ่ง นายฟรานซิส สโตรี่ ปราชญ์ทางฝ่ายพุทธศาสนา ซึ่งเป็นชาวอังกฤษ ซึ่งเป็นผู้เชื่อเรื่อง การตายแล้วเกิดและสวรรค์—นรกอย่างมั่นคง ได้กล่าวไว้ในหนังสือที่เขาแต่งชื่อ REBIRTH AS DOCTRINE AND EXPERIENCE เล่ม ๒ พิมพ์ในประเทศศรีลังกาเมื่อ ค.ศ. ๑๙๗๕ คือ ๑๕ ปีมาแล้ว ดังที่ข้าพเจ้าได้อ้างไว้ที่ต้นบทนี้แล้ว

"ชุมทาง" ใน "ชุมชนแออัด"

ข้าพเจ้าเคยปรารภกับอาจารย์พรถึงเรื่องนี้ ที่ว่าเหตุใดคนในโลกนี้จึงคิดต่าง ๆ กัน ทั้ง ๆ ที่บางครั้งหรือในบางกรณีก็ไม่น่าเป็นไปเช่นนั้นได้เลย อาจารย์พรได้อ้างถึงหลักธรรมข้อวิญญาณจิต ๗ หรือสัตตาวาส ๙ (ซึ่งมีอธิบายอยู่ในธรรมวิภาคปริจเฉทที่ ๒ หลักสูตรนักธรรมชั้นโท)ว่า โลกนี้เป็นเสมือน "ชุมทาง" ของผู้ที่โคจรมาพบกันเข้าจากภพและภูมิต่าง ๆ กัน โดยมีบารมี (maturity) ต่างกัน และ อธิมุติ (tendency or aptitude) ก็ต่างกัน ดังนั้นจึงเป็นเสมือน "ชุมชนแออัด" ที่มีผู้มาพักอาศัยจาก "ร้อยพ่อพันแม่ (แห่งกรรม)" ทำให้เป็นผู้มีรูปร่างกายต่างกัน และมีสัญญา (คือความนึกคิด) ต่างกัน คือคิดไปเท่าที่กำลังแห่งวิบากหรือบารมีจะเป็นแรงส่งให้คิดไปได้ พ้นจากนั้นก็ "ไปไม่รอด" คือคิดไม่ถึงหรือคิดเท่าใด ๆ ก็ไม่เห็น ดังนั้นการที่จะหวังให้ ทุกคน คิดเหมือนกันหมดพร้อม ๆ กัน ทั้ง ๆ ที่ได้เสนอเหตุผลและเหตุการณ์ที่แจ่มแจ้งชัดเจนแล้วนั้น ย่อมเป็นไปไม่ได้ เพราะแม้ศาสดาแต่ละท่านก็ยังทำไม่ได้ ดังนั้น

จุดประสงค์ของการเผยแพร่พระธรรม หรือความคิดที่เป็นสัมมาทิฏฐิในโลกนี้ ก็คงจะต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์แก่ผู้ที่มีวิบากและ "สัญญา" (คือความนึกคิด) พอจะฟังเข้าใจ คือไม่ดื้อรั้นเกินไปเท่านั้น เพราะบุคคลเช่นนี้หากไม่ได้รับฟังสิ่งที่ถูกต้องไว้บ้าง ก็จะพลาดโอกาสอย่างน่าเสียดาย ไม่สามารถแปรพลังงานแฝงหรือศักยะ ซึ่งมีอยู่พร้อมแล้วในจิตใจ ให้เป็นพลังงานจลน์คือนำออกมาใช้ให้เป็นประโยชน์ เพื่อยกระดับจิตใจทั้งของตนเองและผู้อื่นได้เลย

"คนไข้" ๓ ประเภท. เรื่องเช่นนี้ก็คงจะเป็นเหมือนแพทย์ที่รักษาคนไข้ฉะนั้น คือมีโรคบางอย่างของคนบางคนในบางกาลสมัยที่มีหมอรักษาก็หาย แม้ไม่มีหมอรักษาก็หายเองได้อีก โรคประเภทที่สองคือ แม้มีหมอรักษาอย่างไร ๆ ก็ต้องตาย ไม่รักษาเลยก็ต้องตาย ประเภทที่สองนี้ แพทย์ทางร่างกายและแพทย์ทางวิญญาณ (เช่นพระพุทธองค์เป็นต้น) ก็คงไม่สามารถช่วยได้อยู่ดี ส่วนประเภทที่ ๓ คือ ถ้าไม่ได้รับการรักษาจะต้องตาย แต่ถ้าได้รับการรักษาถูกต้อง ก็จะหายได้ ประเภท

นี้แหละที่แพทย์ผู้รักษาโรคของร่างกาย และแพทย์ทางวิญญาณ (เช่นพระพุทธองค์เป็นต้น) สามารถจะช่วยได้มากบ้างน้อยบ้าง เร็วบ้างช้าบ้างตามแต่กรณีเป็นราย ๆ ไป

จักรวาลอวกาศด้านใน

จากการได้รับรู้ความจริงว่า โลกนี้เป็น "ชุมทาง" ที่คนจากภพภูมิต่าง ๆ โคจรมาพบกัน จึงมีรูปกายต่างกัน และมีความคิดนึกต่างกันนี้เอง ก็ทำให้เกิดความคิดว่า ถ้าเช่นนั้นจะมีสถานที่หรือภพภูมิแห่งใดไหม ที่จะมีบุคคลที่มีร่างกายเหมือนกัน และก็คิดเหมือนกันด้วย อาจารย์พรได้ตอบว่า มี โดยเรื่องนี้มีปรากฏอยู่ในหนังสือธรรมวิภาค ปริจเฉทที่ ๒ ภายใต้หัวข้อเรื่อง วิญญาณฐิติ ๗ และสัตตาวาส ๙ ในหัวข้อนี้ มีกล่าวถึงข้อความว่า สัตว์นิกาย (คือบุคคล) ที่มีรูปร่างกายไม่เหมือนกัน และมีความคิดไม่เหมือนกันนั้นคือมนุษย์ในโลกนี้, เทวดาในโลกสวรรค์บางภพภูมิ, และวินิปาตเปรตบางภูมิ ส่วนที่มีร่างกายต่างกันแต่คิดเหมือนกัน คือท่านผู้เข้าถึงปฐมฌาน นี้เป็นประเภทที่ ๒ ประเภทที่ ๓ คือที่มีร่างกาย

เหมือนกันแต่คิดต่างกัน คือพรหมชั้นอาภัสสรา ส่วนประเภทที่ ๔ ได้แก่ผู้ทิ้งร่างกายและความคิดเหมือนกัน ท่านกล่าวไว้ว่า ได้แก่เทพชั้นสุภกิณหะ หลักการดังกล่าวนี้เป็นเรื่องที่น่าคิดเหมือนกัน น่าจะเปรียบได้กับแนวความคิดของนักดาราศาสตร์ เกี่ยวกับการค้นคว้าด้านอวกาศที่อยู่ ไกลออกไป เป็นระยะทางที่คิดกันเป็นปีแสงทีเดียว แต่หลักการของพุทธองค์เป็นเรื่อง **ลึกเข้ามา** ในจิตของเราเอง ซึ่งก็คงมีความลึกซึ้ง (คือไม่ใช่ลึกลับ) นับเทียบได้ก็คงจะเป็น "ปีแสง" ด้านวิญญาณเหมือนกัน แต่การเดินทางในลักษณะเช่นนี้ น่าจะเป็นเสมือนการ **เปิดเครื่องปกคลุมที่ปิดบังอยู่** เสียมากกว่า ดังข้อความจากหนังสือ "การเดินทางด้วยจิต" ที่ข้าพเจ้ายกมาอ้างไว้ที่ต้นบทนั้นเอง

การให้ธรรมคือสัมมาทิฏฐิ เป็นการให้ทรัพย์ที่ติดตามไปพยุงตัวในอนาคตได้

สรุป ความเท่าที่กล่าวมาแล้ว ก็คือ อย่างน้อยเราต้องพยายามรักษา หลักการ (principle) คือพระธรรม-

วินัย อย่าให้เกิดความวิปริตไปได้ แม้จะยังไม่มี บุคคล ที่มีอภิญญาหรือบารมีมากพอ มาช่วยแก้ไขสถานการณ์ด้วย วิธีการ อันได้ผลจริงจัง ก็ขอให้เรารักษา หลักการ ไว้เป็นหลักฐานเพื่อเป็นบรรทัดฐานไว้ก่อน มิฉะนั้นเมื่อเวลาล่วงไป ๆ อนุชนรุ่นหลังจะพากัน **"หลงทาง"** ไปหมด เพราะตราบใดที่ยังมี หลักการ ที่เป็นมาตฐานอยู่ได้แล้ว เมื่อมีบุคคลที่เลวทรามนอกคอกที่เรียกว่าโมฆบุรุษเกิดขึ้น เราก็จะได้มีเครื่องวัดหรือตัดสินได้ว่า บุคคลนั้น ๆ ประพฤติผิด สอนผิดและมีทัศนคติที่วิปริตผิดไปจากพระธรรมวินัยอันเป็นหลักของพระพุทธศาสนา สมควรที่เราจะกล่าวข่มหรือตัดสินได้ว่าเป็นผู้ประพฤติวิปริตอย่างแน่นอน มิฉะนั้นจะเกิดสถานการณ์ที่ทางการเงินหรือการคลังเรียกกันว่า *"เงินเลว (คือปลอม) ไล่เงินดี"* ขึ้นได้อย่างน่าเสียดาย

เราท่านทุกคน เป็นผู้กำลังเดินทางไกลแสนไกลในสังสารวัฏฏ์ การให้ธรรมคือความรู้ความเห็นที่ถูกต้องที่เรียกว่า สัมมาทิฏฐิแก่กันและกัน จึงเป็นการช่วยเหลือไม่ให้ "หลงทาง" หรือถ้าจะเปรียบเป็นการว่ายน้ำ

ในมหาสมุทรแห่งกิเลส ก็เท่ากับเป็นการให้ "แพ" เป็นเครื่องพยุงตัว ช่วยให้ถึงฝั่งได้โดยไม่จมน้ำตายเสียก่อน ซึ่งทั้งนี้เมื่อมองด้วยทัศนะที่กว้างและไกล (คือไม่ได้มองเฉพาะชาติเดียว) จึงนับว่าเป็นกุศลอันยิ่งใหญ่มาก พระพุทธองค์จึงตรัสว่า "สพฺพทานํ ธมฺมทานํ ชินาติ" การให้ธรรม (คือสัมมาทิฏฐิ) เป็นยอดของการให้ทั้งปวง เพราะวิบากแห่งสัมมาทิฏฐินี้ จะเป็นทรัพย์ที่ติดตัว (คือติดใจ) ที่ท่านเรียกว่า อนุคามิโก สามารถตามไปช่วยพยุงใจในชาติภพต่อไปได้เรื่อย ๆ ไม่เหมือนสังหาริมทรัพย์ และอสังหาริมทรัพย์ ซึ่งคนส่วนมากแย่งกันสะสมอย่างเอาเป็นเอาตาย แต่แล้วก็ต้องทอดทิ้งไว้ในโลกนี้ นำติดตัว (คือติดใจ) ไปไม่ได้เลยแม้สักนิดเดียวหรือสักอย่างเดียว

โดยนัยตรงกันข้าม การชี้ชวนชักนำให้ผู้อื่นหลงผิด คิดเป็นมิจฉาทิฏฐิเช่นนี้ย่อมเกิดโทษอย่างร้ายแรง ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่นที่หลงเชื่อไปตามนั้น จริงอยู่บางท่านอาจมีความเห็น (คือความไม่เชื่อ) ด้วยความบริสุทธิ์ใจจริง ๆ คือมิได้คิดจะบิดเบือนหลักการของพุทธศาสนาแต่อย่างใด แต่การทำความผิดเช่นนี้ แม้เป็นไปโดยมี

เจตนาบริสุทธิ์อย่างแท้จริง ก็ยังเป็นผิดเป็นโทษอยู่นั่นเอง เพราะ "ความไม่รู้" ในกรณีเช่นนี้ คือที่เกี่ยวกับกฎแห่งธรรมเช่นนี้ จะนำมาเป็นข้อแก้ตัวไม่ได้ มิฉะนั้นพระพุทธองค์ก็คงจะไม่ต้องมาอุบัติเพื่อแสดงธรรมให้ประชาชน "รู้" ความจริง และ "อวิชชา" คือความไม่รู้ ท่านก็ถือว่าเป็นตัวกิเลสอาสวะอย่างหนึ่ง ซึ่งให้ทุกข์ให้โทษอยู่เสมอ เพราะความ "ไม่รู้" หรือ "รู้ผิด" นั่นเอง จึงกล่าวได้ว่า กิเลสตัวนี้เป็น อจิตตกะ คือ involuntary คือแม้ไม่รู้ก็ผิด และยิ่งจะผิดและมีโทษ มากและนานยิ่งขึ้นอีกด้วย ความหวังดีต่อพุทธศาสนา ซึ่งเป็นการชักนำประชาชนให้หลงผิดเช่นนี้ จึงเป็นข้อผ่อนผันเพื่อยกโทษให้ไม่ได้ และโทษนี้ก็ไม่ใช่จะได้รับจากพระพุทธองค์หรือใครที่ไหน แต่เป็นโทษในวัฏฏะที่เกิดจาก **การทำผิดเพราะไม่รู้** ของตนนั่นเอง

ก็ถ้าการให้ *ธรรม* เป็นการให้ที่ *สูงสุด* ในบรรดาการให้ทั้งปวง การให้ *อธรรม* (แม้โดยความหวังดีด้วยความบริสุทธิ์ใจก็ตาม) ย่อมเป็นการให้ที่ **ต่ำที่สุด ร้ายแรงที่สุด** ในบรรดาการให้ทั้งปวงโดยแท้ บุคคลผู้ให้ก็ดี

และบุคคลอื่นที่เชื่อ คือรับการให้นั้นอย่างหมดหัวใจก็ดี คงจะได้ชื่อตามที่ในพระคัมภีร์เรียกว่า *ขาณุวัฏโฏ* คือเป็น *หลักตอ* เผ้าสังสารวัฏฏ์ ต้องเวียนเกิดเวียนตายอยู่ในอบายภูมิเห่ง ความไม่รู้ หรือ ความรู้ผิด หรือ การคิดแล้วก็ไม่เห็น ตลอดไปชั่วกาลนาน กล่าวโดยสรุปก็คือ การ คิดดี คือเพื่อ หวังดี เท่านั้น เป็นเพียงสัมมาสังกัปปะ แต่ถ้าคิดผิดก็เป็นมิจฉาทิฏฐิยังใช้ไม่ได้ ต้องคิดให้ถูกคือเป็นสัมมาทิฏฐิให้ "ครบวงจร" ด้วย

สรุปข้อความในบทนี้ก็คือ เราอาจจะคิดถึงประเด็นสามประการดังกล่าวมาแล้วว่า เป็นเสมือนหนึ่งสามเหลี่ยมด้านเท่า (ซึ่งต้องมีมุมเท่ากันด้วย) ทั้งนี้หมายความว่า ในบรรดาประเด็นทั้งสาม คือ หลักการ บุคคล และวิธีการ นั้น จะถือว่าอย่างใดอย่างหนึ่งมีความสำคัญโดดๆ คือตั้งอยู่โดยลำพังนั้น ไม่ได้เลย เพราะ วิธีการ (อันผันแปรไปได้ตามสถานการณ์) นั้น ย่อมเป็นเครื่องเชิดชูบุคคล ให้เด่นขึ้น แสดงว่าบุคคลนั้น ๆ มีความสามารถสมควรแก่ความรับผิดชอบนั้น และเมื่อบุคคลได้รับการเชิดชูแล้ว ก็ย่อมเป็นการเชิดชู หลักการ ต่อไปอีกทอด

หนึ่งด้วย โดยนัยกลับกัน หลักการ ที่ดี จะยืนยงคงอยู่ หรือเจริญขึ้นไม่ได้ ถ้าไม่ได้มี บุคคล มาช่วยเสริมให้เด่นขึ้น บุคคลนั้นเล่า ถ้าไม่รู้จักใช้ วิธีการ อันเหมาะสม ก็เชิดชูหลักการไม่ได้อีก ดังเราจะเห็นได้ในด้านตรงกันข้าม คือบางครั้ง **หลักการ** ไม่ค่อยจะเข้าท่านัก *(หรืออาจจะเป็นหลักการที่เลว และผิดเสียด้วยซ้ำ)* แต่ถ้าได้ บุคคล ที่มีความสามารถมาเชิดชู ก็อาจจะกลายเป็นของดีหรือวิเศษศักดิ์สิทธิ์ขึ้นมาก็ได้ ที่ว่าบุคคลมีความสามารถมาเชิดชูนั้น ก็คือเป็นบุคคลที่สามารถนำ **วิธีการที่ถูกใจคนส่วนมาก** มาบ่อนให้ โดยไม่คำนึงถึงว่าจะผิดหลักการที่ **ถูกต้อง** หรือไม่ นักเรียนบาลีอย่างน้อยประโยค ๓ ย่อมจะจำคำกล่าวสนุก ๆ แต่มีความจริงอย่างลึกซึ้งแฝงอยู่ โดยกล่าวถึง "ประโยคองคต" นั่นเอง ซึ่งหมายความว่า ทำอะไร ๆ ถ้าเถรตรงเกินไปก็มักจะไปไม่รอดต้อง "คด ๆ" หรือ 'เพี้ยน' บ้างจึงจะได้ หรือบางครั้ง "คดมาก ๆ" เพื่อ **ให้ถูกใจส่วนมาก** ก็ยิ่งดี ส่วนที่ว่าจะ **ถูกต้อง** หรือไม่นั้น ก็ไม่ต้องคิดถึงกันเลย คือเอาประโยชน์เฉพาะหน้ากันก็พอ ภาษิตทางด้านการเงินที่ว่า "เงินเลว

(คือเงินปลอม) ไล่เงินดี" ก็มีสาเหตุ, เนื้อความ, และผลร้าย ในทำนองเดียวกันนี้

ข้าพเจ้าได้กล่าวท้าวความถึง **หลักการ** ของพระพุทธศาสนามามากในบทนี้ โดยยังไม่ได้อ้างอิงหรือบรรยายให้แจ้งชัดว่า เป็นอย่างไรบ้างเลย ดังนั้นในบทต่อไปจะได้ยกข้อความที่มาจากพระไตรปิฎกในที่ต่าง ๆ ที่มีเรื่องราวสนับสนุนหรือยืนยัน การตายแล้วเกิด สวรรค์—นรก ชาติก่อน—ชาติหน้า มาให้เป็น **หลักฐาน** ของ**หลักการ** ในพุทธศาสนา โดยละเอียดเท่าที่จะทำได้ อย่างไรก็ตามอาจมีบางท่าน **อ้างที่มา** จากพระไตรปิฎกเรื่องกาลามสูตรและโต้แย้งว่า ข้าพเจ้าไม่ควรจะ **อ้างที่มา** เช่นนั้น ซึ่งหากเป็นเช่นนั้นจริง ก็จะต้องขอยืมมติของอาจารย์วศิน อินทสระ มากล่าวตอบว่าการที่ท่านอ้างที่มาจากพระไตรปิฎก ว่า ข้าพเจ้า ไม่ควรจะอ้างที่มาจากพระไตรปิฎกนั้น จะเป็นการยุติธรรมและสมควรละหรือ ? ในเมื่อท่านเองก็อ้างกาลามสูตร ซึ่งก็เป็นอ้างจากพระไตรปิฎกเหมือนกัน ฉะนั้นการกระทำเอาแต่ได้ฝ่ายเดียวเช่นนี้น่าจะเรียกว่าเป็น *เผด็จการทางความคิด* นั่นเอง

ท้ายบทนี้ ข้าพเจ้าขอเสนอบทประพันธ์เรื่อง การคิด (แล้วไม่) เห็น คู่กับ การคิดแล้วเห็น เพื่อเป็นข้อคิด (food for thought) ดังต่อไปนี้.

จิตที่ตั้งไว้ถูก คือ การคิด แล้วเห็น

ทิฏฐิ	คือความ	คิดเห็น
นี้เป็น	สิ่งสำ—	คัญสุด
เป็นพลัง	ดุจดัง	อาวุธ
ยั้งหยุด	พิฆาต	ไพรี
แต่ทว่า	คิดแล้ว	ต้องเห็น
จึงจะนับ	ว่าเป็น	สิ่งที่
พุทธองค์	ทรงตรัส	ว่ามี
ความดี	สูงส่ง	ตรงทาง
ครอบครัว	เครือญาติ	เพื่อนฝูง
ชักจูง	ช่วยได้	กว้างขวาง
สนับสนุน	จุนเจือ	ไม่วาง
ทุกอย่าง	ที่ประสงค์	จงใจ

แม้กระนั้น ยังไม่ ประเสริฐ
เลอเลิศ สูงล้ำ ยิ่งใหญ่
เท่ากับ จิตที่ อยู่ใน—
เกราะป้อง กันภัย คือความ—

ที่รู้ จักคิด แล้วเห็น
จึงเป็น ผู้ไม่ ครั่นคร้าม
เชื่อกุศล ผลกรรม ดีงาม
พยายาม เสริมสร้าง บารมี

ไม่ท้อแท้ ยอมแพ้ ถดถอย
ตั้งหน้า "ต่อย" ไม่ละ ผละหนี
กัดฟัน กระทำ กรรมดี
สุดชีวี เท่าไหร่ เท่ากัน

ประคอง สัมมา — ทิฐิ
ด้วยสติ วิริยะ ไม่พรั่น
ถือเป็น เรื่องสุด สำคัญ
เรี่ยวแรง ทั้งนั้น อุทิศ

ตามทาง พุทธองค์ ทรงสอน
ไม่คลอน แคลนใน ใจจิต
สัมมา — ทิฐฐิ คือชีวิต
เพื่อบีด ประตู อบาย

ระบำมาร
จิตที่ตั้งไว้ผิด คือ การคิด (แล้วไม่) เห็น

โจรร้าย ทมิฬ หินชาติ
คนมีเวร อาฆาต มาดหมาย
มุ่งมั่น ก่อกรรม ทำลาย
ชีวิต วอดวาย ย่อยยับ

ความพินาศ เช่นนั้น ท่านว่า
มาตร์แม้น สูญชีวา เสียทรัพย์
ยังไม่ ทุกข์เข็ญ เช่นกับ
จิตที่ ถูกจับ ด้วยศัตรู

คือการที่ คิดแล้ว ไม่เห็น
เพราะคิด ไม่เป็น ไม่รู้
ถือมิจฉา — ทิฐฐิ เป็นครู
ธรรมะ มีอยู่ ไม่แล

สายตา
จึงมั่ว
ละทิ้ง
เมาจิต

โวยวาย
เทอดทูน
ยกย่อง
เหยียบย่ำ

อนาถหนอ
ใจเบา
ลืมธรรม
จึงหลง

เหตุเพราะ
จึงนำสิ่ง
ยกยอ
ให้มาร

ผลคือความ
เพราะเกิด
อนาถหนอ
จึงจะได้

พร่ำสั้น
ไม่ยอม
ของจริง
คิดแก้

ว่าตาย
"หิ่งห้อย"
ปกป้อง
คำสอน

มนุษย์
ละสิ่ง
ละทิ้ง
เต้นรำ

คิดแล้ว
ไม่เป็น
ปอปั้น
เป็นหลัก

วุ่นวาย
มลพิษ
โลกนี้
คิดแล้ว

มืดมัว
แยแส
สิ่งแท้
พระธรรม

แล้วสูญ
ต้อยต่ำ
อธรรม
พุทธองค์

สุดเขลา
สูงส่ง
สิ่งตรง
ระบำมาร

ไม่เห็น
แก่นสาร
บันดาล
บิ่กใจ

กายจิต
กันใหญ่
เมื่อใด
เห็นธรรม.

สวรรค์—นรก และชาติหน้า หลังจากตาย

ไม่ใช่ในขณะจิตหนึ่ง ๆ

โดยหลักฐานที่มาจากพระไตรปิฎก

และอาจารย์ในประเทศไทยบางท่าน

บาปมีจริง บุญมีจริง
นรกมีจริง สวรรค์มีจริง
พรหมโลกมีจริง นิพพานมีจริง

อยู่ในวิสัยที่สัตว์โลกจะพึงรู้ได้อยู่ แต่จำนวนผู้ไม่เชื่อว่าสิ่งเหล่านี้มีนั้น ก็มีไม่น้อย แต่พระพุทธองค์ก็มิได้ทรงยึดถือเอาเป็นอุปสรรคต่อการแสดงธรรม แก่ผู้ที่สามารถรับประโยชน์จากความเชื่อนั้นได้ ด้วยเหตุนี้การแสดงธรรมของพระองค์ จึงเป็นไปท่ามกลางขวากหนามของผู้ที่ไม่ยอมเชื่อ ไม่ยอมเลื่อมใส เป็นคนหู

หนวกตาบอด (*เหมือนหูหม้อหูกะทะ และตาตุ่มตาไม้*) ซึ่งมีอยู่มากมาย พอ ๆ กันกับผู้ที่สามารถรับฟัง เป็นคน "หูดีตาดี." ผู้ที่ก่อดงขวากหนามเหล่านั้น เป็นผู้รกรุงรังด้วยกิเลสตัณหา ที่มีอยู่ในใจ พระองค์ก็ต้องปล่อยไป ถ้าจะเปรียบก็เหมือนกับข้าศึกในสนามรบ คือเป็นข้าศึกต่อโอวาทของพระองค์ ผู้ใดไม่สามารถรับฟังได้ พระองค์ก็ไม่เสียหายอะไร เพราะผู้ที่สามารถรับฟังเรื่องสวรรค์นรกและการเวียนว่ายตายเกิด ก็ยังมีอยู่..."

จากเทปเทศนาอบรมพระ ๑๕ เมษายน ๒๕๓๒ โดยท่านอาจารย์พระมหาบัว ญาณสัมปันโน วัดป่าบ้านตาดจังหวัดอุดรธานี ข้อความตัวเอนที่อยู่ในวงเล็บนั้นข้าพเจ้าเติมเข้ามา โดยมาจากเทศนากัณฑ์อื่น แต่เห็นว่า เข้ากันกับเนื้อเรื่องในตอนนี้ได้ดี ในที่นั้น ท่านกล่าวถึงเทวดาที่แซ่ซ้องสรรเสริญปฐมเทศนาของพระพุทธองค์ต่อไปถึงพรหมโลก ดังลั่นไปหมด แต่พวก "หูหม้อหูกะทะ และตาตุ่มตาไม้" ก็ไม่สามารถจะเห็นหรือได้ยินได้เลย.

ในบทที่แล้วมา ข้าพเจ้าได้กล่าวว่า จะยกข้อความในพระคัมภีร์ที่เกี่ยวกับการยืนยันเรื่องชาติหน้าชาติก่อน และสวรรค์นรก มาเพื่อเป็นหลักฐานเสนอท่านผู้อ่านผู้ใคร่ทราบเรื่องนี้โดยเฉพาะ ทั้งนี้เพื่อเป็นการเพิ่มเติมจากคำกล่าวของชาวต่างประเทศ—โดยเฉพาะที่เราเรียกว่าชาวฝรั่ง—มาแล้วหลายต่อหลายแห่งด้วยกัน จนกระทั่งดูเหมือนจะมีเสียงแว่ว ๆ ว่าเป็นการ "ตามก้นฝรั่ง" โดยถ่ายเดียว ไม่ให้เกียรติแก่ข้อความทางฝ่ายคัมภีร์ของเราบ้างเสียเลย

อันที่จริง การที่ข้าพเจ้าต้องอ้างคำกล่าวของฝรั่งมาแล้วมากต่อมากนั้น ก็เพื่อเป็นการแก้คำกล่าวปรักปรำว่า ผู้ที่เชื่อเรื่องสวรรค์—นรก ชาติก่อน—ชาติหน้านั้นเป็นคนตาบอด คือไม่ยอมลืมตาดูฝรั่งผู้เจริญแล้วเสียบ้างเลย ว่าเขาเจริญก้าวหน้าไปถึงไหน คือไปถึงดวงจันทร์และอวกาศนอกเขตสุริยจักรวาลกันแล้ว ดังนั้นเพื่อแก้ความเข้าใจผิด—ซึ่งอาจจะเป็นการแกล้งเข้าใจผิดหรือเข้าใจผิดจริง ๆ ก็ได้—ข้าพเจ้าจึงต้องยกเอาคำกล่าวแสดงมติของฝรั่งนั่นเอง มายืนยัน และก็เป็นการแสดง

ให้เห็นว่า ฝรั่งที่มีมติเช่นนั้น ไม่ใช่ฝรั่งประเภท "กึ๊กก๊อก" หรือเป็น "เศษฝรั่ง" แต่อย่างใด ทุกคนมีการศึกษาดี บางคนก็มีปริญญาเป็นด๊อกเตอร์ บางคนก็เป็นนักวิทยาศาสตร์ เป็นต้น

และเพื่อเป็นการมอง "ให้ครบสองด้าน" ข้าพเจ้าจึงขอนำข้อความที่เป็นพุทธวจนะบางแห่งในพระคัมภีร์-ไตรปิฎกบ้าง จากมติของพระอาจารย์และอาจารย์คนไทยด้วยกันบ้าง มาเสนอท่านผู้อ่าน โดยเป็นการ ย่อ และย่อย เพื่อให้อ่านเข้าใจง่ายสำหรับผู้ไม่คุ้นเคยสำนวนและลีลาประโยคภาษาบาลี แต่ทุกแห่งก็ได้บอกที่มาไว้ เพื่อผู้ที่ต้องการทราบรายละเอียดมากขึ้น ก็จะสามารถไปค้นคว้าเพิ่มเติมด้วยตนเองได้เสมอ ทั้งนี้ส่วนหนึ่งได้ย่อและย่อย มาจากหนังสือเรื่อง **"ผีและเทวดามีจริง"** ของอาจารย์พร รัตนสุวรรณ ซึ่งได้แต่งไว้โดยละเอียดนานมาแล้ว และอีกส่วนหนึ่งข้าพเจ้าได้แสวงหาเพิ่มเติมมาจากที่แห่งอื่นในพระไตรปิฎกนั้นบ้าง และจากมติของอาจารย์ผู้มีชื่อเสียงท่านอื่น ๆ บ้าง เป็นการเพิ่มเติมไว้เป็นพิเศษด้วย

๑. **อธิบายคำว่า "ชาติ" คือการเกิด** (*จากมหาสติปัฏฐานสูตร* ใน *ทีฆนิกายมหาวรรค*) คำอธิบายตอนนี้อยู่ในหัวข้ออธิบายอริยสัจ ๔ ซึ่งแสดงว่า **การเกิด** นั้นหมายถึงอะไร (คือ กาย หรือ จิต เกิด) ในบรรดาคำอธิบายเหล่านั้น มีคำต่อไปนี้คือ โอกฺกนฺติ—การก้าวลง, ขนฺธานํ ปาตุภาโว—การปรากฏขึ้นแห่งขันธ์ทั้งหลาย อายตนานํ ปฏิลาโภ—การได้อายตนะ (*คือตา หู จมูก ลิ้น และกาย*)

ข้อสังเกต : ในคำอธิบายดังกล่าวนั้น จะเห็นได้ว่าท่านเล็งไปถึงการได้ร่างกายใหม่อีกร่างหนึ่ง โดยการก้าวลง (ของจิตหรือปฏิสนธิวิญญาณ) ทำให้มี **ร่างกาย** ซึ่งมีอายตนะ คือ ตา หู จมูก และลิ้น ทั้งนี้จึงเห็นได้ว่า ตามความหมายนี้ ท่านไม่ได้หมายถึงการเกิดของจิตแต่ละขณะ เช่นขณะหนึ่งมีราคะอีกขณะหนึ่งมีโทสะเป็นต้น

มหาสติปัฏฐานสูตรนี้ เป็นสูตรใหญ่ที่สำคัญสูตรหนึ่ง ซึ่งชาวพุทธรู้จักดี คำอธิบายถึง **"การเกิด"** ในสูตรนี้จึงพอจะเป็นการยืนยันได้ว่า ท่านหมายถึงการได้ร่างกายใหม่จริง ๆ ไม่ใช่ขณะจิตใหม่

๒. การระลึกชาติของตนเองได้ ในนิทเทส (คือคำอธิบาย) ความหมายของญาณของพระพุทธองค์ข้อหนึ่งที่เรียกว่า บุพเพนิวาสานุสสติญาณ คือการระลึกชาติก่อน (ของตนเอง) ได้นั้น มีเนื้อความจากโพธิราชกุมาร-สูตร ราชวรรค ม.ม. ๑๓/๔๕๙/๕๐๕ เป็นสำนวนแปลจากเรื่อง "พุทธประวัติจากพระโอษฐ์" หน้า ๑๑๕ ของท่านพุทธทาสภิกขุ เอง ดังต่อไปนี้

"เรานั้น ครั้นเมื่อจิตตั้งมั่นบริสุทธิ์ผ่องใสไม่มีกิเลส ปราศจากกิเลสเป็นธรรมชาติอ่อนโยนควรแก่การงาน ถึงความไม่หวั่นไหวตั้งอยู่เช่นนี้แล้ว ได้น้อมจิตไปเฉพาะต่อ**บุพเพนิวาสานุสสติญาณ.** เรานั้นระลึกถึงขันธ์ที่เคยอยู่อาศัยในภพก่อน ได้หลายประการ คือ ระลึกได้ชาติหนึ่งบ้าง สองชาติ สามชาติ สี่ชาติ ห้าชาติบ้าง, สิบชาติ ยี่สิบชาติ สามสิบชาติ สี่สิบชาติ ห้าสิบชาติบ้าง, ร้อยชาติ พันชาติ แสนชาติบ้าง, ตลอดหลายสังวัฏฏกัปป์ หลายวิวัฏฏกัปป์ หลายสังวัฏฏกัปป์และวิวัฏฏกัปป์บ้าง, *ว่าเมื่อเราอยู่ในภพโน้น มีชื่ออย่างนั้น มีโคตร มีวรรณะ มีอาหาร อย่างนั้น ๆ เสวยสุข*

และทุกข์เข่นนั้น ๆ มีอายุสุดลงเท่านั้น; ครั้นจุติจากภพนั้นแล้ว ได้เกิดในภพโน้น มีชื่อโคตร วรรณะ อาหารอย่างนั้น ๆ ได้เสวยสุขและทุกข์เข่นนั้น ๆ มีอายุสุดลงเท่านั้น; ครั้นจุติจากภพนั้น ๆ แล้ว มาเกิดในภพนี้ เรานั้นระลึกถึงขันธ์ที่เคยอยู่อาศัยในภพก่อนได้หลายประการพร้อมทั้งอาการและลักษณะดังนี้

๓. **การระลึกชาติของผู้อื่น.** ต่อจากนี้ ก็มีนิทเทส (คือคำบรรยาย) ความหมายของญาณข้อที่ ๒ ของพระพุทธองค์ที่เรียกว่า จุตูปปาตญาณ คือการเห็นการจุติ (คือเคลื่อนออก) และอุบัติ (คือการเคลื่อนเข้า) ของสัตว์ทั้งหลายเหล่าอื่น ได้อีกด้วย ทั้งก็เป็นสำนวนแปลของท่านพุทธทาสภิกขุเองเช่นเดียวกัน ดังต่อไปนี้

"เรานั้น ครั้นเมื่อจิตตั้งมั่นบริสุทธิ์ผ่องใสไม่มีกิเลสปราศจากกิเลส เป็นธรรมชาติอ่อนโยนควรแก่การงานถึงความไม่หวั่นไหวตั้งอยู่เช่นนี้แล้ว ได้น้อมจิตไปเฉพาะต่อ **จุตูปปาตญาณ** เรามีจักขุทิพย์ บริสุทธิ์กว่าจักขุของสามัญมนุษย์ ย่อมแลเห็นสัตว์ทั้งหลายจุติอยู่บังเกิดอยู่ เลวทรามประณีต มีวรรณะดี มีวรรณะเลว

มีทุกข์ มีสุข เรารู้แจ้งชัด หมู่สัตว์ผู้เข้าถึงตามกรรมว่า "ผู้เจริญทั้งหลาย! สัตว์เหล่านี้หนอ ประกอบกายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริต พูดติเตียนพระอริยเจ้าทั้งหลาย เป็นมิจฉาทิฏฐิ ประกอบการงานด้วยอำนาจมิจฉาทิฏฐิ เบื้องหน้าแต่กายแตกตายไป ล้วนพากันเข้าสู่อบาย-ทุคติวินิบาตนรก ท่านผู้เจริญทั้งหลาย! ส่วนสัตว์เหล่านี้หนอ ประกอบกายสุจริต วจีสุจริต มโนสุจริต ไม่ติเตียนพระอริยเจ้า เป็นสัมมาทิฏฐิ ประกอบการงานด้วยอำนาจสัมมาทิฏฐิ เบื้องหน้าแต่กายแตกตายไป ย่อมพากันเข้าสู่สุคติโลกสวรรค์" เรามีจักขุทิพย์บริสุทธิ์ล่วงสามัญมนุษย์ เห็นเหล่าสัตว์ผู้จุติอยู่ บังเกิดอยู่ เลวประณีต มีวรรณะดี วรรณะทราม มีทุกข์ มีสุข รู้ชัดหมู่สัตว์ผู้เข้าถึงตามกรรมได้ฉะนี้

๔. กาย หรือ ตัวตน มี ๓ ชั้น. เรื่องนี้มาจากโปฏฐปาทสูตร ทีฆนิกายศีลขันธวรรค เป็นข้อความที่พระพุทธองค์ตรัสแก่ปริพพาชก ชื่อโปฏฐปาทมีใจความว่า กาย หรือ ตัวตน นั้นมี ๓ ชนิดหรือว่า ๓ ชั้น คือ

๑. กายหยาบ (หรือที่เราเรียกว่า กายเนื้อ) มีรูปเป็นที่ประชุมของ ธาตุ ๔ (ที่หยาบ) คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ มีอาหารที่ต้องกลืนกินเป็นคำเป็นก้อนทางปาก

๒. กายที่เกิดด้วยใจ (หรือที่เรียกว่ากายทิพย์) มีอวัยวะใหญ่น้อยครบบริบูรณ์ มีอินทรีย์ไม่เสื่อมทราม (คือมีตาที่มองเห็น หูที่ฟังเสียงได้ยิน จมูกที่รู้กลิ่น ลิ้นที่รู้รส และร่างกายที่สัมผัสได้และเคลื่อนไหวไปมาได้ ไม่ใช่แข็งทื่อเหมือนกับซากศพ)

๓. กายที่เกิดด้วยสัญญา เป็นกายที่ละเอียดยิ่งขึ้นไปอีก ที่กล่าวกันไม่มีรูปที่จะพึงมองเห็นได้ น่าจะเป็นกายของผู้ที่ได้อรูปฌาน

เกี่ยวกับ ๓ ชั้นนี้ ยังมีข้อความกล่าวต่อไปอีกว่า เมื่อใดที่บุคคล *ได้* หรือ *ครองอยู่ใน* กายเนื้อที่หยาบ เมื่อนั้นก็เป็นอันว่าไม่ได้ หรือว่าไม่มีการครองกายที่ละเอียดขึ้นไปอีก ๒ ชั้นที่เหลือนั้น ในทำนองเดียวกัน เมื่อใดที่บุคคล *ครอง* หรือ *อยู่* ในกายทิพย์ เขาก็เป็นอันว่าไม่ได้อยู่หรือครองกายเนื้อและกายอรูป และถ้าเขาครอง

กายอรูปอยู่ ก็หมายความว่า เขาไม่ได้ครองกายที่หยาบกว่าอีก ๒ กายนั้น

๕. การปฏิบัติธรรมต่อหลังจากไปเกิดเป็นเทวดาแล้ว. ข้อความนี้มีมาในโสตานุคตสูตร มหาวรรค ที่ ๕ ของ จตุกฺกนิบาต องฺคุตฺตรนิกาย กล่าวมีใจความว่า ภิกษุ (หรืออันที่จริงก็หมายถึงกัลยาณชนโดยทั่วไปด้วย) เป็นผู้เรียนธรรมแล้ว เข้าใจธรรมนั้นลึกซึ้งดีตามภูมิตามวิสัย (แห่งปุถุชน) เมื่อถึงคราวตาย แม้จะหลงลืมสติไปบ้าง (ตามวิสัยของปุถุชนผู้มีสติยังไม่สมบูรณ์) ก็ยังสามารถ **ไปเกิด** ในภูมิแห่งเทวดาได้ เพราะพื้นฐานแห่งจิตใจที่ได้อบรมมาดีแล้วพอสมควร ในระหว่างที่อยู่ในสุคติภูมิ คือในสวรรค์ชั้นใดชั้นหนึ่งนั้น เมื่อได้ฟังธรรมจากภิกษุหรือเทพองค์อื่น ๆ อีกครั้งหนึ่งก็ระลึกความหลังได้ว่า ได้เคยเรียนธรรมมาอย่างนั้น ๆ มีความเข้าใจเช่นนั้น ๆ ครั้นแล้วก็สามารถปฏิบัติธรรมต่อไปในภูมิแห่งเทพนั้นเอง จนกระทั่งสามารถบรรลุมรรคผลได้ในที่สุด ในพระสูตรมีคำกล่าวที่น่าคิดว่า บุคคลประเภทนี้ แม้สติจะเกิดช้า (*คือต้องมีผู้อื่นหรือเหตุการณ์อื่น ๆ มากระตุ้น*

เตือนเสียก่อน) แต่ก็สามารถบรรลุธรรมขั้นสูงได้เร็ว เพราะเหตุแห่งปัญญา (คือความรู้ความเข้าใจที่ได้เคยอบรมสั่งสมมาตั้งแต่ยังเป็นมนุษย์ในชาติที่แล้วมานั่นเอง)

ข้อคิดที่ได้จากพระสูตรนี้มี ๒ ประการคือ

๑. ไม่มีทางที่จะตีความ (interpret) ว่า **การเกิดใหม่** จะหมายความถึงการเกิดของขณะจิตขณะหนึ่งได้เลย คิดต้องหมายความว่าเป็นการเกิดใหม่ **หลังจากตาย** จากโลกมนุษย์แล้วอย่างเดียวเท่านั้น

๒. มีหลายท่านที่ แม้เชื่อเรื่องชาติหน้าหรือเทวดาบ้าง ก็ดูถูกและด่ากราดครอบจักรวาลไปหมด เป็นทำนองว่า เทวดานั้นเป็นเหมือนลูกเศรษฐีที่เสียคนชอบเจ้าสำราญ บริโภคกามคุณเป็นอย่างเดียว ไม่รู้จักทำความดีเหมือนมนุษย์เลย ที่ร้ายแรงหนักหนาถึงขีดสุด ก็ถึงกับกล่าวว่า ภูมิเทวดา คือ **"แดนบี่ศาจ"** ก็มี น่าคิดว่าท่านเหล่านี้ ถ้าไม่เกิดจากความเข้าใจผิดโดยบริสุทธิ์จริง ๆ ก็คงจะเกิดจากทัศนคติที่เรียกว่า **"องุ่นเปรี้ยว"** ในนิทานอีสปเสียมากกว่า

๖. สามีภรรยาผู้ต้องการพบกันใหม่ในชาติหน้า. เรื่องนี้มีมาในปฐมสมชีวีสูตรที่ ๕ แห่งองคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต โดยมีใจความว่า พระพุทธองค์ได้ตรัสแก่บิดาและมารดาของมานพที่ชื่อว่า นกุลว่า ถ้าภริยาและสามีหวังที่จะพบกันอีก ในชาติหน้า ก็ต้องเป็นผู้มีศรัทธาเสมอกัน (คือมีความเชื่อในระดับเดียวกันหรือสำนักเดียวกัน) มีศีลเสมอกัน (คือมีความประพฤติทางกายและวาจาไม่ขัดคอ และไม่คัดค้านกัน) มีจาคะเสมอกัน (คือมีจิตใจรู้จักเสียสละในการประพฤติธรรมพอไปกันได้ ไม่โวยวายหรือระแวงแคลงใจ) และต้องเป็นผู้มีปัญญาเสมอกัน (คือพูดจาอธิบายเหตุผลกันรู้เรื่องไม่ใช่ตะบึงตะบอนเอาแต่อารมณ์เป็นใหญ่)

ข้อคิดจากพระสูตรนี้คือ

สามีภรรยาเช่นนี้ จะต้องหวังพบกันอีก หลังจากตายแล้ว และไปเกิดใหม่อีกจริง ๆ ไม่ใช่ต้องการจะพบกัน **ในขณะจิตต่อไป** และพระพุทธองค์ก็ทรงวางหลักเกณฑ์ไว้สำหรับพบกันในชาติหน้าอีกตามความประสงค์ของเขาทั้งสองนั่นเอง

ตัวอย่างที่น่าสนใจของเรื่องนี้ มีเล่าไว้ในประวัติของหลวงปู่ชอบ ฐานสโม ในหนังสือชีวประวัติซึ่งพิมพ์ในคราวที่ท่านมีอายุครบ ๙๐ ปี หน้า ๑๖๐ โดยคุณสุรีพันธ์ มณีวัต มีใจความย่อ ๆ ดังต่อไปนี้

คืนหนึ่งระหว่างหลวงปู่กำลังพักวิเวกอยู่ที่เชียงใหม่ ท่านเข้าที่ภาวนาตามปกติ ปรากฏภาพนิมิตมีแม่ไก่ตัวหนึ่งมาหาท่าน กิริยาอาการนั้นนอบน้อมอ่อนโยนเป็นอย่างยิ่ง มาถึงก็มาไซ้ปีกจับต้องกายท่าน จูบท่าน ท่านประหลาดใจ ที่สัตว์ตัวเมียมาแสดงกิริยาอันไม่สมควรต่อพระเช่นนั้น จึงได้ดุว่าเอา แต่แม่ไก่ตัวนั้นก็อ้างว่าเคยเกิดเป็นภรรยาของท่านมาแต่ชาติก่อน และเคยเป็นภรรยาของท่านมาถึง ๗ ชาติแล้ว ความผูกพันยังมีอยู่ไม่อาจจะลืมเลือนได้ แม้จะรู้อยู่ว่าพระคุณเจ้าเป็นภิกษุสงฆ์ ไม่บังควรจะแสดงความอาวรณ์ผูกพันเช่นนี้ ตนมีกรรมต้องมาบังเกิดเป็นสัตว์เดรัจฉาน ต่ำต้อยน้อยวาสนา ก็ได้แต่นึกสมเพชตัวเองอยู่มาก อย่างไรก็ดี เมื่อพระคุณเจ้าผู้เคยเป็นคู่ชีวิตมาอยู่ในถิ่นที่ใกล้ตัวเช่นนี้ อดใจมิได้จึงมากราบขอส่วนบุญบารมี

ในนิมิตนั้น ปรากฏว่าหลวงปู่ได้เอ็ดอึงเอาว่า เราเป็นคน เจ้าเป็นสัตว์ จะมาเคยเป็นสามีภรรยากันได้อย่างไร เราไม่เชื่อเจ้า

แม่ไก่ก็เถียงว่า ถ้าเช่นนั้นคอยดู...พรุ่งนี้เช้าตอนท่านไปบิณฑบาต ข้าน้อยจะไปจิกจีวรท่านให้ดู

ท่านเดินบิณฑบาตเข้าไปในหมู่บ้านยางที่ชื่อบ้านบ่าพร้าว อำเภอจอมทอง ก็มีแม่ไก่ตัวเมียตัวหนึ่งตรงรี่เข้ามาจิกจีวรท่านข้างหลัง หมู่เพื่อนที่ไปด้วยก็ตกใจด้วยเป็นสัตว์ตัวเมีย ท่านจะต้องอาบัติ จึงช่วยกันไล่แต่แม่ไก่ตัวนั้นแม้ถูกไล่ออกไป ก็พยายามวิ่งเข้ามาอีก

คืนนั้นหลวงปู่เข้าที่พิจารณาซ้ำ ก็รู้ชัดว่าไก่ตัวนั้นเคยเกิดเป็นภรรยาของท่านมา ๗ ชาติแล้วจริง ๆ เป็นที่น่าเวทนาสงสารเป็นอย่างยิ่ง.....ที่นางทำกรรมไม่ดีไว้ ไม่มีศีล จึงต้องตกไปเกิดเป็นสัตว์เดรัจฉานเช่นนั้น

เรื่องนี้เป็นตัวอย่างที่หลวงปู่เคยยกขึ้นมาตักเตือนบรรดาพระ ผู้เป็นศิษย์ใกล้ชิดให้เห็นชัดถึงผลกรรม

ท่านสอนให้ระมัดระวัง เกรงบาป เกรงกรรม เป็นที่สุด โดยเฉพาะผู้ที่เคยเกิดร่วมชีวิตกัน หากมิได้

พยายามรักษาจิต ไม่ประกอบแต่กรรมดี ไม่มีศีลเสมอกัน ไม่มีธรรมเสมอกัน ในวัฏฏสงสารอันยาวนานนี้ สายธารชีวิตย่อมจะต้องแตกแยกจากกัน ยากจะหาโอกาสมาพบพานกันได้ หรือหากพบกัน ก็จะอยู่ในฐานะที่เหลื่อมล้ำกันตามผลแห่งกรรมที่ตนได้ประกอบมา จนไม่อาจอยู่ร่วมชีวิตกันได้อีก.

๗. พระพุทธองค์เห็นเทวดา เจรจากับเทวดาและรู้เรื่องของเทวดาดีกว่าเทวดาเอง เรื่องนี้มีเนื้อความยืดยาว ผู้ประสงค์จะทราบความพิสดารในภาษาไทย จะศึกษาได้จากหนังสือเรื่อง "ผีและเทวดามีจริง" ของอาจารย์พรหน้า ๔๒ ในที่นี้จะขอย่อและย่อยมากล่าวโดยสรุป ดังต่อไปนี้ คือ

ครั้งแรกพระองค์บำเพ็ญสมาธิจนสามารถเห็นแสงสว่างได้ แต่ยังเจรจาถามเรื่องราวอะไรกับเทวดาไม่ได้ ต่อมาก็สามารถเจรจาไต่ถามได้ว่า เทพองค์นั้นมาจากที่ใด ๆ อยู่ในชั้นภูมิใด ๆ และต่อมาก็ทราบอีกด้วยว่าเทพนั้นจุติจากที่นั้นแล้ว ไปเกิดในที่อื่นอีก ด้วยวิบากของกรรมอันใดมีอายุยืนนานเท่าใด เป็นต้น

เรื่องเช่นนี้ จะมีทางตีความหมายได้อย่างไรว่าเทวดาที่กล่าวถึงนั้นเป็น พวกเศรษฐีหรือเจ้านายชั้นสูงในสมัยนั้น โดยอ้างว่าบุคคลเหล่านั้นมีความเป็นอยู่สุขสบายเหมือนอย่างเทวดา เพราะถ้าพระองค์ต้องการจะติดต่อกับคนพวกนี้ จะต้องบำเพ็ญสมาธิเพื่อให้เกิดแสงสว่างจากใจก่อนด้วยเหตุใด ที่ข้าพเจ้ากล่าวเช่นนี้ เพราะเคยทราบมาว่ามีผู้ตีความ (interpret) ว่า "เทวดา" ที่มาเฝ้าพระพุทธเจ้าในตอนกลางคืนนั้น ที่จริงก็คือ เจ้านายชั้นสูงหรือพระราชาเสด็จมาเฝ้าพระพุทธองค์นั่นเอง

ยังมีอีกสูตรหนึ่ง ซึ่งมีความหมายและท้องเรื่องคล้ายคลึงกัน คือเป็นตอนที่พระพุทธองค์ ตรัสแก่พระอนุรุทธ เรื่องการทำสมาธิและเห็นเทวดาได้ เรื่องนี้มีอยู่ในหนังสือเรื่อง "ผีและเทวดามีจริง" ของอาจารย์พรรัตนสุวรรณ หน้า ๖๑ เป็นต้นไป ผู้ต้องการทราบเนื้อความโดยพิสดารอาจศึกษาได้จากเล่มดังกล่าวนี้

๘. อานิสงส์ของสุจริต ๓ และโทษของทุจริต ๓. เรื่องนี้มีมาในอธิกรณวัคค์ขององฺคุตฺตรนิกาย ทุกนิบาต ข้อ ๒๘ มีใจความว่า พระพุทธองค์ได้ตรัสแก่พระอา-

นนท์ ถึงโทษของทุจริตทางกาย วาจาและใจว่ามี ๕ ประการ คือ

๑. ตนเองก็ติเตียนตนเองได้
๒. ผู้รู้ใคร่ครวญแล้วก็ติเตียนได้
๓. ชื่อเสียงทางไม่ดีย่อมปรากฏทั่วไป
๔. ย่อมเป็นผู้หลงตาย
๕. หลังจากการแตกทำลายแห่งกายแล้ว จะไปเกิดในอบายภูมิมีนรกเป็นต้น

โดยนัยตรงกันข้าม อานิสงส์ของความประพฤติสุจริตทางกาย วาจา ใจ ก็มี ๕ ประการเช่นเดียวกัน คือ

๑. ตนเองก็ไม่ติเตียนตนเอง
๒. ผู้รู้ใคร่ครวญแล้วย่อมสรรเสริญ
๓. ชื่อเสียงคุณความดีย่อมปรากฏทั่วไป
๔. ย่อมเป็นผู้ไม่หลงตาย
๕. หลังจากการแตกทำลายแห่งกายแล้ว จะบังเกิดในสุคติคือสวรรค์ชั้นใดชั้นหนึ่ง

จากข้อความข้างบนนั้น ก็จะเป็นเครื่องให้เห็นชัดอีกแห่งหนึ่งว่า ในสมัยพระพุทธเจ้านั้น เมื่อพูดถึง

นรก–สวรรค์แล้ว โดยปกติก็หมายถึงภูมิอันเป็นที่เข้าถึงของบุคคล **หลังจากตายแล้ว** โดยแท้

๙. ในธรรมบท ก็มีข้อความหลายแห่ง เช่นในยมกวัคค์

ซึ่งมีข้อความว่าบุคคลผู้ทำบาปแล้ว เมื่อยังอยู่ในโลกนี้ ก็เดือดร้อน (ใจ) เมื่อละโลกนี้ไปแล้ว ก็ไปเดือดร้อนใจ มีไฟแผดเผาใจให้ร้อนรุ่มยิ่งขึ้นในโลกหน้านั้นในทางตรงข้ามผู้ทำกุศลไว้ เมื่อยังมีชีวิตอยู่ในโลกนี้ ก็มีความยินดีอบอุ่นใจ หลังจากตายคือละโลกไปแล้ว ก็ยิ่งมีความสุขกายสุขใจมากขึ้นอีก

ในเรื่องนี้มีข้อที่น่าคิดคือว่า ๑. ข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า เมื่อบุคคลละโลกนี้ คือละร่างกายนี้ไปแล้วจริง ๆ เรียกว่าเป็นการแตกสลายของร่างกาย **ไม่ใช่ของจิตแต่ละขณะเลยทีเดียว**

๒. การที่จะยืนยันว่า ผู้ที่ทำบาปในขณะจิตหนึ่ง และอีกขณะจิตหนึ่งจะต้องเดือดร้อน เป็นการตกนรก *ทันที* นั้น ไม่น่าจะเป็นจริงในด้านจิตสำนึก เพราะเท่าที่เห็นกันอยู่ ผู้ที่ทุจริตคอรัปชั่น หรือเป็นฆาตกร

ที่เหี้ยมโหดหลังจากทำบาปนั้น ๆ แล้วก็ปรากฏว่า ยังมีความสุขเกษมเปรมปรีดิ์ ลอยหน้าลอยตาอยู่ในสังคมได้อย่างสบาย และอาจมีผู้นับถือเกรงกลัว และยกย่องมากขึ้นเสียอีกด้วยก็ได้ ในทางตรงกันข้าม การยืนยันว่าผู้ที่ทำกุศลแล้ว จะต้องได้ขึ้นสวรรค์ทันทีก่อนตายนั้น ก็เป็นที่น่าสงสัยอย่างยิ่ง เพราะผู้ที่ทำความดีแล้วไม่ได้ดี คือต้องเดือดร้อน *ทั้งกายและใจ* ต่อมาเป็นเวลานานบางทีจนกระทั่งตายไปเลยก็มี โดยเฉพาะผู้ที่ **"ปิดทองหลังองค์พระปฏิมา"** นอกจากได้คะแนนเป็นศูนย์แล้ว ยังติดลบคือถูกด่าว่าไปจนตาย และเจ้าตัวเองก็น้อยใจเสียใจ ไปจนกระทั่งตายก็มีไม่น้อย การ **โมเม** สรุปเอาง่าย ๆ ว่า เป็นการขึ้นสวรรค์หรือลงนรกในขณะจิตต่อไป ๆ ๆ นั้น จึงเป็นการสรุปเอาง่าย ๆ เพียงเพื่อสนองความต้องการที่จะคัดค้านหลักการสวรรค์และนรก **หลังจาก** ตายโดยส่วนเดียว ทั้ง ๆ ที่หลักการนี้เป็นหลักใหญ่ของพุทธศาสนาอย่างแท้จริง

แต่ถ้าขยายความออกไปตามพระพุทธพจน์—โดยให้หมายถึง *หลังจากตาย* แล้ว—ความก็จะแจ่มแจ้ง และ

ตรงตามพุทธวจนะนั่นเอง ซึ่งอันที่จริงก็ไม่เห็นว่า จะเป็นการน่าละอายหรือเสียหายหรือเลวทราม หรือผิดหลักกรรมของพุทธศาสนาแต่อย่างใดเลย

ท่านเจ้าคุณเจ้าอาวาสวัดเทพศิรินทร์องค์ปัจจุบัน คือพระศาสนโศภณ (นิรันดร์ ป. ๙) เคยปรารภเรื่องนี้กับข้าพเจ้านานมาแล้ว ดูเหมือนจะเป็นสมัยที่ท่านเป็นพระธรรมไตรโลกาจารย์ว่า คนที่ทำบุญแล้วเดือดร้อนทั้งกายและใจนั้น เพราะอินทรีย์ เช่นสติและศรัทธายังไม่มั่นคง จึงหลงลืมและถูกกิเลสครอบงำบ่อย ๆ ทำให้เดือดร้อนใจ แต่บุคคลประเภทนี้ เมื่อถึงคราวที่ร่างกายจะแตกสลาย จะมีโอกาสได้รับอานิสงส์ของบุญอย่างเต็มที่ตอนนั้นเอง คือจะมีคตินิมิตที่ดีนำไปสู่ภพภูมิที่ดีต่อไป เรียกว่าคนประเภทนี้ *ถ้าลืมไปก็เดือดร้อนใจ แต่ถ้านึกขึ้นมาได้ก็สบายใจ* ดังนั้นถ้าอยากสบายใจก่อนตายด้วยก็ต้องหัดปลูกสติและปัญญา ให้นึกถึงด้วยโยนิโสมนสิการแล้วก็จะสบายใจยิ่งขึ้น

ในทางตรงกันข้าม ผู้ที่ทำความชั่วนั้น ถ้าลืม ๆ ไปเสียก็สบายใจ แต่ถ้านึกขึ้นมาได้ก็ไม่สบายใจ ทีนี้

ตอนที่ถึงคราวร่างกายจะแตกดับ อันเป็นหัวเลี้ยวหัวต่อแห่งการเปลี่ยนภพภูมินี้แหละที่เขาจะลืมไม่ได้ ทั้ง ๆ ที่อยากจะลืม นรกที่แท้จริงของเขาจึงอยู่ที่ช่วงนี้ และช่วงต่อจากนี้ คือหลังจากเปลี่ยนภพภูมิไปแล้วนั่นเอง คนพวกนี้จึงพยายามหาทางลืม เช่นดื่มเหล้าเสพยาเสพติด หรือสนุกสนานเฮฮาในเรื่องต่าง ๆ เสียตลอดเวลา ซึ่งอย่างมากก็คงจะ "ตลอดเวลา" ได้ก่อนจะตายเท่านั้นเอง

ดังนั้น คำว่า สวรรค์และนรกทันทีในขณะจิตต่อไปนั้น จึงเป็นการ *ไม่ชัด คลุมเครือ* และชวนให้เกิดความเข้าใจผิดได้อย่างมาก ก็เราชาวพุทธเอง เชื่อถือหรือศรัทธาในพุทธวจนะตรงไปตรงมานั้น จะเป็นการเสียหายอย่างใดนักหนาทีเดียว ?

๑๐. การแสดงฤทธิ์ที่เรียกว่า มโนมยิทธิ และอิทธิวิธิ นี้หมายถึงการแสดงสิ่งที่สมมติเรียกกันว่าเป็นฤทธิ์ ด้วยอำนาจของใจ (ที่ได้ฝึกฝนมาทางนี้โดยเฉพาะ คือ major ในวิชาด้านนี้) สองเรื่องนี้มีเนื้อความและวิธีการพิสดารมากเกินกว่าที่จะกล่าวถึงโดยสรุปในที่นี้ได้

จึงต้องขอให้ผู้สนใจศึกษา และอ่านได้จากหนังสือเรื่อง "อภิญญา" โดยอาจารย์พร รัตนสุวรรณ ซึ่งเป็นการรวบรวมแต่งขึ้นอย่างละเอียดถี่ถ้วน และมีที่มาจากพระคัมภีร์เป็นเครื่องอ้างยืนยันด้วย เช่นการถอดกายทิพย์ออกในแนวที่ยังมีชีวิตอยู่คน ๆ เดียว ทำให้เป็นหลายคน ของน้อยทำให้เป็นของมากเป็นต้น

๑๑. คำว่า "ชาติ" ในปฏิจจสมุปบาท. นักวิชาการสมัยปัจจุบัน ทั้งที่เป็นภิกษุผู้มีชื่อเสียงและฆราวาส มักจะตีความคำว่าชาติ ให้หมายความว่า **การเกิดของจิต** แต่ละขณะอย่างเดียว อันที่จริงข้าพเจ้าก็คิดว่าความหมายเช่นนั้น น่าฟัง น่าคิด และน่าจะมีประโยชน์ในด้านปฏิบัติอยู่เหมือนกัน แต่ประเด็นที่ *ไม่น่าฟัง* และ *ไม่น่าจะมีประโยชน์* เลย ก็คือว่าท่านเหล่านั้น ไม่ยอมถือคติ Live and Let Live คือ ต่างฝ่ายต่างอยู่คู่เคียงกันไป ท่านมักจะถือนโยบาย Live and Let Die แบบภาพยนตร์ชุด เจมส์ บอนด์ คือ "ข้าจะอยู่ แต่เอ็งต้องตาย" ที่ข้าพเจ้ากล่าวเช่นนี้ก็เพราะ ได้อ่านพบในที่หลายแห่งจากผู้แต่งหลายท่าน เขียนเรื่องนี้เป็นทำนอง satire

คือ เสียดสี ก้าวร้าว และเยาะเย้ย ผู้ที่เชื่อว่าปฏิจสมุปบาทเป็นความจริง **ข้ามชาติ** โดยโวหารข่มผู้เชื่อเช่นนี้ให้จมธรณีไป เพื่อท่านจะได้อยู่แต่ลำพังผู้เดียว หรือกลุ่มเดียวเท่านั้น ดู ๆ ไปเรื่องเช่นนี้ไม่น่าจะเป็นแนวทางของชาวพุทธที่มีใจกว้าง (คือ tolerance) เลย ดูเหมือนว่าท่านต้องการจะให้ผู้อื่นมี tolerance ต่อท่านฝ่ายเดียว แต่ท่านจะไม่ยอมมี tolerance ต่อผู้อื่นเลย แบบนี้เขาเรียกว่า one-way tolerance คือ จะ **เอา** (take) อย่างเดียว แต่ไม่ยอม **ให้** (give) เลย

ข้าพเจ้าเคยอ่านบทความของอาจารย์วศิน อินทสระ เรื่องหนึ่งนานมาแล้ว จนจำชื่อเรื่องไม่ได้ แต่ก็มีใจความว่า การตีความหลักการเรื่อง *ชาติ* ในปฏิจจสมุปบาทนั้น ควรจะกระทำได้ทั้ง ๒ วิธี คือเป็นปฏิจจสมุปบาทชนิด **ข้ามชาติ** ด้วย และก็เป็นแบบ **ทุกขณะจิต** ด้วย ซึ่งข้าพเจ้าก็เห็นว่าควรจะเป็นเช่นนั้นจริง ๆ เพราะการที่จะนำ **มติตน** ไปข่มและล้มเลิกมติของพระพุทธองค์นั้น จะเป็นการกระทำที่สมควรสำหรับชาวพุทธดีอยู่

หรือ? ท่านจะใช้นโยบาย Let and Let Die คือ ข้าอยู่เอ็งตาย ไปใช้กับพระพุทธองค์ที่เดียวหรือ ?

๑๒. เรื่องกาลามสูตร (ไม่ให้เชื่อตามตำรา). ผู้ที่ไม่ยอมเชื่อเรื่องชาติหน้าชาติก่อน และเรื่องนรกสวรรค์ *หลังจากตายและก่อนเกิด* มักจะวางไพ่ตาย ซึ่งเปรียบเหมือนไพ่ไบคิง โยนโครมลงมาแล้วบอกว่า ผู้เชื่อเรื่องเช่นนั้นมีความผิด เพราะไปเชื่อตามตำรา ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงห้ามไว้แล้ว แต่ท่านก็ลืม, หรืออาจจะแกล้งลืม, ว่าท่านก็ **อ้างตำรา** เหมือนกัน เข้าทำนอง idiom ภาษาอังกฤษข้อหนึ่งว่า The pot calls the kettle black แปลตามตัวว่า **หม้อ** ข้าวหรือหม้อแกงหาว่า **กา** ต้มน้ำดำ ซึ่งอันที่จริงในสมัยที่ยังใช้ถ่านหรือฟืนอยู่ มันก็ดำพอ ๆ กันทั้งคู่นั่นแหละ เรื่องนี้มีสุภาษิตไทยพอจะเทียบได้ข้อหนึ่งคือ **"ว่าแต่เขา อิเหนา เป็นเอง"** ซึ่งอันที่จริงจะหมายถึง "อิเหนา" ในบทพระราชนิพนธ์ หรืออิเหนาที่พบเห็นในวงการนักวิชาการก็น่าจะเป็นได้

เกี่ยวกับเรื่องนี้ ข้าพเจ้าไม่อยากจะอ้างมติของอาจารย์พรมายืนยันอีก เพราะผู้อ่านอาจจะเห็นว่าเป็น

การ "เชียร์" กันมากเกินไป แต่จะขออ้างมติของอาจารย์วศิน อินทสระ ที่ตอบปัญหาธรรม ในหนังสือ "มาลัยธรรม" หน้า ๒๑๐ โดยย่อเอาแต่ใจความมา ดังต่อไปนี้

"เรื่องชาติหน้าชาติก่อนไม่ใช่ปัญหาโลกแตกที่พระพุทธองค์ไม่ตอบ คือท่านไม่ตอบเฉพาะกรณีท่านมาลุงกยภิกขุ ซึ่งขึ้นต้นไม่ถูกเรื่อง โดยท้าทายว่าถ้าไม่ตอบก็จะสึกไปเลย พระองค์บอกว่าอยากสึกก็สึกไปตามใจ เพราะตอนที่บวชก็ไม่ได้สัญญากันมาก่อนว่า จะตอบเรื่องนี้ แต่ในที่อื่นมากมาย พระองค์ตอบว่าหลังจากตายแล้วไปสู่สุคติบ้าง หลังจากตายแล้วไปทุคติบ้าง ฉะนั้นจะนำเรื่องนี้เรื่องเดียวมาอ้างไม่ได้ แม้กาลามสูตรก็เป็นเฉพาะกรณีเท่านั้น ไม่ได้เอาไปใช้กับกรณีอื่น เพราะในที่อื่นท่านสอนให้เชื่อครูบาอาจารย์ ท่านสอนให้เชื่อบิดามารดา สอนให้เคารพสิ่งต่าง ๆ มากมาย แต่กรณีของชาวกาลามะเป็นข้อยกเว้น เพราะว่าในตอนนั้นในสถานที่นั้นเกิดทิฏฐิสับสนกันขึ้นมากมาย แล้วถ้าเผื่อพระองค์ไปร่วมวงกับเขาด้วยก็เสียเวลา ต้องทราบ

ต้นเหตุของเรื่องที่จะตรัสกับชาวกาลามะว่า ชาวบ้านเมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จผ่านไปเขาก็ถามว่า เจ้าลัทธิมากมายมาแสดงลัทธิของตัวว่าอย่างนี้ ๆ (ต่างก็อวดว่าลัทธิของตนถูก) ควรจะเชื่อใครดี ที่นี้พระพุทธเจ้าไม่เหมือนเจ้าลัทธิอื่น ๆ ท่านมาในมาดใหม่ บอกว่าควรจะสงสัยที่เดียว ชาวกาลามะ เพราะฉะนั้นท่านอย่ารับเชื่อด้วยเหตุนี้ ๆ สิบประการด้วยกันเสร็จแล้ว ตอนท้ายท่านบอกชาวกาลามะทั้งหลายว่า ลองปฏิบัติดูก่อนลองปฏิบัติดูว่าสิ่งนี้มีโทษหรือไม่มีโทษ ถ้ามีโทษควรละเสีย ถ้าไม่มีโทษก็ควรสมาทานไว้ปฏิบัติ แล้วท่านให้แง่คิดไว้ ๓ ประการ คือ

๑. ลองถามวิญญูชนคือผู้รู้ดี มีศีลธรรม ดูว่าสิ่งนี้ดีหรือไม่ดี

๒. ลองใช้ปัญญาของตนตรองดู

๓. ลองปฏิบัติดู เมื่อปฏิบัติได้ผลเป็นอย่างไรแล้ว ถ้าเห็นว่าปฏิบัติแล้วทำให้เกิดทุกข์ก็ทิ้งสิ่งนั้นเสีย ปฏิบัติแล้วทำให้เกิดสุขก็รักษาสิ่งนั้นไว้

ท่านให้เงื่อนไขเอาไว้ ๓ ข้อ ในตอนสุดท้ายของกาลามสูตร แต่เป็นที่ *น่าเสียดายว่าคนที่กล่าวอ้างกาลามสูตรอ้างไปไม่จบสักทีหนึ่ง* กล่าวไปได้เพียงท่อนเดียวเท่านั้นเองคือ ตรง ๑๐ ข้อนั้น ซึ่งอยู่ตรงกลาง ตอนต้นก็ไม่เล่าให้ละเอียด แล้วพอตอนท้ายก็ไม่เล่าให้ละเอียด แล้วก็ยึดถือเป็นคัมภีร์ประจำชีวิตของตัวคือ ถือเอาไว้เพื่อจะไม่เชื่ออะไร อาจารย์วศินเคยกล่าวกับบุคคลผู้นั้นว่า ถ้าอย่างนั้นคุณก็ควรจะไม่เชื่อกาลามสูตรเสียด้วย เพราะกาลามสูตรนั้นก็เป็นคัมภีร์เหมือนกัน เพราะว่าในกาลามสูตรบอกว่าอย่าเชื่อ โดยการอ้างคัมภีร์กาลามสูตรก็เป็นหนึ่งในคัมภีร์ทั้งหลาย และเป็นเรื่อง ๆ ในคัมภีร์ คุณก็ควรไม่เชื่อกาลามสูตรเสียด้วย

เรื่องชาติหน้านี้ บางคนก็บอกว่าเป็นเรื่องไกลตัวเกินไป ความจริงเรื่องชาติหน้าไม่ใช่เรื่องไกล ชั่วโมงหน้าอาจจะเป็นชาติหน้าก็ได้ **คือเราตายเมื่อไหร่ชาตินี้ก็สิ้นลง ชาติหน้าก็ปรากฏทันที** เพราะฉะนั้นชาติหน้าไม่ใช่เรื่องไกลตัวเอง เพราะว่าความตายเป็นของไม่แน่นอน อาจจะตายเมื่อไรก็ได้

มีปัญหาอีกข้อหนึ่งว่า สมมติว่ามีชาติหน้า จะไปเกิดได้อย่างไรในเมื่อเป็นอนัตตา ไม่มีตัวตน วิญญาณก็ไม่เที่ยง รูป เวทนา สัญญา สังขารไม่เที่ยง แล้วก็เป็นอนัตตา ข้อนี้ขอตอบว่า มันเป็นไปได้ในรูปกระแสคือ stream of consciousness ไม่ใช่ล่องลอยเป็นดวง ๆ อย่างที่คนทั้งหลายเข้าใจ การที่เราจากโลกนี้ไปสู่โลกหน้านั้น *ไม่ใช่วิญญาณดวงนั้นและไม่ใช่วิญญาณดวงอื่น* แต่อาศัยวิญญาณนี้ถ่ายทอดคุณสมบัติ และวิญญาณดวงใหม่ก็ปรากฏขึ้น ตัวอย่างเช่นต้นมะม่วง ถ้าถามว่ามะม่วงต้นนี้กับมะม่วงต้นเก่าเป็นมะม่วงต้นเดียวกัน หรือคนละต้นก็ตอบว่า ไม่ใช่ต้นเดียวกันและไม่ใช่คนละต้น หน่อกล้วยกับต้นกล้วย เป็นต้นเดียวกันหรือคนละต้น ตอบว่าไม่ใช่ต้นเดียวกันและไม่ใช่คนละต้น แต่อาศัยต้นเก่าต้นใหม่จึงเกิดขึ้นอย่างนี้เรื่อยไป แม้จะไม่เที่ยง แม้แต่จะเป็นอนัตตา แต่มีสิ่งหนึ่งเชื่อมโยงกันอยู่ สิ่งนั้นคือสันตติหรือ continuity ซึ่งเชื่อมโยงอยู่ระหว่างของเก่ากับของใหม่ เหมือนกับหน้าตาของเราเมื่ออายุ ๕ ขวบกับหน้าตาของเราเมื่ออายุ ๕๐ ปี *มันไม่ใช่หน้า*

เก่าและไม่ใช่หน้าใหม่ แต่อาศัยหน้าเก่าหน้าใหม่จึงเกิดขึ้น แต่ถึงกระนั้นก็หยั่งรู้ได้ว่าเป็นคนคนนั้น นี่คือลักษณะของการไปเกิดในชาติใหม่ วิญญาณดวงเก่านั้นดับไปแต่ได้ถ่ายทอดคุณสมบัติเอาไว้ ถ้าเป็นมะม่วงมันแล้วถึงต้นเก่าตายไป เมล็ดใหม่ที่งอกขึ้นก็เป็นมะม่วงมัน เพราะว่ามะม่วงมันต้นเก่าได้ถ่ายทอดเอาคุณสมบัติของตนไว้ ถ้าเป็นมะม่วงเปรี้ยวมันก็จะเปรี้ยว แต่มิได้หมายความว่ามันพัฒนาไม่ได้ มันพัฒนาได้คือ จากมันมากเป็นมันน้อย หรือมันมากขึ้น หรือจากเปรี้ยวมากเป็นเปรี้ยวน้อย แล้วก็กลายเป็นหวาน

นี่คือลักษณะของการพัฒนา โดยอาศัยสิ่งแวดล้อม เมื่อพัฒนาถึงที่สุดแล้ว ก็จะพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิด แม้แต่เมล็ดพืชเช่นมะละกอที่ดีที่สุด พันธุ์ดีที่สุด ผ่าออกมาเมล็ดไม่มีเลยมีแต่เนื้อล้วน ๆ ทุเรียนที่พัฒนาดีที่สุดแล้วเมล็ดลีบ คือเพาะไม่ขึ้น ไม่เกิดอีก เพราะมันเกิดแล้วเกิดอีก มันพัฒนาจนเหลือแต่เนื้อล้วน ๆ แต่ถ้าทุเรียนต้นไหนพันธุ์ไม่ดี เมล็ดจะใหญ่เนื้อจะนิดเดียว พอมันพัฒนาไปพัฒนาไปมีแต่เนื้อล้วน ๆ

เมล็ดมันลีบลง ลีบลง ในที่สุดก็กลายเป็นผลไม้ที่เมล็ดลีบ ปลูกอีกไม่ได้ นี่คือธรรมชาติ ซึ่งเป็นลักษณะเดียวกันกับมนุษย์เรา ซึ่งเป็นหนึ่งในธรรมชาติ เมื่อพัฒนาตนไปจนถึงที่สุด ก็เหลือแต่ความดีล้วน ๆ ไม่มีความชั่วหลงเหลืออยู่อีกเลย นั่นคือที่สุดแห่งทุกข์และพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิด ไม่ต้องเวียนว่ายเกิดอีกต่อไป เปรียบเหมือนพืชซึ่งถูกถอนขึ้นแล้ว เวลาพระจะทำน้ำมนต์ท่านก็จะสวด "ขีณ ปุราณ นว นตฺถิ สมฺภว" เป็นต้น แปลว่า ภพเก่าก็สิ้นไปภพอีกแล้วไม่เกิดอีก ก็แปลว่าใหม่ก็ไม่มี คือปลูกไม่ขึ้นต่อไป ไม่มีเหตุปัจจัยที่จะต้องเกิดอีก".

๑๓. สรุปความ : เหตุผลที่เด่นชัดที่สุด ในบรรดาที่มา ๑๓ ข้อที่กล่าวมาแล้วนั้น ข้าพเจ้าคิดว่า ข้อที่มีเนื้อความที่เด่นชัดที่สุดน่าจะเป็นข้อ ๒ คือ การระลึกชาติก่อน ได้ ข้อ ๗ คือการที่สามีภรรยาต้องการพบกันอีกใน ชาติหน้า และข้อ ๑๐ มติของท่านเจ้าคุณพระธรรมไตรโลกาจารย์

ก) จากข้อ ๒. ตามคำแปลของท่านพุทธทาสภิกขุเอง ก็ปรากฏพระพุทธองค์ตรัสว่า ใน *ชาติก่อน* นั้น พระองค์กัมชื่อนั้น เกิดในตระกูลนั้น มีผิวพรรณ มีความสุขทุกข์เช่นนั้น มีอายุสิ้นสุดเพียงแค่นั้น ครั้น ใน *ชาติต่อไป* ก็มี *ชื่อใหม่* เพราะไปเกิดใน *สกุลใหม่* เสียแล้ว *ถ้าเป็นการเกิดของขณะจิตต่อไปแล้ว จะมีการเปลี่ยนชื่อ และเปลี่ยนสกุลได้อย่างไร?* เพราะถึงอย่างไร ๆ ก็เป็นไปในภพเดียวกัน เป็นลูกของพ่อแม่เดียวกัน มีนามสกุลเดิมอยู่นั่นเอง

ข. จากข้อ ๗. บิดามารดาของนกุล ก็เป็นฆราวาสธรรมดา ๆ คู่หนึ่ง ถ้าเขาต้องการจะพบกันอีกในชาตินี้ เพราะมีความรักผูกต่อกัน เขาจะมากราบทูลถามพระพุทธองค์ทำไม? ก็มันเป็น "ของตาย" คือแน่นอนว่าจะต้องพบกันอยู่แล้ว เรื่องนี้ก็เช่นเดียวกับสามีภรรยาบางคู่ในปัจจุบัน ซึ่งตั้งแต่อยู่ด้วยกันมา ก็ไม่เคยมีการทะเลาะเบาะแว้งกัน คือเข้าใจกันดี และยอมโอนอ่อนผ่อนผันเข้าหากัน จึงต้องการพบกัน และร่วมชีวิตกัน *หลังจากตายจากชาตินี้* อีกครั้งหนึ่ง แต่เมื่อเกรงว่าจะต้อง

พลัดพรากไปคนละทาง จึงต้องมาเฝ้าพระพุทธองค์ เพื่อขอคำแนะนำชี้แนวทางให้

ค. จากข้อ ๑๐. มติของท่านเจ้าคุณเจ้าอาวาสวัดเทพศิรินทร์ในปัจจุบันนั้น ก็น่าฟังมาก คือที่ท่านบอกว่า คนที่ทำความดีแล้วนั้น ก่อนตาย ถ้าลืมๆไปบ้าง ก็ไม่สบายใจ แต่ถ้านึกขึ้นมาได้ก็สบายใจ ตรงกันข้าม คนที่ทำความชั่วไว้นั้น ถ้าลืมไปได้ชั่วคราวก็สบายใจดี แต่พอนึกขึ้นมาได้เมื่อใดก่อนตาย ก็จะรู้สึกเดือดร้อนใจทันทีและกรณีเช่นนี้ ก็จะมีการตัดสินกันตอนที่ร่างกายกำลังจะ "พัง" คือ "แตกสลาย" นั้นเอง อันที่จริง ยังมีประเด็นเบ็ดเตล็ดปลีกย่อยที่จะกล่าวถึงอีกบ้างเหมือนกัน แต่จะขอนำไปอธิบายในบทต่อไป

๑๔. เพื่อเป็นการปิดท้ายบทนี้ ข้าพเจ้าจะขอนำข้อความบางตอนของท่านอาจารย์พระมหาบัว ญาณสัมปันโน เพิ่มเติมจากที่ได้อ้าง ไว้เป็นหัวข้อของต้นบทนี้อีกครั้งหนึ่ง ข้อความต่อไปนี้ย่อมาจากหนังสือเรื่อง **"ประวัติพระธุดงค์กัมมัฏฐาน"** ฉบับที่นายธเนศร์ (กิมก่าย) กับนางกิมเตียว เอียสกุล พิมพ์แจกเป็นบางส่วนของข้อความที่อยู่ในหน้า ๘๕ คือ

".....พวกเทวดา อินทร์ พรหม ภูตผี นาค อสุรกายต่าง ๆ ในภพภูมิเหล่านี้เป็นสัตว์ลึกลับในสายตามนุษย์ทั้งหลาย คล้ายกับไม่มีความหมาย และไม่มีอยู่ในโลกมนุษย์และในสามภพนั้นเลย.....เขามีความเชื่อกรรมดี กรรมชั่ว บุญบาป นรกสวรรค์ และนิพพาน เช่นเดียวกับมนุษย์ผู้เชื่อกรรมทั้งหลาย เป็นแต่ไม่สามารถแสดงตนและความคิดเห็นต่าง ๆ ให้โลกรู้เห็นได้อย่างเปิดเผยเท่านั้น นาน ๆ จะมีท่านที่มีสายตายาว คือความรู้พิเศษ ไม่อคติลำเอียงต่อสิ่งที่มีอยู่ทั้งหมดมาสักครั้ง... มนุษย์ที่มีศีลธรรมในใจ แม้กายจะหยาบ เทวดาทั้งหลายก็มิได้ถือรังเกียจ แต่มนุษย์จำพวกนี้มีน้อยมาก และหาพบได้ยาก แม้ภูติผีที่มีกรรมเบาพอประมาณ ก็ได้รับความร่มเย็นจากมนุษย์พวกนี้ แผ่ส่วนความดีให้เป็นประจำ พวกกายทิพย์พลอยอนุโมทนากับเขาอยู่โดยสม่ำเสมอ ขอให้เขามีความเจริญรุ่งเรืองและทำประโยชน์แก่โลกได้นาน ๆ ก่อนที่จะละโลกนี้ไปเสวยสมบัติอันมีค่าของตน ๆ (*ใน สุคติภูมินั้น ๆ*)....."

ความดีทำไว้

คงจะไม่สิ้นสูญ
คอยนำคอยจูง
ดั่งน้ำในฟ้า
ช่วยเหลือเกื้อกูล

แม้นนานเพียงใด
คงลอยชั้นสูง
ให้ผลเพิ่มพูล
ตกมามากมูล
เราได้ภายหลัง.

— *หลวงวิจิตรวาทการ*

ผลความชั่วบาป

มิเคยเสื่อมสลาย
ตราบวันดับสิ้น
เป็นดุจยาพิษ
นำสู่อบาย

เลวทรามหยามหยาบ
ฝากรอยมลทิน
อินทรีย์ร่างกาย
ออกฤทธิ์ทำลาย
เทิ่งแท้แน่เอย.

— *ไอริส*

– ๘ –

ประโยชน์และอานิสงส์ของการเชื่อว่า ตายแล้วไม่สูญ ชาติหน้ามีจริง สวรรค์–นรกมีจริง

"สิ่งที่งดงามที่สุดที่เราจะพึงรู้สึกได้ ก็คือสิ่งที่ (สมมติว่า) เป็นสิ่งที่ลึกลับนั่นเอง. สิ่งนี้แหละที่เป็นต้นเค้าของศิลปและวิทยาศาสตร์ที่แท้จริงทั้งปวง"

– *อัลเบิร์ต ไอน์สไตน์* (*จากเรื่อง "ความลึกลับของสิ่งที่อธิบายไม่ได้" ของสำนักพิมพ์ รีเดอรส์ ไดเยสท์*)

The most beautiful thing we can experience is the mysterious. It is the source of all true arts and sciences."

– ***Albert Einstein*** (From Reader's Digest MYSTERIES OF THE UNEXPLAINED)

น่าจะมีทางเป็นไปได้ไหมที่ว่า อาจจะมีการแผ่รังสี (ออกจากแหล่ง) ที่ในปัจจุบันเรายังไม่รู้จักกันก็เป็นได้? ท่านได้ไม่ใช่หรือว่า ครั้งหนึ่งยังจำเมื่อพูด

ถึงเรื่องกระแสไฟฟ้า และคลื่นที่มองไม่เห็นได้นั้น ก็มีผู้หัวเราะเยาะกันยกใหญ่? ความรู้เกี่ยวกับเรื่องมนุษย์ของเราในปัจจุบันนั้น ยังอยู่ในชั้นเสมือนเป็น (ความรู้ของ) เด็กทารกเท่านั้นเอง

— *อัลเบิร์ต ไอน์สไตน์* (*จากวารสาร* FATE *เดือนมีนาคม ๑๙๘๕*)

Is it possible that there exist emanations that are still unknown to us? Do you still remember how electrical currents and "unseen waves" were laughed at? The knowledge about man is still in its Infancy:

— ***Albert Einstein*** (FATE March 1985)

"เราไม่ควรจะทึกทักเอาง่าย ๆ ว่า โลกที่มีอยู่จริง ๆ นั้น มีได้เป็นได้เฉพาะที่เรารับรู้ทาง ประสาทสัมผัสทั้ง ๕ (คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย) และโดยอาศัยจิตใจในระดับผิวเผิน (คือจิตสำนึกนี้) เท่านั้น

เวอร์นอน โฮวาร์ด (*จากวารสาร* FATE *เดือนสิงหาคม ๑๙๘๓*)

(Do not assume that the only existing world is that presented by the five senses and the surface mind.)

— ***Vernon Howard*** (FATE August 1983)

ตั้งแต่บทที่ ๑ ถึงบทที่ ๗ ที่แล้วมานั้น ข้าพเจ้าได้บรรยายเรื่องโดยอ้างที่มาในที่ต่าง ๆ กัน ทั้งที่เป็นฝ่ายชาวพุทธด้วยกันกล่าวเอง เช่นสมเด็จพระสังฆราชองค์ปัจจุบัน และนักปราชญ์ท่านอื่น ๆ ทั้งที่เป็นชาวตะวันออกและตะวันตก (คือฝรั่ง) ตลอดจนทั้งที่เป็นชาวพุทธและชาวคริสต์ ซึ่งมีทัศนคติสนับสนุนแนวคิดเรื่องการตายแล้วเกิด อย่างแข็งขัน อันที่จริงในบทความแปลเรื่องอื่น ๆ ที่เคยนำลงใน "วิญญาณ" มานานแล้วนั้น ก็มีข้อความทำนองเดียวกันนี้อีกนับไม่ถ้วน โดยเฉพาะที่เป็นของฝรั่งประเภทที่มีการศึกษาสูงจริง ๆ (คือไม่ใช่เศษฝรั่ง หรือฝรั่งข้างรั้ว) ส่วนในบทที่แล้วมา คือบทที่ ๗ นั้น ก็ได้นำข้อความจากพระไตรปิฎกของเราเอง ซึ่งเป็นพุทธพจน์ นำมาประมวลไว้ให้ท่านผู้อ่านที่มีความสงสัยด้วยความบริสุทธิ์ใจ แต่ไม่มีเวลาที่จะไปสอบสวนค้นคว้า หรือว่าพลิกอ่านพระไตรปิฎกด้วยตนเองแน่ละ ข้อความที่ควรจะต้องยกมาอ้างอิงในทางสนับสนุนนั้น ยังมีอีกมาก ทั้งที่เป็นพุทธวจนะ และที่เป็นของชาวต่างประเทศ โดยเฉพาะที่เราเรียกว่าฝรั่ง ซึ่งปัจจุบัน

นี้มีหนังสือประเภทนี้พิมพ์จำหน่ายเพิ่มเติมออกมามากขึ้นเรื่อย ๆ และที่ประหลาดน่าสนใจอย่างยิ่งก็คือ ปัจจุบันมีการเชื่อเรื่องการแก้กรรมเก่า โดยการหาสาเหตุของโรคที่เรื้อรัง รักษาไม่หาย ให้พบว่าเกิดมาจากกรรมอะไรในชาติก่อน และแก้ให้ถูกจุด ก็จะช่วยบรรเทาผลของกรรมนั้น ๆ ได้อย่างน่าประหลาด เมื่อสองสามวันมานี้เอง ข้าพเจ้าได้รับหนังสือภาษาอังกฤษ ที่มีผู้นำมาให้ช่วยแปลอีก ๒ เรื่อง ใจความคือเป็นเรื่องเกี่ยวกับบุพเพสันนิวาสนั่นเอง หมายความว่าผู้ที่ได้มาอยู่ร่วมเป็นสามีภรรยากันในชาตินี้ ก็มักจะได้เคยอยู่ร่วมกันมาในอดีตและถ้าต้องการอยู่ร่วมกันต่อไปในอนาคต ก็ควรจะทำอย่างไรเป็นต้น ในบทที่แล้วมาข้าพเจ้าได้อ้างเรื่องหลวงปู่ชอบ ฐานสโม จากหนังสือประวัติของท่านเอง ซึ่งท่านได้ให้คำแนะนำไว้ดีมาก ขอนำมากล่าวย่อ ๆ อีกครั้งหนึ่งว่า “.....ผู้ที่เคยเกิดร่วมชีวิตกันนั้นหาก.....ไม่มีศีลเสมอกัน ไม่มีธรรมเสมอกัน.....สายธารแห่งชีวิตย่อมจะแยกจากกันยากจะหาโอกาสมาพบพานกันได้ หรือ

หากพบกัน ก็อาจจะอยู่ในฐานะที่เหลื่อมล้ำกัน.....จนไม่สามารถอยู่ร่วมชีวิตกันได้อีก."

ในบทนี้ ข้าพเจ้าจะได้บรรยายถึงคุณประโยชน์ของความเชื่อในเรื่องตายแล้วเกิด ว่าน่าจะมีอย่างไรบ้าง เพื่อว่าอาจจะได้เป็นเครื่องเพิ่มพูลกำลังใจแก่ผู้ที่เชื่อบ้างแล้ว และอาจเป็นเครื่องสะกิดใจสำหรับผู้ที่เฉยเมยเรื่องนี้บ้างตามสมควร

๑. ความเป็นผู้มีสายตายาวแบบ "เหยี่ยวถลาลม" (คือเห็นได้ในระยะไกลทั้ง ๓ มิติ คือกว้าง, ลึก และไกล) การเชื่อในความไม่สาปสูญของผลกรรม ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่ติดตามผู้กระทำไปได้ทุก ๆ ชาตินั้นเป็นการมองดูเหตุการณ์แห่งชีวิต ทั้งที่ย้อนกลับไปข้างหลัง และที่รออยู่ข้างหน้า ซึ่งยังไม่มาถึง แต่ก็จะต้องมาถึงอย่างแน่นอน ความสามารถเช่นนี้ ย่อมเป็นการได้เปรียบและเห็นความเป็นจริงได้มากกว่าการมองในระยะสั้น ๆ เท่านั้น ถ้าจะเปรียบก็เหมือนกับการมองเหตุการณ์ของ "นกกระจอก" ซึ่งก็คงจะมองเห็นได้เฉพาะความสูงแค่หลังคาบ้านหรือแค่ยอดไม้เท่านั้นเอง คือมองเท่าไร ๆ

ก็ไปติดอยู่ที่ความเกิดในชาตินี้ และความตายของชาตินี้เท่านั้น ส่วนการมองข้ามภพชาติในปัจจุบัน ย่อมเป็นเสมือนการเห็นของ "นกอินทรีย์" หรือ "พญาเหยี่ยว" ซึ่งสามารถบินสูง ถลาลม ชมทิวทัศน์ อันมหัศจรรย์ข้ามหุบเขาไปได้ไกลกว่านกกระจอกมาก พูดกันตรง ๆ อย่างไม่เกรงใจ ก็กล่าวได้ว่า การมองแบบหลัง ซึ่งก็เป็นการมองแบบพระพุทธองค์นี้ ย่อมทำให้ได้ รู้ หรือเห็นความจริงแห่งชีวิตได้มากกว่าทั้ง ๓ มิติดังกล่าวมาแล้วอันที่จริง ถ้าจะอุปมาแบบ "ร่วมสมัย" คือให้ทันสมัยมากขึ้น ก็อาจจะกล่าวได้ว่าเป็นการมองจากสายตาของ "ดาวเทียม" ซึ่งอย่างน้อยก็สามารถเห็นส่วนโค้งของโลกอย่างเต็มตา อย่างมากอาจเลยออกไปถึงอวกาศชั้นนอก ข้ามไปเห็นสุริยจักรวาลอื่นอีกก็ได้ และโดยนัยนี้เสียงของ "นกกระจอก" สมมติว่าหมื่นตัวหรือแสนตัว ที่ว่าโลกแบนนั้น จะมีความหมายที่เชื่อถือได้สักเพียงไร เมื่อเทียบกับเสียงของนกอินทรีย์ หรือพญาเหยี่ยวซึ่งกล่าวยืนยันว่า โลกกลม ทั้ง ๆ ที่นกอินทรีย์หรือพญาเหยี่ยวนั้น อาจมีจำนวนเพียงตัวเดียวหรือ ๒ ตัวเท่านั้น พูด

กันอย่างตรงไปตรงมาอีกครั้ง ก็คือว่า ในกรณีของการค้นหาสัจจธรรมเช่นนี้ เราจะถือหลักประชาธิปไตย คือเสียงข้างมากเป็นประมาณได้หรือ ?

ตัวอย่างในประวัติศาสตร์ ของประเทศไทยที่เด่นชัด ก็มีอยู่ครั้งหนึ่ง เท่าที่พอจะนึกได้ คือในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๑ ประเทศไทยจำเป็นต้องตัดสินใจว่าจะร่วมรบกับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง คือฝ่ายพันธมิตร อันได้แก่อังกฤษ และฝรั่งเศสเป็นต้น หรือว่าจะเข้าข้างฝ่ายเยอรมัน เสนาบดีทุกท่านซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า ฯ รัชกาลที่ ๖ ทรงเรียกประชุมสภาสงครามเพื่อปรึกษาหารือนั้น เห็นพ้องต้องกันว่า ควรเข้าข้างประเทศเยอรมัน ซึ่งมีท่าทางว่าจะชนะสงคราม และอันที่จริงคนไทยในยุคนั้น ทั้งประชาชนและเจ้านาย ข้าราชการก็มีทัศนคติโปรเยอรมันอยู่มาก เรียกว่าของอะไรที่มาจากเยอรมันละก็ จะได้รับความนิยมจากคนไทยโดยทั่วกันว่าเป็นของดี มีคุณภาพสูงใช้ได้ทนทานมาก ซึ่งก็เป็นความจริงเช่นนั้น ข้าพเจ้าเคยอ่านบทความที่ไหนก็จำไม่ได้เสียแล้ว มีใจความเป็นทำนองว่า ในหลวงกับ

สมเด็จพระราชินีเสด็จเยี่ยมห้าง บีกริมม์ ซึ่งเป็นห้างเยอรมัน ด้วยพระองค์เอง ถึงกับใคร ๆ ก็คาดว่าประเทศไทยต้องประกาศสงครามเข้าข้างเยอรมันแน่นอน แต่ปรากฏว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ ไม่ทรงพอพระทัยกับมติของเสนาบดีทั้งปวงเหล่านั้น ทรงลุกเข้าไปข้างใน แต่งเครื่องยศจอมทัพเต็มที่ แล้วเสด็จออกมา ใช้อำนาจสิทธิ์ขาดของความเป็นจอมทัพไทยตัดสินใจประกาศสงครามกับเยอรมัน เข้าข้างฝ่ายพันธมิตร โดยไม่ยอมฟังเสียงข้างมากเลย แน่ละ การกระทำของพระองค์เช่นนี้ ไม่ใช่ประชาธิปไตย พูดตามสำนวนร่วมสมัย ก็กล่าวได้ว่าเป็นเผด็จการเสียด้วยซ้ำ แต่ผลที่ปรากฏในภายหลัง เป็นอย่างไรบ้าง เรื่องนี้เป็นประวัติศาสตร์ ทุกท่านก็ย่อมจะทราบดีว่า การตัดสินพระทัยแบบเผด็จการของพระองค์ ได้ทำคุณประโยชน์แก่ประเทศไทยอย่างไรบ้าง

หลายท่านอาจจะสงสัยว่า แล้วเหตุใดพระองค์ท่านจึงตัดสินพระทัยเสี่ยงอย่างห้าวหาญเช่นนั้นเล่า เรื่องนี้ข้าพเจ้าได้ฟังมาจากผู้ที่มีอายุมากกว่า ข้าพเจ้าบางท่าน

ซึ่งบอกเป็นทำนองว่า พระองค์ท่านมองเหตุการณ์แบบ "นกอินทรีย์" หรือ "พญาเหยี่ยวถลาลม" นั่นเอง สาเหตุที่ทำให้พระองค์สามารถมองเหตุการณ์เรื่องนี้ได้กว้าง ไกล และลึกซึ้งถึงเพียงนั้น ก็ย่อมมีอยู่อย่างแน่นอน เป็นสาเหตุที่บุคคลหัววิทยาศาสตร์ในสมัยนี้ต้องชี้แจ้งหาว่า งมงาย ผิดหลัก วิทยาศาสตร์ นั่นเอง ซึ่งก็น่าจะถูก เพราะพระองค์ไม่ได้ใช้หลักวิทยาศาสตร์ แต่ใช้หลักการซึ่งอยู่ "เหนือวิทยาศาสตร์" ต่างหาก.

๒. การไม่ยอมหลงไหลไปตามเหตุผลดื้น ๆ ว่า "เมียมี เมียพี่ก็ต้องมา เมียไม่มา เมียพี่ก็ไม่มี" ผู้ปฏิเสธความจริงเรื่อง ชาติก่อน ชาติหน้า ผีเทวดา และนรกสวรรค์ มักอ้างเหตุผลเอาง่าย ๆ ดื้อ ๆ ว่า สิ่งเหล่านี้ มองไม่เห็น จับต้องไม่ได้จึงไม่มีอยู่จริง ๆ เพราะถ้ามีอยู่จริง ๆ ก็ต้องเป็นไปตามหลักวิทยาศาสตร์ว่า ต้องจับต้องได้และต้องกินเนื้อที่ (occupy space) ด้วย อันที่จริงหลักการดังกล่าวนี้ เป็นหลักการที่ตื้นมาก ไม่ใช่หลักการที่ใช้ได้ตลอดไปของวิทยาศาสตร์เลย เพราะวิชาวิทยาศาสตร์ โดยเฉพาะวิชาฟิสิคส์ที่เกี่ยวด้วยแรง

(forces) ต่าง ๆ นั้น ยิ่งเรียนสูงขึ้นไป ก็ยิ่งเป็นนามธรรมขึ้นทุกที เพราะจะเป็นเรื่องการคิดคำนึงเรื่องแรงที่แสดงปฏิกิริยาต่อกันเป็นส่วนมาก ไม่เหมือนกับวิชาเคมี ซึ่งยังมีความเป็นวัตถุมากกว่า เรียกว่ายังพอมีสารวัตถุมาผสมผสานให้เห็นให้จับต้องได้บ้าง ส่วนวิชาฟิสิคส์ฝ่ายกลศาสตร์ คือเมแคนิคส์นั้น แม้เพียงขั้นต้น ๆ เช่น เรื่องสี่เหลี่ยมด้านขนานของแรง (parallelogram of forces) ก็ต้องใช้ความคิดคำนึงอันเป็นนามธรรมกันแล้ว ดังนั้นจึงปรากฏว่านักฟิสิคส์ส่วนมาก เรียนไป ๆ จึงกลายเป็นนัก อภิปรัชญา คือ เมตาฟิสิคส์ (Metaphysics) กันไปไม่น้อย แม้ทฤษฎีปรมาณูก็เกิดจากความคิดคำนึงเหมือนกัน เป็นแต่ว่าเมื่อคิดคำนึงแล้ว ลองมาทดสอบดูตามนั้น ก็ได้ผลเป็นที่พอใจพอสมควร (คือไม่ถึงกับร้อยเปอร์เซ็นต์ทีเดียว) เขาก็ยังยกย่องและให้ความเชื่อถือกันได้

ดังนั้น ผู้ที่อ้างเหตุผลอย่างง่าย ๆ คือ ๆ ว่า อะไรที่มองไม่เห็นก็ไม่มีจริงนั้น ก็เท่ากับแม่สาวน้องนางบ้านนาบางคน ที่เชื่อคำไอ้หนุ่มผู้ที่เกียวพาราศรีเอาง่าย ๆ ว่า

"เมียมี เมียพี่ก็ต้องมา เมียไม่มา เมียพี่ก็ไม่มี (น่ะซี)" เพราะเมื่อเมียพี่ไม่มา *ให้น้องเห็น* ก็แปลว่าเมียพี่ยังไม่มี ซึ่งผู้ที่มีสติสัมปชัญญะอยู่บ้างก็คงจะเห็นว่า เป็นเหตุผลของคนกะล่อน ที่ไม่มีน้ำหนักอะไร พอจะหลอกได้ก็สำหรับน้องนางบ้านนา บางคนที่ปัญญาอ่อนเต็มทีเท่านั้น หรือว่าบางทีอาจจะ "*อยากให้เขาหลอก*" แบบเพลงลูกทุ่งที่ราชินีลูกทุ่ง คือ สิรินทรา นิยากร ร้องก็ได้กระมัง

อันที่จริง ผู้ที่อ้างเหตุผลดื้อ ๆ แล้วโมเมว่าเป็นเหตุผลทางวิทยาศาสตร์นั้น ก็มีทางลองใจให้เห็นเท็จและจริงได้ไม่ยากเลย เช่นลองให้เอานิ้วสองนิ้วแหย่เข้าไปในเต้าเสียบไฟฟ้า ซึ่งมีรู ๒ รู โดยแหย่เข้าไปนิ้วละรูดูสักทีก็ได้ เขาจะกล้าทำหรือไม่ เพราะเท่าที่ตาเห็นมันก็ไม่ปรากฏว่ามีพิษสงอะไร ถึงจะมีไฟฟ้าอยู่ ก็ควรจะอ้างเหตุผล "ศอกกลับ" ไปก็ได้ว่า ไฟฟ้ามันเป็นอะไร มองไม่เห็น แล้วมันจะมีจริงทำอันตรายได้จริงอย่างไร ในเมื่อมันเป็นสิ่งที่มองไม่เห็นเช่นนั้น นี่แหละคืออิทธิพลของสิ่งที่มองไม่เห็นละ

ข้าพเจ้าเคยได้ฟังเทปปาฐกถาธรรมของพระภิกษุนักเทศน์ผู้มีชื่อเสียงมากในประเทศไทยท่านหนึ่ง ในเทปนั้น มีปัญหาซึ่งผู้ฟังถามว่า "ผีมีจริงไหม?" ปรากฏว่า ท่านถามย้อนกลับไปว่า "ก็แล้วผีมีขี้ไหม?" คือคงจะหมายความว่า "มีใครเคยเห็นขี้ของผีบ้างไหม?" แน่ละ คำตอบจากผู้ถาม หรือจากใคร ๆ ก็ตาม ย่อมจะต้องบอกว่า "ไม่เคยเห็นขี้ของผีเลย" ท่านผู้ปาฐกถาองค์นั้น จึงสรุปเอาง่าย ๆ ดื้อ ๆ ว่า "เมื่อผีไม่มีขี้กองไว้ให้คนเห็นที่ไหนบ้างเลย ก็แปลว่า ผีต้องไม่มีจริงนั่นเอง" ข้าพเจ้าฟังแล้ว ก็รู้สึกว่า หลักตรรกวิทยาของท่านแปลกประหลาดชนิด "อภูตปุพฺพ" คือไม่ได้เคยได้ยินได้ฟัง และก็ไม่เคยคิดว่าจะได้ยินได้ฟังเช่นนี้มาก่อนเลย คือเป็นการตัดสินว่าผีมีหรือไม่มีโดยถือ "ขี้" เป็นหลักการสำคัญ เรียกสั้น ๆ ว่า "เหตุผลขี้" ก็น่าจะได้

อันที่จริง ท่านภิกษุรูปนั้น ซึ่งมีผลงานทางด้านสังคมสงเคราะห์ดีมาก คงอยากจะตัดบท คือไม่อยากให้ผู้ฟังทั้งหลายถือเอาเรื่องนี้เป็นสำคัญก็ได้กระมัง แต่อย่างไรก็ตาม ท่านเป็นผู้มีชื่อเสียงโด่งดัง คำกล่าวของ

ท่านจะถูกอัดเทปเอาไว้ มีผู้ได้ยินได้ฟังกันทั่วประเทศไทย นับเป็นจำนวนหมื่นคนหรือแสนคน การอ้างเหตุผลตัดสินโดยถือ "ผี" เป็นหลัก น่าจะเป็นผลเสียในด้านวิชาการเป็นอันมาก แต่แน่ละในด้านอารมณ์ปลุกใจให้ครึกครื้น ก็คงจะเป็นเรื่องที่เรียกเสียงเฮฮาได้ไม่น้อย

ตามประวัติของท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต เมื่อมีผู้ถามปัญหาเช่นนี้ ท่านจะมองหน้า *(อันที่จริงมองเข้าไปถึงใจ คือพื้นภูมิในด้านบารมีของจิตใจ)* ของผู้นั้นเสียก่อน บางครั้งท่านจะตอบเป็นใจความว่าผีก็อยู่ส่วนผี อย่าไปเอาใจใส่เขาเลย ทั้งนี้เพื่อว่าผู้นั้นจะได้ไม่ไปนับถือผีเป็นสรณะแทนพระพุทธเจ้า แต่ในที่อื่น ๆ ท่านได้กล่าวถึงเรื่องผีและเทวดาไว้มากมาย ในเมื่อท่านมองหน้า *(คือมองจิตใจ)* ของคนว่า บุคคลนั้นหรือกลุ่มนั้นอยู่ในฐานะที่พอจะเข้าใจความจริงเรื่องนี้อย่างถูกต้อง คือท่านไม่ได้ปฏิเสธเอาดื้อ ๆ ว่าไม่มี หรือว่าถ้ามีก็ต้องมีขึ้นมากองให้เห็นเช่นนั้น

๓. การพ้นจากภาวะ "กบในกะลาครอบ" (cocoon) อันที่จริง ความเจริญก้าวหน้าของวิทยาศาสตร์ในปัจจุบันได้ทำให้เราได้รู้ความจริงขึ้นเป็นการ เพิ่ม "คุณค่าหรือคุณภาพ" ให้แก่ชีวิตเราได้หลายอย่าง โดยเฉพาะในด้านจิตใจด้วยเหมือนกัน แต่ทั้งนี้ต้องอยู่ที่เรา *รู้จักคิดให้เป็น หรือว่าคิดให้เห็น* ซึ่งถ้าจะเรียกตามสำนวนพุทธศาสนาก็คือเราต้องมี โยนิโสมนสิการด้วยนั่นเอง อย่างไรก็ตาม ข้อเสียของวิทยาศาสตร์ที่ลดคุณภาพของชีวิตก็มีอยู่ ถ้าเราคิดในด้านเทคโนโลยี และด้านเศรษฐกิจมากเกินไป

ในแง่ดี ของวิชาวิทยาศาสตร์ที่จะขอกล่าวถึงในที่นี้ก็คือ เราได้มีโอกาศรู้ชัดเจนว่า เราอยู่ในโลกของ **มายา** คือการลวงตาอย่างยิ่ง ยกตัวอย่างเช่น

ก. เราเห็นดวงอาทิตย์โคจรรอบโลกอยู่ทุกวันตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย อาศัยวิชาวิทยาศาสตร์ เราจึงได้รู้ความจริงว่า นั่นเป็นภาพลวงตาอย่างมหาศาล เพราะความจริงนั้น โลกโคจรรอบดวงอาทิตย์ต่างหาก

ข. เราเห็นดวงอาทิตย์สาดแสงอ่อนตอนเช้าและเย็น แต่ร้อนจัดในเวลากลางวัน ทำให้ดูเหมือนว่าแสงอาทิตย์นี้ ไขหรี่ขึ้นและลงได้เหมือนกับไส้ตะเกียง ซึ่งไม่เป็นความจริงเลย เพราะแสงของดวงอาทิตย์ (*โดยเฉพาะเมื่อคิดในช่วงอายุขัยของมนุษย์แล้ว*) ไม่มีการหรี่ขึ้นหรี่ลงเช่นนั้นเลย การที่เป็นเช่นนั้น ก็เพราะไอน้ำในบรรยากาศที่ทำมุมกับแสงอาทิตย์ในตอนเช้าและเย็นต่างหาก

ค. เราเห็นผืนแผ่นดินเป็นของแบนไปสุดสายตา ถึงแม้จะเดินทางไกลไปสักเท่าไร แผ่นดินนั้นก็ปรากฏความแบนให้เห็นเสมอ อาศัยสามัญสำนึก ในสมัยก่อนก็ไม่มีใครคิดว่าพื้นโลกจะโค้งและสัณฐานโลกจะกลมไปได้ เพราะถ้าเป็นเช่นนั้นจริง เราจะมิพากันหัวทิ่มและตกจากโลกไปแล้วมิใช่หรือ ?

ตัวอย่างของการลวงตาเช่นนี้ยังมีอีกมาก ซึ่งพวกเราในปัจจุบันนี้ก็รู้กันทั่วแล้วว่า มันเป็นเพียงภาพมายาหรือลวงตาเท่านั้น แต่มันไม่สามารถ “ลวงใจ”

ของเราได้อีกต่อไป นี้เป็นปรากฏการณ์ขั้นมูลฐาน ซึ่งปัจจุบันนี้ คงจะไม่มีใครคัดค้านได้อีกแล้ว

ขอแนะนำหลักวิทยาศาสตร์ที่สูงกว่านี้ขึ้นมาอีกขั้นหนึ่ง ซึ่งนักเรียนวิทยาศาสตร์แม้ขั้นมัธยมศึกษาก็ต้องรู้และรับรองความจริงโดยทั่วกัน ซึ่งจะขอให้ชื่อหัวข้อว่า ประสิทธิภาพอันมีขอบเขตจำกัด ของอวัยวะรับสัมผัสของร่างกายของเราเอง (Limited efficiency of our sense-organs)

ง. ด้านนัยน์ตา วิทยาศาสตร์ได้บอกให้เรารู้ว่าประสาทนัยน์ตาของเรามีความสามารถจำกัดมาก เพราะมันสามารถจะรายงานให้เราได้ทราบ (คือได้เห็น) รังสีของแสงได้เพียงช่วงระยะหนึ่งเท่านั้นเอง ถ้าจะพูดในแง่สี ก็คือเราสามารถเห็นได้ในสเปคตรัม (spectrum) แคบ ๆ ตั้งแต่สีม่วงลงมาจนถึงสีแดงเท่านั้น สีในระหว่างนี้มีอะไรบ้าง นักเรียนวิทยาศาสตร์วิชาแสง ย่อมจะจำได้ดี เพราะมี "ระหัส" ซึ่งครูวิทยาศาสตร์สอนให้จำไว้ (แม้เดี๋ยวนี้ข้าพเจ้าก็ยังจำได้) ว่า วิปก๊ยอ (VIBGYOR) คือ Violet (ม่วง), Indigo (คราม), Blue (น้ำเงิน), Green

(เขียว), Yellow (เหลือง), Orange (ส้ม) และ Red (แดง) ส่วนสีที่เหนือม่วงที่เรียกว่า Ultra-violet ก็ดี และสีใต้แดงที่เรียกว่า Infra-red ก็ดี แม้เป็นสีที่มีอยู่ นัยน์ตาของเราก็ไม่สามารถรายงานให้รู้สึกได้ เพราะมันมีช่วงคลื่นที่เกินประสิทธิภาพของประสาทตาของเรา ถ้าจะพูดเป็นตัวเลขก็พอจะกล่าวได้ว่า แสงเป็นเพียงส่วนหนึ่งของ Electromagnetic ที่มีความถี่ (Frequency) หรือช่วงคลื่น (Wave-length) จาก ๓๘๐๐ แองสตรอม ถึง ๗๘๐๐ แองสตรอม เท่านั้นเอง (๑ Angstrom มีค่าเท่ากับ ๑ ส่วน ๑ ร้อยล้านของ ๑ เซ็นติเมตร หรือ ๑๐ กำลัง ลบ ๑๘ เขียนเป็นภาษาคณิตศาสตร์ว่า $๑๐^{-๑๘}$)

ถ้าจะไม่ต้องคิดเป็นตัวเลขให้เปลืองสมอง คือมองกันในวงกว้าง คิดเพียงแค่หลักการสำหรับผู้ที่ไม่ต้องการตัวเลขละเอียดละออจุกจิกแบบวิทยาศาสตร์ ก็พอจะกล่าวได้ว่า สิ่งที่เราเรียกว่าแสงนั้น อันที่จริงก็เป็นเพียงส่วนน้อยของสเปคตรัมของ การแผ่กระจายรังสีของคลื่นไฟฟ้าแม่เหล็ก (คือ electromagnetic

emanation) เท่านั้นเอง ทั้งนี้เพราะคำที่กล่าวนั้น มีความหมายรวมไปถึง คลื่นวิทยุ, เอ็กซ์เรย์, อินฟราเรด, อัลตราไวโอเล็ต, และรังสีแกมมาด้วย

คือนี่หลักการกว้างของวิทยาศาสตร์ ด้านแสง ซึ่งถ้าเราลอง หยุด (แล้ว) คิด (คือ Stop to think ไม่ใช่ Stop thinking) สักเล็กน้อยก็จะเห็น คือ รู้ ได้ทันทีว่าเราเชื่อนัยน์ตาของกายเนื้อนี้ไม่ได้เลย เพราะมันเป็นกายหยาบ จึงมีประสิทธิภาพอันมีขอบเขตจำกัดมาก ถ้าเราไว้ใจสายตาของกายเนื้ออย่างเต็มที่ ก็มีความหมายเท่ากับว่า เราเชื่อเหตุผลของเพลงลูกทุ่งที่ว่า "เมียมีเมียที่ก็ต้องมา (ให้น้องเห็นซี) (เมื่อ) เมียไม่มา (ให้น้องเห็น) เมียที่ก็ไม่มี (น่ะซี)" ผลก็คือ เราจะกลายเป็น "กบในกะลาครอบ" ไปโดยไม่รู้ตัว "กะลา" ในที่นี้ก็คือ ความบกพร่องของประสาทด้านนัยน์ตาเป็นต้นของเรานั่นเอง

จ. ในด้านหูก็เช่นเดียวกัน หูของกายเนื้อหยาบของมนุษย์เรา มีความสามารถได้ยินเสียงที่มีความถี่อย่างต่ำ ๑๕ ครั้งต่อ ๑ วินาที จนถึงอย่างสูง ๑๕,๐๐๐

ครั้งต่อวินาที แต่ในเด็ก ๆ มีผู้กล่าวว่าสามารถได้ยินความถี่สูงขึ้นถึง ๒๐,๐๐๐ ครั้งก็ได้ ทั้งนี้หมายความว่าความถี่ของช่วงคลื่นที่สูงกว่านั้น คือ Ultrasonic และต่ำกว่านั้น คือ Infrasonic ก็มีอยู่ แต่หูของกายเนื้อของมนุษย์ไม่มีความสามารถจะรับได้ ส่วนสัตว์บางชนิดเช่น ค้างคาว, นกบางชนิด และแมลงบางชนิด สามารถรับได้ และสามารถเปล่ง คือปล่อยเสียงเช่นนั้นออกมาได้อีกด้วย ซึ่งสัตว์ประเภทเดียวกัน จะได้ยินและเข้าใจความหมายของกันและกันได้ดี แม้สุนัขก็ยังสามารถเปล่งเสียงที่มีความถี่สูงเกินกว่าที่หูมนุษย์จะได้ยินได้เหมือนกัน แต่สุนัขด้วยกันก็สามารถจะรู้และแปลความหมายได้ถูกต้อง ช่วงคลื่นที่หูมนุษย์สามารถได้ยินนั้นมีระยะตามภาษาดนตรีคือ ๑๐ ออคเทฟ (octave) กว่าเล็กน้อย เปียโนที่ดี ๆ นั้น ให้เสียงเต็มที่ได้เพียง ๗ ออคเทฟครึ่งเท่านั้นเอง

อนึ่ง เสียงที่มีความถี่สูง ๆ จนกระทั่งหูของกายเนื้อของมนุษย์ไม่ได้ยินนี้ มีประโยชน์หลายอย่าง เช่น วัดความลึกของน้ำทะเล, หาฝูงปลาที่ว่ายอยู่ในทะเล,

หาตำแหน่งของเรือดำน้ำ, ทำลายต่อมเนื้อร้ายในสมอง และหาโพรงอากาศในเหล็กท่อน ที่จะต้องใช้ในงานสำคัญ ๆ เช่นโครงสร้างสะพานข้ามแม่น้ำเป็นต้น ปัจจุบันนี้เราก็ได้ทราบกันทั่วไปแล้วว่า สัตว์ที่มีประสิทธิภาพทางหูสูงมาก ก็ได้แก่ค้างคาวเป็นต้น เพราะมันสามารถเปล่งเสียงที่มีความถี่สูงได้ถึง ๑๕๐,๐๐๐ ครั้งต่อวินาที.

สรุปความในเรื่องนี้อีกครั้ง ก็คือ วิทยาศาสตร์ได้ทำให้เรารู้ว่า หู ของเรานั้นก็เช่นเดียวกับนัยน์ตา คือมีความบกพร่องมาก ถ้าเราไว้ใจหูของเราอย่างเต็มที่ เราก็จะเป็นเสมือนน้องนางบ้านนา ปัญญาอ่อน เชื่อหรือชอบให้เขาหลอกว่า "เมียมี เมียพี่ก็ต้องมา เมียไม่มา เมียพี่ก็ไม่มี" และนั่นก็คือความเป็น "กบในกะลาครอบ" ทางหูของเรานั่นเอง

ฉ. ด้านอวัยวะรับสัมผัสอื่น ๆ นั้น ส่วนที่เป็นของมนุษย์ก็มีความไว หรือความสามารถน้อยกว่าของสัตว์มากเช่นเดียวกัน เช่นสัตว์เลื้อยคลานและแมลงบางชนิดสามารถได้กลิ่นของเพศตรงข้ามของสัตว์ชนิดเดียวกัน ได้เป็นระยะทางหลายกิโลเมตร และที่สำคัญ

ยิ่งขึ้นคือสิ่งที่เรียกกันว่า "ประสาทที่หก" ซึ่งมีความลึกลับมากยิ่งขึ้นอีก ในหนังสือเรื่อง "กองทัพธรรม" ของท่านอาจารย์สุชีพ ปุญญานุภาพ มีกล่าวไว้ คือเกี่ยวกับเรื่องนกหาฝั่ง ว่าชาวเรือเดินทะเลในสมัยก่อนที่จะมีเข็มทิศ มักจะนำนกชนิดหนึ่งติดเรือไปด้วย บางครั้งเมื่อไปหลงทางกลางทะเล จับทิศทางเข้าหาฝั่งคือแผ่นดินไม่ถูก ก็จะปล่อยนกชนิดนี้ออกไปคอยดูว่ามันจะบินไปทางไหน แล้วไม่กลับมา ก็หมายความว่ามีฝั่งคือแผ่นดินอยู่ทางทิศนั้น ให้หันหัวเรือมุ่งตรงไปตามทิศที่นกบินไปได้ก็จะพบฝั่งคือแผ่นดิน

ข้าพเจ้าเคยอ่านข่าวว่า ในประเทศจีนเป็นต้น อันเป็นดินแดนที่มีแผ่นดิน ไหวบ่อย ๆ และแต่ละครั้งก็ไหวอย่างรุนแรงมากเสียด้วย เขามีวิธีสังเกตและเตรียมตัวล่วงหน้าได้บ้างเหมือนกัน คือถ้าสัตว์ต่าง ๆ เช่น แมลงสาป เป็ด ไก่ โค กระบือ เป็นต้น แสดงอาการกระวนกระวาย ทุรนทุรายและวิ่งพล่านอย่างผิดสังเกต และโดยไม่มีสาเหตุภายนอกแน่ชัดเลยละก็ ให้เป็นที่รู้ล่วงหน้าได้ว่า ไม่ช้าจะต้องเกิดภัยพิบัติ เช่นแผ่นดิน

ไหวอย่างใหญ่หลวงแน่นอน ตามข่าวว่า ลางสังหรณ์ซึ่งสัตว์แสดงออกเป็นการเตือนมนุษย์ให้รู้ล่วงหน้าแบบนี้นั้น ปรากฏว่ามีความจริงทุกครั้ง นอกจากว่าจะมีเหตุภายนอกบางอย่างซึ่งมนุษย์คาดไม่ถึงในตอนนั้นเท่านั้น

สำหรับคนไทยเราเท่าที่รู้กันก็น่าจะได้แก่ปรากฏการณ์ "มดคาบไข่วิ่งพล่านออกจากรู" และ "เสียงกบร้อง" ทั้งสองอย่างนี้มักจะเกิดขึ้นล่วงหน้าก่อนสัญญาณว่าจะมีฝนตกใหญ่ ซึ่งมนุษย์ไม่มีทางจะรู้ได้เลย ปรากฏการณ์เรื่องงูที่อนุสาวรีย์ของ "เสด็จเตี่ย" คือกรมหลวงชุมพร เมื่อก่อนมีพายุ "เกย์" นั้น ก็น่าจะสงเคราะห์เข้าในประเภทเดียวกันได้เหมือนกัน

นอกจากนั้น ก็ยังมีเรื่องนกพิราปสื่อสาร ซึ่งสามารถหาทางกลับที่อยู่ของมันได้อย่างถูกต้อง ไม่ว่ามันจะถูกนำไปปล่อยในที่ห่างไกลที่มันไม่เคยไป หรือว่าถูกนำตัวไส่กล่องมืดทึบเพื่อไม่ให้มันสังเกตภูมิประเทศอะไร ๆ ได้เลยก็ตาม เขาว่าม้าที่เจ้าของพาวิ่งเข้าป่า แล้วเจ้าของเกิดหลงทางกลับบ้านไม่ถูกนั้น ถ้าปล่อยให้มัน

หาทางได้โดยเสรี คืออย่าไปบังคับมัน มันก็สามารถพาเจ้าของกลับบ้านได้ถูกเช่นเดียวกัน

ปัญหาจึงมีว่า สัตว์เหล่านี้สามารถ "รู้" เช่นนั้นได้อย่างไร แน่ละ คงต้องไม่ใช่ด้วยการใช้สายตาหรือหู หรืออวัยวะรับสัมผัสแบบธรรมดา ๆ แต่คงจะต้องมี "อะไร" เป็นพิเศษสักอย่างหนึ่ง ซึ่งสิ่งนี้ก็จะต้องมีประสิทธิภาพเหนือชั้นกว่าของมนุษย์โดยทั่วไปอย่างแน่นอน

เท่าที่ ข้าพเจ้าได้ยกตัวอย่างมานี้ ก็เพื่อเป็นเครื่องย้ำให้ท่านผู้อ่านได้เห็นความจริงที่สำคัญว่า อวัยวะรับสัมผัสของกายเนื้อของเรานี้ มีประสิทธิภาพน้อยกว่าของสัตว์บางจำพวกมาก ดังนั้นถ้าเราหลงเชื่อและไว้ใจอวัยวะรับสัมผัสของเราอย่างไม่มีเงื่อนไข (คือถือว่าอะไรที่เราไม่เห็น ไม่ได้ยิน เป็นต้น เป็นอันไม่มีอย่างเด็ดขาด) แล้วละก็ เป็นอันว่าเราจะต้องตกอยู่ในสภาพ "กะลาครอบ" ไม่มีวันที่จะโผล่ออกมาเห็นเดือนเห็นตะวัน คือสัจธรรม ที่อยู่เหนือประสิทธิภาพของกายเนื้อนี้ได้เลย ชีวิตของบุคคลเช่นนี้ก็เท่ากับเกิดมาเปล่า

ตายไปเปล่า โดยถูกขังอยู่ในคุกคือร่างกายนี้ตลอดไป ปัจจุบันฝรั่งที่มีการศึกษาสูง ๆ กำลังค้นหาทางที่จะออกจาก "กะลาครอบ" นี้เป็นจำนวนไม่น้อย จะเห็นได้จากข้อความของไอน์สไตน์และเวอร์นอนที่ข้าพเจ้ายกมาอ้างต้นบทนี้ (และที่อื่น ๆ อีกมาก) แล้วไฉนท่านภิกษุผู้เป็นนักเทศน์ นักปาฐกถาที่มีสำนวน คม, เข้ม และคับ (ประเทศ) ยังจะชวนพุทธบริษัทให้ "ถอยหลังเข้าไปใน "กะลาครอบ" อีกเล่า ?

(๔) การรักษาตน (คือใจ) ให้พ้นจาก "เขาวงกต" (labyrinth) คือดงหนาป่าทึบของทิฏฐิที่ไม่ใช่เป็นของพุทธศาสนา

คุณประโยชน์ในด้านป้องกัน หรือว่าในด้าน ลบ อีกประการหนึ่งของความเชื่ออย่างจริงใจในเรื่องการตายแล้วเกิด ผีเทวดา และสวรรค์นรก ก็คือ ผู้ที่เชื่อเรื่องตายแล้วเกิดโดยความบริสุทธิ์ใจจริง ๆ นั้น อย่างน้อยก็จะต้องเชื่อเรื่องชาติก่อนและชาติหน้า ตลอดจนถึงเรื่องนรกสวรรค์ ว่ามีอยู่จริง ๆ ด้วย นี่เป็นหลักการใหญ่ ๆ

โดยทั่วไป ซึ่งก็หมายความว่าเขาคงจะต้องเชื่อเรื่อง ผี และเทวดา ว่ามีจริง ๆ อีกด้วย ส่วนเรื่องปลีกย่อย ซึ่งบางครั้งก็เป็นความผิด หรือว่า ความพลาด ไปบ้าง เช่นการถือว่า ผีสามารถให้โทษได้ในทุกกรณี และเทวดาก็สามารถให้คุณได้ในทุกกรณีนั้น ก็ย่อมจะมีบ้างในบางราย หรือจะว่าในมากรายก็ได้ เรื่องความพลาดหรือคลาดเคลื่อนในรายการละเอียดของหลักการใหญ่ เช่นนี้ เป็นหน้าที่ของนักวิชาการ หรือว่านักตำราจะต้องช่วยกันแก้ไขให้เขาเชื่อให้ตรงกับความจริงมากขึ้น ไม่ใช่จู่ ๆ ก็เกิดรำคาญ เลยโมเมบอกปัดหลักการ คือบอกว่าไม่มีชาติก่อนชาติหน้า นอกจากเป็นขณะจิตหนึ่ง ๆ ในชาตินี้ แล้วก็เลยกล่าวเป็นทำนอง "ยกตนข่มท่าน" คือทับถมผู้ที่เชื่อเช่นนั้น หรือว่าผู้ที่สั่งสอนเช่นนั้น กดให้ลงแบนจมธรณี เพื่อไม่ให้ต้องได้ผุดได้เกิดอีกต่อไป ทั้งนี้โดยที่ท่านพยายามอธิบายในแง่ของท่าน คือการเกิดดับของจิตเท่านั้น เรียกว่าท่านถือคติแบบภาพยนตร์ชุด เจมส์บอนด์ที่ว่า **LIVE AND LET DIE** คือ "ข้าอยู่ เอ็งตาย" อย่างเด็ดขาด

ลองคิดดูอย่างให้ทันสมัยกันสักหน่อยก็ได้ คือเมื่อไม่กี่วันมานี้ มีข่าวเรื่องตำรวจโจร ที่ฆ่าคนที่ไม่ได้มีเรื่องโกรธเคืองอะไรกันเลยถึง ๓ คน สาเหตุเพราะต้องการเงิน ๓ ล้าน ๕ แสนบาท ที่ตนได้รับหน้าที่ให้ควบคุมไปส่ง เพื่อเป็นเงินเดือนของครูที่จังหวัดร้อยเอ็จทั้งนี้ เป็นการกระทำที่นับว่าเสียหายร้ายแรงมากแก่กรมตำรวจ โดยไม่นับเรื่องอื่น ๆ อีกหลายเรื่องที่มีข่าวทางหนังสือพิมพ์ติดต่อกันมาเรื่อย ๆ เช่นการรับสินบน, คุมซ่อง, ส่งส่วยเจ้านาย, ทรมานจำเลยด้วยวิธีต่าง ๆ เป็นต้น ตลอดเวลานี้จะมีใครสักคนหนึ่งไหม ที่ยังมีสติสัมปชัญญะดี คือยังไม่เป็นคนปัญญาอ่อน หรือว่าเสียจริตไปเลยที่จะสามารถคิดว่า ควรจะ **ยุบกรมตำรวจ** ทิ้งไปเลยเพราะขืนเอาไว้ก็มีแต่ตำรวจเลว ๆ และป้องกันอาชญากรรมไม่ได้ผลเท่าไร ที่เห็นมีก็แต่ถือคติ ว่า "**น้ำไหนร้าย ก็ตัดน้ำนั้นออกไป**" ส่วนกรมตำรวจนั้นถึงอย่างไร ๆ ก็จะต้องให้มีอยู่ตลอดไปเช่นเดียวกัน

ทีนี้หันมาพิจารณาเรื่อง ความเห็นพลาด หรือบกพร่องของผู้ที่เชื่อชาติก่อน ชาติหน้า ผี เทวดา และ

นรกสวรรค์บ้าง น่าสงสัยว่าท่านนักวิชาการผู้มีเกียรติมีชื่อเสียงโด่งดังคับสังคม คับประเทศ และคับฟ้าเหล่านี้ ท่านคิดอย่างไร จึงอาจหาญ คิดอ่านจะโละทิ้งหลักการของพระพุทธองค์เรื่องผีเทวดา ชาติหน้า นรกสวรรค์ให้หมดในเมื่อเห็นว่าคนหลายคนเชื่อในหลักการใหญ่ ๆ เช่นนี้*ผิดพลาดไปบ้าง* ท่านกล้าหาญพอที่จะเสี่ยงนรกเล่น "รัชเชียน รูเล็ต" กับคำสอนของพระพุทธองค์ว่านพืชแห่งอธรรมคือสัทธรรมปฏิรูป (คือสัทธรรมปลอม) ลงในจิตใจของประชาชนผู้อ่อนการศึกษาและปัญญาทีเดียวหรือ ? ท่านกล้าพอที่จะสั่งสอนเพื่อให้**ถูกใจ** คนสมัยไหม่ โดยไม่คำนึงว่าสิ่งนั้นจะ **ถูกต้อง** ตามหลักธรรมของพระพุทธองค์หรือไม่ทีเดียวหรือ ?

เกี่ยวกับเรื่องนี้ ใคร่ขอให้ท่านผู้อ่านย้อนกลับไปศึกษาทัศนคติของนักวิทยาศาสตร์ผู้มีชื่อเสียงแห่งยุคปัจจุบันคนหนึ่ง คือ ดร. ไอซัค อาซิมอฟ ที่ข้าพเจ้าได้บรรยายมาแล้ว ในบทที่ ๔ ซึ่งกล่าวถึงความผิด หรือความพลาดว่า เราควรจะพิจารณาด้วย ว่า **"ผิดที่ไหน และผิด มากหรือน้อยเท่าใด คือผิดที่หลักการหรือที่**

รายการปลีกย่อย" ด้วย ไม่ใช่ถือเอาความพลาดหรือคลาดเคลื่อนในรายการปลีกย่อยเล็กน้อย ว่าเป็นความผิดชั้นอุกฤษณ์ ถึงขนาดต้อง *"ประหารชีวิต"* คือกดให้จมธรณีสิ้นแบนเพื่อไม่ให้ต้องได้ผุดได้เกิดอีกต่อไป

ในที่นี้ ใคร่ขอเสนออุปมาเพิ่มเติมให้เป็นข้อคิดอีกสักข้อหนึ่งว่า การถือท้ายเรือให้เบี่ยงไปจากทิศทางที่ถูกต้อง คือ *ไม่ตรง* กับเป้าหมายที่ตั้งไว้แต่เดิม แต่ทว่าก็ทำให้เรือพุ่งไปข้างหน้า ได้ผลอย่างใดอย่างหนึ่งมองเห็นชัดเจน กับการถือท้ายเรือ *ให้ตรงทาง* ไม่ให้คลาดไปจากเป้าหมายเดิม แม้ว่าจะได้ผลช้าไปบ้าง และไม่ค่อยเห็นผลภายนอกอย่างชัดเจนนัก สองประการนี้ เราชาวพุทธจะเลือกอย่างไหน ? ถ้าเราต้องการผลที่ถูกต้อง คือถูกและตรงตามหลักการของพระพุทธองค์จริง ๆ ในการปฏิบัติธรรมก็เป็นเช่นเดียวกันนี้ แนวการปฏิบัติบางอย่าง บางระบบให้ผลเร็วทันใจเป็นผลที่เห็นชัดเจนภายนอก *(เช่นลาภ ยศ เสียงสรรเสริญเยินยอ)* กับการปฏิบัติอีกแนวหนึ่ง ซึ่งไม่ได้รับผลภายนอกเห็นได้ชัด แต่ก็เป็นการปฏิบัติตามแนวของพระพุทธองค์จริง ๆ

ปรากฏผลภายในเห็นได้ชัดแก่ตนเอง (คือสนฺทิฏฺฐิโก และปจฺจตฺตํ เวทิตพฺโพ) เช่นนี้ ในฐานะที่เราเป็นผู้ปฏิบัติธรรม ให้เป็นธรรมจริง ๆ ไม่ใช่เพื่อเรียกร้องหรือ ต้องการให้คนมานับถือ เช่นนี้ เราจะเลือกเอาอย่างไหน? ท่านผู้เป็นนักวิชาการ, นักตำรา, นักพูดทั้งหลาย ยังจะขืนชักจูงเพื่อนชาวพุทธด้วยกันให้เข้าไปหลงทางอยู่ในเขาวงกตคือ ดงหนาป่าทึบของทิฏฐิที่เป็นสัทธรรมปลอมอยู่อีกหรือ? **ท่านยังคิดจะ "ยุบกรมตำรวจ" อยู่อีกหรือ?.**

๕. คนที่เชื่อว่าตายสูญ จะกลัวตายมากที่สุด

นี้หมายถึงคนที่มีความเชื่อเช่นนั้น ด้วยใจจริง คือเชื่ออย่างฝังหัว ฝังจิตใจจริง ๆ ไม่ใช่เชื่อไปตามสมัยนิยม เพราะเกรงว่า ถ้าไม่เชื่อตามเขาไปเช่นนั้นก็จะกลายเป็นคนงมงาย ไม่ทันสมัย บุคคลประเภทหลังนี้ ในส่วนลึกของจิตใจ ก็มักจะมีความเชื่อ หรือว่า *อยากจะเชื่อ* ว่าตายแล้วไม่สูญอยู่เหมือนกัน แต่เมื่อเห็นว่าเพื่อนฝูงส่วนมากเขาไม่เชื่อ และเห็นว่าผู้ที่เชื่อส่วนมากก็เป็นคนไม่ค่อยมีการศึกษา ไม่ค่อยมีเกียรติ ไม่เป็นที่ยกย่อง

ในสังคม ก็เลยฝืนใจทำเป็นไม่ยอมเชื่อไปกับเขาด้วย อย่างนั้นเอง บุคคลเช่นนี้ก็มีอยู่เป็นจำนวนไม่น้อยเหมือนกัน ในหนังสือเรื่อง "ประสบการณ์นอกกายเนื้อ" ซึ่งทางสำนักค้นคว้าทางวิญญาณได้พิมพ์จำหน่ายแล้วนั้น ก็มีข้อความที่มีใจความว่า คนบางคนเป็นผู้มีหน้ามีตามีเกียรติในสังคมภายนอกก็ทำตนเป็นคนสมัยใหม่เต็มที่ แต่พอมีเรื่องเดือดร้อนหาทางแก้ไขไม่ได้ก็ต้องแอบไปหาหมอดูหรือคนทรงวิญญาณเหมือนกัน บางทีเกิดไปจ๊ะเอ๋กับอีกคนหนึ่งซึ่งมีหัวอกอันเดียวกัน โดยไม่นึกฝัน ก็เลยทักทายแบบหัวเราะแหะ ๆ ว่า "อ้าว คุณก็มากับเขา เหมือนกันหรือ ?"

สังคมของคนไทยก็มีแบบนี้อยู่พอสมควรเหมือนกัน บุคคลประเภทนี้ โดยส่วนลึกของหัวใจแล้ว ก็ไม่ได้เป็นมิจฉาทิฏฐิรุนแรงนักหนา เป็นแต่เพียงอยากทำตนให้เป็นคนทันสมัย ตามแฟชั่นบ้างเท่านั้นเอง ทั้งนี้ไม่เหมือนกับผู้เป็นเจ้าสำนัก และบริวารตัวกลั่นบางท่านซึ่งมีความเชื่อฝังหัว หรือว่าดิ่งในทางนี้ จนถอนตัว (ที่จริงถอนใจ) ไม่ขึ้นเสียแล้ว บุคคลประเภทนี้แหละ

คือผู้ที่เชื่ออย่างสนิทใจว่า ตายแล้วสูญ (คล้ายกับเข้ารูดำ คือ Black hole ของนักดาราศาสตร์) บุคคลประเภทนี้จะต้องมีความกลัวตายมากที่สุด โดยเฉพาะเมื่อถึงคราวที่ขันธ์จะแตก ร่างกายจะพัง ลมหายใจจะดับจริง ๆ ทั้งนี้เพราะในส่วนลึกของจิตใจนั้น เขายังมีภวตัณหาอยู่อย่างรุนแรง นี้คือความอยากที่จะมีชีวิตอยู่ เรียกว่าไม่อยากตายนั่นเอง ความปรารถนาอยากอยู่หรือว่า ความไม่อยากตายเช่นนี้ เป็นธรรมชาติแฝงอยู่ในจิตใจของปุถุชนทุกคน*ไม่ว่าผู้นั้นจะเชื่อว่า ตายแล้วเกิดหรือว่าตายแล้วสูญก็ตาม* แต่ทันทีที่ได้เปรียบของผู้ที่เชื่อว่า ตายแล้วเกิด และได้ความดีมาพอคุ้มตัว (คือคุ้มใจ) ได้แล้ว ก็จะสามารถหักใจ คือ "ปลงตก" ได้บ้างตามสมควร โดยน้อมใจให้คิดได้ว่าถึงอย่างไร ๆ เราก็คงจะไม่สูญ และไม่ไปสู่อบายภูมิเป็นแน่ การแตกสลายของกายเนื้อครั้งนี้ ก็จะเท่ากับเป็นการเปลี่ยนร่างกายเก่าซึ่งทรุดโทรมเต็มที่แล้ว เพื่อแลกกับร่างกายใหม่ซึ่งดีกว่าเดิมนั่นเอง แต่สำหรับผู้ที่เชื่ออย่างเต็มที่ว่าตายแล้วสูญนั้น ตอนนี้แหละที่เขาจะได้รับความทุกข์หนัก เพราะเขายังไม่อยาก

ที่จะสูญ เมื่อเกิดมีอาการทำท่าจะสูญ เขาก็จะต้องดิ้นรนต้านทาน และบางครั้งอาจถึงกับโวยวายอย่างสุดฤทธิ์ สภาพจิตใจตอนนี้จึงเป็นที่เรียกได้ว่า กำลังจะตกนรกในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของการเปลี่ยนภพภูมินี้เอง และจิตที่เศร้าหมองเช่นนี้ จะมีคติเป็นที่ไปในเบื้องหน้าอย่างอื่นไม่ได้เลย นอกจากอบายภูมิอย่างใดอย่างหนึ่งอย่างแน่นอน

ไหน ๆ ก็พูดมาถึงเพียงนี้แล้ว ก็อยากจะขอพูดแถมอีกสักเรื่อง คือ **ความกลัวผี** ปัจจุบันนี้มีคนที่คิดว่าตนเป็นคนสมัยใหม่ หรือว่า สมัยนิคส์ เป็นจำนวนไม่น้อยที่คุยโขมงโฉงเฉงว่า ผีไม่มีเทวดาก็ไม่มี ทั้งโดยทางคำพูด และโดยบทความที่เขียนลงหนังสือพิมพ์ระดับ "คุณภาพ" และก็ได้รับคำสรรเสริญเยินยอว่า เป็นผู้ประกาศพระธรรมอันบริสุทธิ์และแท้จริง แก่ชาวพุทธทั้งหลาย เพื่อให้หายจากความ งมงาย, งมโง่, งมโข่ง, และงมอะไรต่าง ๆ อีกหลายงม ข้าพเจ้าอดคิดไม่ได้ว่าท่านนักวิชาการ นักเขียนบทความเหล่านั้น จะกล้าไปอยู่ในป่าช้าที่มีเสียงเล่าลือว่าผีดุในเวลากลางคืน

คนเดียวจะได้ไหม ? สำหรับคนเชื่อว่า ผีมี เทวดามี นั้น ก็แน่ละ เขาก็ต้องมีความกลัวบ้างไม่มากก็น้อย เพราะเขาเชื่อว่าผีมี การกลัวสิ่งที่เขาคิดว่ามี ก็ไม่น่าจะเป็นเรื่องเสียหายอะไรนักหนา แต่เราจะเห็นหรือได้ทราบข่าวว่าพระธุดงค์ผู้มีตบะแก่กล้า สามารถปลงตกได้แล้ว ท่านก็สามารถอยู่ในป่าช้าคนเดียวได้ ทั้ง ๆ ที่ท่านก็เชื่อว่าผีมี นี้แสดงว่า การเชื่อว่ามีผีหรือมีเทวดานั้น ไม่ได้ทำให้คนเราต้องกลัวผีหรือกลัวเทวดาเสมอไป แต่ที่นี้คนที่คุยโขมงโฉงเฉงว่า ผีไม่มีเทวดาไม่มีนั้น ถ้าไปอยู่ในป่าช้าคนเดียวไม่ได้ ก็หมายความว่าเขากลัวสิ่งที่ไม่มี เช่นนี้จะน่าละอายสักเพียงใด ?

อันที่จริง เรื่องของความกลัว จะเป็นความกลัวผีหรือกลัวตายก็ตาม หรือแม้แต่ยากจน กลัวอดตาย กลัวถูกนินทาว่าร้ายหรือถูกเกลียดชังเป็นต้นนั้น ย่อมเป็นของธรรมดาในจิตใจของปุถุชนทุกคน แม้ว่าผู้นั้นจะเป็นทหารที่ออกศึกยามสงคราม หรือพระธุดงค์ก็ตาม เป็นต้นว่าเมื่อเกิดความกลัวขึ้นมาแล้ว เขาจะมีความสามารถข่มใจ และระงับใจได้มากน้อยเพียงใดเท่านั้น

ในสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง คือสงครามมหาเอเชีย-บูรพา ระหว่างที่ข้าพเจ้ารับราชการเป็นทหารสังกัดกองพลบีนใหญ่ต่อสู้อากาศยาน ซึ่งมีพันตรีทวิช เสนีวงศ์ (*ซึ่งต่อมาเป็น รมต. กลาโหมในสมัยรัฐบาล ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช*) เป็น ผบ. พัน ก่อนที่จะเดินทางไปตั้งฐานปฏิบัติการอยู่ที่สามแยกวังชมพู จังหวัดเพชรบูรณ์ ตรงข้ามไร่นายจุล คุ้นวงศ์ (*ตอนนั้น ยังไม่เป็นสี่แยก เพราะยังไม่มีถนนที่ตัดจากอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี ไปบรรจบ*)ก็ดี หรือที่ตะพานหินและปากน้ำโพก็ดี เราได้รับการอบรมจากอนุสาสนาจารย์ ซึ่งเราเรียกว่าพวกแขนเหลือง และเราชอบท่านเหล่านี้มาก เพราะพูดจาอ่อนโยน ทำตัวเหมือนพระ (*ไม่เหมือนกับฝ่ายสารวัตร คือพวกแขนแดง ซึ่งเราเกลียดและกลัว*) ครั้งหนึ่งในกรม ปตอ. ก่อนที่เราจะออกปฏิบัติการในสนามรบจริง ๆ มีอนุสาสนาจารย์มาอบรมเรา คำสอนบางตอนเป็นคติดีมาก ซึ่งข้าพเจ้ายังจำได้ไม่ลืม คือในตอนหนึ่ง ท่านกล่าวเป็นใจความว่า "คนเรานั้นกลัวตายทุกคน รวมทั้งทหารที่สู้กับศัตรูในสนามรบด้วย แต่เราต้องรู้จักหักใจ

คือต้องพร้อมเสมอที่จะตายเมื่อไรก็ได้ โดยคิดว่า ไหน ๆ ถ้าเราจำเป็นจะต้องตายจริง ๆ แล้ว เราก็ต้องยอมตายได้อย่างบรรพบุรุษของเรา ซึ่งท่านยอมตายเพื่อประเทศชาติมาแล้วนับไม่ถ้วน การ "เอาเลือดทาแผ่นดิน" ของเราจะไม่สูญเสียเปล่า เพราะครอบครัวที่อยู่ข้างหลังของเราก็จะได้รับการสงเคราะห์จากทางการตลอดไป แม้ว่าเราจะเป็นนายร้อยปี๊บ หรือนายร้อยกระป๋องก็ตาม (*คือเขาจะเอากระดูกใส่ปี๊บหรือใส่กระป๋องมาทำพิธีศพให้ และเลื่อนยศให้เป็นนายร้อยหลังจากตายแล้ว*)

ปรากฏการณ์ในชีวิตของชีวิตของข้าพเจ้าได้พิสูจน์ให้เห็นว่า เป็นความจริงและว่าเราก็สามารถ "หักใจ" คือ "ปลงตก" ได้บ้าง ตามสมควร คือตามประสาปุถุชน คือหลังจากที่ย้ายจากสามแยกวังชมพู มาตั้งฐานปฏิบัติการอยู่ที่หลังสถานีรถไฟปากน้ำโพนั้น หน่วยของเราถูกโจมตีโดยเครื่องบินยักษ์ของอเมริกาหลายครั้ง โดยป้อมบิน บี. ๒๔ ซึ่งใหญ่เป็นที่สองรองจาก บี. ๒๙ แม้อย่างนั้นก็ดูใหญ่โตมโหฬารจริง ๆ ในระยะใกล้ ๆ คือเมื่อเครื่องบินบินต่ำมาก รู้สึกเหมือนว่ามันจะใหญ่คับฟ้าเลย

ทีเดียว มีลูกระเบิดที่ถูกปล่อยลงมาจากเครื่องบินหลายลูก ลูกหนึ่งตกใกล้ที่สุด ห่างหลุมบึนของเราออกไปคงจะประมาณ ๒๐ เมตร ความกระเทือนจากแรงอัดของมันทำให้เรากระเด็นไปจากที่กำลังจ้องยิงอยู่ทันที ตับไตไส้พุงรู้สึกว่าจะเคลื่อนไปจากที่เดิมหมด เคราะห์ดีที่มันไม่ได้ทะลุออกมานอกร่างกาย พลประจำบึนทุกคน และทุกกระบอก ก็ตกใจและกลัว แต่เราก็ยิงไปจนกระทั่งหมดมุมยิง ปรากฏว่าไม่ได้ผล เพราะเครื่องบินบินต่ำมาก จนเราหมุนลำกล้องบึนไม่ทัน เวลาที่จะเล็งได้อย่างถนัด เพราะชั่วเวลา ๓—๒ อึดใจ เครื่องบินก็บินเลยหลังคาบ้านหรือลับยอดไม้ไปเสียแล้ว ในที่สุดหลังจากที่ต่างฝ่ายต่างยิงกันและกัน หมดลูกบึนไปฝ่าย ละ ๔—๕ ตับโดยไม่มีเวลาเล็งแล้ว ก็เลยเจ๊ากันไป ไม่มีใครทำอันตรายต่อกันได้ เรียกว่ามา "หยอก" ให้ตื่นเต้นเล่นสองสามครั้งเท่านั้น ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะไม่เคยมีเวรต่อกันมาก็เป็นได้ และหลังจากนั้นไม่นาน สงครามก็สงบ โดยฝ่ายพันธมิตรมีชัยอย่างเด็ดขาด แต่อย่างไรก็ตาม, การถูกเครื่องบินโจมตีหลายครั้งมีผลดีเหมือนกัน

คือทำให้เราได้รับเงินเดือนขึ้นกันคน ละ ๓ ขั้น (คือ ๖ บาท) หมดทุกคน

เรื่องนี้แสดงว่า ความกลัวตาย (และกลัวผีด้วย) ย่อมเกิดขึ้นแก่ปุถุชนทุกคนแม้กระทั่งทหาร ข้าพเจ้าเคยอ่านเรื่องผีในพระราชวังโบราณที่กรุงลอนดอน ที่เขาว่าผีดุ และเฮี้ยนนักหนา แม้กระทั่งในปัจจุบันนี้ทหารที่รักษาการณ์ *(โดยเฉพาะในยามค่ำคืน)* นั้น ใจคอสั่นหมดทุกคน ไม่มีใครกล้าออกเดินท่อม ๆ คนเดียวในยามดึก ต้องไปกันเป็นกลุ่ม ๆ เขาบอกว่า สู้กับผีมีแต่ทางเสียเปรียบ เพราะไม่รู้ว่าผีจะโผล่มาจากทางไหน และผีก็มีฤทธิ์ทำให้ยิงไม่เข้าอีกด้วย ทั้งหมดนี้เป็นเรื่องน่าให้อภัยและเห็นใจ เพราะเขาเชื่อว่ามีผี เขาก็กลัวสิ่งที่มี เขาสู้กับศัตรูซึ่งก็มีตัวตนจริง ๆ ถ้าเขาจะกลัวตายบ้างก็น่าเห็นใจมิใช่หรือ? ที่นี้คนที่ไม่เชื่อว่า ผีมียังจะกลัวสิ่งที่เขาคิดว่าไม่มีเช่นนี้ จะน่าละอายสักเพียงใด? ท่านเหล่านั้น เมื่อไม่เชื่อว่ามีผี ก็ไม่เชื่อว่ามีชาติหน้าชาติก่อน สวรรค์นรกด้วย คือท่านถือว่าการตาย คือการตายของจิตแต่ละขณะ **เท่านั้น** เมื่อถึงเวลาที่ประสบ

ภัยคุกคามร่างกายและชีวิตขึ้นมา *(จากผี หรือจากอันตรายอย่างอื่นก็ตาม)* รับรองได้ *(ด้วยหลักการของพระพุทธเจ้านั่นเอง)* ว่าไม่มีใครอยากตายสูญเลยสักคนเดียว เขาจะมีความรักและยึดติดร่างกายอย่างเหนียวแน่น การกลัวผีก็เกิดจากความปล่อยวางอุปาทานในร่างกายไม่ได้เช่นเดียวกัน คือสมมติว่าเกิดมีผีเดินย่างสามขุม, แยกเขี้ยว, หน้าตาถมึงทึง เข้ามาหาเช่นนี้ ท่านยังจะใช้อุเบกขาอยู่ได้หรือในช่วงนั้น ? อุปาทานอันเป็นอาสวะหรืออนุสัยจะ "ไหลทะลัก" ออกมา ในที่สุดก็จะต้องใช้ "หลวงพ่อโกย" วัด "หน้าตั้ง" อย่างแน่นอน.

คุณประโยชน์และอานิสงส์ของการเชื่อเรื่องตายแล้วเกิด, สวรรค์—นรก, ชาติหน้าชาติก่อนยังมีอีก แต่จะขอยกยอดไปกล่าวสรุปไว้ในตอนต่อไป ก่อนจบบทนี้ใคร่ขอเสนอความเห็นของชาวตะวันตก (คือฝรั่ง) ที่ได้ทำการค้นคว้าเรื่องนี้มา โดยเฉพาะเรื่องการอยู่ร่วมกันในกาลก่อน คือ บุพเพสันนิวาส และการแก้กรรมเก่าไว้ดังต่อไปนี้

(๑) "บุคคลที่ท่านมีความผูกพันกับเขาอย่างลึกซึ้งในชาตินี้นั้น ล้วนได้เคยเป็นผู้ใกล้ชิดสนิทสนมกับท่านมาแล้วในชาติก่อนทั้งสิ้น คือท่านอาจจะได้เคยเป็นคู่รักกันเป็นเพื่อนฝูงหรือว่าญาติกัน หรือว่าอาจจะเคยเป็นพ่อแม่และลูกกันมาก็ได้ (People with whom you have a deep bond in this life have been close to you in a previous life-time. You may have been lovers, friends, or relatives. The relationship could have been that of parent/child)

(๒) พวกเราส่วนมาก (แม้จะมีความรัก) ก็ยังเข้าถึงความรักที่แท้จริงไม่ได้ แม้ว่าบางครั้งเราก็เชื่ออยู่ว่า ความรักที่แท้จริงเป็นอย่างไร แต่พอถึงเวลาที่จะทำตามความเชื่อนั้น มันก็ยังเป็นการยากแสนเข็ญอยู่ดี ผู้เป็นคู่รักกันนั้น จะสามารถเอาชนะกรรมที่เป็นอุปสรรคจนกระทั่งเข้าถึงความรักที่ไม่มีอุปสรรคเลยได้ ก็ต่อเมื่อทั้งสองฝ่ายยอมรับและให้แต่ละฝ่ายมีอิสรภาพได้ (คือไม่คิดผูกเอาไว้ตลอดกาล) ทั้งนี้มิได้เกิดจากความไม่แยแส (ต่อทุกข์สุขของอีกฝ่ายหนึ่งแต่อย่างใด) แต่ทว่าเกิดจากความรู้สึกเอาใจใส่ด้วยการทนุถนอมให้ความอบอุ่นนั่นเอง

(Most of us are far from attaining true love. Even if we believe in it, it is sometimes hard to live it.... By accepting and granting freedom, not out of indifference, but out of tenderness and caring, a couple can overcome Karma and evolve beyond the level of problems).

(๑, ๒) จากเรื่อง YOU WERE BORN AGAIN TO BE TOGETHER (ท่านเกิดมาเพื่อจะได้อยู่ร่วมกันอีก) โดย Dick Sutphen

(๓) สิ่งที่น่าตื่นเต้นอย่างยิ่งก็คือ นักค้นคว้าผู้รักษาโรค โดยวิธีดูกรรมเก่าจากทุกหนทุกแห่งในโลกได้รายงานว่า ในหลายกรณีที่เดียว การสอบสวนค้นคว้าย้อนหลังไปหาสาเหตุของความผิดปกติในชาตินี้ โดยย้อนไปถึงสาเหตุในชาติก่อนนั้น ได้ผลทำให้ความผิดปกติต่าง ๆ บรรเทาไปได้จริง ๆ

และนี่คือกุญแจดอกสำคัญละ การสอบสวนค้นคว้าไปถึงชาติก่อน สามารถจะช่วยท่านได้ในการแก้ปัญหาของชาตินี้ และนอกจากนั้น ยังถึงกับช่วยทำให้ท่านปลุกความสามารถและสติปัญญาที่ซ่อนเร้นอยู่ให้นำออกมาใช้ให้เป็นประโยชน์ได้อีกด้วย

(Most exciting of all, past-life therapists from around the world report that in many cases the unearthing of memories responsible for disorders alleviates them. This then is the key. Exploring past lives can help you with your present day problems and even enable you to reawaken your own latent skills and talents.)

— จากเรื่อง YOUR PAST LIVES (ชาติก่อนของท่าน) โดย Michael Talbot

(๑) การกระทำความดี ด้วยกายก็ตาม หรือด้วยใจก็ตาม ย่อมได้รับผลคือความก้าวหน้าทางวิญญาณในชาติหน้า ส่วนการกระทำความชั่วจะเป็นทางกายหรือทางใจก็ตาม จะได้รับผลคือการถอยหลังในทางวิญญาณเป็นการลงโทษ ซึ่งทั้งนี้รวมถึงการถือกำเนิดในภูมิหรือในสภาพชีวิตที่ต่ำทรามลงไป (กว่าความเป็นมนุษย์) อีกด้วยก็ได้

(Good thoughts and acts are rewarded in future lives with spiritual advancement; evil thoughts and acts are punished by regression, including incarnations as lower forms of life)

(๒) รอยแผลเป็น (ในจิตใจ) ซึ่งเกิดขึ้นในชาติหนึ่ง ๆ นั้น ส่งผลยืดยาวต่อไปอีกเป็นเวลาหลาย

ร้อยปีที่เดียว นอกจากนั้น ความตั้งใจอันแน่วแน่ของวิญญาณ เช่นที่เกี่ยวกับความรัก หรือความเกลียดชัง หรือว่าความพยาบาท คือต้องการแก้แค้นให้ได้ก็ตาม ก็มีผลสืบเนื่องไม่ขาดสายต่อ ๆ ไปอีกหลายร้อยปีได้เหมือนกัน ในด้านความรัก ก็มีผลอันน่าชื่นใจ ตอบแทนในภายหลัง ส่วนในด้านความเกลียดชัง ความรู้สำนึกผิดและความพยาบาทต้องการแก้แค้นเหล่านี้ ก็ให้ผลตอบแทนกันไปกันมา (แบบ "แย่ ละกู อยู่ละแก") เป็นลูกโซ่สืบต่อกันไป ชาติแล้วชาติเล่า ทำให้เกิดโศกนาฏกรรมและภัยพิบัติร้ายแรงเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ กระทั่ง (ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง) รู้ตัวว่าไม่เกิดประโยชน์อันใด และคิดอโหสิกรรมกันเสีย โดยปลูกความเมตตาและให้อภัยกันแทนที่

(The scars of wounds created in one lifetime stretch on down the centuries. So, too, do decisions made by the souls—— to love another, hate another or seek revenge against

another. Love has its own sweet rewards.... The repurcussion of hate, guilt and revenge reverberate in chain reacts through lifetime after lifetime, creating more tragedies and disasters, until a lesson is learned and the karma is discharged by love and forgiveness)

(1, 2 from TALES OF REINCARNATION by Rosemary Ellen Guiley page 12, 125)

(*หนังสือได้รับความอนุเคราะห์ส่งมาให้จากสหรัฐ-อเมริกา โดย*

วิชรินี (พุธศุกร์) มาร์ซาโรลี)

(๓) ถ้าท่านได้เห็นอีกาสีขาวเข้าตัวหนึ่ง นั่นก็เป็นเครื่องพิสูจน์ได้อย่างเพียงพอแล้วว่า ขนชื่อว่าอีกาแล้ว ก็ไม่ใช่ว่าจะต้องดำไปหมดทุกตัว (จะไปมัวยืนยันกระต่ายขาเดียวทำไมว่า "อีกาสีขาวไม่มี ๆ")

(If you find even one white crow, that proves forever that not all crows are black)

(๔) **จิตไม่ใช่มันสมอง** ในยุคสมัยคอมพิวเตอร์นี้ มีข้ออุปมาเปรียบเทียบพอจะให้เห็นภาพว่าจิตใจสามารถทำงานได้ โดยไม่ต้องอาศัยร่างกายและมันสมองเลย เช่นเดียวกับบุคคลผู้ตั้งโปรแกรมเครื่องคอมพิวเตอร์นั่นเอง จิตใจทำงานโดยผ่านมันสมองต่างหาก แต่ไม่ใช่ว่ามันสมองนั้นคือจิตใจ

(**The Mind is not the brain** : In this age of the computer, we find another analogy for helping to understand how the mind functions and can even operate as an entity distinct from the body and its brain. Like a computer programmer, **the mind works through the brain but is not the brain**

(3, 4 from AFTER WE DIE, WHAT THEN ? by George W. Meek page 10, 15)

(หนังสือได้รับความอนุเคราะห์ส่งมาให้

โดย พลโท สมศักดิ์ เผ่านาค)

ในบทที่แล้วมา (คือบทที่ ๘) ข้าพเจ้าได้กล่าวถึงคุณประโยชน์ หรืออานิสงส์ของความเชื่อในเรื่องสวรรค์นรก และชาติหน้าชาติหลังมาแล้ว ๕ ประการ ซึ่งแต่เดิมก็คิดว่าจะเขียนต่อในบทที่ ๙ นี้ แต่บังเอิญเกิดความคิดบางอย่าง แทรกซ้อนเข้ามาเกี่ยวกับหลักการทางคณิตศาสตร์ ที่คิดว่าน่าจะนำมาประยุกต์เพื่อเป็นบทเรียน หรือคติสอนใจ เกี่ยวกับเรื่องการเกิดใหม่และตายใหม่นี้ได้บ้าง ไม่มากก็น้อย จึงขออธิบายความคิดที่แทรกและซ้อนเข้ามาในบทนี้เสียก่อน ในบทที่ ๑๐ ซึ่งคิดว่าจะเป็นบทสุดท้ายของเรื่องนี้ จึงจะบรรยายถึงอานิสงส์ของความเชื่อดังกล่าวต่อไป

วิชาคณิตศาสตร์ โดยเฉพาะสาขา พีชคณิต (algebra) และเรขาคณิต (geometry) เป็นต้น ที่ข้าพเจ้าได้เคยศึกษามาบ้างเล็กน้อยตั้งแต่ครั้งยังอยู่ชั้นมัธยมนั้น มีหลักการที่น่าสนใจ อาจจะนำมาประยุกต์เข้ากับหลักธรรมในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะในเรื่องความเชื่อเรื่องการสืบภพชาติและเรื่องนรกสวรรค์ได้บ้างพอสมควร ดังต่อไปนี้

(๑) จากวิชาพีชคณิต (ALGEBRA) คือความสามารถคิดเป็นนามธรรมได้

ในสมัยที่ข้าพเจ้าเป็นนักเรียนชั้นมัธยมกลาง (ยุคก่อน) พอครูสอนให้เราเอา ตัว a บวกกับตัว b ลบด้วยตัว c และหารด้วยตัว d เป็นต้น ก็ยังนึกขำว่า "เอ นี่ครูเขาสอนเราเรื่องนี้ทำไม การที่เอาตัวหนังสือ เช่น x, y, a, b, มา บวก, ลบ, คูณ, หารกันเรื่อยเปื่อยไปเช่นนี้ มันจะได้ประโยชน์อะไรขึ้นมา ? ในความคิดของเด็ก ๆ ในสมัยนั้น ข้าพเจ้ายังจำได้ว่า ก็ทำไมไม่เอาตัวเลขมาบวก ลบ คูณ หารกันไปตรง ๆ ดื้อ ๆ จะ มิดีกว่า และเห็นผลทันตาทันใจกว่าดอกหรือ ? เพื่อนนักเรียนชั้นเดียวกันบางคน ยังเคยกระซิบกระซาบในระหว่างกันเองว่า "เฮ้ย, ขำว่ะ ตัวเลขมีไม่เอามาทำกลับไปเอาตัวหนังสือมาตั้งเป็นสมการ (equation) พิลึกกึกกืออะไรก็ไม่รู้ซี" ในสมัยนั้น เราเรียนวิชาพีชคณิต แก้สมการ แยกแฟคเตอร์ แบบต่าง ๆ เรื่อยไปตามครูผู้สอนอย่างเครื่องจักรกลและก็เบื่อ ๆ แต่ก็ไม่รู้ว่าจะทำอย่างไรได้ ต่อมาเมื่อเรียนสูงขึ้นไป และได้เรียนไปถึง

โจทก์พีชคณิตซึ่งมี ตัวปัญหา (ที่นิยมเรียกกันว่า x และ y, z เป็นต้น) มากขึ้น จึงได้เริ่มรู้ถึงคุณประโยชน์ของมันว่า โจทก์เลขบางข้อนั้น ถ้าเราไม่รู้หลักการทางพีชคณิตเป็นต้นแล้ว เราจะไม่มีทางแก้ปัญหา หรือหาคำตอบตามหลักคณิตศาสตร์ธรรมดา (โดยไม่มีตัวอักษร) ได้เลย

เมื่อมาถึงระดับมัธยมปลาย ข้าพเจ้าได้เรียนวิชาตรีโกณมิติบ้างเล็กน้อย ก็ยิ่งเห็นคุณค่าของการเอาตัวหนังสือมาบวก ลบ คูณ หาร กันมากขึ้น จนกระทั่งเมื่อหลังสงครามโลกครั้งที่สอง เราได้รู้สูตรปรมาณูของไอนสไตน์ คือ $E = mc^2$ จึงได้รู้คุณค่าของการคิดเป็นทำนองนามธรรมเช่นนี้ดีขึ้นอีกมาก

ยกตัวอย่างให้เห็นชัด ๆ แต่เอาเป็นแบบอักษรไทย เกี่ยวกับการดอกเบี้ย (ด) จาก เงินต้น (ต) ตามระยะเวลาเป็นรายปี (ป) ในอัตราคือค่าดอกเบี้ย (ค) จะตั้งสูตรมาตรฐานได้ดังนี้

$$\frac{\text{ต} \times \text{ป} \times \text{ค}}{๑๐๐} = \text{ด}$$

จากสูตรดั้งนี้ เราก็สามารถพลิกแพลง ออกเป็นสูตรย่อย ๆ อีกหลายแบบสุดแล้วแต่ว่าจะต้องการหาค่าตัวไหน ดังต่อไปนี้ คือ

$$ต = \frac{ด \times ๑๐๐}{ป \times ด} \; ; \; ป = \frac{ด \times ๑๐๐}{ต \times ด} \; ; \; = \frac{ด \times ๑๐๐}{ต \times ป}$$

นี้เป็นตัวอย่างเบื้องต้นง่าย ๆ แสดงถึงประโยชน์ของการคิดด้วยตัวอักษร (*ซึ่งเปรียบเหมือน "นามธรรม" ของตัวเลข*) ประโยชน์ของความสามารถคิดได้เช่นนี้ยิ่งมีมากขึ้นในวิชาตรีโกณมิติ และวิชาแคลคูลัส ซึ่งผู้ที่ได้ศึกษามาแล้ว ย่อมจะทราบได้ดี ในวารสาร (Magazine) ฉบับหนึ่งชื่อ NEW SCIENTIST ออกในประเทศออสเตรเลีย ซึ่งบุตรชายข้าพเจ้าได้รับเป็นประจำ มีข้อความอยู่ในฉบับหนึ่ง (*จะเป็นฉบับไหน ตอนนี้ก็ลืมไปเสียแล้ว*) เป็นใจความว่า "God is a mathematician" ซึ่งแปลว่า "พระผู้เป็นเจ้าเป็นนักคณิตศาสตร์" ซึ่งหมายความว่าผู้แต่งคงจะคิดเป็นทำนองว่า สิ่งที่ลึกลับและลึกลับในสากลจักรวาลนี้ จะสามารถคลี่คลายทำให้เกิดความเข้าใจกันตลอด ถ้าเราสามารถหาสูตรทางคณิตศาสตร์มาอธิบายได้ นั่นเอง

ขอย้อนกลับมาถึง เรื่องความเชื่อในหลักการคำสอนของพระพุทธเจ้า เรื่องสวรรค์นรก หรือ ชาติหน้าชาติหลัง (ก่อนเกิดและหลังตาย) ข้าพเจ้าเคยกล่าวแล้วหลายครั้งว่า ปัจจุบันมีหนังสือซึ่งเขียนโดยชาวต่างประเทศที่มีการศึกษาดี เป็นจำนวนมากจนนับไม่ไหว และก็หาซื้อมาอ่านกันไม่ไหวอีกด้วย ที่รายงานถึงผลการค้นคว้าทางวิญญาณ โดยเฉพาะเรื่องการระลึกชาติก่อนได้ ของบุคคลหลายคน ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ (*แต่โดยมากมักจะเป็นเด็ก*) ผู้แต่งและรายงานเหล่านั้นเกือบทั้งหมด เป็นผู้ที่มีจิตใจ **ไม่เชื่อ** เรื่องเช่นนี้มาแต่เดิม แต่เป็นความไม่เชื่ออย่างบริสุทธิ์ใจไม่ใช่แบบ "องุ่นเปรี้ยว" และไม่ได้มีความถือตัวหรือมานะอย่างอื่นแอบแฝงอยู่เบื้องหลัง บุคคลเหล่านี้ เมื่อได้ค้นคว้าสอบสวนไปเรื่อย ๆ ก็ได้พบข้อพิสูจน์ที่ลงตัว จากผู้ระลึกชาติได้หลายรายด้วยกัน ในที่สุดก็ต้องยอมรับว่าคนเราได้เคยเกิดมาแล้วหลายชาติจริง ๆ และเมื่อเป็นเช่นนั้น ก็หมายความว่า เราจะต้องเกิดต่อไปอีกหลาย ๆ ชาติด้วย และเมื่อเป็นเช่นนั้น ก็หมายความว่ามิติแห่งชีวิตหลังจาก

การแตกทำลายของกายเนื้อ ซึ่งเรียกว่า สวรรค์และนรกนั้น ก็น่าจะต้องมีอยู่จริง ๆ ด้วยเช่นเดียวกัน คำกล่าวของบุคคลเหล่านี้ ข้าพเจ้าได้ยกมาอ้างบ่อย ๆ ในการเขียนบทความประจำฉบับ "วิญญาณ" นี้ เป็นเวลานานมาหลายปี จนกระทั่งจำไม่ได้เสียแล้ว ว่าอยู่ในเรื่องอื่นใด และในฉบับไหนบ้าง แต่ทุกแห่งข้าพเจ้าได้อ้างที่มา คือชื่อหนังสือผู้แต่งไว้อย่างชัดเจน เพื่อผู้ที่สนใจจะได้ไปค้นคว้าสอบสวนต่อไปด้วยตนเองได้เสมอ

กล่าวโดยสรุป ก็คือว่าปัจจุบันมีข้อมูลอันเป็นที่ประจักษ์แจ้งชัดเจนในหลายกรณี หลังจากการทดลองพิสูจน์อย่าง เคร่งครัด—โดยผู้ที่ไม่เชื่อในเรื่องนี้มาแต่เดิม—ว่า หลักการเรื่องการสืบภพชาติ (หลังจากตายแล้ว) ของพุทธศาสนานั้น มีจริงและเชื่อถือได้จริงอย่างแน่นอน จริงอยู่มีข้อโต้แย้งที่ฝ่ายที่ไม่ยอมเชื่อเรื่องนี้เรื่องนี้มักจะยกมาอ้างเสมอ ๆ ว่าเมื่อเป็นเช่นนั้นจริงละก็ เหตุใดเราจึงไม่สามารถระลึกชาติกันได้ **ทุกคน?** และเหตุใดในจำนวนพลโลก หลายพันล้านคน

จึงมีคนที่สามารถระลึกชาติได้เพียงไม่กี่คน นับกันจริง ๆ ก็คงจะไม่ถึงหนึ่งพันคนละกระมัง ?

ต่อปัญหาหรือข้อโต้แย้ง ๒ ประการข้างต้นนั้น ข้าพเจ้าขอตอบดังต่อไปนี้

(๑) การที่บุคคลส่วนมากไม่สามารถระลึกชาติได้นั้น ก็คงต้องมีสาเหตุประกอบคือ factor บางอย่างหรือว่าหลายอย่าง ทำให้ตั้งสมการ (equation) ไม่ได้ และจะต้องคิดค้นหากันต่อไป *(ซึ่งนักค้นคว้าพอจะหาได้บ้างแล้วเหมือนกัน)* แต่การที่มีบุคคล **อย่างน้อย** แม้แต่คนเดียวสามารถระลึกได้ และได้รับการพิสูจน์เป็นที่พอใจแล้วเช่นนั้นก็ต้องแสดงว่าเรื่องนี้ **อย่างน้อย** ก็น่าจะต้องได้รับการค้นคว้ากันอย่างสุจริตใจต่อไป เปรียบเหมือนเราเห็นอีกาขาวหนึ่งตัว ซึ่งหลังจากที่ได้พิสูจน์แล้ว ว่ามันเป็นกาจริง ๆ ไม่ใช่นกประเภทอื่น เราก็ต้องยอมรับว่า ขืนชื่อว่าอีกาแล้ว ก็ไม่จำเป็นจะต้องมีสีดำเสมอไป ความจริงเช่นนี้ แม้จะไม่สามารถหักล้างความจริงเรื่องกาส่วนมากเป็นสีดำ แต่ก็ต้องนับว่าเป็น

ข้อยกเว้นของกฎ ซึ่งเราก็จะต้องยอมรับเหมือนกัน จะไปพยายามหาหลักฐานและเหตุผลปฏิเสธอยู่เรื่อยไป โดยกล่าวว่าไม่มีอีกาขาวด้วยเหตุใด ? ข้อนี้จึงเป็นไปตามข้อความจากหนังสือเรื่อง After we die, what then ? ซึ่งข้าพเจ้าได้ยกมาอ้างเป็นอุทเทศ *(คือหัวข้อต้นบท)* นั้นแล้ว

(๒) การตัดสินโดยถือเสียงข้างมากเป็นประมาณ ซึ่งเรายกย่องว่าเป็นหลักการของประชาธิปไตยนั้น จะนำมาประยุกต์เป็นเครื่องตัดสินสัจจธรรมเสมอไป ย่อมไม่ได้ ต้องดูกาละ เทศะ บุคคล และ เรื่อง ประกอบด้วย สมมติว่ามีภิกษุอยู่ ๑ รูป และมีโจรหรือผู้ที่มีนิสัยเป็นโจร อยู่ ๕ คน พระ ๑ รูปนั้น สอนว่าการลักขโมยเป็นของไม่ดี เพราะเป็นการผิดศีล แต่พวกที่มีสันดานเป็นโจร จำนวน ๕ คน ลงมติเป็นเสียงเดียวกันว่า ดี คือการลักขโมยเป็นของดี เพราะได้ของมาง่าย ๆ ไม่ต้องลงทุนลงแรงมาก เป็นทางลัดไปสู่ความร่ำรวยทันตาเห็น เรื่องบาปนั้นไม่มีใครเห็นว่ามันมีตัวตนเป็นอย่างไรเช่นนี้ เมื่อออกเสียงโดยลงคะแนนกัน

พระก็ต้องแพ้โจรทุกครั้ง แล้วเราจะลงมติว่าการตัดสินโดยเสียงข้างมากในกรณีเช่นนี้ เป็นการ ยุติธรรม ถูกต้อง และสมควรละหรือ ?

อีกตัวอย่างหนึ่ง ในพระสูตรมีเรื่องเล่าเป็นคำกล่าวของพระพุทธองค์ว่า คนที่ตายแล้วไปสวรรค์นั้น มีจำนวนน้อยเหลือเกิน เมื่อเทียบกับคนที่ตายแล้วไปนรก ในกรณีเช่นนี้ เราจะถือว่าผู้ไปนรก ซึ่งมีจำนวนมากกว่ามากนั้น เป็นฝ่ายที่ถูกต้องและเป็นหลักประชาธิปไตย สมควรที่เราจะเอาอย่าง ถือเอาเป็นผู้นำอย่างนั้นหรือ ?

ในกรณีของการระลึกชาติได้หรือไม่ได้นี้ ก็เช่นเดียวกัน เมื่อมีตัวอย่างของผู้ระลึกชาติได้ที่พอจะเชื่อถือได้แม้เพียงรายเดียวหรือสองสามราย ก็พอจะเป็นเครื่องแสดงว่า "นาน ๆ ครั้งก็มีกาซึ่งไม่ดำ" ได้เหมือนกัน ส่วนที่ว่าเหตุใดกาขาวจึงมีน้อยนั้น ก็เป็นเรื่องที่จะต้องค้นคว้ากันต่อไป ถ้าเราเป็นผู้ต้องการค้นคว้าหาความจริงอันเป็นสัจธรรมด้วยความบริสุทธิ์ใจ ไม่ใช่หลับหู

หลับตาปฏิเสธอยู่ตลอดกาลว่า อีกาขาวไม่มี ๆ มีไม่ได้ ๆ ทั้ง ๆ ที่ก็มีอีกาขาวให้เห็นอยู่อย่างชัดเจนต่อหน้าแล้วนั่นแหละ

นักวิทยาศาสตร์ (บางคน) และผู้ที่บูชาวิทยาศาสตร์เป็นศาสนา (ทุกคน) มักจะถือหลักของวัตถุเป็นมาตรฐานตลอดกาล ไม่ได้คิด คือไม่ยอมคิดว่า มนุษย์มีสภาพที่เรียกว่า **จิตใจ** ซึ่งไม่ใช่มันสมอง และมีลักษณะเฉพาะตัวในแต่ละคน ๆ ไป จะให้เหมือนกันทุกอย่าง เหมือนกับเอกสารที่ถ่ายซีร็อกซ์ออกมานั้นย่อมไม่ได้ ดังนั้น จึงอ้างอยู่เสมอว่า เมื่อคนคนนี้ระลึกชาติได้ ทำไมคนอื่น ๆ อีกมากมายจึงระลึกชาติเหมือนคนนี้ไม่ได้ ? ท่านเหล่านั้นคงจะลืมคิดไปว่า คนคนนี้เรียนเป็นแพทย์ได้ดี มีความเชี่ยวชาญมาก แต่ทำไมคนอีกหลายแสนหรือว่าหลายล้านคนจึงเรียนไม่ได้ คือไม่มีนิสัยบ้าง ไม่มีโอกาสบ้าง เหตุใดคนคนนี้จึงเป็นอาชญากรร้ายแรง สามารถทำความชั่วเลวทรามได้ทุก ๆ อย่าง แต่อีกหลายคนหรือว่าหลายล้านคน รวมทั้งตัวท่านผู้คัดค้านเรื่องนี้ด้วยนั้น จึงทำไม่ได้ แม้ว่าจะมี

โอกาสก็ตาม ? เหตุใดคนทุกคนจึงไม่เป็นโมซาร์ทเหมือนกันหมด หรือว่าเป็นไอน์สไตน์เหมือนกันทุกคน หรือว่าเป็นแม็คอาเธอร์และเชอร์ชิล เหมือนกันหมดเป็นต้น ?

ทั้งหมดนี้เป็นข้อมูลซึ่งเห็นได้ง่าย เปรียบเหมือนตัวเลข หรือการคิดเลขทางวิชาคณิตศาสตร์ขั้นต้นแบบเด็กชั้นประถมนั่นเอง แต่จากข้อมูลที่เห็นได้ง่ายเหล่านี้ เราควรหัดคิดต่อไปให้เป็นเรื่องเป็นด้านนามธรรม หรือจับจุดเข้าตั้งเป็นหลักเกณฑ์ให้ได้อีกชั้นหนึ่ง เรียกว่าหัดคิดให้เป็นตัวหนังสือแบบ วิชาพีชคณิต เพื่อจะได้นำเอา "ตัวหนังสือ" คือหลักเกณฑ์ซึ่งเป็นเสมือนนามธรรมนั้นมาย่อย, สรุป, และตั้ง เป็นหลักการขึ้นแบบที่เราตั้งสมการในทางวิชาพีชคณิต เป็นต้น *(คือต่อไปถึง ตรีโกณมิติ และแคลคูลัส ด้วย)* โดยเฉพาะในเรื่องการระลึกชาติได้*(เอง)*นี้ เราก็สามารถนำมา ย่อย, สรุป, และตั้งหลักเกณฑ์ขึ้นได้ว่า เมื่อมีคนคนหนึ่งหรือจำนวนน้อยจำนวนหนึ่ง สามารถระลึกชาติได้เช่นนั้น ก็น่าจะมีองค์ประกอบ หรือ factor ที่ขาดไป

อะไรสักอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง (เรียกว่า x หรือ y หรือ z ก็ได้) ที่ทำให้คนส่วนใหญ่ ยังไม่สามารถระลึกชาติได้ *(เอง)* เช่นนั้น หากเราสามารถหาแฟคเตอร์หรือ term ที่หายไปเช่นว่านั้น ได้และนำมาประยุกต์เข้ากับคนอื่น ๆ ได้ จำนวนของผู้สามารถระลึกชาติได้ ก็น่าจะมีเพิ่มขึ้นอีกพอสมควร

และในเรื่องนี้ จากการอ่านรายงานของผู้เชี่ยวชาญในการสะกดจิตชนิด regression คือถอยหลังเข้าไปเรื่อย ๆ จนถึงวัยเด็ก และก่อนคลอดคือก่อนที่จะมาเกิดในชาตินี้ (pre-natal existence) คือเป็นมนุษย์ในชาติก่อน ก็ทำให้เราได้ทราบว่า การระลึกชาติได้นั้น นอกจากจะเกิดขึ้นเองในวัยเด็กเป็นส่วนมากแล้ว ยังสามารถทำได้ โดยอาศัยการสะกดจิตจากผู้เชี่ยวชาญในทางนี้ ช่วยทำให้อีกด้วย ข้าพเจ้ามีรายงานเรื่องเช่นนี้อยู่ในหนังสือจากต่างประเทศหลายเล่ม ซึ่งถ้าหากมีเวลาพอ ก็อาจจะนำมาแปลออกให้เป็นที่ทราบกันอย่างกว้างขวางยิ่งขึ้นในโอกาสต่อไป แต่ก็ใคร่ขอเรียนให้ท่านผู้อ่านทั้งหลายทราบเสียก่อนในที่นี้ว่า เขามีวิธี **วัดผล**

หรือ **ประเมินคุณค่า** ของการกระทำเช่นนั้นอยู่ด้วยทุกครั้ง คือไม่ใช่ว่า ผู้ถูกสะกดเล่าอะไรมา ก็เป็นที่ยอมรับเชื่อกันไปตามนั้นเสมอไป คือเขามีการเปรียบเทียบสภาพจิตใจของผู้ถูกสะกดว่า หลังจากที่ได้ทราบถึง "กรรมเก่า" ของตนเองแล้ว ผู้นั้นก็มีใจปลอดโปร่งหายหรือบรรเทาความผิดปกติทางอารมณ์หรือจิตใจของตนเองไปได้อย่างเห็นได้ชัด เช่นเคยกลัวอะไร หรือเกลียดอะไรโดยไม่รู้สาเหตุ และโดยบังคับตนเองไม่ได้ หลังจากนั้น ก็บรรเทาความผิดปกติเช่นนั้นไปได้มาก หรือไม่ก็หายไปได้เลยเป็นต้น

ที่น่าสังเกตอีกอย่างหนึ่ง ก็คือว่า ผู้ที่เชี่ยวชาญในทางนี้ เขาตั้งข้อสังเกตว่าน่าจะเชื่อได้ว่าผู้ที่ระลึกชาติได้เองก็ตาม หรือที่ระลึกได้โดยการถูกสะกดจิตก็ตาม ไม่ปรากฏว่ามีใครกล่าวว่าตนเป็นคนใหญ่คนโต หรือคนสำคัญ ๆ ในยุคนั้น ๆ กลับมาเกิดใหม่เลย ส่วนมากจะปรากฏผู้นั้นได้ถึงแก่ความตายด้วยอาการอันรุนแรง *(ที่เรียกว่าตายโหง)* และก็เป็นคนสามัญธรรมดา ๆ นี่เอง ดังนั้น จึงน่าจะเชื่อได้ว่าคงจะมีความจริงอยู่พอสมควร

เพราะถ้าผู้ถูกสะกดหรือผู้ระลึกชาติได้เองนั้น ต้องการจะโอ้อวด ก็คงจะต้องกล่าวโมเม ตีขลุมเอาว่า ตนเคยเกิดเป็นเจ้าชายองค์นั้น เจ้าหญิงในราชวงศ์นั้น หรือไม่ก็กษัตริย์องค์นั้น ๆ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ใคร่ขอให้ข้อสังเกตไว้ในที่นี้ด้วยว่า การระลึกชาติตามวิธีที่กล่าวมาโดยอาศัยผู้เชี่ยวชาญทางการสะกดจิตช่วยทำให้นั้น ไม่เหมือนกัน—คือไม่มีความสามารถเท่าเทียมกัน—กับความสามารถของพระพุทธองค์ในเรื่องนี้เลย เพราะในกรณีของนักสะกดจิตนั้น ผู้สะกดไม่ได้ไปเห็นเอง แต่ต้องอาศัยการบอกเล่าจากผู้ถูกสะกดและการประเมินผลในด้านอารมณ์และจิตใจของผู้ถูกสะกดในภายหลังประกอบกัน แม้ในกรณีที่ผู้นั้นสามารถระลึกชาติได้เอง ส่วนมากพอโตขึ้นก็ลืมหมด แม้ไม่หมด ความรุนแรงหรือเข้มข้นก็เบาบาง คือเจือจางไปมากกว่าเดิมมาก ส่วนพระพุทธองค์นั้นสามารถระลึกชาติก่อนของพระองค์เอง เมื่อใดและเท่าใดก็ได้ และสามารถช่วยระลึกชาติของผู้อื่น โดยเป็นการ รู้และเห็น ด้วยพระองค์เอง ไม่ต้องอาศัยคำบอกเล่าของผู้

นั้น ๆ เลยความสามารถทั้งสองประการนี้เรียกตามศัพท์ในภาษาบาลีว่า ปุพเพนิวาสานุสสติญาณและจุตูปปาต-ญาณ

ดังนั้น การตัดสินความจริงเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยถือเสียงข้างมากเป็นประมาณ แบบประชาธิปไตยไปเสียหมดทุกอย่างนั้น จึงไม่เป็นการรับประกันว่าจะได้เข้าถึงความจริงหรือสัจธรรมเสมอไป เพราะการกระทำเช่นนั้น เท่ากับถือ **ปริมาณ** เป็นใหญ่กว่า หรือสำคัญกว่า **คุณภาพ** นั่นเอง เราจะเอาอย่างนั้นกันหมดทุกกรณีเช่นนั้นหรือ ? ลองคิดดูในประวัติศาสตร์แห่งการกู้ชาติของเรา เมื่อพม่ายกพลมาเป็นจำนวนแสน แต่ไทยระดมพลได้เพียง จำนวนหมื่น แต่แล้วไทยก็ได้ชัยชนะต่อพม่ามากี่ครั้งแล้ว เช่นในสมัยสมเด็จพระนเรศวร ฯ และในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ฯ ตอนศึกเก้าทัพ เป็นต้น เหตุใดไทยเราจึงสามารถเอาชนะข้าศึกได้ ทั้ง ๆ ที่มี ปริมาณ น้อยกว่ามากมาย ทั้งหมดนี้ไม่ใช่เพราะ คุณภาพ ของจิตใจของคนดอกหรือ ? ในสมัยที่กรุงศรีอยุธยาแตกแล้วใหม่ ๆ พระยาตากสินกับ

ทหารม้าอีก ๕ นาย ได้ประจันหน้ากับพม่าข้าศึกที่ทุ่งพรานนกจังหวัดอยุธยา เป็นจำนวนถึง ๓๐ ม้า เรียกว่ามากกว่ากันถึง ๕ เท่าแล้วเหตุใดในที่สุดทั้ง ๓๐ ม้านั้นจึงหันหลังกลับวิ่งฝุ่นตลบหนี ๕ ม้าไปได้ ทั้งนี้ไม่ใช่เพราะ คุณภาพ ของจิตใจดอกหรือ ? ข้าพเจ้าจำวันที่และเดือนไม่ได้ แต่ทราบว่าวันที่พระยาตากกับทหารม้าคู่ใจจำนวน ๕ ม้า ปราบพม่าจำนวน ๓๐ ม้าลงได้ที่ทุ่งพรานนกนั้น เขาถือกันว่าเป็นวันทหารม้า มาจนบัดนี้

เหตุการณ์เหล่านี้ อาจเป็นการนอกเรื่องการเกิดใหม่ตายใหม่ไปบ้าง แต่ที่ต้องนำมากล่าวในที่นี้ ก็เพื่อชี้และ ย้ำ ให้เห็นถึงความจริงว่า

ก. การถือจำนวนข้างมากเป็นประมาณ เท่ากับให้ความสำคัญแก่ปริมาณจนลืม คุณภาพ การตัดสินเช่นนี้เป็นการไม่ปลอดภัยเลย ดังนั้นการที่จะถือว่า คนที่ระลึกชาติได้มีจำนวนน้อยกว่าคนที่ระลึกไม่ได้เป็นอันมาก และเรื่องนี้จึงไม่เป็นความจริงนั้น ไม่เป็นการยุติธรรมเลย

ข. คนเราทุกคน **แม้เป็นคนเหมือนกัน ก็เป็นคนที่ไม่เหมือนกัน** คือ เหมือนกันแค่มีรูปร่างลักษณะเป็นคน คือในด้านวัตถุธรรมเท่านั้นเอง ส่วนด้านนามธรรม เช่นอุปนิสัยใจคอ ความถนัดหรือความโน้มน้อมที่ทางสำนวนพุทธศาสนาเรียกว่า อธิมุตตบารมี และ สันดาน เป็นต้นนั้น ไม่เหมือนกัน คือแม้จะเหมือนกัน ก็ไม่เท่ากันอีกด้วย คนเราไม่ใช่ มด หรือ ผึ้ง หรือ ปลาทู ซึ่งมีสัญชาติญาณฝูงอย่างเดียว ไม่มีเอกลักษณ์อะไรของตนเองเลย จริงอยู่อาจจะมีผึ้งงาน ผึ้งควีน ผึ้งตัวผู้หรือมดดำ มดแดง ฯลฯ แต่ในกลุ่มนั้น ๆ ก็มีเอกลักษณ์ **ของกลุ่ม** เป็นส่วนรวม ไม่มีลักษณะ *ส่วนตัว* ของมดหรือ ผึ้ง หรือปลาทูแต่ละตัว ดังเช่นในกลุ่มมนุษย์ ดังนั้น การที่คนคนนี้สามารถระลึกชาติได้ แต่คนนั้นทำไม่ได้ ก็ไม่เห็นจะเป็นการแปลกอะไร เพราะคนเราไม่เหมือน

กันในด้านความสามารถ และบารมีดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั่นเอง

ทั้งหมดนี้คือแบบฝึกหัดของการหัดคิดในแง่ของความเป็นนามธรรม แบบวิชาพีชคณิต คือไม่ใช่มองในแง่ตัวเลขอย่างเดียว และพร้อมกับมองดูมนุษย์ในฐานะเป็น **มนุษย์** ไม่ใช่ในฐานะเป็น มด หรือ ปลาทู หรือเครื่องจักรกล เช่นเครื่องคอมพิวเตอร์ เท่านั้น เพราะจิตใจไม่ได้อยู่ที่สมอง เป็นแต่ว่าใช้สมองเป็นเครื่องมือต่างหาก

คุณภาพ กับ ปริมาณ ; รูปธรรม กับ นามธรรม

ตัวอย่าง ของ คุณภาพ ที่มีความสำคัญเหนือ **ปริมาณ** หรือนามธรรมที่มีความสำคัญเหนือวัตถุยังพอมีที่เด่นชัดอีก ซึ่งจะขอนำมาอ้างสัก ๒ หรือ ๓ เรื่อง คือ

๑. ในเรื่อง มหาภารตยุทธ คือสงครามระหว่างเจ้าชายในอินเดียโบราณ ๒ กลุ่ม ซึ่งต่อยุทธกันที่ทุ่งกุรุเกษตร เจ้าชายกฤษณะซึ่งเป็นคนกลางคือเป็นญาติ

ของทั้งสองฝ่าย ได้พยายามห้ามปรามอย่างไรก็ไม่เป็นผลสำเร็จ โดยที่ทั้งสองฝ่ายยืนยันจะรบราฆ่าฟันกันให้ได้ และแต่ละฝ่ายก็ขอร้องให้พระกฤษณะช่วยเหลือฝ่ายตนเช่นเดียวกัน ทำให้พระกฤษณะกระอักกระอ่วนตกอยู่ในฐานะลำบาก เพราะจะช่วยฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดข้างเดียว ก็ไม่ได้ ดังนั้นจึงได้ตัดสินใจเดินสายกลางว่า ท่านจะให้ช้างม้ารถและไพร่พลทั้งหมดแก่ฝ่ายหนึ่ง โดยไม่เอาไว้เลย แต่ในเวลาเดียวกันก็จะให้ความช่วยเหลือแนะนำแก่อีกฝ่ายหนึ่ง โดยที่จะไม่ยอมเข้าจับอาวุธร่วมรบด้วย ทั้งนี้เพื่อให้แต่ละฝ่ายเลือกเอาเองว่าฝ่ายใดต้องการอย่างไหน ปรากฏว่าเจ้าชายฝ่ายเการพ เลือกเอา **ปริมาณ** คือขอช้างม้าไพร่พลและข้าวของอื่น ๆ ทั้งหมด ส่วนฝ่ายปาณฑพ เลือกเอา **คุณภาพ** ของมันสมองหรือว่าของจิตใจที่ทำงานผ่านทางมันสมอง จึงขอตัวพระกฤษณะไปเป็นที่ปรึกษาอย่างเดียวก็พอ ผลที่ออกมาเป็นอย่างไร เรา ๆ ท่าน ๆ ก็คงจะทราบกันอยู่แล้วว่าเจ้าชายฝ่ายปาณฑพ มีอรชุนและภีมะเป็นต้น ได้รับชัยชนะอย่างเด็ดขาด ทั้ง ๆ ที่มีปริมาณแห่งกำลังพล

และอื่น ๆ น้อยกว่านั่นแหละ นี้จะเห็นได้ว่า *ปริมาณ* ของวัตถุเหล่านั้น ไม่มีทางเทียบเท่า *คุณภาพของมันสมอง* (คือของจิตใจที่ทำงานโดยผ่านมันสมอง) ของพระกฤษณะได้เลย

๒. ถ้าเรื่องข้างต้นจะเก่าแก่และโบราณ ชนิดที่บางท่านอาจจะหาว่าเป็นเรื่อง "เต่าล้านปี" ไปสักหน่อย ก็ขอให้พิจารณาเรื่องที่เกิดขึ้นปลายสงครามโลกครั้งที่สอง คือ ในชั่วอายุของพวกเรานี้เองก็ได้ ข้าพเจ้าเคยอ่านเรื่องของคุณหลวงวิจิตรวาทการ จะเป็นเรื่องอะไรก็ลืมไปแล้วตามเคย ท่านเล่าว่า ในระหว่างที่กองทัพสัมพันธมิตรบุกตลุยเข้าตีกรุงเบอร์ลินนั้น ปรากฏว่ารัสเซียบุกมาจากทางตะวันออก ส่วนสัมพันธมิตรคืออเมริกา บุกมาจากทางตะวันตก ทั้งสองมหาอำนาจต่างเร่งบุกตลุยเข้ากรุงเบอร์ลินด้วยมีจุดประสงค์อย่างเดียวกัน *ในฐานะผู้เห็นกาลไกล สมกับที่เป็นมหาอำนาจจริง ๆ* เพราะทั้งสองฝ่ายนั้นมิได้ต้องการจะกวาดต้อนข้าวของ และเงินทองทรัพย์สินที่เป็นวัตถุอย่างใดเลย สิ่งที่ทั้งสองฝ่ายต้องการจะแย่งกันให้ได้ ก็คือ **คุณภาพ ของมันสมอง**

ของนักวิทยาศาสตร์ที่คิดประดิษฐ์จรวด วี ๑ และ วี ๒ ไปโจมตีสัมพันธมิตรมาก่อนแล้วนั่นเอง ผลคือทั้งสองฝ่ายต่างก็แย่งเอาตัวนักปราชญ์ไปได้มากบ้างน้อยบ้างตามสมควร ทางฝ่ายอเมริกานั้น ปรากฏว่าแย่งเอามาได้คนหนึ่ง *(หรืออาจจะมากกว่านั้นก็ได้)* แต่ที่สำคัญที่สุดก็คือ ฟอนเบราน์ ผู้ประดิษฐ์จรวด วี ๒ ซึ่งอเมริกาได้นำกลับมาด้วยความอิ่มอกอิ่มใจ โดยนำมาเลี้ยงดูและให้เกียรติเป็นอย่างดี ต่อมาฟอนเบราน์ผู้นี้เองก็ได้เป็นผู้ประดิษฐ์จรวดและดาวเทียมให้แก่อเมริกา ทำให้อเมริกาสามารถแข่งขันกับรัสเซียได้ โดยไม่น้อยหน้ากันจนบัดนี้ นี้คืออานิสงส์ของผู้ที่เห็นคุณค่าของ **คุณภาพ ว่าเหนือกว่า ปริมาณ เห็นคุณค่าของ นามธรรม มากกว่าวัตถุ-ธรรม**

๓. ไหน ๆ ก็เล่าเรื่องของต่างประเทศมาแล้ว ก็ขอเล่าเรื่องที่เกี่ยวกับประเทศไทย เป็นการแถมท้ายอีกสักเรื่องหนึ่ง ข้าพเจ้าเคยอ่านบทความที่ลงในหนังสือพิมพ์ "สยามรัฐ" นานหลายปีมาแล้ว เล่าถึงเหตุการณ์สงครามร่วมรบในประเทศเกาหลี ซึ่งประเทศเราได้ส่ง

ทหารไปร่วมรบด้วยเหมือนกัน ผู้เล่าคือ จุมพล ปัทมินทร์ ซึ่งดูเหมือนว่าจะมียศเป็นพันเอก และได้ไปร่วมรบในสงครามครั้งนั้นด้วย และดูเหมือนว่าท่านผู้นี้เคยทำรายการวิทยุกระจายเสียงมาในสมัยหนึ่ง โดยใช้นามแฝงว่า "ตะบันไฟ ประลัยกัลป์" ท่านเล่าถึงวีรกรรมของทหารไทยว่า ในการเข้าตีฐานของข้าศึกนั้น ทหารไทยมักจะได้รับเกียรติให้อยู่เป็นกองหลัง เพราะหน้าที่นี้สำคัญมาก ท่านเล่าว่าทหารข้าศึกที่จะรุกตามโจมตีข้างหลังนั้น เมื่อเห็นธงชาติไทยปลิวสะบัดอยู่ ก็ชะงักไม่กล้าผลีผลามตามติดโจมตี เพราะเคยเห็นฤทธิ์เดชของทหารไทยดี เรียกว่าแม้ฝ่ายข้าศึกจะมีจำนวน คือ ปริมาณ มากกว่า แต่ก็ต้องเกรง ๆ คุณภาพ ของทหารไทย แม้มีจำนวนน้อยกว่าอยู่เหมือนกัน

อันที่จริง ในการถอยทัพนี้ ผู้ที่รับหน้าที่เป็นกองระวังหลัง มีความสำคัญมากที่เดียว เพื่อป้องกันมิให้ข้าศึกตามตียับเยินมากขึ้นอีก ในเรื่องสามก๊ก นายพลจูล่ง ซึ่งเรียกกันว่า นายพลหน้าหยกจากเสี่ยงสาน *(คือรูปหล่อและดูเหมือนจะไม่มีหนวด)* จะต้องรับหน้าที่

เป็นกองระวังหลังเสมอ ทหารข้าศึกจะเป็นฝ่ายโจโฉ หรือซุ่นกวนก็ตามพอเห็นธงประจำตัวของจูล่ง ก็จะระย่อเหมือนกัน ไม่กล้าเข้าโจมตีซ้ำเติม ตอนที่นโปเลียนถอยทัพจากรัสเซีย ก็ได้นายพลเนย์ เป็นกองระวังหลังคุ้มภัยให้แก่กองทัพฝรั่งเศษได้เป็นอย่างดี เพราะทหารรัสเซียพอรู้ว่านายพลเนย์เป็นกองระวังหลัง ก็ชะงักทันที ทั้ง ๆ ที่มีจำนวนพล คือปริมาณมากกว่านั่นแหละ ทั้งหมดนี้แสดงว่า เมื่อถึงคราวคับขัน จริง ๆ แล้ว แม้ไม่มี ปริมาณ เพียงพอ ได้เพียง คุณภาพ ไว้ให้พอ ก็จะเป็นเครื่องกู้สถานการณ์ได้เหมือนกัน

อันที่จริง ตัวอย่างต่าง ๆ ข้างต้นนั้น ไม่ได้เกี่ยวกับการพิสูจน์เรื่องชาติก่อนชาติหน้า หรือเรื่องนรกสวรรค์ โดยตรง แต่เท่าที่ข้าพเจ้ายกนำมาบรรยายค่อนข้างจะยืดยาว ก็เพื่อเป็นเครื่อง *เตือนใจ* หรือ *ห้ามล้อ* ผู้ที่มีจิตใจพอที่จะเชื่อเรื่องเช่นนี้อยู่บ้างแล้ว แต่พอถูกศิลปการโฆษณาชวน (ไม่ให้) เชื่อของผู้บูชาวิทยาศาสตร์ฝ่ายวัตถุเข้า ก็อาจจะลังเลหรือไม่แน่ใจไปได้บ้างเหมือนกัน เพราะในปัจจุบันเราอยู่ในยุคที่นับถือเสียง

ข้างมาก หรืออะไร ๆ ก็ได้ ที่มีมาก ๆ เป็นพระเจ้า เป็นเครื่องตัดสินความผิดหรือถูก เมื่อเห็นว่ามีผู้ระลึกชาติได้ไม่มาก แต่ผู้ที่ระลึกชาติไม่ได้มีมากกว่า ก็มักจะถูกสะกดจิตด้วยวาทศิลป์ ว่าฝ่ายที่ระลึกชาติไม่ได้ ซึ่งมีมากกว่าจะต้องเป็นฝ่ายถูกต้องเสมอไป

สมดุลย์สมการ (To balance the equation)

จากความรู้ในด้านวิชาพีชคณิตเบื้องต้นนี้เอง ทำให้เราได้บทเรียนเป็นหลักการขึ้นมาได้ว่า มนุษย์ทุกคนล้วนมีสมการของเขาเอง ติดตัว (คือติดใจ) มาตั้งแต่ก่อนเกิด (pre-natal equation) แล้วทั้งสิ้น สมการดังกล่าวนั้น เมื่อมองดูในฐานะเป็นภาพรวม (overall picture) แล้วก็จะเห็นได้ว่ามีปัจจัตตลักษณะอันเป็นของเขาแต่ละคนโดยเฉพาะทั้งสิ้น จริงอยู่ อาจมีคุณลักษณะบางประการที่เหมือนกัน หรือว่าที่เท่ากันกับคนอื่น ซึ่งอาจเรียกได้ว่าเป็นแฟคเตอร์ร่วม (common factor) บ้างเหมือนกัน เพราะมิฉะนั้นก็คงจะไม่อาจมาเกิดในฐานะเป็นมนุษย์บนดาวเคราะห์ดวงนี้ได้ แต่ในขณะ

เดียวกัน แต่ละคนก็มีลักษณะพิเศษจำเพาะตัวของตนเอง ซึ่งจะไม่ซ้ำแบบใครอื่น ทั้งในด้านความดีและความชั่ว ลักษณะพิเศษจำเพาะตัวนี้ บางกรณี (หรืออันที่จริงส่วนมาก) จะมีความสลับซับซ้อนยุ่งเหยิง ซึ่งอาจจะเปรียบเสมือนเป็น "เทอมทางพีชคณิต" ที่เป็นเศษส่วน (fractional) บ้าง ที่มีกำลัง (power) ทั้งที่เป็นบวกลบบ้าง ที่มีกรณฑ์ คือ root บ้าง ที่รวมกันอยู่ในวงเล็บ (brackets) หลาย ๆ ชั้นบ้าง ทั้งหมดนี้แสดงว่ามนุษย์แต่ละคนมิใช่เป็นการรวมตัวกัน ทำปฏิกิริยาทางเคมีของวัตถุธาตุต่าง ๆ เท่านั้น แต่เขาจะต้องเป็น มี "อะไร ๆ" บางอย่าง หรือหลายอย่าง ที่เป็นตัวการทำให้เกิดสมการอันสลับซับซ้อนเช่นนั้นมาแต่เดิม ก่อนที่จะได้มาสู่ยานอวกาศที่มีชื่อว่า "โลก" คือ EARTH ลำนี้ และในเมื่อเขา "ลง" จากยานอวกาศดวงนี้ไป เขาก็จะต้องนำเอาสมการประจำตัว (คือประจำใจ) นี้ ติดไปทำการแก้ไข เพื่อหาค่าของตัว x, y, และ z เป็นต้น ต่อไปอีก ในเมื่อเขายังไม่สามารถถอดสมการของเขา จน

ทำให้ ๒ ข้างนั้น balance คือ สมดุลย์กันได้สำเร็จ ในการเดินทางต่อไปในสังสารวัฏฏ์ อันยาวนานนี้

บทเรียนจากวิชาเรขาคณิต
เพื่อแก้ความ (ไม่) รู้เล่ห์กลของวาทศิลป์ ที่พยายามโฆษณาชวน (ไม่ให้) เชื่อ (casuistry)

ในข้อ (๑) ที่แล้วมา ข้าพเจ้าได้กล่าว ท้าวความถึงหลักการขอวิชาคณิตศาสตร์สาขาพีชคณิต (algebra) มาบ้างแล้ว ในข้อนี้จึงของท้าวความเพิ่มเติมให้เกี่ยวกับสาขา วิชาเรขาคณิต (geometry) เบื้องต้นบ้างเล็กน้อย

ในวิชา เรขาคณิต เบื้องต้นมีหลักการที่เขาเรียกว่าแอ๊กเซี่ยม (axiom) ซึ่งข้าพเจ้ายังไม่ทราบว่ามีผู้ให้คำแปลโดยเฉพาะไว้ว่าอย่างไรแล้วหรือยัง แต่โดยใจความก็คือ แอ๊กเซียม (axiom) นั้น เขาหมายถึงข้อมูลบางอย่าง ซึ่งแจ่มแจ้งอยู่ในตัวแล้ว โดยไม่ต้องไปหาข้อพิสูจน์อะไรต่อไปอีก เช่นเส้นตรง เอ บี ยาวกว่าเส้นตรง บี ซี ก็หมายความว่าเส้นตรงหลัง คือ บีซี ต้องสั้น

กว่าเส้นแรก นั่นเอง และจะยาวเท่ากันก็ไม่ได้ แต่ถ้าเท่ากัน ก็หมายความว่าไม่ยาวกว่าและก็ไม่สั้นกว่าดังนี้เป็นต้น ตัวอย่างสองก็คือ ส่วนย่อยที่ประกอบกันเป็นส่วนรวมนั้น ก็จะต้องเล็กกว่าส่วนที่มันที่ประกอบกันขึ้นนั่นเอง คือจะให้ส่วนย่อยเท่ากับส่วนรวมหรือใหญ่กว่าส่วนรวมก็ย่อมไม่ได้

แอ๊กเซียมเช่นนั้น ใช้ได้สำหรับวัตถุธรรมเท่านั้น แต่จะนำมาประยุกต์กับนามธรรมหรือมนุษย์ในทุกกรณีย่อมไม่ได้ *(คืออาจจะได้บ้างในบางกรณีเท่านั้น)* แต่ผู้ที่ฉลาด (แกมโกง) ในด้านวาทศิลป์ (casuistry) มักจะถือโอกาสตั้ง แอ๊กเซียม ขึ้นมาเองโดยสะกดจิตผู้อ่านให้ "รับแนะ" และคล้อยตามไปได้โดยไม่รู้ตัว จะขอยกตัวอย่างดังต่อไปนี้

(ก) ในการเลือกตั้งซ่อมผู้แทนราษฎร ในเขตชานเมือง จังหวัดพระนครครั้งหนึ่ง เมื่อหลายปีมาแล้ว มีพรรคการเมืองที่เป็นคู่แข่งขันฟาดฟันกันเข้าชิงชัยเพียง ๒ พรรคเท่านั้น ซึ่ง ๒ พรรคนี้กำลังเป็น "คู่ฟัด" หรือ "คู่กัด" กันอยู่ในช่วงเวลาดังกล่าวนั้นด้วย ได้มี

การโหมโฆษณาทั้งชวนให้เชื่อ (ฝ่ายตนเอง) และชวนไม่ให้เชื่อ (อีกฝ่ายหนึ่ง) อย่างอุตลุตเอาเป็นเอาตาย ต่างฝ่าย ต่างถือว่า "พลาดไม่ได้" เพราะจะเป็นการเสียหน้าไปถนัดใจทีเดียว ปรากฏผลว่าแม้จะโฆษณาทั้งชวนให้เชื่อ และชวนไม่ให้เชื่อไปมากเท่าใด ผู้มาลงคะแนนก็ยังมีจำนวนน้อยมาก ผิดความคาดหมาย ผลที่ปรากฏออกมานั้นก็แน่ละ จะต้องมีพรรคหนึ่งที่ชนะ และอีกพรรคหนึ่งที่แพ้ไปตามระเบียบ พรรคที่แพ้ได้โวยวายกล่าวว่า ที่ตนแพ้ก็เพราะมีผู้มาออกเสียงลงคะแนนน้อย เพราะว่าถ้าเผื่อว่ามีผู้มาออกเสียงมากกว่านี้ ตนก็จะต้องชะนะอย่างแน่นอน เรียกว่าฝ่ายแพ้ถือโอกาสตั้ง แอ๊กเซียม ขึ้นมาดื้อ ๆ สะกดจิตประชาชนให้เห็นคล้อยตามไปว่า ผู้ที่ไม่ได้มาลงคะแนนนั้นเป็นฝ่ายตนทั้งนั้น ถ้าเขามาลงคะแนนกันมากกว่านี้ ตนก็ต้องชนะอย่างแน่นอน

แต่หัวหน้าพรรคการเมืองฝ่ายชนะมีความ "แหลมคม" พอ ๆ กัน เรียกว่า "ทันกัน" ได้ตีศอกกลับไปทันทีว่า ขนาดคนมาลงคะแนนน้อย ยังชนะถึงเพียงนี้ นี่ถ้า

เผื่อมีคนมาลงคะแนนมากกว่านี้ละก็ จะต้องชนะมากกว่านี้อย่างแน่นอน นี้จึงเป็นการตั้ง แอ๊กเซียม ใหม่ต่อต้านอย่างได้ผลน่าดูเหมือนกัน อันที่จริง ไม่มีใครทราบแน่ว่า หากมีคนมาลงคะแนนมากขึ้นกว่านั้นแล้ว ผลจะออกมาเป็นอย่างไร คติของเรื่องนี้จึงมีอยู่ว่า ในการพิ่งโฆษณาชวนให้เชื่อหรือไม่ให้เชื่อนั้น ผู้ฟังอย่าหลงไปตามแอ๊กเซียมที่ผู้ฉลาด (แกมโกง) ในวาทศิลป์ฉวยโอกาสตั้งขึ้นมา ต้องมีสติคือห้ามล้อไว้บ้าง หรือถ้าทำได้ ก็ต้องฉวยโอกาสตั้ง แอ๊กเซียม เป็นการศอกกลับย้อนไปบ้างก็ยิ่งดี เพราะสังคมเราทุกวันนี้มีการโฆษณาชวนให้เชื่อ (ฝ่ายตน) และไม่ให้เชื่อ (ฝ่ายผู้อื่น) อยู่อย่างแพร่หลายโดยอาศัยวาทศิลป์ ตั้ง axiom เก็บขึ้นมาในรูปแบบต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว

ถ้าท่านผู้อ่านคิดว่าเป็นการนอกเรื่อง เพราะเห็นว่าเรื่องเช่นนี้ไม่ได้เกี่ยวกับการเกิดใหม่ตายใหม่อย่างใด ก็ขอเรียนว่าข้อต่อไปนี้จะเกี่ยวกันละ

จากการบรรยายของผู้ที่ระลึกชาติได้เองก็ดี หรือโดยการถูกสะกดจิตก็ดี หรือผู้ที่ตายแล้วฟื้นขึ้นมาก็ดี

ได้มีการกล่าวถึงสภาพความเป็นไปของภูมิที่ตนได้ไปประสบพบเห็นมาต่าง ๆ กัน คือไม่เหมือนกัน เช่นถ้าเป็นคนไทย ก็มักจะได้ไปเห็นภูมิสวรรค์นรกแบบที่คนไทยเคยนึกฝันไว้ก่อนหน้านั้น ถ้าเป็นฝรั่งก็มักจะได้เห็นสวรรค์นรกแบบฝรั่ง ดังนี้เป็นต้น ซึ่งทั้งนี้ผู้ที่ไม่ยอมเชื่อทั้งคู่แล้ว ก็มักจะฉวยโอกาสคัดค้านและหัวเราะเยาะเลยทีเดียว ว่าสวรรค์นรกนั้นไม่มีอยู่จริง ๆ เป็นเพียงมโนภาพหรือความเพ้อฝันของผู้ที่ไปเห็นเท่านั้น นี่คือการคือโอกาสตั้ง แอ๊กเซียม ขึ้นมาสะกดจิตผู้อื่นว่าสวรรค์นรกนั้นถ้ามีจริง ก็ต้องมีลักษณะเหมือนกันของทุกชาติทุกภาษาซี ผู้ที่ได้ฟังการคัดค้านเช่นนี้ โดยมากถ้าไม่มี "ห้ามล้อ" หรือสติคอยยับยั้งไว้บ้าง ก็จะถูกสะกดจิตให้คล้อยตามไปง่าย ๆ ว่า "เออ จริงซีนะ ภูมิ-สวรรค์นรกนี่ ถ้ามีจริงก็จะต้องมีสภาพเหมือนกันทั่วโลกซีนะ ไม่ว่าจะเป็นสวรรค์นรกของชาติใด หรือศาสนาใด ๆ ก็ตาม"

แต่ถ้าผู้ฟังหรือผู้อ่านมี "ห้ามล้อ" อยู่บ้าง ก็อาจจะถือโอกาสเช่นเดียวกัน คือตั้ง แอ๊กเซียมขึ้นมาเป็นการ

โต้กลับไปบ้างว่า **การที่สวรรค์นรกของชาติ หรือศาสนาต่าง ๆ ไม่เหมือนกันนั้นแหละ แสดงว่าภูมิเหล่านั้นเป็นของมีจริง ๆ ละ** เพราะในโลกนี้ยังมีศาสนาต่าง ๆ กัน แม้ในประเทศเดียวกันก็ยังมีลักษณะภูมิประเทศของประเทศต่าง ๆ ก็ไม่เหมือนกัน แล้วจะให้สวรรค์-นรกเหมือนกันได้อย่างไร *นอกจากว่าจะเป็นการถูกสะกดจิตเท่านั้นเอง* นี่เป็น "ข้อคิด" หรือ "ห้ามล้อ" ซึ่งข้าพเจ้าขอฝากไว้ให้เป็นการบ้าน สำหรับท่านผู้อ่าน ได้ลองหัดโต้กลับข้อคัดค้านของผู้เยาะเย้ยเรื่องนี้บ้างตามสมควร เพราะผู้ที่ฉลาด (แกมโกง) ในด้านวาทศิลป์นั้น มักจะฉวยโอกาสสะกดจิตผู้ฟัง โดยแอ็กเซียมปลอม (falsified axiom) ของเขาอยู่บ่อย ๆ ผู้ฟังที่ไม่มีห้ามล้อยู่บ้าง ก็มักจะยอม "รับแนะ" axiom เก๊ ๆ ที่เขา "เสนอแนะ" มาให้โดยไม่รู้ตัว

เหมือนกัน แต่ไม่เท่ากัน; เท่ากัน แต่ไม่เหมือนกัน

ในวิชาเรขาคณิต มีหลักความจริงที่น่าสนใจเกี่ยวกับความเหมือนกัน แต่ไม่เท่ากัน และความเท่ากัน แต่ไม่เหมือนกัน ในด้านวัตถุธรรม ดังต่อไปนี้

เหมือนกัน แต่ไม่เท่ากัน. ตัวอย่างในกรณีนี้ เช่นสามเหลี่ยมสองรูป มีลักษณะเป็นสามเหลี่ยมด้านเท่าเหมือนกัน (equilateral triangle) แต่ก็อาจจะมีขนาดที่แตกต่างกันมาก ถึงขนาด "มองไม่เห็นฝุ่น" ก็เป็นได้ เช่นสามเหลี่ยมรูปที่หนึ่ง มีด้านยาวด้านละ ๑ นิ้ว แต่อีกรูปหนึ่งมีด้านยาวด้านละ ๑๐๐ นิ้ว หรือ ๑๐๐๐ นิ้ว หรือมากกว่านั้นเท่าใด ๆ ก็ได้ ในทำนองเดียวกัน "บ้าน" ของอภิมหาเศรษฐี กับ "บ้าน" ใน สลัม ก็นับได้ว่าเป็นที่อยู่อาศัยเหมือนกัน แต่ของท่านเศรษฐีอาจมีราคาเป็นหลายสิบล้าน ส่วนบ้านในสลัมมีราคาประมาณไม่กี่ร้อยบาทก็ได้ ทั้ง ๆ ที่ก็เป็นบ้านคือที่อยู่อาศัยเหมือนกันนั่นแหละ นี่ก็เปรียบเหมือนคนเราในโลกนี้ ซึ่งมี

ลักษณะภายนอก มี แขน ขา หัวและอวัยวะอื่น ๆ ก็เป็นคนเหมือนกัน แต่คุณสมบัติอันเป็นนามธรรม เช่นบารมี สันดานหรือความโน้มน้อมของจิตใจ อาจจะแตกต่างกันมาก ราวกับฟ้าและดินก็ได้ เช่นคนหนึ่งอาจมีสติปัญญาสูงเช่นไอน์สไตน์ หรือโมซาร์ต แต่อีกคนหนึ่งอาจเป็นคน ปัญญาอ่อนหรือล้าหลัง หรือเป็นจำพวกที่เขาเรียกว่าทึ่ม หรือบัดซบก็ยังได้ คนที่หนึ่งอาจมีใจเสียสละเป็นนักบุญ ไม่เอาเปรียบใคร แต่อีกหนึ่งอาจเป็นอาชญากรตัวร้าย ฆ่าคนได้หรือเคยฆ่าคนมามากมายแล้วก็ได้ ดังนั้นการที่เราพูดว่า "เป็นคนเหมือนกัน" นั้นก็ต้องระวังให้มาก เพราะสิ่งที่ไม่เท่ากันในตัวคนแต่ละคนนั้น มีมากกว่าสิ่งที่เหมือนกัน มากมายนัก ดังนั้นความรักและความกรุณาเป็นต้น ที่แสดงออกแก่คนคนหนึ่งในรูปหนึ่งนั้น จะนำไปแสดงกับอีกคนหนึ่งแบบเดียวกันอาจไม่ได้ เพราะคนบางคนได้รับความกรุณาเอื้อเฟื้อเข้า ก็เหลิงคือได้ใจ คิดกำเริบและลุกลามไม่รู้จักพอ แต่บางคนก็รู้จักเกรงใจ ไม่ทำอะไรเกินตัว คนบางคนถ้าจะใช้งานให้ได้ผลดี ต้องคอยคุมกันทุกย่าง

ก้าวทุกขณะ เรียกว่าถ้าหันหลังให้ก็ไม่ยอมทำงาน แต่บางคนต้องปล่อยให้ทำโดยอิสระ ถ้าคุมหรือจู้จี้มาก ก็ไม่ได้ผลงานเลย ดังนี้เป็นต้น ตัวอย่างเช่นนี้ยังมีอีกมากมายไม่รู้จบ เพราะเรื่องคนเป็นเรื่องที่ศึกษายากที่สุด ไม่มีวันจบสิ้น แต่ก็พอเป็นตัวอย่างให้เห็นว่าทั้ง ๆ ที่คนเรา (มีลักษณะ) เป็นคนเหมือนกันน่ะแหละ แต่ก็ยังเป็นคนที่ (มีนิสัยสันดานและบารมี) ไม่เหมือนกัน คือไม่เท่ากันอย่างมากมายราวฟ้ากับดิน ดังนั้นการที่จะให้คนทุกคนระลึกชาติได้เหมือนกันนั้น จึงเป็นไปไม่ได้ แต่ถึงอย่างไร การที่มีคนบางคนสามารถระลึกชาติได้อย่างเชื่อถือและพิสูจน์ได้ ก็นับว่าเป็นการเพียงพอแล้ว ว่า อย่างน้อยก็มี "กาขาว" อยู่บ้าง จะไปหาเหตุปฏิเสธว่ามีกาขาวตัวเดียวหรือไม่กี่ตัวก็เท่ากับไม่มีเลย อย่างนั้นหรือ ?

เท่ากัน แต่ไม่เหมือนกัน. ในด้านวิชาเรขาคณิตขอให้ท่านผู้อ่านนึกถึงภาพสามเหลี่ยมที่มีด้าน ๒ ด้านเท่ากันที่มีชื่อว่า isosceles triangle ซึ่งมีด้านฐานยาวสมมติว่า ๔ นิ้ว และมีส่วนความสูง ๖ นิ้ว และอีก

รูปหนึ่งเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า มีด้านกว้าง ๓ นิ้ว ยาว ๔ นิ้ว จะเห็นได้ว่ารูปทรงเรขาคณิตทั้ง ๒ นี้ไม่เหมือนกันเลย เพราะรูปหนึ่งเป็นสามเหลี่ยม แต่อีกรูปหนึ่งเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า แต่เมื่อคิดถึงเนื้อที่ก็ปรากฏว่า ทั้งสองรูปนี้มีเนื้อที่เท่ากันคือ ๑๒ ตารางนิ้ว นี่คือตัวอย่างของความเท่ากัน แต่ไม่เหมือนกันในด้านรูปทรงเรขาคณิต

ในด้านสังคมจิตวิทยาของมนุษย์ ก็มีเรื่องราวเป็นทำนองเดียวกันนี้ไม่น้อย ข้อสำคัญเราต้องพิจารณาดูให้เป็นโดยถือหลัก ความมี (หรือไม่มี) คุณธรรมภายในเป็นสำคัญ อย่าหลงไปตามเครื่องมือสะกดจิต คือ รูปลักษณ์หรือการแสดงออกภายนอกเพียงอย่างเดียว สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงนิพนธ์ให้ตัวอย่างเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้เป็นอย่างดี ในเรื่อง "มนุษยวิทยา" มีข้อความว่า "*นายช่างกลจะเป็นคนมีใจสูงเท่าจินตกวีก็ได้ คนทำการกุลีจะเป็นคนดีเท่านายช่างก็ได้*"

ในทางพระพุทธศาสนา มีหลักการที่ให้ความเสมอภาคอย่างสูงถึงขั้นปรมัตถคือ พระอริยบุคคลขั้น

พระโสดาบัน จนถึงพระอนาคามีนั้น แม้ผู้อยู่ในเพศฆราวาสคือยังต้องทำงานเกี่ยวข้องกับโลกอยู่ ก็มีสิทธิที่จะเป็นได้ คือไม่ได้จำกัดสิทธิว่าจะต้องเป็นภิกษุเท่านั้น ทั้งนี้แสดงว่า ท่านพิจารณาตัดสินโดยอาศัยหลักการคือการละกิเลสอาสวะที่อยู่ภายในเป็นสำคัญ ไม่ได้คำนึงถึง "รูปแบบ" หรือว่า "เครื่องแบบ" เป็นใหญ่ เรื่องนี้ถ้าจะเปรียบในแง่ของวิชาเรขาคณิต ก็พอจะกล่าวได้ว่า **"ไม่เหมือนกัน แต่ก็เท่ากัน"** นั่นเอง

อาจารย์วศิน อินทสระ ผู้บรรยายวิชาพระสูตรในสภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย วัดบวรนิเวศวิหาร เคยสนทนากับข้าพเจ้าเรื่องความหมายของ ปรมัตถบารมี โดยกล่าวให้เหตุผลว่า ผู้ที่ได้ชื่อว่าบำเพ็ญปรมัตถบารมีนั้น ไม่จำเป็นจะต้องถึงแก่ความตายในการทำความเพียรเสมอไป หากบุคคลผู้นั้นตั้งเจตนาเด็ดเดี่ยวในการประพฤติธรรม ขนาดที่เรียกว่ายอมเสียสละทุกสิ่งทุกอย่างแม้กระทั่งชีวิตได้ และได้ผ่านการทดสอบจากอันตรายที่อาจทำให้ถึงแก่ชีวิตมาแล้ว ก็นับว่าได้เข้าสู่ทางอันเป็นปรมัตถบารมีแล้ว ข้าพเจ้าเคยคิดต่อไปถึงประวัติของ

ท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต ซึ่งเรียบเรียงโดยท่านอาจารย์พระมหาบัว ญาณสัมปันโน แห่งวัดป่าบ้านตาด จังหวัดอุดรธานี ในประวัตินั้น มีคำกล่าวว่า ท่านพระอาจารย์มั่น ได้ทำความเพียรอย่างกล้าแข็งเด็ดเดี่ยวถึงขนาดยอมสละชีวิตเพื่อการปฏิบัติธรรมนั้น และท่านได้สลบไปถึง ๓ ครั้ง เพราะทุกขเวทนาแรงกล้าที่โถมทับเข้ามาอย่างไม่หยุดยั้ง แต่ในที่สุด ท่านก็รอดชีวิตมาได้ เป็นอาจารย์สั่งสอนศิษย์ มีกิตติคุณขจรขจายมาจนถึงปัจจุบันนี้ ซึ่งก็นับได้ว่าท่านได้ผ่านปฏิปทาแห่งปรมัตถบารมีมาแล้วโดยสมบูรณ์เหมือนกัน ทั้งนี้จึงอยู่ที่เจตนาอันเป็นพื้นฐานนั่นเอง สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส ผู้ทรงรจนาหนังสือเรื่อง "มนุษยวิทยา" ที่ข้าพเจ้ากล่าวถึงข้างต้นแล้วนั้น ได้กล่าวไว้ในที่อีกแห่งหนึ่ง ในหนังสือเล่มเดียวกันดังต่อไปนี้ว่า "*การงานทั้งปวงจะเป็นกิจควรสรรเสริญ ก็เพราะเกิดจากน้ำใจที่สรรเสริญ จะเป็นกิจควรติเตียน ก็เพราะเกิดจากน้ำใจที่ควรติเตียน มิใช่เพราะชนิดของการงาน*" ซึ่งข้าพเจ้าใคร่ขอเสริมความว่า จะเป็นกิจควรสรรเสริญหรือติเตียน

เพียงใด ก็สุดแล้วแต่เจตนานั้นรุนแรง **แค่ไหน** ในการกระทำนั้น ๆ ด้วย ดังนั้น ถ้าเจตนาในการทำ (ความดี) ถึงกับยอมเสียสละชีวิตอย่างเด็ดเดี่ยวต่ออันตรายได้จริง ๆ ก็นับว่าได้บำเพ็ญปรมัตถบารมีแล้ว แม้จะยังไม่ถึงแก่ความตาย หรือแม้ในที่สุดไม่ได้ถึงแก่ความตาย (เพราะการบำเพ็ญเพียรเช่นนั้น) ก็ตาม

แม้ในการประกอบกิจการงานหรือทำหน้าที่ทางโลก เช่นทหารที่ไปรับใช้ประเทศชาติในการทำสงคราม จะเป็นไพร่พลธรรมดาหรือตัวนายทหารนายทัพเช่นพระมหากษัตริย์เองก็ตาม ข้าพเจ้าคิดว่าถ้าการสงครามนั้นเป็นไปเพื่อการป้องกันเอกราชของประชาชนและประเทศชาติ ไม่ใช่เป็นการรุกรานด้วยความโลภเพื่อขยายดินแดน เช่นนี้ก็น่าจะกล่าวได้ว่าอย่างน้อยก็เป็น "ฉายาแห่งปรมัตถบารมี" ในแนวทางนั้นได้เหมือนกัน ทั้งหมดนี้จึงขึ้นอยู่กับเจตนา (WHY) วัตถุ (WHO หรือ WHAT) และประโยค (HOW) ประกอบกันอีกด้วย อธิบายว่า **เจตนา** นั้น คือต้องดูว่าเป็นการทำสงครามเพื่อป้องกันตัวหรือเพื่อสนองตัณหาคือความโลภ

อยากได้ดินแดนของผู้อื่น **วัตถุ**นั้น คือผู้ที่ทำการรบนั้นเป็นใคร หรือว่าเป็นอะไร อยู่ในฐานะที่จะต้องรับผิดชอบมากหรือน้อยเพียงใด ส่วน **ประโยค** นั้นก็คือการกระทำนั้น เป็นไปด้วยความยากลำบากมากหรือน้อยเพียงใด ต้องเสียสละและเสี่ยงตนเองมากหรือเปล่า เป็นต้น

เรื่องเช่นนี้ดูเผิน ๆ ก็อาจรู้สึกว่า ไม่น่าจะเกี่ยวกับการเกิดใหม่และตายใหม่ อันเป็นชื่อของเรื่องนี้แต่อย่างใด แต่เมื่อพิจารณาดูให้ลึกซึ้งถึงองค์ประกอบ**ภายใน** ดังกล่าวมาแล้ว ก็จะเห็นได้ว่าเกี่ยวกันอย่างแยกไม่ออกทีเดียว เพราะการทำสงครามด้วยเจตนา วัตถุและประโยคที่เป็นส่วนกุศล และต้องเสี่ยงและเสียสละเป็นอันมากเช่นนั้น จะเห็นได้ว่ามีส่วนผสมอันเป็นกุศลแฝงอยู่ไม่ใช่น้อยเลย เราไม่ปฏิเสธส่วนที่เป็นบาปเช่นมีการฆ่ากัน แต่เราก็จะลบล้างส่วนที่เป็นกุศลที่แฝงอยู่ ย่อมไม่ได้เช่นเดียวกัน ถ้าเจตนาเป็นต้นเป็นไปอย่างแรงกล้าจริง ๆ ผลก็จะเกิดขึ้นในแบบที่ข้าพเจ้าได้ยกข้อความเป็นอุทเทศ (คือหัวข้อต้นบทนี้) ที่ว่า ท่าน

จะได้รับความก้าวหน้าทางวิญญาณยิ่งขึ้นอย่างแน่นอน หากผลของอกุศลจะพึงติดตามมาให้ผลในภายหลัง ก็จะเป็นเสมือนลมพายุ อันร้ายแรงที่พัดโหมมามากเพียงใดก็ไม่สามารถทำให้เกิดความหวั่นไหวแก่ภูเขาหินได้ ดังเช่นในกรณีของพระพาหิยะ ทารุจิริยะ ที่ถูกโคบ้าขวิดตาย และพระโมคคัลลานะ ที่ถูกโจรฆ่าตายเป็นต้น ในกรณีที่ยังไม่ถึงขนาดนั้น ก็น่าจะเป็นเสมือนลมพายุอันร้ายแรงที่พัดโหมมา สามารถทำให้เกิดสภาพดินถล่มและเศษส่วนของหินผาบางส่วนพังทลายลงมาได้บ้าง แต่จะถึงกับให้ภูเขาหินผาพังทลายลงมาทั้งลูกนั้น ย่อมจะไม่ได้ ทั้งนี้ย่อมไม่เหมือนกับผู้ทำสงครามด้วยเจตนาจะรุกรานแย่งดินแดนของผู้อื่น และ ทำไปด้วยความขลาดคืออาศัยกำลังมาก เข้าถาโถมผู้มีกำลังน้อย และกระทำทารุณต่อ ผู้แพ้นานาประการ ซึ่งจะต้องได้รับการลงโทษทางวิญญาณตามข้อความที่กล่าวไว้ในบทอุทเทศข้อ ๑ นั้นเอง

นี้คืออีกตัวอย่างหนึ่งของความ **เหมือนกัน แต่ไม่เท่ากัน** ซึ่งตัดสินจากเหตุปัจจัยภายในอันเป็นนาม

ธรรม ไม่ใช่จากรูปธรรม คือปริมาณความมากหรือน้อยแต่อย่างเดียว

สรุปความ

ก่อนจบบทนี้ ใคร่ขอสรุปความเพื่อเป็นการทบทวนความจำให้บ้างเล็กน้อยดังต่อไปนี้

๑. มนุษย์ทุกคนมีสมการทางคณิตศาสตร์ติดตัว (คือใจ) มาก่อนเกิดแล้ว โดยมีตัวปัญหา (คือกรรมเก่า) ที่ยังแก้ไม่เสร็จ (เช่นตัว x,y,z ตัวใดตัวหนึ่งหรือทั้งหมด) ที่เขาจะต้องหาค่าของมัน (คือ แก้ให้ตก) ต่อไป หากชาตินี้ยังหาค่าของตัว x เป็นต้นไม่ได้ ก็ต้องนำสมการนั้นติดตัวต่อไปแก้กันในชาติหน้าอีก จนกว่าจะหาค่า คือแทนค่าของตัว x เป็นต้น ทำให้สมการแห่งชีวิตเกิดสมดุลย์ได้ ก็เป็นอันเสร็จกิจ (กตๆ กรณีย์, นาปรๆ อิตฺถตฺตาย) ไปได้

๒. มนุษย์ไม่ใช่การรวมตัวกันทำปฏิกิริยาทางเคมีของสารวัตถุต่าง ๆ เขามี "อะไร" อื่นอีกนอก

จากวัตถุ และปฏิกิริยาทางเคมีเหล่านั้น อีกนัยหนึ่ง เขาเป็นผู้สร้างเครื่องคอมพิวเตอร์ ดังนั้น เขาจึงไม่ใช่เครื่องคอมพิวเตอร์

๓. จิตใจ ไม่ใช่มันสมอง แต่เป็นผู้ทำงาน หรือแสดงอาการโดยผ่านทางมันสมองของกายเนื้อแต่ละกายที่ได้ถูกสร้างขึ้นมาครั้งแล้วครั้งเล่า ในภาวะต่าง ๆ กัน คือ ในมิติหรือภพภูมิต่าง ๆ กัน

๔. คนเราทุกคนหรือแต่ละคน ทั้ง ๆ ที่ก็เป็น "คน" เหมือนกัน แต่ก็มีทั้งความไม่เหมือนกัน และไม่เท่ากัน แฝงอยู่เบื้องหลังมากมายนัก ในบางกรณีก็ห่างกันคือแตกต่างกันอย่างนึกไม่ถึง คือราวฟ้ากับดินเลยทีเดียว ดังนั้น การที่คนคนหนึ่งทำอะไรได้ แต่อีกหลายแสนหรือหลายล้านคนทำไม่ได้ จึงเป็นเรื่องธรรมดา ไม่ใช่ความแปลกประหลาดหรือสิ่งที่เชื่อไม่ได้อย่างใด

๕. จงระวังตั้งสติไว้ป้องกันตัว คือป้องกันความคิดให้ดี อย่า "รับแนะ" แอ๊กเซียมเก๊ ๆ ที่เขา "เสนอแนะ" ชนิดยัดเยียดมาให้เสมอไป จงจำ

ไว้ว่า สิ่งที่ "เหมือนกัน แต่ไม่เท่ากัน" ก็มี และสิ่งที่ "เท่ากัน แต่ไม่เหมือนกัน" ก็มีได้ อีกด้วย การที่จะกะเกณฑ์ให้ทุกคนทำอะไร—หรือเป็นอะไร—ได้เหมือนกัน—และเท่ากัน—ทุกคน จึงเท่ากับ เป็นการลดค่ามนุษย์ลงเป็นเพียงเครื่องคอมพิวเตอร์หรือสำเนาซีร็อกซ์เท่านั้นเอง ท่านชาวพุทธจะยอมเป็นเช่นนั้นหรือ ?

๖. ปริมาณ คือความมาก หรือเสียงส่วนมาก ไม่ได้เป็นเครื่องตัดสินความผิดหรือ ความถูก ได้เสมอไป เพราะผู้ที่ไปสู่นรก มีมากกว่าผู้ที่ไปสวรรค์มากมายนัก เราจะเอาอย่างส่วนมาก คือไปนรกกับเขาด้วยอย่างนั้นหรือ ? อย่างไร ก็ตาม ถ้าจะมี มาก ก็ขอให้มากด้วยคุณภาพ ไม่ใช่ด้วยปริมาณ หรือจำนวน หรือวัตถุอย่างเดียว

หัวข้อเรื่องของบทต่อไป (คือบทที่ ๑๐) ซึ่งเป็นบทสุดท้าย

อานิสงส์ของความเชื่อเรื่องสวรรค์นรก และชาติหน้าชาติหลัง (ต่อ)

(๖) การถือได้ตามมาตราวัดแบบนักดาราศาสตร์ (astronomical yardstick)

(๗) บทเรียนจาก โซลอน (ผู้ให้กำเนิดประชาธิปไตยในประเทศกรีซ) เทียบกับทางชีวิตของ ฮั้นเจงหลี (ขุนพลผู้กลายเป็นเซียน) กับของ จูกัดเหลียง (ขงเบ้ง) เซียนผู้กลายเป็นขุนพล

(๘) สมดุลย์ของธรรมชาติ (Natural balance)

(๙) เศรษฐีธรรม

(๑๐) โดมผู้จองหอง

ตอบจดหมายผู้อ่าน

มีผู้อ่านท่านหนึ่ง ส่งจดหมายไปยังบุตรชายของข้าพเจ้า ที่คณะวิทยาศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ถามปัญหาข้อหนึ่ง เกี่ยวกับข้อความที่ข้าพเจ้าเขียนลงในบทความเรื่อง "การเกิดใหม่และการตายใหม่" ตอนที่ ๘ คือใน "วิญญาณ" ฉบับที่แล้วมาบังเอิญข้าพเจ้าทำจดหมายฉบับนั้นหายเสียแล้ว จึงจำชื่อท่านผู้ถามไม่ได้ และที่อยู่ก็จำไม่ได้ คงพอจำได้แต่ปัญหาที่ถามว่าเป็นทำนองนี้ คือ "ที่ว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๖ ทรงตัดสินพระทัยเข้าร่วมรบกับฝ่ายสัมพันธมิตรในสงครามโลกครั้งที่ ๑ โดยเป็นการผิดความคาดหมายของที่ปรึกษาส่วนมาก และโดยวิธีการที่ไม่ได้อาศัยเสียงส่วนมาก คือไม่เป็นประชาธิปไตยเลย แต่ผลที่ได้กลับเป็นคุณประโยชน์แก่ประเทศไทยอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพราะพระองค์ใช้วิธีการ ซึ่งอยู่เหนือหลักวิทยาศาสตร์และประชาธิปไตย" นั้น อยากทราบว่าวิธีการดังกล่าวนั้นคืออะไร ? เพราะในตอนที่แล้วว่าข้าพเจ้ากล่าวไว้ลอย ๆ ไม่ได้ชี้แจงให้ละเอียดถี่ถ้วน

ขอตอบให้ทราบว่า เรื่องนี้เล่าไปตามที่ได้ยินได้ฟังจากผู้ใหญ่ที่มีอายุแก่กว่าข้าพเจ้า และคงจะรู้เรื่องราวภายในรั้วในวังดีกว่าข้าพเจ้า แต่นั่นแหละ มันเป็นวิธีการที่คนสมัยปัจจุบัน (บางคน) อาจจะหัวเราะเยาะเอาก็ได้ วิธีการนั้นก็คือโดยการถามเทพเจ้า จากการทรงวิญญาณหรือการติดต่อกับเทพเจ้านั่นเอง ผู้ที่เป็นสื่อกลางในเรื่องนี้ว่ากันว่าคือ พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหมื่นวิวิธวรรณปรีชา นักกรรมฐานเอกในสมัยนั้น ผู้ทรงนิพนธ์หนังสือธรรมที่มีค่า อันเป็นผลจากการปฏิบัติธรรมของพระองค์ท่านเอง ไว้หลายเรื่อง เช่น วิวิธธัมโมทัย เพ็ชรในหิน และ มฤตยูวรรณนา โดยเฉพาะเล่มหลังนั้น มีเนื้อความเป็นแบบเดียวกันกับหนังสือชุด "โลกทิพย์" ที่ข้าพเจ้าได้แปล และสำนักค้นคว้าทางวิญญาณได้พิมพ์แล้ว การที่ข้าพเจ้าแปลหนังสือชุด "โลกทิพย์" ก็เพราะได้รับแรงบันดาลใจจากหนังสือเหล่านั้นนั่นเอง อันที่จริง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๖ ทรงมีประสบการณ์ทางวิญญาณอื่น ๆ อีก เช่นเรื่อง "ท้าวหิรัญฮู" ที่พระองค์ได้พบมาเองเป็นต้น

หนังสือ ๓ เล่มต้นคือ **เพ็ชรในหิน มฤตยู-วรรณนา** และ **วิวิธธัมโมทัย** นั้น ข้าพเจ้าได้คัดลอกและพิมพ์ดีดไว้เมื่อหลายสิบปีมาแล้ว บัดนี้ต้นฉบับนั้นยังอยู่แต่ว่าเก่าแก่เต็มที ผู้สนใจจะขอถ่ายซีร็อกซ์ไปจากข้าพเจ้าได้ส่วนประสบการณ์เรื่อง **"ท้าวหิรัญฮู"** นั้น ข้าพเจ้าได้อ่านมานานจนจำไม่ได้เสียแล้วว่าอยู่ในหนังสือเล่มใด.

△ △

การเกิดใหม่–ตายใหม่ เล่ม ๒

โดมผู้จองหอง

โดมผู้จองหอง
ไม่ยะโสโอ้อวดตน

ข้างนอกอาจขรุขระ
ดีกว่าข้างในเบี่นโพรง

งานหนักก็อดทน
คับแค้นก็ทนได้

ชอบ"**กอบโกย**"คุณธรรม
เสียสละได้โดยทั่

เบี่นนัก "**ฉวยโอกาส**"
ปั๋ญญาไวคมเฉียบ

มีสติแนบสนิท
จากทิ่ในหลวงตรัสย้ำ

เชื่อสมดุลย์ธรรมชาติ
ทำดีใครไม่เห็น

แต่ไม่ "พองขน"
โดยข้างในว่างโหวง

แต่ข้างในตั๊ะตึ๊งโหน่ง
แต่ข้างนอกสุกใส

ไม่บ่นว่าไม่ไหว
ถือเบี่นบารมี

ไม่ "หน้าคว่ำ" ไม่หนี
ไม่คิดว่าเสียเปรียบ

ไม่ยอมพลาดกวาดเรียบ
รับ "รวย" ด้วยคุณธรรม

ไม่ให้จิตตกต่ำ
"Our loss is our gain"[๑]

อันใครไม่อาจเบี่ยงเบน
ก็ยิ่งเบี่นกุศลแรง

โดมเชื่อนรก—สวรรค์
จิตใจไม่เหี่ยวแห้ง
เชื่อผลของกรรม
ไม่สูญหายไปไหน
ไม่มีหนี้สูญ
ยิ่งนานวันเวลา
โดมชอบพึ่งตนเอง
ถือเป็นการฝึกฝน
โดมไม่ขี้อิจฉา
ถือว่าใครทำใครได้
โดมไม่กลัวทางเปลี่ยว
เพราะโดมมีรีโมท(remote)[๒]
โดมกล้าหาญยินดี

เมื่อถึงคราวไม่รอรั้ง
ถือเป็นพุทธบูชา
สละร่างกายให้

ศรัทธามั่นกล้าแข็ง
เป็นคนไม่แล้งน้ำใจ
ที่ทุกคนทำไว้
คอย "ดัก" อยู่ข้างหน้า
มีแต่ "คูณ" คอยท่า
เป็นดอกเบี้ยทบต้น
ขี้เกรงใจผู้คน
สร้างกำลังภายใน
ริษยาใคร ๆ
ทั้งบาป—บุญ, คุณ—โทษ
เดินคนเดียวเดี่ยวโดด
กับบารมีหนหลัง
เป็นมาร์ตีร์ (martyr)[๓]
ตามลำพัง
"ก้าวออก" จากร่างไป
ปฏิปทายิ่งใหญ่[๔]
เพื่อเอา "ใจ" รอดเอย[๕]

— ไอริส

๑ "Our loss is our gain" เป็นใจความสำคัญในพระราชดำรัสโอวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๓๔ โดยทรงอธิบายมีใจความว่าให้มองหรือคิดลึก ๆ อย่าคิดชั้นเดียวหรือด้านเดียว คือในแง่วัตถุหรือผลที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้าเท่านั้น ให้คิดในระยะไกลและกว้างออกไป เพราะบางครั้ง การสูญเสียหรือการขาดทุนในเรื่องหนึ่งในระยะสั้นนั้น อาจจะการได้ผลกำไรมากกว่าในระยะไกลออกไปก็ได้ ตัวอย่างการเสียสละสุขส่วนน้อยหรือส่วนตัวเพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่คือส่วนรวมเป็นต้น โดยใจความแล้ว ก็น่าเทียบกัน หรือเข้ากันได้ กับมติที่แสดงไว้ในหนังสือเล่มหนึ่งของสำนักค้นคว้าทางวิญญาณ ชื่อ **"การให้คือการได้"** นั่นเอง ผู้ต้องการทราบรายละเอียดจะหาอ่านได้จากหนังสือดังกล่าว ที่สำนักค้นคว้าทางวิญญาณโดยตรง

๒. Remote อ่านว่ารีโมท เป็นศัพท์ซึ่งในปัจจุบันที่เป็นที่เข้าใจได้กว้างขวางพอสมควรแล้ว แม้จะไม่ใช่คำไทยก็ตาม โดยเฉพาะสำหรับนักเล่นโทรทัศน์ และ

วิทยุเป็นต้น โดยใจความก็หมายถึงการติดต่อจากทางไกล หรือโทรคมนาคมชนิดหนึ่งนั่นเอง ซึ่งเป็นการติดต่อที่ก้าวล่วงระยะทาง คือ distance ได้พอสมควร มากบ้างน้อยบ้างสุดแล้วแต่กำลังของเครื่อง remote นั้น ๆ ในที่นี้ข้าพเจ้านำมาใช้เป็นอุปมาโวหาร (Figurative sense) เพื่อให้มีความหมายว่า บุคคลผู้มีบารมีมากพอมาแต่เดิมนั้น เมื่อถึงคราวคับขันและอันตราย จะถึงที่สุดแห่งภัยพิบัติจริง ๆ ก็สามารถจะอธิษฐานจิตขออำนาจของกุศลที่ได้บำเพ็ญเป็นบารมีมาแต่หนหลัง เพื่อมาช่วยได้เสมอ บางครั้งแม้ตั้งใจอธิษฐานไม่ทัน หรือว่าลืมไป หรือว่าไม่รู้ตัวก็ตาม กุศลในหนหลังอันเป็นบารมีนั้นก็จะช่วยเหลือได้แม้จาก remote distance และ time คือจากกุศลที่ได้บำเพ็ญไว้แล้วในชาติก่อน และในประเทศหรือสถานที่อันไกลโพ้นก็ได้ นี้จึงเปรียบเหมือนการมี remote control อันเป็นโทรคมนาคม (telecommunication) อันแฝงอยู่ในส่วนลึกของจิตผู้นั้นเอง

๓. มาร์ตีร์ (martyr) เป็นศัพท์ทางศาสนาคริสต์ หรืออ่านตามสำเนียงภาษาอังกฤษว่า "มาร์เธอร์" หมาย

ถึงนักบุญคือผู้ยอมสละชีวิต เพื่อบูชาพระผู้เป็นเจ้าของเขา เมื่อนำมาประยุกต์กับพุทธศาสนา คำนี้หมายถึงผู้มีศรัทธามั่น (unshaken belief) ในพระรัตนตรัย คือเชื่อการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า เชื่อกรรม เชื่อวิบากของกรรมเชื่อเรื่องสวรรค์—นรก เป็นต้น จนถึงสามารถปลงใจยอมสละชีวิตได้ในเมื่อเป็นการ "ตามรอยบาทพระศาสดา" ตามแนวปฏิปทาที่ตนเลื่อมใสนั้น พูดกันอย่างตรงไปมา ศาสนาต่าง ๆ ที่เจริญรุ่งเรืองมาได้ก็เพราะมีสาวกจำนวนหนึ่งยินยอมอุทิศตนเป็น มาร์ตีร์ นี่เอง แม้ในทางโลกเช่นถ้าไม่มีทหารยอมทำตนเป็น martyr แล้ว ประเทศชาติจะอยู่รอด และคงความเป็นไทอยู่ได้อย่างไร ? บุคคลประเภทที่ยอมตัวเป็นมาร์ตีร์ นี่เอง ไม่ว่าจะเป็นศาสนิกชนของศาสนาไหน หรือพลเมืองของประเทศไหนก็ตาม ที่เป็นเครื่องยืนยันคำกล่าวที่ว่า "Example is better than precept" คือ **การทำให้ดูเป็นตัวอย่าง มีคุณค่ากว่าการพูดสั่งสอนอย่างเดียว** เพราะจะทำให้ผู้อื่นที่เห็นตัวอย่างจากชีวิตจริงเช่นนี้ เกิดความประหลาดอัศจรรย์ใจ และก็เกิดกำลังใจที่จะทำตามด้วยความนับถือและเลื่อมใสอย่างแท้จริง

๔. ปฏิปทายิ่งใหญ่ คือที่ศัพท์ทางธรรมะว่า ปรมัตถปฏิปทา หรือ Advanced Practice คือการปฏิบัติขั้นหวัง ผลสูงสุด ซึ่งก็ต้องเกิดจากการทำ เหตุสูงสุด พอๆ กัน เพราะถ้าเหตุไม่พอ ผล ก็จะเกิดขึ้นไม่ได้ ที่ว่าสูงสุดนี้ ก็คือต้องเสียสละทุกอย่าง แม้กระทั่งชีวิตนั่นเอง จริงอยู่ในบางกรณี ผู้ที่ตั้งใจและตัดสินใจเสียสละชีวิตแล้ว อาจไม่ถึงแก่ความตายก็ได้ ซึ่งก็ถือว่าเป็นผลพลอยได้เป็นราย ๆ ไป เหมือนกับทหารที่ออกศึกสงครามก็ต้อง**ปลงใจยอมตาย** ไปก่อนแล้ว เมื่อบังเอิญไม่ตาย มีชีวิตรอดกลับมาได้ ก็ถือว่าได้บำเพ็ญปรมัตถปฏิปทาในด้านของทหารมาแล้วเหมือนกัน ข้อสำคัญก็คือต้อง **ปลงใจยอมเสียสละทุกอย่าง แม้กระทั่งชีวิตเสียก่อน** พูดตามสำนวนอังกฤษสมัยปัจจุบันก็คือ Whatever will be will be คือ อะไรมันจะเกิดก็ให้มันเกิด และ Come what may คือ เป็นอะไรก็เป็นกันน่ะ

๕. ความหมายของการ "เอาตัวรอด" ก็คือการ "เอาใจรอด" ไม่ได้หมายถึงร่างกายเท่านั้น ข้ออธิบายและตัวอย่าง โปรดอ่านบทที่ ๑๒ เรื่อง "เศรษฐีธรรม vs. ระบำมาร" (Martyrdom vs. Hedonism)

พิมพ์ที่โรงพิมพ์วิญญาณ ๔๙/๒ ถนนสามเสน
บางลำภู กรุงเทพมหานคร โทร. ๒๘๒๒๐๒๕
พร รัตนสุวรรณ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา พ.ศ. ๒๕๓๕

(ต่อจากปกหน้าด้านใน)

ว่าบาปบุญ คุณและโทษ ล้วนจบสิ้น
หลังร่างถม จมดิน ก็สูญหาย
ผลอื่นใด ไม่มีหวัง พลังจากตาย
ทำชั่วทราม ตามสบาย ไม่ต้องกลัว

ความเห็นผิด ทิฏฐิ วิปลาส
เป็นโรคร้าย ระบาด เกลื่อนกลาดทั่ว
เป็นเงาดำ ทำใจ ให้มืดมัว
ชาวพุทธเรา อย่าลืมตัว กลัวบาปกรรม

ไม่ต้องอาย ใครหัวเราะ เยาะเย้ยหยัน
จงทำใจ ให้ตั้งมั่น อย่าตกต่ำ
ประคองใจ ให้มั่นคง จงเชื่อคำ
พุทธองค์ ผู้ทรงธรรม ตรัสไว้เทอญ ฯ

— *ไอริส*

อธิษฐาน

มาตรแม้น ตัวตาย จะไว้ยศ
ให้ปรากฏ ฟากฟ้า ราศรี
จะเสียดาย อะไร แก่ชีวี
ถึงที่ แล้วจำ จะวายปราณ

(พระราชนิพนธ์ รามเกียรติ์ ตอน ศึกกุมภกรรณ)

ขอกุศล ผลบุญ อันข้า ฯ ทำ
จงน้อมนำ ใจข้า ฯ ให้กล้าหาญ
อุทิศชีพ เพื่อพุทโธ โพธิญาณ
ข้ามพ้นผ่าน ดงแดนภัย ไปด้วยดี

ขออย่าให้ ผู้ใด ต้องลำบาก
เกิดยุ่งยาก รบกวน ไม่ควรที่
ขอส่งคืน ร่างยืมมา ในคราวี
ธาตุทั้งสี่ จงสลาย กลับไปเทอญ.

ไอริส —